

ISBN 973-95266-3-2

FILOCALIA

**SAU CULEGERE DIN SCRIERILE SFINTELOR PĂRINȚI
CARE ARATĂ CUM SE POATE OMUL CURĂȚI, LUMINA
ȘI DESĂVÎRȘI**

volumul XII

CUVIOSUL ISAIA PUSNICUL

Douăzeci și nouă de cuvinte

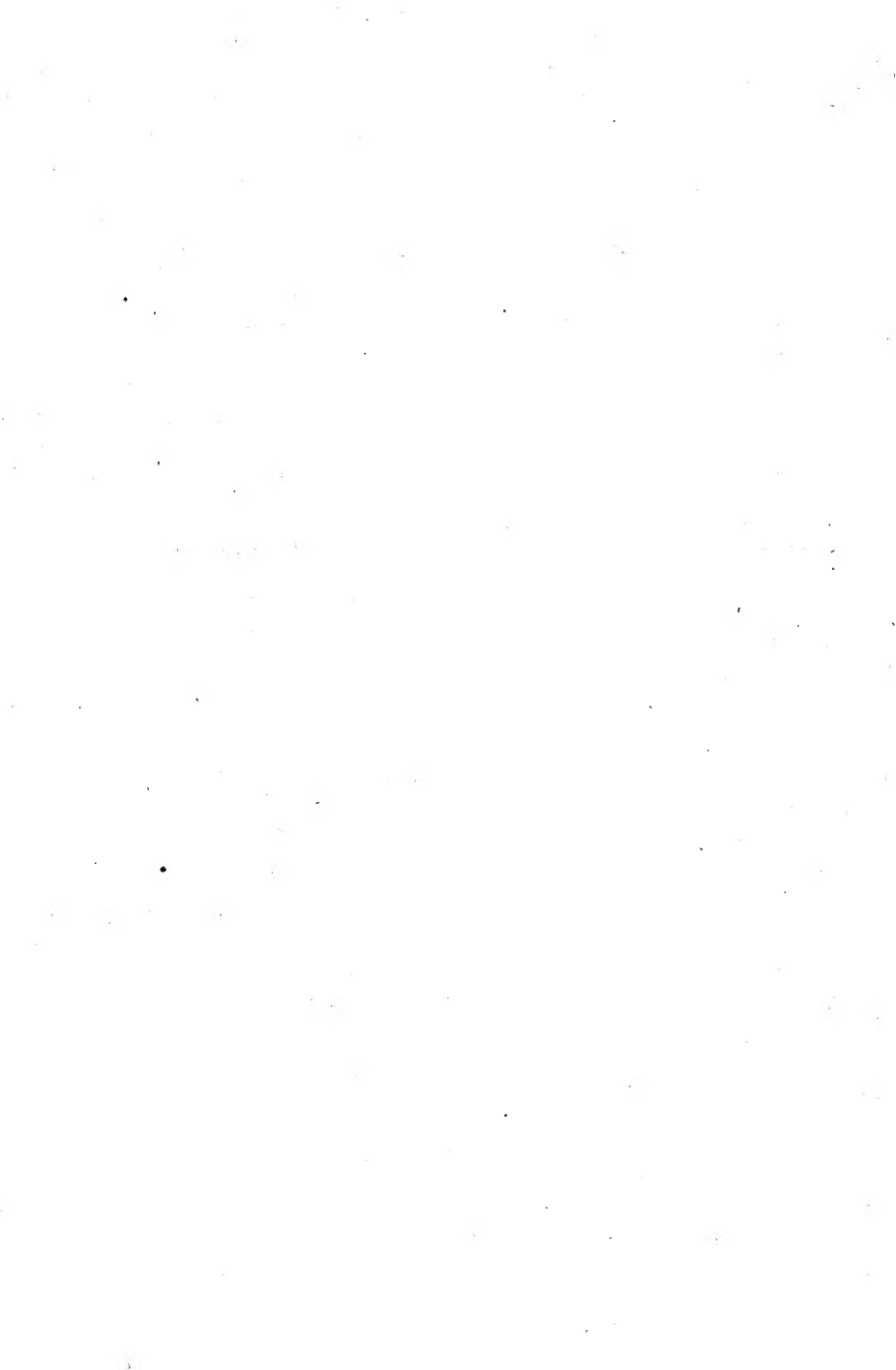
TRADUCERE DIN GRECEȘTE, INTRODUCERE ȘI NOTE DE

Pr. prof. dr. DUMITRU STĂNILOAE

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

EDITURA HARISMA

BUCUREȘTI — 1991

SCURTA INTRODUCERE A TRADUCĂTORULUI

Dumnezeu mi-a ajutat să închei Filocalia românească cu o traducere a unei opere de cea mai mare forță duhovnicească, plină de sfaturi concrete, întemeiate pe o experiență reală, o carte de forță învățăturilor Părinților pustnici din Pateric, trăitori în pustiiurile Egiptului. Cred că a fost voia lui Dumnezeu ca Filocalia, începută cu o scriere atribuită Sf. Antonie cel Mare, să se încheie cu o operă a unui pustnic ce a trăit în aceleași pustiiuri egiptene, curînd după moartea lui Antonie (355). Prin aceasta se arată că viața duhovnicească ce urmează pilda lui Hristos este aceeași în toate timpurile, fiind susținută de același Duh Sfînt al lui Hristos.

În prologul său la prima ediție, monahul Augustin aduce dovezi serioase că scrierea de față este a lui Isaia Pustnicul, care trăia pe la anul 370 în pustiiurile Egiptului, și nu a lui Isaia monofizitul, care s-a împotrivit Sinodului din Calcedon, iscălimd „Enoticonul” împăratului Zenon, în 482, și a murit pe la anul 488. Textul acestor 29 Cuvinte nu l-am avut la îndemîină cînd am publicat cele 27 capete în vol. I din Filocalia românească la Sibiu, în 1947.

Și neavînd la îndemîină nici „Prologul” monahului Augustin, care l-a editat, am adoptat, împreună cu alți patrologi (Bardenhewer, Florovschi), teza lui Krüger că autorul a fost un monah monofizit. Ne declarăm acum de acord cu părerea monahului Augustin.

Dar chiar textul acestor „Cuvinte” arată că ele nu au putut preveni decît de la un autor care se mișca prin pustiiurile Egiptului. Ele cuprind sentințe de subtile analize și descrieri de stilul celor din Patericul egiptean și

intercalări de dialoguri asemenea celor din acel Pateric. Aceasta arată că pustnicia acelor Părinți nu era totală. Așa este și pustnicia lui Ava Isaia, autorul scrierii de față. Un bătrîn stătea într-o chilie cu unul sau doi ucenici și se vizitau unii pe alții, ca să învețe unul de la altul. Preocuparea principală a scrierii este să învețe pe frați să depășească orice egoism al mîndriei în relațiile dintre ei urmînd pilda lui Hristos, care vrea ca monahul să părăsească orice patimă, avînd în suflet frica neîncetată de Dumnezeu și smerita cugetare produsă de ea. Mînăstirile de obște au început puțin mai tîrziu, ca și cele iđioritmice sau cu viața de sine, în chilii din aceeași mînăstire.

Publicăm acum această operă principală a lui Ava Isaia, care este o lucrare de mare densitate și finețe duhovnicească ce izvorăște dintr-o experiență autentică și nu se resimte de aderarea autorului la amîntitul document promonofizit al împăratului Zenon.

Dăm, înainte de textul „Cuvintelor”, „Prologul” la ediția a doua a învățatului monah atonit Teoclit Dionisiatul și cel al monahului Augustin la prima ediție. Prima ediție a fost publicată de monahul Augustin din Ierusalim — după un manuscris din biblioteca Patriarhiei de acolo, în Ierusalim, la 1911 a doua de Sotir Schina, la Volos, în 1962. Prologul monahului Augustin cuprinde prețioase alte fragmente din opera lui Ava Isaia și unele știri din viața lui, care precizează natura conținutului acestei lucrări.

Monahul Augustin dă și prețioase note la subsolul scrierii în care arată unele împrumuturi făcute de Ava Isaia din Părinții anteriori, ca Antonie și Pahomie, și multele împrumuturi făcute din ea de autorii ulteriori, îndeosebi de Pavel Evergetin. Nu reproducem decît foarte puține din aceste note. Am dat în schimb multe note proprii, încercînd să explicăm pentru cititorii de azi unele din învățăturile lui Ava Isaia.

MONAHUL TEOCLIT DIONISIATIS:
PROLOGUL LA EDIȚIA B DOUA
A SCRIERILOR DIN ACÉST VOLUM

Iubitul frate în Hristos și prea binecuvîntatul editor al unor cărți patericale (ale Părinților), domnul Sotir Schina, mi-a făcut iarăși cîntea să prefățez noua carte care va ieși din tipografia „Biblioteca aghioritică“, cea mai duhovnicească și mai prețioasă carte a Cuviosului Isaia Pustnicul.

Cuviosul Isaia a trăit în pustiurile Egiptului în a doua jumătate a sec. IV și a fost contemporan cu Cuviosul Macarie Egipteanul. Mare nevoitor și părinte mistic, se înscrie cu dreptate în „tabăra ingerilor“, în ceata sfîntă a Părinților tradiției ascetice ortodoxe. Iar cartea aceasta, singura care s-a păstrat, constituie o prea frumoasă colecție a celor mai bine mirositoare flori din înaltele experiențe duhovnicești și din trăirile lui pe care le-a cîștigat în sfintele lui lupte împotriva patimilor pierzătoare și a demonilor. Ea este și rodul meditării neîntrerupte și adînci a Sfintelor Scripturi, cum se va vedea din deasa întrebuițare a locurilor la care trimite neconținut.

Cartea aceasta, ca și toate cărțile niptice (despre trezvie) și ascetice, învață în toată amănunțimea despre firea patimilor sufletului, care pornesc din partea lui pătimitoare, sau din iușime (minie) și poftă, despre lucrarea felurită a demonilor, despre felurile luptelor duhovnicești și despre felurile lucrării harului în sufletul curățit. Ne învață despre sfîntenia inimii, despre iluminările pricinuite de Prea Sfîntul Duh și despre unirea în dragostea dumnezeiască cu Domnul nostru Iisus.

Cititorului atent nu-i va fi greu să se încredințeze despre acordul învățăturii Cuviosului Isaia cu învățătura tuturor Părinților niptici și nevoitori, începînd de la Antonie cel Mare, Vasile

cel Mare, Grigorie Teologul și pînă la isihastii din sec. XIV, la Sf. Grigorie Palama, Nichifor Monahul și la Sfintul Nicodim Aghioritul și întreaga pleiadă a Sfinților Părinți, care au aflat făptuirea ce înaintează pînă la contemplare („vedere”) în pustirile Egiptului, în Palestina, Siria, în Constantinopol, în Sf. Munte, Macedonia și Veria¹. Și însăși această armonie, acordul de necontestat al învățaturii Sfinților Părinți, arată că Tradiția duhovnicească a Prea Sfintei noastre Biserici Ortodoxe s-a format din iluminarea Sfintului Duh și din trăirea duhovnicească a minților curate și neîntinate.

Cartea aceasta, plină de har și de înțelepciune, este editată în seria editării textelor Părinților de către „Biblioteca Aghiorită”, cu intenția sănătoasă de a se cunoaște învățătura cuprinsă în cărțile bibliotecilor Sfințelor Mănăstiri și ale chiliilor monahilor, și de a le face o hrană duhovnicească și a da îndrumare evlaviei sufletelor de Dumnezeu iubitoare, dar și de a acoperi un gol în bibliografia textelor grecești ale mănăstirilor, dat fiind că azi această carte a devenit greu de aflat în ediția publicată de monahul Augustin Iordanitul, în 1911.

În epoca noastră, cînd păcatul publicațiilor stricăcioase a crescut, a sporit și harul publicării sfințelor cărți ale Părinților. Și sper că această carte a Cuviosului nostru Părinte Isaia Pustnicul va rodi o prisosință de har în inimile cititorilor evlavioși. Mai mult, azi, cînd domnește orientarea spre cele dinafară, spre simțulalitatea și spre eticismul ieftin și oamenii înclină spre emoții simțuale dulcele, cărți ca aceasta a lui Ava Isaia constituie adevărate bombe atomice, în stare să trezească sufletele moarte din păcat, să nască teama curățitoare de Dumnezeu și apoi, după învățătura nerătăcită, să le conducă la dorința de bunătățile cerești. Pentru că prin dulceața învățaturii omenești și prin predici judecătorești sufletul împovărat de păcat nu se convinge să părăsească plăcerile trupului de tot felul, decît numai prin puternice plăceri duhovnicești. Numai prin iubirea duhovnicească și dumnezeiască poate fi învinsă dragostea bolnavă de lucrurile amăgitoare ale lumii.

¹ „Ultimele două sînt locuite de aromâni” (n. tr.).

Ar fi fost un lucru prețios și drept ca, înainte de-a termina acest scurt prolog, să cer preasimplului și lipsitului de mândrie prieten și în Hristos frate, Domnul Sotir Schina — a cărui faptă se aseamănă cu o „comoară în vase de lut“ —, să nu considere acest prolog—care prețuiește osteneala acestei editări a unei noi opere patristice—ca păcatul unei micșorări a cunoscutei lui modestii. Dar mă mulțumesc cu nădejdea că se va recunoaște importanța acestui dar serios, făcut prin el bisericilor de către Biserica noastră Ortodoxă greacă. Și rugăciunile, și binecuvântările ei, împreună cu recunoștința și rugăciunile cititorilor evlavioși pentru smerenia editorului cărților Părinților, vor fi cea mai folositoare răsplată pentru el. Să fie fapta lui „miros de bună mireasmă duhovnicească“ către Domnul.

MONAHUL AUGUSTIN:
PROLOG LA PRIMA EDIȚIE
(cu unele pasagii prescurtate)

În primele veacuri ale Creștinismului s-a socotit, potrivit Evangheliei, ca mijloc spre desăvârșirea morală a omului, lepădarea a toată plăcerea pricinuită de lume și lupta împotriva necazurilor trupului. Mulți dintre creștinii de atunci, mișcați de rivna dumnezeiască să ajungă la desăvârșire, vindeau averea lor fie că o puneau în vistieria comunității, fie că o împărțeau cu mîinile proprii, săracilor². Și trăind după aceea în înfrinare și curăție, se dăruiau cu totul rugăciunii și meditării dumnezeieștilor Scripturi. Cei ce viețuiau astfel se numeau „nevoitori“ (asceți)³. Origen (†254) a scris că cei mai mulți creștini se nevoiau în feciorie neîncetată⁴. Clement (†220) numește pe oamenii aceștia „aleșii aleșilor“⁵. Irineu (†202), Dionisie din Alexandria (†264), Epifania (†403) mărturisesc că trăiau cîte două sau trei zile în post și se ocupau cu rugăciunea. Se nevoiau în particular în cetăți și sate și în cadrul comunității, neplecînd din casele lor. Iar în prigoane, fie că erau secerăți ca spicele, împodobiți cu cununa muceniciei, fie că se risipeau, depărtîndu-se de prigonitorii lor. Iar după ce trecea prigoana, se readunau și fiecare „se nevoia în particular“⁶. În Liturgia atribuită lui Clement, cei ce sub numele de „nevoitori viețuiau în feciorie și curăție“ formau o ceată proprie în Biserică pe la sfîr-

² „De voești să fii desăvîrsit, mergi, vinde averile tale și le dă săracilor, și vei avea comoară în ceruri“ (Mt. 19, 21). Și la Apostol „Îmbrăcați pe Domnul nostru Iisus Hristos și grija de trup să nu o faceți spre poftă“ (Rom. 13, 14). „Ci îmi chinuiesc trupul meu și-l supun robiei, ca nu cumva propovăduind altora, să mă fac eu însumi nevrednic“ (I Cor. 9, 27).

³ Eusebiu al Cezareii, cartea II, 17.

⁴ Contra lui Cels, cartea 7, 48. P.G. t. 11, 1492.

⁵ „Care bogat se va mîntui“, 36, P.G. 9.

⁶ „Fiecare dintre cei vechi, zice Antonie cel Mare, după sfîrșitul prigoanei, se nevoia în particular“ (Viețile Sfinților, 14 mai).

șitul veacului IV, și se apropiau de împărtășirea de sfintele Taine după clerici.

Cînd însă au cunoscut din experiență că este cu neputință dobîndirea virtuții în mijlocul lumii și a rudeniilor⁷, s-au depărtat în pustii, ca să se predea acolo exclusiv slujirii lui Dumnezeu; s-au numit retrași (anahoreți), pustnici, monahi. Dintre nevoitorii (asceții) care viețuiau, în primele veacuri ale Creștinismului, în feciorie și curăție, ceea ce se consideră ca primul stadiu al monahismului, s-au desprins nevoitorii (asceții) pustiei, numiți anahoreți⁸. Dar ei se deosebeau de primii, deoarece aceia se nevoiau în țara și în mijlocul celor apropiați ai lor, pe cînd aceștia în pustie, într-o asceză aspră. Și acesta este al doilea stadiu al vieții monahale. În sfîrșit, unii din cei retrași au mers la pustnici care s-au distins în virtute și înțelepciune și, supunîndu-se regulei lor, au format cete care au dat naștere vieții schitice, din care mai tîrziu a provenit monahismul de obște. Așa s-a schimbat viața monahală din viața singuratică în viața de obște, și acesta este stadiul ei final.

Despre începutul vieții monahale există multe păreri. Unii spun că-și are începutul în Evanghelie, alții văd pe Ilie Tesviteanul ca întiul care a dat pilda vieții monahale, pe cînd alții îl văd ca atare pe Ioan Botezătorul și pe Apostoli. Alții iarăși văd cauza vieții monahale în prigoana închinătorilor la idoli împotriva creștinilor. Dar există și părerea că viața monahală își are începutul la primii creștini din Ierusalim. Dar în prigoana lui Dioclețian (303) s-au ars poate scrierile despre ei ale scriitorilor bisericești, sau s-au pierdut. De aceea lipsesc dovezile clare și sigure despre existența monahilor înainte de Constantin cel Mare. Alții văd ca începători ai acestei vieți pe Terapeuții, care trăiau dincolo de țărmul mării (Roșii?). Unul dintre cercetătorii cei mai de curînd (Weingarten, *Despre rînduielile monahale*, Lipsca, 1907) socotește că cei mai vechi monahi creștini sînt o simplă imitație a închinătorilor la

⁷ A întrebat Ava Isaia pe Ava Macarie, zicînd „Spune-mi un cuvînt“. Și îi spune lui „fugi de oameni și te vei mîntui“ (*Pateric*, trad. rom., Cozia, 1930, p. 138).

⁸ Retragerea din lume se numea și „înstrăinare“, pe care Ava Isaia o vede ca prima luptă (Cuv. 17, Scara, Cuv. 3).

idoli ce trăiau închiși în biserica lui Serapis din Memfis, închiși în chilii și comunicând cu cei de afară printr-o singură fereastră. Dar simpla asemănare în modul de viață a monahilor creștini și a asceților închinători la idoli, închiși, nu este un temei suficient pentru a pretinde cineva că există o relație de origine, strinsă și nedespărțită între aceștia și aceia. Altul socotește că viața monahală își are începutul din budism. Dar, deși e cunoscut că înainte de monahii creștini au existat nu numai înși singulari ce practicau o asceză în religia lor națională, ci și adunați în grupuri, ca Esenienii și Terapeuții, s-a recunoscut totuși de știință că viața monahală creștină s-a născut cu totul independent de epoca precreștină.

Tradiția privește ca întemeietor al vieții retrase sau pustnice creștine pe Pavel Tibeul care, fugind de prigoana lui Deciu (240—251), încă fiind tânăr, a plecat în pustie, viețuind în ea pînă după 90 de ani. El e socotit primul locuitor în pustie. Dar cel care a strămutat nevoița (asceza) din sat în pustie și a dat primul început vieții monahale reale este Antonie (250—355). Iar cînd de la 305 a primit ca să rămînă cu el cei mai mulți monahi ce s-au strîns în jurul lui, s-au format mai multe minăstiri și el le-a condus pe toate și așa s-a constituit viața schitotă. Viața monahală s-a răspîndit repede în Egipt, care a devenit pentru aceasta vestit.

Pustia Nitriei, pentru firea ei sălbatecă, a atras curînd atenția monahilor. Ca cel dintîi locuitor al ei este cunoscut Ammun (veac IV), numit mai tîrziu Nitriotul. El s-a așezat în această pustie, căci înlăuntrul muntelui Nitria nu erau încă minăstiri. Și a dus o viață însuflețită între Schit și muntele numit Nitria două zeci și doi de ani (Sozomen, *Istoria bisericească*, cap. 31). Locul acesta s-a numit, mai tîrziu, „chilii“, din pricina chiliilor împrăștiate ale pustnicilor (*Ibidem*). La distanță de o jumătate de zi sau noapte se afla pustia Schitului, unde se ducea o viață monahală în cea mai sălbatică singurătate. Sălbăciea Schitului, era atît de mare că numai privirea ei îngreuna sufletul cu o tristețe de moarte. Numai cu ajutorul stelelor se înainta prin nisipul ei.

Viața monahală s-a extins repede în pustiul Nitriei. Nu se știe cînd s-a născut Ava Isaia. Dacă primim o povestire nepubli-

cată, atribuită lui Ava Isaia Tibeul — vom accepta că patria lui era Tibeia (Dintr-o epistolă a episcopului Amoniu către Teofil al Alexandriei).

Vedem că era contemporan cu Ava Orsisie (†376), urmașul Sf. Pahomie în timpurile lui Atanasie cel Mare. Nu se știe nici la ce vîrstă a venit la viață monahală, precum nici alte fapte din viața lui, din lipsă de informații. Dar din unele povestiri salvate la Paladie și din titlurile Bibliotecii obștei noastre, ne vom sili să clarificăm întrucîtva cele privitoare la Ava Isaia.

Cel ce venea la viața monahală în schituri îmbrăca schima monahală fie sub presbiterul schitului, fie sub virtuosul bătrîn căruia i se și supunea și de la care învăța practicarea virtuților. Dar mulți plecau și pe la bătrîni ce se remarcă în viața virtuoasă și ascultau de învățătura lor, păzind cu pietate sfaturile și învățăturile lor. A pleca la bătrîni și a fi sfătuiți de ei era o regulă a vechilor părinți⁹. (Monahul Augustin — pg. 15 — prolog la ed. I). Unii se duceau și de zece ori pe lună la bătrîni virtuoși, folosindu-se de învățătura lor.¹⁰

Potrivindu-se acestui obicei, Isaia a mers la Ava Macarie și l-a întrebat: „Spune-mi mie un cuvînt“. Și-i zise lui bătrînul: „Fugi de oameni“. Îi zise lui Ava Isaia: „Ce este a fugi de oameni?“ Iar bătrînul îi zise: „A ședea în chilia ta și a-ți plinge păcatele tale“¹¹. Altă dată povestește însuși Isaia: „Șezînd odată eu aproape de Ava Macarie, au venit șapte frați de la Alexandria, ispitindu-l pe el și zicînd: „Spune-ne nouă, Părinte, cum să ne mîntuim?“ Iar luînd eu un caiet și șezînd deoparte, am scris cele ce ieșeau din buzele lui“¹². Și a mers și la Ava Silvan, ca să audă învățăturile aceluia. Altă dată, războit de gînduri murdare, s-a dus la Ava Pimen, remarcat în virtute, și l-a întrebat despre acestea. Acesta îi spuse: „Precum un dulap plin de haine, de le uită cineva, se muce-

⁹ A întrebat un frate pe un bătrîn, zicînd „E bine să mergi la bătrîni și să te liniștești?“ Zice lui bătrînul „A merge la bătrîni era regula vechilor părinți“ (Cod Sinait. 448, f. 295 a).

¹⁰ „A zis Ava Pimen că Ava Pafnutie zicea că în toate zilele vieții bătrînilor se ducea de zece ori în lună la ei“ (*Pateric*, ed. greacă).

¹¹ *Pateric*, trad. rom. p. 138.

¹² Același *Pateric grec*.

găesc, așa și gindurile, dacă nu le întrebuițăm trupește, dispar cu vremea, sau se mucezesec“ (*Patericul grec*). Toți monahii lucrau și se hrăneau prin ostenele lor. Și unii secerînd „în timpul verii, își adunau grîul care le era de ajuns, dar dădeau și altor monahi“ (Sozomen, *Ist. bis.*, cartea 6, cap. 28). Alții făceau „fringhii din crengi de finic cu care, împletindu-le, alcătuiau coșuri. Nu erau opriți însă să facă și alte feluri de lucruri de mină. Astfel întîlnim în Pateric și caligrafi ce trăiau în Schit.

Fiecare anahoret pleca și vindea lucrul său de mină în sate și cetăți.¹³ Iar întorcîndu-se, aducea cu sine cele de trebuință traiului. Se aflau însă unii oameni din lume care, primind lucrul de mină vîndut de monahi, le aduceau cele trebuincioase și îi scuteau de a umbla prin lume. Privitor la lucrul de mină al lui Isaia și la dieta celor din Schit, s-a păstrat următoarea povestire la Paladie:

„A venit odată Ava Ahila la chilia lui Ava Isaia în Schit și l-a aflat pe el mîncînd. Punea în blid sare și apă. Văzîndu-l bătrînul că ascundea aceasta înapoia coșului, îi zise: „Spune-mi, ce mîncînci?“ Acela îi spuse: „Iartă-mă, Ava, că am tăiat crengi și le-am pus să ardă și am luat în gură mea pline cu sare¹⁴ și mi s-a uscat gîtulejul de arsură și nu s-a dus plinea în jos, de aceea a trebuit să iau puțină apă cu sare, ca să o pot mîncă. Iartă-mă!“ Și zise bătrînul: „Veniți să vedeți pe Isaia mîncînd zamă în Schit. De voești să mîncînci zamă, mergi în Egipt“ (*Pateric grec*, p. 124).

Ava Isaia locuia probabil aproape de Ava Amoi. La începutul sosirii lui acolo l-a întrebato Amoi: „Cum mă vezi acum? I-a zis Isaia: Ca pe un înger, Părinte“. Iar după ce îi arătă lipsurile lui ca unui începător, l-a întrebato Amoi mai tîrziu iarăși: „Cum

¹³ Deci anahoretul sau pustnicul nu era un monah retras pentru lungă vreme dintre oameni (*n. tr.*).

¹⁴ Spunea Ioan Colov că mîncînd pîrînții din Schit pline și sare, aveau putere pentru lucrul de mină (*Pateric grec*, în P.G. tom 65, col. 263). Veni odată un episcop la un frate în Schit, care-l duse în chilia lui și, punîndu-i înainte pline și sare, i-a spus „Iartă-mă, Doamne, că nu am altceva ce să-ți dau“ (Cod Sinait. 448, din sec. 11, f. 153).

mă vezi acum?" Iar el îi spuse: „Ca pe Satana; chiar de-mi spui cuvînt bun, îl primesc ca pe o sabie“ (*Pateric grec*).

În epoca aceea, monahii, stăpîniți de entuziasm pentru viața în pustie, se retrăgeau în cele mai depărtate pustii ca să slujească acolo lui Dumnezeu în liniște și nevointă aspră. Îi susținea în aceasta viața (aspră) înaltă a unor părinți și ideea că în pustie se dobîndește ușor virtutea. De vom atribui lui Isaia al nostru o povestire intitulată a lui Isaia Tibeul, aflată printre fragmentele din cuvintele lui, vom admite că și el a plecat în pustie, iar aflîndu-se acolo, i s-a întîmplat următorul lucru, pe care mai tîrziu l-a povestit el însuși fraților, spre folosul lor.

„Acela (Isaia Tibeul) a spus: Șezînd eu în pustia cea mai dinlăuntru înainte cu 23 de ani, a venit un frate la mine și spă-lindu-și picioarele, a început să vorbească și să-mi spună: «Voiesc, Avo, să locuiesc și eu în pustia aceasta». Și i-am zis lui: „De poți răbda, poți să înaintezi“. Și acestea i le-am spus cu limba, dar cu inima l-am judecat. Iar după plecarea lui, m-am sculat ca să mă rog și am ajuns ca într-un extaz și am văzut un bărbat înfricoșător la chip, cu fața strălucitoare, avînd o sulită de foc în mină și zicîndu-mi: „Spune, bătrîne, cine a făcut cerul și pămîntul, întărîndu-le?“ Și-i zisei lui: „Dumnezeu“. Și iarăși îmi zise: „Cine a măsurat cerul cu palma și pămîntul cu pumnul (*Isaia 40*), Cine a pus munții pe cîntar și dealurile în cumpănă (*Ibidem*)? Cine a atîrnat tăria și a strîns-o fără să o lege? Cine a pecetluit marea și a pus friu adîncului fără fund? Cine a atîrnat norii și le-a poruncit să poarte apele? Cine a făcut soarele și a alcătuit luna și a dat strălucire stelelor? Cine a albit zăpada și cristalul? Cine goleşte norii și-i face să poarte apele și să se verse pe fața întregului pămînt? Cine a adunat vînturile și le-a închis într-o palmă nestăpînită? Cine cercetează inimile și pătrunde rărunchii (Ps. 7, 10) și gîndurile și descoperă șoaptele, vede adîncurile, privește cele din întinerie?“ Și i-am spus lui: „Singur Dumnezeu“. Și-mi zise mie: „Știi că Dumnezeu este Cel ce judecă drept și dă fiecăruia după faptele lui“ (Rom. 2, 7)? Și i-am spus: „Da, cu adevărat știu“. Și mi-a

spus: „De știi aceasta, cum ai judecat pe fratele care a venit la tine, în inima ta?“ Și i-am zis: „Am greșit cerului și înaintea lui Dumnezeu și înaintea ta și iată îți dau ca chezașă ție pe Sfînta și atotlăudata Născătoare de Dumnezeu că nu voi mai aluneca în astfel de greșală“. Și-mi zise: „Ai semănat amărăciune în inima ta, pune mîna și secer-o trei ani“. Și l-am văzut plecînd la izvorul de unde am băut și a lovit apa cu sabia de foc. Și mi-am revenit în mine însumi și plîngînd amar, am mers la izvor și am gustat apa amară. Și de cîte ori gustam din ea, îmi aminteam de cuvîntul îngerului și ziceam în mine: „Iacă, ai semănat amărăciune, secer-o cu mîna“. Și am făcut aceasta trei ani, plîngînd și îndurerîndu-mă. Și, după cei trei ani, s-a îndulcit apa și am cunoscut că a făcut Domnul milă cu mine. Și de aceea vă spun vouă că nu este ceva mai rău decît a vorbi de rău și a judeca pe aproapele. Căci cei ce curvesc și săvîrșesc desfrîinare, văzînd aceasta, știu că păcătuiesc și adeseori vin la pocăință. Dar cei ce judecă, cu greu vin la cunoștința de ei înșiși“ (Codice 113 al Patriarhiei din Ierusalim, f. 66 v.).

Iarăși nu se știe cînd a luat (Isaia) pe Petru ca ucenic. Din Cuvîntarea 25 vedem că acela a scris Avei Isaia, care-l sfătuipe cele spre mîntuire, înainte de-a veni la viața monahală. Poate la începutul lepădării lui și a conviețuirii cu Ava Isaia i s-au întîmplat lui următoarele: „A spus Ava Petru, ucenicul lui Ava Isaia: «Șezînd odată eu la masă cu părintele meu Isaia și cu alți oarecare bătrîni, am rîs din lucrarea diavolului. Și văzîndu-mă pe mine Ava Isaac, egumenul Schitului, zise lui Ava Isaia: muștră pe ucenicul tău, căci va cădea în mîinile dracilor. Fiîndcă rîsul se naște din lipsa fricei. Și mai ales la masă, cînd ședem înaintea ochilor lui Dumnezeu și sfinții îngeri stau și luptă pentru noi, cum nu sîntem datori să lăcrimăm și să suspinăm și să nu ne rușinăm mîncînd mîncările celor necuvîntătoare, noi, care sîntem cuvîntători și trebuind să ne aflăm în dulceața raiului pentru strălucirea ce ne-a dat-o Dumnezeu (peste ele), dar acum, pentru neascultare, ne-am înrudit cu animalele neînțelegătoare și ne-am asemănat lor (Ps. 46, 6),

mîncînd hrana apropiată pășunii?¹⁵ Monahul care șade la masă și mîncă și bea fără teamă și necugetînd la cele ce mîncă, nu se disprețuiește pe sine și nu-și judecă și conștiința sa, zicînd: Cum eu, smeritul și ticălosul, nevrednic de cer și de pămînt, mîncînc pline și legume, și mulți sfinți și drepti, nevoitori și pustnici, flămînzînd și însetînd și lipsiți de îmbrăcăminte, nu mîncă nici pline, iar eu, nenorocitul, mîncînc mîncări fierte, trebuind să mîncînc praf și cenușă. Căci monahul care șade la masă și nu se roagă cu mintea, ci vorbind și grăind orice cuvînt, este trupesc și nu duhovnicesc. Iar cel ce ride la masă, s-a despărțit de Dumnezeu și Dumnezeu de el. Și rugăciunea lui nu e primită și ostenele lui sînt nefolositoare“.

Din povestirea următoare, needitată, vedem că în afară de Petru, Ava Isaia a luat și un alt ucenic, pe Elisei. În această povestire, vom afla unele informații despre Schit, unele amănunte despre Ava Isaia, puține despre viața în Schit, ca și despre obștea din Alexandria. „Ne-a povestit nouă Ava Elisei: Fiind eu mai tînăr, am slăbit pînă aproape de moarte. Iar tatăl meu era mereu lîngă mine și chema în tot ceasul pe doftori, făgăduindu-le multe, de mă vor tămădui. Iar doftorii ostenindu-se mult, n-au putut alunga boala. La urmă au spus părintelui meu: Acest tînăr va muri în trei zile. Iar tatăl meu auzind acestea de la doftori, rugîndu-se cu multe lacrimi, a alergat la biserica Sf. Marcu Evanghelistul, a aflat, cum zicea, înlăuntrul bisericii pe un monah foarte bătrîn, șezînd pe un scaun. Acesta văzînd pe părintele meu întristat, a zis: „Ce-ți este, Domnule Procopie? Pentru ce ești tulburat?“ Îi spuse lui tatăl meu: „Numele celui ce ți s-a arătat ți este cunoscut. La fel și pricina (întristării lui)“ Și-i spuse bătrînul: „Să mergem pînă la casă (lui)“. Deci venind bătrînul, m-a cercetat pe mine și-i spuse tatălui meu: „Adu pe consoarta ta aci“ — căci

¹⁵ Dumnezeu privește la noi cu grijă deosebită, cînd mîncăm, pentru că atunci hrănirea trupului este o mai mare ispită de a cădea în poftele trupesti. Atunci ne stau și îngerii mai mult împrejur, luptînd cu demonii care atunci ne ispitesc mai mult. Cînd mîncăm, ne apropiem mai mult de animalele neînțelegătoare. Adam și Eva, înainte de cădere, le stăpîneau toate (animale, produsele naturii). După păcat, au prilej de-a ispiți și lucrurile pe oameni, așa cum îi stăpînesc și animalele.

era maica mea foarte iubitoare de Hristos și de monahism, iar tatăl meu foarte uritor de monahi. Și zise către tatăl meu: „Trei lucruri cere Dumnezeu de la tine și de la vei păzi pe ele, îți va dăruia viața lui. Și zise tatăl meu: „Chezaș îmi este Sfântul Marcu Evanghelistul, că le voi păzi“. Și îi spuse: „Iată, ai 19 ani de preacurvie și preacurvind, ai spurcat patul soției tale și de aceea pe toți copiii tăi i-a predat Dumnezeu morții înainte de vreme. Al doilea lucru: să nu predai pe acest tânăr căsătoriei, ci fă-l monah. Al treilea: să nu mai ai comuniune cu Arianii și cu Teodosianii“¹⁶. Și a zis tatăl meu: „Voi păzi cuvintele tale în toate zilele vieții mele“. Și făcând bătrînul o rugăciune pentru mine, în trei zile m-am făcut sănătos și apoi am făcut trei ani în casa tatălui meu. Și plecînd, tatăl meu m-a logodit cu nepoata căpeteniei (orașului) (primarului) Augustalin. Și pregătind tatăl meu cele ale căsătoriei, s-a întîmplat că fata a căzut sub tulburarea unui drac cumplit, fiind chinuită rău și fără milă. Părinții fetei și tatăl meu au căutat șapte luni să o ducă peste tot prin biserici, la doftori și la vrăjitori. La sfîrșit luînd-o, am dus-o, după părerea generală, la Ava Macarie¹⁷, mergînd și eu cu ea și tatăl meu. Și luînd bătrînul untdelemn și rugîndu-se pentru ea, a poruncit mamei ei să o ungă cu untdelemn de la cap pînă la unghii. Fiind unsă ea, a început dracul să strige: „Sînt ars, sînt ars“. Și ieșind din fată, s-a lipit de mine înșeptit, chinuîndu-mă pe mine cumplit. Fiind eu chinuit de demon 30 de zile, veni bătrînul care vorbise și înainte tatălui meu și mă sculase și din boală. Văzîndu-l tatăl meu pe el, a fugit de el. Și luîndu-mă bătrînul în chilia lui și rugîndu-se toată noaptea, în genunchi, alungă pe drac din mine. Și tăindu-mi părul capului și îmbrăcîndu-mă cu o haină de lînă și din peri de cămilă, m-a predat lui Ava Isaia. Bătrînul avea și alt ucenic, cu numele Petru. Făcînd deci la el șapte luni, tatăl meu auzind despre mine, a trimis patru slugi cu opt cămile

¹⁶ Poate este vorba de erezia Teodotianilor, care avea ca inițiator pe un anume Teodot, care spunea că Hristos a fost simplu om (Eusebie, *Ist. bis.*, c. 28, 6).

¹⁷ Acest Ava Macarie este Macarie Egipteanul care, după Socrate, *Ist. bis.*, cartea 4, cap. 23, „a făcut atîtea vindecări și a scos atîția draci, că ar fi nevoie de o scriere proprie pentru a le descrie.“

încărcate cu tot felul de mâncări și fructe. Dar mi-a trimis și o scrisoare. Primind eu scrisoarea și citind-o, am început să plîng. Văzînd Ava Isaia scrisoarea în minile mele, sculîndu-se a răpit-o din minile mele și a rupt-o. Iar eu supărîndu-mă, bătrînul a început să mă certe în fața slugilor trimise de tatăl meu. Din ceasul acela s-a năpustit asupra mea dracul urii și n-am mai putut nici să-l văd, nici să aud glasul lui, ci-l priveam ca pe Haron și cuvintele lui le aveam ca pe niște săgeți și ca pe niște cuțite cu două tăișuri.

Iar stînd el la rugăciune și la privegheri, le blestemam și din multă ură și multă scîrbă ce-o aveam față de el, de multe ori mă sculam noaptea ca să-l ucid, dar mă temeam și-mi era frică de Petru, celălalt ucenic al lui. Iar bătrînul nu înceta să mă învețe și să mă sfătuiască și uneori mă mîngia, alteori mă și certa. Iar apropiîndu-mă de Sf. Împărtășanie, mă împiedica și mă alunga, certîndu-mă. Mă scotea și de la masă, zicînd: „Nu vei mânca pînă ce nu vei spune: am greșit, iartă-mă“. Iar eu făcînd cele contrare, furam pe ascuns mîncare. Cînd el se ruga, eu ședeam, cînd priveghea, eu dormeam, cînd el citea, eu grăiam lucruri deșarte, cînd el plîngea, eu rideam. Văzîndu-mă demonul în toate ascultător de el, a început să-mi arate și vise și năluciri împotriva bătrînului. Iar eu, cel umilit, am început să mă încred în bănuielile ce mi le pricinuia acela, cugetînd la el cu atenție, în amănunte, cu pătrundere și trezvie. Și am început să cred și să-mi însușesc gîndurile urite și rele și întinate, care curgeau în inima mea și mă tulburau împotriva bătrînului.

Au început deci să mă tulbure dinăuntru aceste gînduri, iar dracii din afară să mă miște spre iuțime, minie, supărare și dușmănie. Și dracul mîndriei, mai bine zis al pierzaniei, să-mi fie învățător. Ba am început și eu să învăț cele ce mă învăța el în ascuns, adică să le scot la arătare și să le vestesc înaintea tuturor. Căci stăpînit de supărare, ziceam către mine însumi: cine este acest înșelător și fățarnic, acest impostor, acest om de rînd căruia eu, care sînt dintr-o mare cetate și dintr-un neam mare și din părinți nobili, atît de bogați, și avînd atîtea slugi, m-am făcut simbriaș, mai bine-zis îi slujesc ca un rob, turnîndu-i apă pe mîini,

făcut unealtă, care poartă apă și adună lemne, cînd trebuia să-mi slujească și să mi se supună el mie, nu eu lui. Cîte supărări și amărăciuni, necazuri și întristări, certuri și osîndiri n-am primit de la el? Cît m-a făcut să flămînzesc, să însetez, să priveghez, să dorm pe jos, cît m-a disprețuit, cu cîte rele nu m-a împovărat? Și acestea învățîndu-mă demonul, mă miniam mai mult și mă socoteam nedreptățit și pătimind multe rele. Și-mi spunea gîndul: ieși de la acest blestemat, șezi într-o chilie ca toți părinții, căci acesta nu este monah, ba nici măcar creștin. Din aceste gînduri începeam iarăși să văd în vis pe bătrîn că dansează cu femei și joacă cu etio-pieni. Și crezîndu-le acestea, mă întăream în convingerea că e dușmanul lui Dumnezeu și prietenul dracilor. În afara Schitului, ca la 5 stadii, se afla un templu elin (păgîn) și în mijlocul lui stătea o statuie de marmoră, iar bătrînul avea obiceiul să iasă Sîmbăta din Schit și să meargă la acel templu și să plîngă. Se aflau acolo și chipuri de idoli păgîni. Și demonul îmi arată în vis nu o dată, ci de multe ori că bătrînul jertfește și se închină idolilor. Iar eu, presupunînd că visele sînt adevărate, în ceasul cînd bătrînul obișnuia să iasă și să meargă la acel templu, prefăcîndu-mă, am ieșit din chilie și am căzut pe față înlăuntrul templului, înapoia unei rămășițe de zid. Și văd pe bătrîn intrînd și o femeie înaintea lui și venind ea, am văzut cum se ruga și se închina idolului, și după ce a isprăvit rugăciunea, am văzut că venind bătrînul s-a închinat chipului de animal, a sărutat femeia și însoțit de ea, bătrînul a plecat spre Schit, iar femeia în jos.¹⁸

Acestea privindu-le de șapte ori în ascuns și văzîndu-le ca sigure, am început să șed în afara chiliei și spuneam pe ascuns fraților ce veneau spre a se folosi de la bătrîn: „Fraților, Așa acesta este prin fire un curvar și închinător la idoli; de ce vă lăsați înșelați, venind la el?”

Și am făcut aceasta grăind către monahi ce veneau la bătrîn patru luni și pe măsură ce eu mă sileam să-i împiedec pe ei, aceia din puterea harului lui Dumnezeu veneau tot mai mulți la bătrîn. Văzînd eu, care mă socoteam smerit, aceasta, m-am lăsat de lucrul

¹⁸ Acestea le vedea petrecîndu-se în vis, sau și le năluces.

acesta și mi-am înălțat mâinile la cer, zicînd: „Doamne, dă-mi răbdare“. Și socoteam eu, netrebnicul, și ticălosul, că rabd pe nedrept și că practic o virtute și suspinînd, ziceam: „Slavă Ție, Dumnezeu, de la ce cinste, la ce necinste am ajuns, și cum eram și ce am ajuns“. Și plîngeam.

Iar bătrînul văzîndu-mă, zicea: „Fiule bun, curățește-ți inima, smerește-ți gîndurile, dorește smerenia lui Hristos, disprețuiește mîndria, ia aminte la tine“.

Grăindu-le el acestea, eu mă mîniam și mă tulburam și simțeam cuvintele lui ca săgeți care mă răneau. Cînd ședeam cu el la masă, simțeam mîncările răspîndind un miros rău și mă rușinam că trebuia să le vomez nu numai o dată, ci de două și de mai multe ori. De aceea mă sculam. Iar gîndul care mă tulbura înlăuntru nu înceta să-mi spună: „Ieși din casa acestui bătrîn și, de se poate, și din Schit. Căci privind pe bătrînul acesta, nu te vei mîntui“. Și-mi ziceam: „Pentru ce sufăr acestea? Cînd mă aflu în lume, nu curveam, nici nu preacurveam, nici nu furam, nici nu omoram“. Și îmi zicea gîndul, mai bine zis demonul: „Cu dreptate pătimești; ai supărat pe tatăl tău și pe mama ta, rudeniile și prietenii tăi; acum ai lăsat pe sfinții părinți și ai venit și te-ai însingurat la acest impostor, săvîrșitor de rele și nemilostiv și nerușinat“. Acestea spunîndu-mi-le demonul, eu pretinsul smerit și păcătosul, mă afluam gata să consimt cu gîndurile acestea rele și ticăloase.

Și scufundat în întuneric, socoteam că sînt în lumină, și socotind că viețuiesc monahal, eram al Satanei, și în loc să mă critic și să mă osîndesc, criticam și judecam pe robul lui Dumnezeu.

Aflîndu-mă în această tulburare a gîndurilor, s-a întîmplat să-mi scrie tatăl meu: „Mama ta moare, vino să o vezi înainte de-a muri“. Spun deci lui Ava Petru: „Mă duc cu adevărat să văd pe mama mea“. Plecînd fratele, spuse bătrînului. Iar bătrînul venind la mine, îmi zise: „Bunule fiu, șezi în răbdarea lui Dumnezeu și lasă pătimirea tatălui și a mamei, căci avem un Tată în cer, care are grijă și de noi și de ei după folosul nostru. Iar de nu ascuți de mine și pleci, pe părinți nu-i vei folosi întru nimic, iar pe tine te vei vătăma foarte mult și la urmă te vei căi mult, căci nu te vei

folosi cu nimic, ci absența îți va fi spre învățătură“. Auzind eu acestea de la bătrîn și demonul răpindu-mă spre minie, spusei bătrînului: „Impostorule, închinătorule la idoli, curvarule, preacurvarule, vrei să mă faci egal cu tine?“ Iar bătrînul îmi spunea: „Harul lui Dumnezeu îmi vine prin gura ta“. Iar eu strigam: „Impostorule, închinătorule la idoli“. Dar cuvintele mele îi făceau pe mulți părinți să se adune și toți bătrînii mă dezaprobau și mă osindeau. Iar eu, lucrînd dracul în mine, luînd stiharul meu, l-am rupt de minie de sus pînă jos și aruncînd în fața lui haina mea, am ieșit gol din chilie și intrînd în chilia unuia din bătrîni, am furat haina lui și ieșind am plecat în Alexandria. Acolo am aflat pe mama moartă și pe tatăl bolnav, murînd și el după trei zile. Iar eu, preocupîndu-mă și vorbind despre bani și despre cealaltă moștenire, și regretînd că m-am făcut monah, m-a apucat seara. Și șezînd eu pe pat și cugetînd la cele din Schit și la Ava Isaia, suspinam și ziceam: „Slavă Ție, Doamne, care m-ai scăpat de bătrînul acela impostor și rătăcit“.

Și deodată cu acest cuvînt, am auzit un glas ca de tunet zicînd: „Nimicire și pieire casei lui Procopie“. Și îndată a venit un vînt și s-a aprins un foc în cele patru colțuri ale casei. Iar eu m-am sculat tulburat și de abia am putut să ieșim toți cei din casă, focul întinzîndu-se peste tot. Adunîndu-se toți locuitorii din Alexandria, n-au putut face nimic, focul topînd și pietrele. Iar eu m-am simțit rușinat și gîndind la toate cele întîmplate și plecînd cu multă slăbiciune și descurajare, m-am aruncat în tinda Sfîntului Mina. Și demonul prefăcîndu-se iarăși în martor, îmi zise: „Toate acestea care ți s-au întîmplat, s-au întîmplat din pricina lui Ava Isaia“. Trezîndu-mă, spun: „Cu adevărat vrăjitorul acela impostor este cel care, trimițînd pe draci a ars casa mea“. Și zicînd aceasta, m-am sculat de dimineață și am mers la Patriarhul Evloghie¹⁹. Și i-am spus lui: „Stăpîne, răzbună-mă de idololatrul Ava Isaia. Căci idololatrul Ava Isaia folosindu-se de vrăjile lui, mi-a ars casa“.

¹⁹ Din negrije, s-a dat într-o copie de mai tîrziu acest nume. Căci Evloghie a fost patriarh mai tîrziu, între 580—607, cu două veacuri mai tîrziu ca Ava Isaia. În acea vreme erau Patriarhi Timotei (380—385) și Teofil (385—412).

Iar Patriarhul îmi zise: „Să-ți rămână nevorbitoare buzele viclene care grăesc nedreptate împotriva acestui drept“ (Ps. 30. 19). Și odată cu cuvîntul Papei, am văzut un etiopian bătîndu-mă cu un ciomag de foc și îmbrăcîndu-mi pieptul gol. Și îndată am căzut înaintea Patriarhului, tremurînd de pedeapsă. Atunci Patriarhul întinzînd mina, mi-a pecetluit gura. Și legătura limbii s-a înfăptuit. Și am rămas șaptesprezece luni pedepsit sub jugul lui Veliar, arătîndu-mă tuturor ca o vedere vrednică de compătimit, pîrînd ținut în lanțuri. Căci îmi făceam rele mie însumi și cei prezenți, cei din jur nu-mi puteau ajuta. Mîncam fecale omenești. Iubitorii de Hristos compătîmîndu-mă, mă acopereau cu haine, căci umblam gol. Îmi loveam trupul și-mi aruncam hainele, bătîndu-mă pe mine și lovînd pe cei din jur. Iar trupul meu îl murdăream de fecale și de noroi, în care mă culcam tăvălîndu-mă. Căci nu era cine să mă îngrijească. Mă făcusem ca un elefant.

Văzîndu-mă iubitorii de Hristos din Alexandria astfel, au adus pe unii din părinții din Schit la mine și aceștia văzîndu-mă, m-au cunoscut. Dar iubitorii de Hristos au spus: „Acesta este fiul lui Procopie, care era monah la Ava Isaia“. Și le spuseră lor părinții: „Faceți iubire și aduceți-l în Schit“. Și iubitorii de Hristos aflînd un cămilar, i-au dat lui ceea ce era rînduit și legîndu-mi mîinile și picioarele, m-au trimis în Schit.²⁰ Și adunîndu-se părinții din Schit în biserica cea mare, au făcut priveghere pentru mine și ungîndu-mă cu untdelemn pe tot trupul, au alungat pe dracul

²⁰ Erau trei drumuri ce duceau din Alexandria la muntele Nitria (în care se afla Valea Schitului (sau Schitică). Cel dintîi trecea la început prin țărmul Mareotis, după care străbătea Valea ce ducea printre grunji de sare pînă la muntele Nitria (muntele Sărat), unde se afla centrul așezărilor monahale. Dar țărmul supus vînturilor și tulburat uneori de cicloni puternici, era periculos și de multe ori valurile Văii erau de nestrăbătut. Al doilea se îndrepta spre Apus, între mare și țărmul Mareotidei, pînă la capătul acesteia, după care se îndrepta spre Sud printr-un început nisipos, care despărțea Valea Nitriei de apa riului Anidros (fără apă) cum se pare un braț al Nilului, care poartă și numele de riul Anidros. Îndrăzneța Melania voia să meargă pe acest drum în călătoria ei în Egipt, dar puțin i-a trebuit să fie răpită de Arabii care locuiau lângă mare, și abia a scăpat prin iuțimea calului ei. Al treilea drum urca pe lângă Nil pînă la Memfis sau Arsinoe și intra de acolo într-una sau altă vale. Cel ce pornește pe ea, ajunge în partea Nitriei atinsă de apele Nilului, în care se află crocodili. Melania, care a îndrăznit să ia și acest drum, a suferit multe încercări (Pref. la ed. I).

din mine.²¹ Dar am rămas înfricat de pe urma ranelor și a întinăciunii.

Dar eu, smeritul și păcătosul, ticălosul și vinovatul, cel mai prejos de orice urmă monahală, vestind cu amănunțime toate cele ce mi s-au întâmplat și povestindu-le tuturor, i-am rugat pe ei să facă rugăciuni pentru sufletul meu smerit și îndurerat și să roage pe bătrînul meu ca să aibă milă de mine și să-mi primească pocăința și să nu mă lase să fiu iarăși ispitit de demon. Iar părinții plecînd, au adus la mine pe Petru cel împreună ucenic cu mine. Și acela văzîndu-mă zăcînd cu trupul mucegăit de murdărie și de rane, căci părinții voind să trezească mila și durerea bătrînului spre mine, m-au dezbrăcat de haina cu care eram îmbrăcat și m-au așezat gol pe saltea. Și Ava Petru văzîndu-mă, s-a aruncat peste mine și nu se mai despărțea de lacrimile lui. Iar eu priveam la el umilit, fără curaj și rușinat. Și el, după ce a plîns mult, s-a sculat și, luînd pe unii dintre părinți, a plecat și a adus pe bătrîn. Iar eu văzînd pe bătrîn, am strigat, zicînd: „Miluiește-mă, robule al lui Dumnezeu, pe mine cel rătăcit, de demoni și să nu mă lași bucurie desăvîrșită vrăjmașului de suflet stricător. Căci am fost destul pedepsit și chinuit, după cum mi se cuvenea“. Iar bătrînul îmi zise: „Ai cunoscut, fiule, că pedeapsa le vine celor mîndri pentru căderea lor?“ Iar eu am zis: „Am cunoscut, cele ce mi s-au întîmplat și am învățat din cele ce am pățimit. Și m-am convins că Dumnezeu este Judecătorul drept, care răsplătește fiecăruia după faptele lui“ (Rom. 2, 6). Și pecetluindu-mă cu semnul crucii²², îmi spuse: „Dumnezeu, Făcătorul întregii zidiri, să-ți ierte cele trecute și să îndrepteze cele viitoare“. Și punîndu-mă pe un scaun, m-au dus

²¹ Din primele timpuri ale Bisericii se făcea ceva și pentru trup, cum nu o fac protestanții și neoprotestanții, care nu văd că sufletul lucrează prin trup, dar și trupul influențează sufletul. Toate Tainele se folosesc și de un mijloc de sfințire a trupului. Așa se folosea ungerea cu untdelemn a trupului, însoțită de rugăciune, pentru ca prin el să sfințească trupul. Demonii au o mai ușoară influență asupra trupului. Prin o ungere a trupului cu untdelemn, însoțită de rugăciune, se alungă demonii care lucrează în el. Adeseori aceasta producea și vindecări.

²² Și de la Antonie cel Mare (născut la anul 250) și din această scriere vedem că creștinii își făceau din primele secole creștine semnul crucii. Sectele refuzînd crucea, se depărtează de creștinismul de la origini.

la chilie. Și în puține zile, prin harul lui Hristos (Dumnezeu), m-am întărit. Și s-a împlinit cu mine cuvîntul proorocește, care spune: „Cu zăbală și cu friu vei strînge pe cel ce nu se va apropia de tine“ (Ps. 31, 10). Și iarăși: „Multe sînt bătăile păcătosului“ (Ps. 31, 11).

Știind deci părinții Schitului toate cele întîmplate ca vrednice de scris, chemînd pe Pioniu, caligraf priceput²³, mi-au poruncit să le povestesc întocmai și în chip amănunțit. Iar caligraful scriînd, a lăsat acestea în cartea întîia a scrierii „Despre nălucirea dracilor“ (Cod 113 al colecției patriarhale, f. 194).

În afară de Petru și de Elisei, au venit și alții, ca să rămînă ca ucenici la Ava Isaia. Aceasta se adevărește din titlul primului Cuvînt: „Porunci către frații celor aflați cu el“, dar și din Ava Varsanufie, care spune că mii de întrebări s-au pus Avei Isaia de către cei care îl rugau să le lămurească.

Fiind împodobit cu virtuți Ava Isaia și avînd haris ma cuvîntului, veneau la el monahii să fie sfătuiți de el. Aceasta o știm din povestirea lui Ava Elisei. Dar despre aceasta sîntem informați și din povestirea următoare:

Un frate a venit la marele Isaia²⁴ și-i zise lui: „Roagă-te pentru mine, Ava, că mă întorc în lume. Căci Ava al meu mă ocărăște în tot timpul zicîndu-mi: diavole, Satano, vrăjmașule, antihriste. De aceea plec în lume“. Și-i zise lui bătrînul: „Oare, fiule, nu spune adevărul? Hristos și Dumnezeuul nostru are și El multe nume: Dumnezeu și Domnul și Bunul și Milostivul și Atotțiitorul și Atotputernicul. Se numește Dumnezeu (Theos), pentru că vede toate,²⁵ Domn, fiindcă domnește peste toate, Atotțiitorul, pentru că le susține pe toate. Așa și Veliar are multe nume: diavolul-satana, vrăjmașul, vicleanul, antihrist. La fel și omul care face binele se numește bunul. Dar omul care birf este pe altul se numește diavol (birfitor), și cel ce contrazice și tulbură pe frați este Satana;

²³ Monahul Augustin dă și din Cod. 113, f. 181 a, din Colecția Patriarhiei din Ierusalim o știre despre caligraful Pioniu, ucenic al lui Ava Longhin, despre care se vorbește și în Pateric.

²⁴ „Mare“ îl numește pe Ava Isaia și un tropar al lui Teodor Studitul, în a treia cîntare a canonului Simbetei brînzei în Triod. cînd se sărbătorește cu alți cuvioși.

²⁵ Theos de la Theaomai = vîd.

și cel ce contrazice pe fratele mai mare și pe căpetenie se numește vrăjmaș; cel ce viclenește asupra altuia se numește viclean; cel ce gindește cele rele se numește rău; contrariul lui Hristos și cel ce judecă pe altul se numește antihrist; și cel ce păcătuiește, păcătos. Căci tot cel ce săvârșește păcatul este rob păcatului (Io. 8, 35). Dacă și tu, fiule, faci lucrurile diavolului, nu te supăra cînd auzi că ești numit diavol și satana, și vrăjmaș. Căci și Domnul și Dumnezeu nostru a zis Iudeilor: „Voi sinteți fiii diavolului“ (*Ibid.* 14)-

Suspînînd fratele, a zis: „Cu adevărat, Ava, sînt și diavol, și Satana, și antihrist, și vrăjmaș, și viclean, și păcătos, și rău, și potrivnic eu, păcătosul și ticălosul. De aceea plecînd, voi cădea în fața lui Ava al meu și voi plînge, mă voi jeli și voi cere iertare pentru timpul rău folosit al vieții mele, fiindcă am fost viclean și necurat, dușman al lui Dumnezeu și slujitor al diavolului și dușman vieții mele, sucit și flecar, cîrtitor și gata de orice grăire deșartă, leneș la rugăciune, iute la minie, la contrazicere, batjocoritor și pismuitor, lacom la mîncare și răzbunător. Dar mulțumesc lui Dumnezeu că, prin dreptele tale cuvinte, s-a mîntuit sufletul meu“. Și încă mărturisindu-se el, ieși din gura lui un fum și s-a făcut și se făcu virtej și sparse toate vasele din chilie. Și a apărut ca un mic etiopian cu un ochiu de foc, ieșind pe ușă și strigînd și zicînd: „Eu sînt dracul mîndriei!“ Și fratele rugă pe bătrîn pentru un cuvînt de mîntuire și răspunzînd bătrînul, li zise: „De voești să urmezi Domnului nostru Iisus Hristos, păzește cuvîntul Lui și atîrnă pe omul tău vechiu pe cruce cu El și pe cei ce te trag de pe cruce trebuie să-i oprești pînă nu mori. Și ești dator să suporti disprețul lor și să odihnești inima celor ce-ți fac rău și să te umilești pe tine față de cei ce voiesc să te stăpînească, și să ții gura ta în tăcere și să nu judeci pe cineva în inima ta. Căci de-ți vine un gînd să judeci pe aproapele pentru niscai păcate, gîndește-te întîi la tine că ești mai păcătos și cele bune, pe care socotești că le-ai făcut, să nu crezi că au plăcut lui Dumnezeu. Și așa nu vei îndrăzni să judeci pe aproapele. Căci iubirea slavei de la oameni naște minciuna, iar refuzul ei cu smerenie face frica de Dumnezeu mai mare în inimă. Să nu voiești deci să fii prieten al celor slăviți în lume,

ca să nu se depărteze slava lui Dumnezeu de la tine. De faci lucrul tău de mină, să nu-l disprețuiești, ci ai grijă de el în frica lui Dumnezeu. Să nu te culci în călătorie în casa cuiva.²⁶ Cînd nu ai așteptat sfaturile noastre, ci ai plecat așa cum ai voit, ai ajuns ca demonii. Și eu întristîndu-mă mult, n-am voit să te învrednicesc de cuvînt, o dată ce te-am rugat și ca părinte și te-am sfătuit și ca frate și n-ai ascultat. Nu se închide inima sfinților. Dar ți-am părăsit sufletul care s-a primejduit și ți-am scris cele de acum. Dacă deci nu voiești să fii și mai mult batjocura dracilor, ieși din locul tău, ascultîndu-mă, și du-te la o minăstire. Iar de nu ascuți nici acestea, te vei căi mult la urmă de această necugetare“ (*Cod Sinaitic* 206, f. 181 b).

Altă dată iarăși Ava Isaia, vînd să folosească pe frați, a luat un sac și s-a dus la un loc unde se împlătea grîu și a cerut proprietarului: „Dă-mi grîu“. Și-i zice acela: „Dar și tu ai secerat, Avo?“ Îi zise lui bătrînul: „Deci de nu seceră cineva, nu are plată?“ Îi spuse lui proprietarul: „Cum voiești să ai grîu, dacă n-ai secerat?“ Și-i zise lui bătrînul: „Deci dacă nu seceră cineva, nu are grîu?“ Îi zise proprietarul de pămînt: „Nu“. Și a plecat bătrînul. Iar frații văzîndu-l ce-a făcut, i-au făcut metanie rugîndu-l să le spună de ce a făcut aceasta. Și le-a spus lor bătrînul: „Am dat-o ca pildă, că de nu lucrează cineva, nu ia plată de la Dumnezeu“ (*Pateric grec*, p. 181).

Din povestirea următoare, păstrată de Paladie, vedem ospitalitatea lui Ava Isaia pentru frați. Iar ce părere avea despre lucrurile pămîntești se vede din observația făcută fratelui: „Ava Isaia a poftit pe un frate oarecare și i-a spălat picioarele. Apoi a aruncat un prosop într-o oală și, după ce a fiert, l-a scos. Și a spus fratele: „N-a fiert destul, Avo“. Și-i zise lui: „Nu-ți ajunge că l-ai văzut

²⁶ „Să nu te culci unde inima ta se teme să nu păcătuiască. Iar de afli că trebuie să mînci acolo, să nu rămîi deloc. Căci este mai de folos să se supere cel ce te invită, decît să preacurvești în inima ta pe ascuns. De poți, să nu iei aminte nici la haina femeii. Fă așa și te mîntuiești de cursele vrăjmașilor“. (Aci se termină Codicele Savaitic nr. 665 — în prefața monahului Augustin, p. 26).

strălucitor? Și aceasta este mare mingiere“ (*Pateric grec*, p. 181; *Everghetin*, cartea 2, paragraf 16, p. 58).

Ava Isaia nu se ducea la agapele ce se făceau atunci de către monahi. Motivele pentru care le ocolea le vedem în următoarea povestire nepublicată:

„Ne-a povestit nouă Ava Petru, ucenicul lui Ava Isaia: Am întrebat pe Ava Isaia, zicînd: De ce nu mergi, Avo, la agapă ca toți părinții? Și a zis: „Fiule, fiecare știe ce îi este de folos și ce-l vatamă“. Și-i zise lui: „Părinte, folosește-mă, spunîndu-mi, pentru ce nu mergi?“ Și-mi spuse: „Petre, la orice agapă mergi și vezi vin, fugi de el ca de foc și de șarpe. De multe ori am șezut la agapă și bînd vin, am început să grăesc cu bătrînii și am ajuns de la vorbirea despre Hristos la vorbirea urită și la bîrfire și ne-am sculat tulburați. Bine e deci monahului să mănînce cenușă și să bea apă din mare în chilia lui și să nu meargă la agape. Căci de se duce, mănîncă ceea ce nu vrea; și bea ceea ce nu vrea; și de multe ori grăiește cele ce nu se cuvin și aude cele ce nu-i sînt de folos și întristează și e întristat și tulbură și e tulburat. Căci cel ce voiește odihna trupului niciodată nu e lipsit de prilejul agapei și cel ce se obișnuiește cu agapele și cu pomenirile sfinților²⁷ disprețuiește viața lui și se împletește cu multe păcate. Căci din vin se nasc gînduri urite și din gînduri priviri împrejur, și din acestea lenevie, și din lenevie grăire deșartă și din aceasta, bîrfire. Iar din bîrfire nesocotire, și din nesocotire pofta pîntecelui, și din aceasta lăcomia de mîncare, curvie, și din curvie ironia“. Și-l întrebai pe el: „Avo, ce este ironia?“ Și-mi spuse: „Ironia este atunci cînd cineva glumește și ride pe seama altuia; cînd în loc de a-l arăta pe față că-l critică pare să-l laude prin cuvinte. Cel ce practică ironia arată un cuget viclean și rău intenționat. Căci ironia nu-l lasă să ajungă cu cineva la iubire“ (Din codicele amintit din colecția Patriarhiei din Ierusalim, f. 67 a).

Ava Isaia, pentru luptele și virtuțile lui, se număra între marii Părinți ai pustiei, cum se deduce din următoarele: „Spuneau

²⁷ Probabil e vorba de agapele ce se făceau cu ocazia pomenirii celor decedați.

despre Părinții Ava Pamvo, Ava Visarion, Ava Isaia și Ava Paisie că erau foarte puternici, avînd împreună cu ei și pe Ava Artre. Pe aceștia i-a întrebat presbiterul din muntele Nitriei cum trebuie să viețuiască frații. Iar aceștia au spus: „Într-o mare nevoie, păzindu-și conștiința din partea aproapelui“ (Cod. 137 din colecția Patriarhiei, din sec. XIV).

Cu evlavie se pronunța despre el Rufin (Vita Patrum, tom II, c. 10, p. 358). Din următoarea povestire a lui Paladie se vede că el se învrednicea și de harisma prevederii: „Ava Uros și Isaia și Ava Pavel se întâlneau împreună, aflîndu-se pe neașteptate la rîu bărbați evlavioși și nevoitori și vizitînd pe marele Anuv.²⁸ La o distanță de ei se aflau trei minăstiri. Și-și spuseră unii altora: „Să-și primească fiecare dintre noi viețuirea lui, așa cum a fost cinstit de Dumnezeu“. Ava Uros a spus către ei: „Cer de la Dumnezeu darul să ajungem neobosiți la locul unde mergem în puterea Duhului“. Și de-abia s-a rugat de aceasta, corabia s-a aflat îndată gata, împreună cu vîntul cuvenit, și într-o clipă s-au aflat pe rîu, mergînd împotriva curentului. Iar Isaia a zis către ei: „Ce e de mirare, prieteni, că se va întîlni cu noi un om, care ne va anunța fiecăruia viețuirea ce o avem de trăit? Iar Pavel, cel de-al treilea, le-a răspuns: „Ce este, de ne va descoperi Dumnezeu, ca după trei zile îl va ridica pe acel om?“ După ce au înaintat puțin spre acel loc, bărbatul acela întîlnindu-i, i-a salutat. Iar Pavel a zis către el: „Spune-ne, frate, izbînzile tale, căci poimîine vei pleca la Dumnezeu“, Iar Anuv a zis către ei: „Binecuvîntat este Dumnezeu, care mi-a făcut și mie cunoscute acestea, ca și venirea și viețuirea voastră!“. Și a spus faptele fiecăruia, dar și-a explicat și virtuțile sale“ (*Istoria Lausiacă*, cap. 55, 56, 57).

Din titlul codicelui Savaitic (de la minăstirea Sf. Sava, lîngă Betleem, n. tr.), 72, din sec. 12, f. 58 b, „al lui Ava Isaia, isihastul și presbiterul“, și din cod. 28 din Paris, din sec. 15, f. 66—110, care cuprinde lucrări ale lui Isaia presbiterul, aparținînd probabil egumenului Isaia din sec. IV (Krumbacher, *Bizantinische Wortkunst*, t. I, p. 318), vedem că era presbiter. Nu se știe cînd a

²⁸ În Codicele din Ierusalim Anuv, în cel Sinaitic = Pafnutie.

murit, probabil pe la sfârșitul sec. IV. Amintirea lui se prăznuiește în Biserica Ortodoxă în Simbăta Brânzei, împreună cu toți Sfinții Părinți.

Acestea privitor la Ava Isaia. Iar despre cele 29 de Cuvântări ale lui, în vremea din urmă Krüger a lansat ideea că e neîndoielnic că scrierile atribuite lui Isaia din sec. IV au ca autor pe Pustnicul de asemenea Egiptean, care a murit aproape de Gaza, la 11 August în anul 488 și deci scrierile acestea se strămută din sec. IV în sec. V.

Dar înainte de-a rezolva problema aceasta este necesar să cercetăm multe scrieri siriace, care poartă numele lui Isaia (Kügener, *Byzant. Zeitsch.*, 1900, f. 385—386). După biograful lui, Isaia a fost primul monah nomad în Egipt, în pustia cea mai dinlăuntru (Schit). De acolo s-a mutat în Ierusalim, a rămas după aceea în pustia Eleutorupol și s-a retras după aceea în Gaza, unde a întemeiat o minăstire și s-a închis în casă sa fără să mai vadă pe altul, decât pe Petru, căpetenia ucenicilor lui. Toate răspunsurile lui Isaia s-au comunicat de atunci prin gura lui Petru. În același manuscris siriace, o scurtă știre needitată arată că Isaia Pustnicul nu s-a opus Sinodului din Calcedon, deși ucenicul lui, Petru, era împotriva lui²⁹. Informația că nu s-a opus Sinodului din Calcedon nu e adevărată, deoarece Sofronie al Ierusalimului (†641), în Epistola lui sinodală împotriva Monotelitismului, zice: „Petru... miasma iberiană și nebunul barbar, Isaia prietenul acestui Petru, s-au arătat primitori ai altei erezii acefale între Acefali“ (Patr. t. 87, partea III, col. 3 192—3 193). Și mai jos anatematizînd ereziile, cuprinde între ele pe cea a Eutichienilor, a Acefalilor, a Varsunufiților, a Isaienilor“.

Dar că scrierile păstrate (sub numele lui Isaia) aparțin unui autor care a trăit în sec. IV, se deduce din următoarele: „Primesc în chip canonic și scrierile, și viețile ascetilor. Aceasta o spun împotriva aiuritului Pamfil, care vine aici din Orient și a blrfit rău și

²⁹ Land. Anecd. t. III, p. 346—356, trad. în germană de Krüger și Ahreus, *Die sogenannte Kirchengesch. der Zach. Rhetor*, Leipzig, 1899, p. 268—274 și Kügener, *Byzant. Zeitsch.* 1900, p. 466.

mincinos pe următorii Sfinți Părinți: Marcu, Isaia, Varsanufie, Dorotei și Isichie, nu însă pe Varsanufie, Isaia, Dorotei și Acefalii uniți cu Acefalii și pe cei uniți cu Acefalii și pe cei cu șapte coarne, ei pe alți ortodocși și cu același nume, pe care eu îi primesc ca ținând tradiția Părinților, asigurat de informația Prea Sfintului Patriarh Tarasie ...ale altor persoane vrednice de crezare, nu numai din acele cetăți, ci și din cele din Răsărit. Cei amintiți sînt atît de lăudați de sfinții bărbați de mai sus, că icoanele lor au fost puse în Biserica cea mare, în rînd cu sfintele icoane ale Sfinților Părinți, ca cea a lui Efrem și a tuturor celorlalți, în ale căror învățături nu s-a aflat nimic neevlavios, sau în afara legii, sau necanonizat" (P.G. 99, 1816).

Aducem la urmă mărturia Patriarhului Ioan al Antiohiei din sec. XI care, înșirînd scrierile Părinților din Schit, amintește între ele și cartea Sfintului Paisie.

După informațiile de mai sus, Isaia din sec. V a fost monofizit, dar cele 29 de Cuvinte nu-i aparțin lui, ci lui Isaia din sec. IV. Căci cum ar fi cu putință ca mari bărbați ai Bisericii, ca Ioan Damaschin, Varsanufie, Grigorie Sinaitul, Pavel Evergetin și mulți alții, să ia toate citatele din scrierile lor din opera unui monofizit?

În afara celor 29 Cuvinte, s-au salvat în traducere latină (*Patrologia Latină*, t. 103, col. 417—434) 68 de reguli pentru monahii începători, luate din Cuvîntul 3 și 9. |

O mică lucrare cu titlul „Sfaturi ale lui Ava Isaia către Teodora monahia și surorile ei în Hristos“, tradusă în cuvîntarea lui Nichifor din Hios, s-a editat (în Erniopol, 1885) de către Arhimandritul Hristofor.

În *Patrologie*, t. 40, col. 1 205 se află 19 capete ale aceluiași, intitulate: „Despre nevointă și liniște (isichie)“, care s-au luat din cele 29 de Cuvinte ale lui, ca și cele din *Filocalia* greacă, tom. I, p. 17, traduse în *Filocalia* românească, vol. I, sub titlul: „Despre paza minții“, afară de cap. 7, 8, 9.

În codicele 118 din colecția Patriarhiei (din Ierusalim) există unele fragmente sub numele lui Ava Isaia (f. 62 a — 68 b,

124 a—132 a, 202 b—203 b). Aceste fragmente (afară de trei: 127 b, 118 b, și 120 a), care corespund și celor din Filocalia (23, 24, 26), nu sînt ale acestui Ava, din pricină noțiunilor și limbii deosebite. La Paladie (†pe la 420) s-au păstrat următoarele sentințe:

„A spus Ava Isaia că nimic nu folosește atîta pe începător, ca ocara. Precum îi folosește pomului udarea în fiecare zi, așa începătorului ocara și răbdarea ei“.

„A spus iarăși către cei bine începători și supuși părinților sfinți, că prima vopsea nu rămîne, de ex. roșul; și precum crengile fragede ușor se încovoae, așa și începătorii în ascultare“.

„A spus iarăși că începătorul ce se mută din minăstire în minăstire, se aseamănă cu animalul care aleargă de la o pășune la alta“.

„A spus iarăși că presbiterul din Pelosiu, făcîndu-se o agapă a fraților în biserică și venind ei și vorbind întreolaltă, certîndu-le-a spus: „Tăceți, fraților, că am văzut pe un frate mîncînd cu voi și bînd pahare, cite și voi și rugăciunea lui urcă înaintea lui Dumnezeu ca un foc“. Și zicea iarăși că dacă vrea Dumnezeu să miluiască sufletul, iar acesta se împotrivește și nu vrea, ci împlinește voia sa, îi îngăduie să pătimească cele ce nu voiește, ca astfel să-L caute pe El“.

„Zicea iarăși că atunci cînd cineva vrea să răsplătească răul cu rău, poate să vatăme conștiința fratelui chiar și numai cu intenția“³⁰.

„Același Ava Isaia a fost întrebat ce este iubirea de arginți, și a răspuns: a nu crede în Dumnezeu că are grijă și a nu nădăjdui în făgăduințele lui Dumnezeu și a voi să se lătească“.

„A fost întrebat, iarăși, ce este birfirea? Și a răspuns: a nu cunoaște slava lui Dumnezeu³¹, ci pisma față de aproapele“.

³⁰ Există o comunicare spirituală între suflete chiar cînd nu se arată în fapte, e ceea ce psihologia modernă constată prin fenomenele hipnozei și ale sugestiei. Atîta doar că aceasta vede aceste fenomene numai cînd e activă și voința, pe cînd ele se produc chiar cînd voința nu le voiește.

³¹ A birfi pe un altul înseamnă a nu vedea că în darurile ce le are fiecare se manifestă slava lui Dumnezeu care le-a dat.

„A fost întrebat, iarăși, ce este minia? Și a răspuns: ceartă, minciună și necunoștință“ (*Patric grec*; P.G. 65, col. 204—220, *Everget.*, cartea 2, cap. 31).

În scoliile la Scara (P.G. 86) lui Ioan Scărarul (†pe la 600), se dau cele următoare dintr-un text necunoscut al lui Ava Isaia:

„Cel ce petrece pururea în inima lui, iese numaidecît din cele frumoase ale vieții trupești. Căci umblind în duh, nu poate cunoaște poftele trupului, deoarece acesta își face plimbările în cetatea virtuților. El are virtuțile ca străjere la poarta viețuirii curate. De aceea și uneltirile demonilor rămîn nelucrătoare asupra lui. Săgețile dragostei lumești ajung cel mult pînă la fereștriciile firii“ (Scolia 4 la Cuvîntul 27; în trad. rom. pg. 379).

„Minia, a voi să se impună voința proprie; cunoștința mincinoasă, a voi cineva să învețe și a iubi cele de trebuință ale lumii³². Micimea de suflet stă în a fi stăpînit, în a nu suporta, în a nu da și în a lua“ (Scol. 1 la Scara, Cuv. 21).

„Întrebare: Ce este curvia? Răspuns: Neputința de-a se stăpîni. Întrebare: Și ce este neputința de-a se stăpîni? Răspuns: Împodobirea trupului, îmbrățișarea, lenea, cuvinte pricinuitoare de ris, privirea nerușinată, necredința în făgăduielile lui Dumnezeu, iubirea de-a se lărgi, deoarece voiești lauda lumii, nemilostivirea, deoarece iubești slava deșartă, nemăsurarea lipsei de conștiință, neluarea aminte la judecata lui Dumnezeu“ (Scolia la Scara 12, la Cuv. 15).

Ioan Damascin (+756) a păstrat întreg Cuvîntul despre smerita cugetare (Cuv. 20), în „Sfintele Paralele“ și următoarele două fragmente:

„Deoarece li se întîmplă aceleași cazuri celor păcătoși și drepti, să nu socotim pe toți supuși căderii și că cele rele trebuie să premeargă mîntuirii“ (Patrologia, t. 93, 324).

³² Există și o cunoștință mincinoasă. Omul nu poate renunța la voința de-a se lumina și de-a lumina pe alții. Aceasta ține de firea lui. Dar poate strîmba setea de-a se lumina și de-a lumina pe alții. O poate pune în slujba egoismului strîmt, crezînd că își lărgeste conținutul eului, reducîndu-l la el însuși. Prin aceasta renunță la Dumnezeu. Dar la lume nu poate renunța. Și nu renunță la ea, pentru că o poate stăpîni și pe de altă parte îi stăpînește ea slăbiciunea trupului.

„Cei ce fac toate numai pentru ei, își însușesc iubirea de sine ca cel mai mare dintre rele. Aceasta e neunirea cu nimeni, necomunicarea, lipsa de iubire, nedreptatea, lipsa de evlavie. Fieea îl face pe om nu ca animalele singulare, ci ca grup împreunat cu alții, în comuniune, ca să nu trăiască numai sie-și, ci și tatălui și mamei, și fraților, și soției, și copiilor și altor rudenii și prieteni, și celor dintr-o localitate, și seminției, și patriei, și celor de un neam și tuturor oamenilor. Ba încă și părților lumii și întregii lumi. Și cu mult înainte lui Dumnezeu, Făcătorul. Căci dacă este întreg rațional (cuvîntător) trebuie să fie social, iubitor al universului, iubitor al lui Dumnezeu“ (*Ibidem*, col. 420).

La Pavel din Amoriu, ctitorul minăstirii Evergetin (la 1048), din care s-a ivit și colecția Evergetin, se afla, afară de fragmentele din textul „Cuvintelor, și fragmentele următoare din scrieri necunoscute: „Același (Isaia) slăbind, a spus către Ava Petru: „Celui ostentit nu-i este povară să aștepte odihna. De aceea nici eu în osteneala slăbiciunii mele nu mă simt împovărat, ci mă stăpînește mai mult frica acelui ceas foarte întunecat cînd voi fi aruncat de la fața lui Dumnezeu și nimenea nu va mai fi care să asculte, nici nu va mai fi o așteptare a odihnei“ (Cartea a 3-a, cap. 18, p. 58).

„Dar îi e cu putință omului să facă cele rele din prilejul binelui de care i se face parte, cînd pocăindu-se iarăși păcătuiește“.

De aceea, de te pocăiești cu adevărat, nu păcătuiești. Căci cel ce se pocăiește nu are ceasuri ale lui Dumnezeu, în care e dator să facă binele, și ceasuri ale diavolului în care trebuie să se afle în dezordine; nici timp al evlaviei și iarăși timp al nelegiuirii. Nu poate să fie o dată rob al lui Dumnezeu și o dată rob al diavolului, ci totdeauna este același. „Căci cel ce face păcatul, zice Domnul, este rob al păcatului“ (Io. 8, 35); iar cel ce este rob al păcatului, nu poate sluji lui Dumnezeu, cum zice iarăși Domnul în Evanghelii: „Nimenea nu poate sluji la doi domni“ (Mt. 6, 24). „Căci ce însoțire are dreptatea cu nelegiuirea?“, zice Apostolul. Sau ce împărtășire are lumina cu întunericul? Și ce învoire este între Hristos și Veliar? Sau ce are comun templul lui Dumnezeu cu idolii? (II Cor. 6, 14—15). „Să ne curățim deci pe noi de toată întinăciunea trupului și a

duhului“. Și atunci „săvîrșim sfințenia în iubirea lui Hristos“ (II Cor. 7, 1). Căci cel ce ocolește cele mai multe păcate, dar e stăpînit de unul singur, nu e liber. Căci de este biruit de unul, îi este rob lui. Dar e invins cu ușurință de cele mici, e robit apoi de cele mari. Căci e cu neputință să-și stăpînească patimile mari, dacă nu învinge întîi cele mai mici“ (Cartea 3, cap. 11, p. 30).

În Filocalia greacă, tom. I, p. 18—19, și românească, vol. I, p. 395 și 398, se află capetele 7, 8, 19 ale lui Isaia Pustnicul:

Monahul Antonie sau Melisa, care a trăit, după unii, pe la 1110, a păstrat următoarele fragmente:

„Ce e mai bine: a te îndulci și a împlini pofta trupului puține zile, sau a te lipsi de viața vecinică?“

„Cel ce cruță pe cei răi, nedreptățește pe cei buni“ (P.G. 136).

„Cei ce pedepsesc pe cei ce fac nedreptate, îi împiedecă să nedreptățească pe alții“ (*Ibidem*).

„Cel ce cinstește virtutea, cinstește primul adevăr, care stăpînește peste tot binele“ (*Ibidem*).

Grigorie Sinaitul, care a trăit pe la 1330, spune în scrierea lui: „Despre liniște (isichie) și despre două moduri ale rugăciunii“ (Filoc. gr. t. 2, cap. 3, p. 269; Filoc. rom. vol. 7, p. 174): „Că ești dator să-ți ții expirația“, e martor Isaia Pustnicul, care zice despre această:

„Dar a spus iarăși (Isaia): De nu se face omul pildă, nu poate locui împreună cu aproapele“ (Cod. 113 din colecția Patriarhiei din Ierusalim, f. 25 b.).

Iar codicele din care s-a luat această ediție a celor 29 de Cuvinte ale lui Ava Isaia și constă din 312 foi, se află sub nr. 109 al colecției patriarhale (0,253 × 0,215) din 312 foi. El a fost scris în anul 1679 de către monahul Damaschin. Textul e pe două coloane.

Am dat pînă aci traducerea „Prologului“ monahului Augustin la ediția a doua.

Monahul Augustin dă în continuare și alți codici, unde se află fragmente din această scriere. El menționează codicii Savai-

tici care se află în Biblioteca Patriarhiei din Ierusalim, care au fost probabil proprietatea minăstirii Sf. Sava, de lângă Betleem.

Din Cuvîntul I se află fragmente în cod. Savaitic 362, din sec. XIII, f. 203 a. Din Cuvîntul II, în cod. 464 Sinaitic din sec. XVII, f. 183 b. Din Cuvîntul III și IV, în cod. Savaitic 206 din sec. XVI.

Fragmente din Cuvîntul V se află în cod. 378 Savaitic din sec. VIII, f. 131.

Din Cuvîntul VII, în cod. 78 din sec. XII, f. 58 v. și în cod. patriarhal 181 din sec. XIII.

Din Cuvîntul IX, în cod. patriarhal 408 din sec. IX sau X, f. 142 și în cod. patriarhal din sec. XVI, f. 268 b.

Din Cuvîntul XV, tot în acela, f. 151 a.

Din Cuvîntul XVII, în cod. Savaitic din sec. XV, f. 454—459, în cod. 378 Savaitic din sec. XVIII, v. 134 b, patriarhal din sec. XVI, f. 181 și 464 Sinaitic, f. 175 b.

Mai sînt fragmente în cod. patriarhal 113 din sec. XVII și 137 din sec. XIV, 206 din sec. XVI, cod 394 din sec. XV și în cod. savaitic 333, sec. XIV.

În afară de codicii amintiți monahul Augustin a avut în vedere și textul latin al lui Isaia (P.L. t. 40, f. 1 105—1 205), pe care l-a tradus Francisc Zenus din Verona la 1574, după un manuscris grec, scris cu litere mai vechi, fiind îndreptat de Antonie Hilbert. Comparînd cele două texte, a dat la note deosebiri esențiale și lipsurile fiecăruia.

Sfîrșind monahul Augustin mărturisește că a fost foarte grea povară pe care și-a asumat-o și mai presus deslabele sale puteri. Dar încrezîndu-se în ajutorul lui Dumnezeu, a pornit la lucru.

Ale celui între sfinți Părintelui nostru
ISAIA PUSNICUL
Douăzeci și nouă de cuvinte

CUVÎNTUL I

Sfaturi date fraților aflați cu el

1. Cei ce voți să rămâneți cu mine, ascultați pentru Dumnezeu, și fiecare să șadă în chilia lui în frica lui Dumnezeu. Și nu disprețuiți lucrul vostru de mină, pentru porunca lui Dumnezeu. Și nu uitați de meditația voastră și de rugăciunea neîncetată. Și păziți inima voastră de gânduri străine, ca să nu cugetați ceva despre vreun om sau despre vreun lucru al veacului acesta; ci totdeauna cercetați în ce înaintați și siliți-vă să vă îndreptați, rugînd pe Dumnezeu cu osteneala inimii și cu lacrimi ca să vă ierte și să vă păzească în viitor să nu mai cădeți din acestea. În fiecare zi să aveți înaintea ochilor moartea și să vă gândiți cum veți ieși din trup și cum veți trece peste puterile întinericului care vă vor întâmpina în văzduh; și cum veți răspunde lui Dumnezeu. Priviți neîmpiedecat de mai înainte la înfricoșata zi a judecății și a răsplătirii tuturor faptelor și cuvintelor și gândurilor voastre. „Căci toate sînt goale și descoperite ochilor Celui în fața Căruia vom da socoteală” (Evr. 4, 13).

Fără o mare trebuință să nu vorbiți în trapeză³³. Iar la Liturghie să nu îndreptați pe vreunul care cîntă, dacă nu va întreba acela ceva³⁴. În cursul săptămîinii

³³ Sfîntul Pahomie (+348), spune „Dacă cineva e împins cu grabă să vorbească și să ridă în locul unde se mănîncă, va lua certare” (Cap. 9, P.G. 40 col. 948).

³⁴ De se va întîmpla în timpul cîntării și al rugăciunii, sau în timpul citirii, să vorbească sau să ridă cineva, trebuie să-și dezlege îndată brîul și, avînd capul plecat și mîinile adunate, să fie dus înaintea altarului și să fie certat de egumenul mîinăstirii. Aceeași trebuie să se facă în adunarea fraților, cînd în același mod se adună să mănînce (*Pahomie, P.G. 40, col. 948*).

slujiți în bucătărie în frica lui Dumnezeu, fără să părăsiți meditația voastră³⁵. Peste tot să nu între cineva³⁶ în chilia fratelui său, nici să nu voiți să vă vedeți înainte de ora 6,³⁷ nici să voiți să cunoașteți lucrul de mină al altora, de a lucrat fratele tău mai bine ca tine, sau tu mai bine ca el. Iar întâlnindu-vă în trecere, să nu vorbiți în deșert, nici să nu îndrăzniți orice, ci fiecare să ia aminte, în frica de Dumnezeu, la sine și la lucrul său de mină și la meditație și la sufletul său în ascuns. Iar când se isprăvește Liturghia, sau când vă sculați de la mîncare, nu vă așezați la vorbă lungă³⁸, nici la cuvinte despre Dumnezeu, nici despre lume, ci fiecare să între în chilia lui și să și plîngă păcatele lui. Iar de se ivește trebuința să vorbiți împreună³⁹, vorbiți foarte puțin, cu smerenie și evlavie, gîndindu-vă că Dumnezeu ia aminte la voi. Nu vă sfădiți între voi și nu vorbiți împotriva cuiva, nici nu judecați pe cineva; nu disprețuiți pe cineva, nu cîrțiți împotriva cuiva. Să nu iasă din gura voastră nici o minciună. Să nu voiți să vorbiți sau să auziți ceva din cele ce nu vă folosesc.

2. Să nu lăsați în inima voastră nici ura, nici pisma împotriva aproapelui. Nici să nu fie ceva în gura voastră și altceva în inimă. Căci Dumnezeu nu se lasă înșelat, ci toate le vede: și cele ascunse, și cele arătate. Să nu ascun-

³⁵ Ioan Casian (+345), trecînd prin mînăstirile Răsăritului și Apusului cu prietenul lui, Gherman (+390), relatează că numai în chinoviile Răsăritului „frații slujesc pe rînd cu săptămîna în bucătărie și în alte datorii, iar în cele egiptene nu se îngăduie decît unui frate foarte încercat grija bucătăriei, întrucît virtutea aceluia permite și tăria trupului poate împlini această slujire și nu e împiedicat nici de bătrînețe, nici de slăbiciune” (Casian către Caster, *Despre rînduiele canonice ale chinoviilor*, P.G. 28, col. 860).

³⁶ Colecția cuvintelor și învățăturilor dumnezeiești ale Sfinților Părinți de Dumnezeu purtători, făcută de monahul numit Pavel Everghetin, din mînăstirea Everghetida, cartea 13, cap. 13, p. 37 (ed. C-pol, 1861).

³⁷ Paladie (pe la 430) relatează că în muntele Nitriei „pînă la ora 6 (sau la amiază) nu se permite „întîlnirea cu nimenea” (Istoria Lausiacă, cap. 6, P.G. 34, col. 1 019).

³⁸ „Îeșind de la masă, să nu te pornești la vorbă lungă” (Sf. Pahomie, *Op. cit.*, cap. 19).

³⁹ Everghetinos, cartea a 2-a, cuv. 46, p. 144 (ed. C-pol, 1861).

deți nici un gînd și nici un necaz, nici o voie și nici o bănuială, ci descoperiți-le cu toată libertatea părintelui vostru (duhovnicesc) și siliți-vă cu toată credința să împliniți ceea ce veți auzi de la el.

Vedeți să nu nesocotiți să împliniți sfaturile mele, fiindcă de le veți nesocoti, nu vă voi lăsa să rămîneți cu mine. Iar de veți păzi și cele din ascuns și cele arătate, eu voi da socoteală despre voi lui Dumnezeu. Iar de nu le veți păzi, va cere El socoteală despre negrija mea, ca și despre îndemnul meu. Iar pe cel ce va păzi poruncile mele, în ascuns și la arătare, Stăpînul Dumnezeu îl va păzi de tot răul și-l va acoperi în toată ispita ce va veni asupra lui, în ascuns și la arătare. Vă rog, frații mei, lăsați cele ce le-ați adunat din lume și îngrijiți-vă de mîntuirea voastră, ca să nu fie zadarnică toată viața voastră și să fim făcuți de rușine înaintea lui Dumnezeu și a celor părăsiți pentru El⁴⁰, și a sfinților ce s-au nevoit. Ci socotește că nesfădirea și neplăcuta pătimire și smerenia și tăierea voii tale de la toate în bună cunoștință și neîncrederea în dreptatea ta, ca și privirea continuă la păcatele tale, sînt ținta virtuții tale. Pentru că odihna și lărgimea și slava deșartă pierd toată osteneala monahului.

CUVÎNTUL II

Despre legea cea după fire

1. Nu voiesc să nu știți, fraților, că la început, cînd a făcut Dumnezeu pe om, l-a lăsat în raiu, avînd simțirile sănătoase și stăruind în ceea ce îi era firesc; dar cînd a ascultat de înșelătorul lui, s-au strămutat toate în

⁴⁰ Cei ce au părăsit pe cei pentru care aveau datoria să se îngrijească în viață, cu scuza unei vieți dedicate prin călugărie lui Dumnezeu, dar nu și-au împlinit aceste năzuințe ascetice, vor fi făcuți de rușine și în fața acestora (n. tr.).

ceea ce e contrar firii; atunci simțirile lui au fost aruncate din slava lor⁴¹. Dar Domnul nostru a făcut mila Lui cu neamul omenesc pentru multa Lui iubire. Căci Cuvîntul „trup s-a făcut” (Io. 1,14). adică om deplin arată; s-a făcut în toate cele ca noi, „întru toate afară de păcat” (Evr. 4, 15)⁴², pînă la a schimba ceea ce e contrar firii în ceea ce e conform firii prin Sfîntul Lui trup⁴³. Și făcînd milă cu omul, i-a întors iarăși în rai, după ce a înviat, pe cei ce merg pe urmele Lui și împlinesc poruncile Lui, pe care ni le-a arătat nouă, pînă ce vom putea să biruim pe cei ce ne-au scos pe noi din slava noastră. Căci El ne-a arătat slujirea sfîntă și legea curată, pe care omul trebuie să le păzească pînă se va statornici în firea în care l-a făcut Dumnezeu⁴⁴. Deci cel ce voiește să revină la cele ale firii, să taie toate voile lui cele după trup, pînă statornicește pe om în cele conforme firii. Dorirea cea după fire este dorirea minții și ea nu este fără dorirea lui Dumnezeu; precum nu e nici iubirea

⁴¹ Omul se afla în normalitatea lui pînă ce era în legătură cu Dumnezeu. El a căzut în ceea ce e contrar firii, cînd s-a despărțit prin neascultare de Dumnezeu. Acestei învățături îi este contrară cea catolică, potrivit căreia omul se află, cînd e fără Dumnezeu, în „natura pură”. Iar cînd primește grația (după ea, „creată”), e ridicat într-o stare mai presus de fire. Învățătura din acest text consideră pe om în starea lui naturală, cînd e unit cu harul lui Dumnezeu, sau cînd trăiește în armonie cu Dumnezeu (*n. tr.*).

⁴² „Om deplin” e formula de la Calcedon. Tocmai pentru că n-a luat și păcatul nostru, s-a făcut om deplin. Faptul că Fiul lui Dumnezeu se poate face și om deplin, e marea taină și o negrăită prețuire a umanului de către Dumnezeu. Dumnezeu l-a făcut pe om astfel ca să poată să se facă El însuși și om, nu prin schimbarea dumnezeirii Sale. Căci aceasta ar fi panteism. E taina Persoanei și a caracterului ei de lumină și taină nesfîrșită. Prin această Subiectul dumnezeiesc poate înlocui subiectul uman. Căci și acesta e lumină și taină nesfîrșită, ca și Subiectul dumnezeiesc. Dar Subiectul dumnezeiesc e și Subiect al firii dumnezeiești infinite (*n. tr.*).

⁴³ Prin păcat omul a căzut în ceea ce e contrar firii (para fisin). Hristos a readus pe om la ceea ce e conform firii (kata fisin). Dar în amîndouă stările nu părăsește total legătura cu firea lui, Fiul lui Dumnezeu făcîndu-Se om n-a schimbat umanul, ci l-a readus la autenticitatea lui (*n. tr.*).

⁴⁴ Readucerea omului la cele conforme firii este egală cu reintroducerea lui în raiul comuniunii cu Dumnezeu și în slava lui, care e reflectarea slavei lui Dumnezeu (*n. tr.*).

celor conforme firii⁴⁵. De aceea s-a numit Daniel „bărbatul doririlor” (Dan. 9,23). Vrajmașul a schimbat această dorire în poftirea urită a toată necurăția. Rîvna minții este rîvna potrivită firii. Iar fără rîvna spre Dumnezeu nu e propășire. Deci precum s-a scris de Apostol: „Rîvniți însă darurile cele bune” (I Cor. 12,31). Dar rîvna spre Dumnezeu s-a întors prin Adam spre cele contrare firii⁴⁶. Deci să nu vă dușmăniți unii pe alții și să nu vă pismuiți și să nu vă mințiți unii pe alții.

2. Dar e proprie minții și mînia potrivită firii. Căci fără mînie nu e nici curăție în om. Mînia aceasta luptă împotriva semințelor semănate ca plăceri înșelătoare de vrajmașul în trup⁴⁷. E ceea ce a făcut Fineas, fiul lui Eleazar, cînd s-a mîniat foarte împotriva bărbatului și femeii, și a început bătaia Domnului de la poporul Lui (Num. 25, 7—8). Dar mînia noastră s-a mutat spre aproapele pentru toate cele neînțelepte și nefolositoare. E proprie minții ura cea contrară răului. Astfel folosind-o Ilie, a omorît pe proorocii rușinii (III Imp. 18, 40). Asemenea și Samuil a folosit-o împotriva lui Agag, împăratul lui Amalic. Și fără ura împotriva dușmăniei nu se descoperă cînte în suflet și ura noastră s-a schimbat în pornire împotriva firii, spre a urî pe aproapele și a ne scîrbi de el. Și ura se face cea care alungă toate vietățile. Minții îi este proprie înălțarea cugetului conform firii față de orice dușmănie. Și cînd a aflat-o pe ea Iov, a osîndit pe dușmanii lui, zicînd lor: „Cei necinstiți și

⁴⁵ Dorirea și iubirea celor proprii firii este proprie minții și ele sînt egale cu dorirea și iubirea lui Dumnezeu. E în firea minții omenești, să iubească și să dorească pe Dumnezeu (*n. tr.*).

⁴⁶ Prin doriri, firea noastră este făcută pentru ceea ce o depășește. Plăcerile trupesti o atrag, dimpotrivă, în josul ei (*n. tr.*).

⁴⁷ Se afirmă în acestea apartenența la fire, a poftei și mîniei. E o poftă (o dorire) proprie firii și una contrară. La fel o mînie (o iuțime) proprie firii și una contrară. Altfel firea omenească ar fi pur pasivă, indiferentă, o mortăciune. Prin poftă și iuțimea potrivită firii, firea crește, se depășește din Dumnezeu. Prin minte se curățește firea de ceea ce nu se cuvine. Prin mînia conformă firii, proprie minții, aceasta luptă împotriva diavolului sau a semințelor semănate de el în trupul omului ca plăceri înșelătoare (*n. tr.*).

leneși, lipsiți de orice bine, pe care nu i-am socotit vrednici de turma cîinilor mei” (Iov. 30, 8). Și ni s-a schimbat disprețul asupra dușmanilor și ne-am disprețuit unii pe alții, înțepîndu-ne unii pe alții și ne-am îndreptățit pe noi înșine împotriva aproapelui. Și din pricina disprețuirii lui Dumnezeu ne facem dușmani ai oamenilor. Astfel, din cele create împreună cu omul, cînd a mîncat din neascultare, ele i s-au preschimbat în cele rele. Să ne silim deci, iubiților, ca să înțelegem cele ce ni le-a arătat nouă Domnul nostru Iisus Hristos în sfîntul Lui trup. Căci este sfînt și locuiește în sfînți. Să ne îngrijim deci de noi înșine ca să placem lui Dumnezeu săvîrșind după putere faptele noastre și să facem mădularele noastre să se potrivească firii, ca să aflăm milă în ceasul ispitei la Cel ce are să vină pentru toată lumea (Lc. 21, 26), cerînd totdeauna bunătatea Lui, ca să se unească ajutorul Lui cu smerenia noastră: ca să ne mîntuiască pe noi de vrăjmașii noștri. Că a Lui este puterea, și ajutorul, și stăpînirea în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL III

Despre starea începătorilor și a celor din chilii

1. Înainte de orice, avem nevoie de smerita cugetare; să fim totdeauna gata, la orice cuvînt pe care îl auzim, sau la orice lucru, să spunem: iartă! Căci prin smerita cugetare se strică toate ale vrăjmașului⁴⁸. Nu te măsura pe tine în nici o faptă a ta⁴⁹, ca să fii netulburat în gîndurile tale. Să ai fața ta tristă, dar blîndă cu oamenii străini, ca frica de Dumnezeu să locuiască

⁴⁸ Se citează la aceasta nota, din mai mulți părinți duhovnicești: „Fii gata la orice cuvînt, pe care îl auzi, să spui: „Iartă-mă“, pentru că smerita cugetare aruncă toate ale vrăjmașului” (Antonie cel Mare, can. 72).

⁴⁹ „Nu te mîndri pentru faptele tale, oricare ar fi ele”. „Nu te măsura” la ce înălțime ai ajuns după orice faptă.

în tine⁵⁰. De pleci la drum cu frații, depărtează-te puțin de ei, ca să taci⁵¹. Și mergînd, să nu privești aci și acolo ci meditează în cugetarea ta sau roagă-te lui Dumnezeu în inima ta⁵². Iar în locul, în casa în care te oprești, nu fii cu îndrăzneală, ci fii cu sfială în toate. La ceea ce ți se pune pa masă, întinde mîna ta cînd ești silit să mănînci⁵³. De ești mai tînăr, să nu îndrăznești să întinzi mîna și să bagi în gură. Iar în locul unde ai să dormi, să nu te acoperi sub același acoperămint cu altul. Și fă multe rugăciuni în inima ta, înainte de-a te culca. Și de ai ostenit pe drum și voiești să fii uns cu puțin untdelemn pentru osteneala drumului, lasă-ți numai picioarele, rușinîndu-te să te descoperi fără vreo trebuință sau boală. Iar șezînd tu în chilia ta, de va veni vreun frate străin la tine, fă cu el și tu așa: Unge-i picioarele lui și spune-i lui: fă iubire și ia puțin untdelemn și folosește-l⁵⁴. Iar de nu vrea să primească, după ce s-a odihnit, nu-l sili. Dar de este bătrîn, bogat în făptuire, silește-l ca să-l ungi pe el întreg. Iar de șezi la masă (la trapeză) cu frații, de ești mai tînăr, nu spune minții nu mînca, ci adu-ți aminte de păcatele tale, ca să nu mănînci cu plăcere, și întinde mîna ta numai înaintea ta. Și de este ceva înaintea altuia, să nu întinzi mîna ta la aceea. Hainele tale să-ți acopere picioarele tale, și genunchii tăi să fie uniți între ei.

Iar cînd cei ce mănîncă sînt străini, dă-le lor cele de trebuință cu o privire veselă, și cînd încetează să

⁵⁰ „Să fie fața ta neîncetat tristă, afară de cazul cînd te cercetează oameni străini. Atunci primește-i cu fața veselă, ca să locuiască în tine frica de Dumnezeu“. (Everghet. Cartea I, *Sentința* 42, p. 160).

⁵¹ „Cînd călătorești cu frați, depărtează-te puțin de ei, ca să păstrezi tăcerea“ (Antonie, can. 75).

⁵² „Cînd călătorești, nu căuta nici la dreapta, nici la stînga, ci repetă psalmii și roagă-te în minte lui Dumnezeu în tot locul unde te afli și nu te amesteca cu încredere cu locuitorii lui“ (Antonie cel Mare, can. 76).

⁵³ „Nu întinde îndată mîna ta spre cele ce ți se pun înainte, spre mîncare“ (Același, can. 77).

⁵⁴ Smerenia și înfrînarea înseamnă și o delicată politețe.

mănince, spune-le lor a doua și a treia oară: fă iubire și mai ia puțin⁵⁵. Iar când măninci, să nu ridici fața spre aproapele⁵⁶, și să nu grăiești cuvînt deșert⁵⁷. Și să nu întinzi mina ta spre ceva, arătînd că o voiești, fără să spui: Binecuvîntează⁵⁸. Și bînd apă, să nu lași gîtlejul tău să gilgie, asemenea oamenilor din lume. Sezînd tu cu frații, de-ți vine vreo flegmă, să nu o scuipi înaintea lor, ci ridică-te și o aruncă astfel afară. Nici să nu întinzi trupul tău în văzul oamenilor. De te încearcă vreun gînd nesian, să nu deschizi gura ta; și va pleca de la tine. Să nu deschizi gura ta, rîzînd. Căci aceasta înseamnă lipsă de sfiială. Să nu poțtești ceva apropiat, privind-o: fie haină, fie briu, fie culion. Și să nu-ți îplinești pofta, făcîndu-ți ceva asemănător. De-ți procuri vreo carte, să nu o înfrumusețezi cu vreo podoabă. Căci aceasta este o patimă.

2. De greșești ceva, nu minți din rușine, ci fă metanie zicînd: iartă-mă. Și greșeala trece. De-ți spune cineva un cuvînt aspru, să nu-ți înalți inima, căci mînia lui Dumnezeu nu întîrzie. De ești mustrat de cineva pentru vreun lucru, nu te aprinde, ci pune metanie, zicînd: iartă-mă, că nu voi mai face, fie că știi că ai făcut acel lucru, fie că nu știi. Căci toate acestea sînt propășire pentru cel tînăr. De faci lucrul tău de mînă, nu te mîndri, ci fă-l în frica de Dumnezeu, ca să nu păcătuiești prin neștiință. Cînd te învață cineva despre orice lucru de mînă, spune-i celui ce te învață, fără să te rușinezi de a-i spune în continuare: „Fă iubire și vezi de e bun sau nu”. De te cheamă vreun frate cînd ești la lucrul de mînă al tău, silește-te să vezi ce voiește și fă-l pe acela

⁵⁵ Poțtește cu stăruință pe străini să se servească la masă.

⁵⁶ Să nu ridici fața ta cînd măninci, spre aproapele tău, ca să nu vadă pofta mîncării oglindită pe ea (*n. tr.*).

⁵⁷ Să nu grăiești lucruri glumețe sau fără rost cînd măninci, în care să se vadă plăcerea produsă de mîncare (*n. tr.*).

⁵⁸ Așteaptă totdeauna să ți se imbie. Se dau, precum se vede, sfaturi concrete despre felul cum trebuie practică smerita cugetare (*n. tr.*).

cu el, lăsînd lucrul tău. De încetezi să mîncîci, intră în chilia ta și fă lucrarea ta, și nu ședea vorbind cu cei ce nu te folosesc. De sînt bătrîni care-ți grăiesc cuvîntul lui Dumnezeu, întreabă pe Ava al tău: „Rămîn să aud, sau să intru în chilie?” Și fă ceea ce îți va spune. De voiești să mergi la un lucru străin, spune-i lui unde voiești să mergi, ce trebuință ai de aceasta. Și dacă îți spune ce să faci, nu adăuga ceva, nici nu-l micșora. De afli cuvinte din afară, nu le spune pe ele altuia. Căci de le vei păzi în urechile tale, nu va greși limba ta⁵⁹. De voiești să se împlinească un lucru și cel cu care locuiești nu voiește să se împlinească, lasă-i lui voia ta, ca să nu se nască o ceartă și să se supere.

3. Cînd voiești să locuiești cu un frate în chip trecător, nu-i porunci în vreun lucru oarecare și să nu voiești să fii capul lui. De locuiești cu frații, să nu voiești să te măsoari cu ei și tu în cuvîntul lor. De-ți vor porunci ție un lucru pe care nu-l voiești, luptă cu voia ta pînă ce îl vei face, ca să nu-i superi și să-i pierzi prin descurajare; și ca să ai locuirea pașnică cu ei. De locuiești cu un frate și-i spui că voiești ceva, spune-i lui: dar voi face ce voiești. Și dacă spunîndu-i ce vrei să faci, îi ceri o hotărîre, fă ceea ce găsește el de bine, cu frica lui Dumnezeu. De locuiți împreună și lucrul ce ți-l cere este trecător, fă-l. De sînteți mai mulți, faceți-l împreună și nu cruța trupul tău, ținînd seama de conștiința tuturor. Cînd te scoli în fiecare zi dimineața, înainte de-a te apuca de lucrul de mînă, cugetă la cuvintele lui Dumnezeu. Iar de este ceva de făcut înainte, fie patul, fie de spălat niscai vase, fie orice alt lucru, fă aceea cu toată sîrguința, fără zăbavă. De este un lucru care aduce o plată, să-l faci împreună cu fratele tău și să nu-l nedreptățești pe el. Iar dacă lucrul este mic, și unul spune

⁵⁹ Cînd vei căuta să spui cuvintele spuse ție, altora, limba ta poate greși, spunîndu-le altfel de cum le-ai auzit.

altuia: „Pleacă, frate; vezi-ți de lucru tău, eu îl fac acesta singur”, ascultă-l. Cel ce ascultă, este cel mare. De este la tine un frate străin, fă cu bucurie lucrul care trebuie, și plecînd el fă-l de asemenea. Primește-l cu bunăvoință și cu frica lui Dumnezeu, ca să nu-i fie vizita spre pagubă. Păzește-te să nu-l întrebi lucruri care nu-ți sînt spre folos, ci fă-l să se roage. Iar cînd șade la tine, întrebă-l: „Cum te afli?” și mulțumește-te cu acest cuvînt. Și apoi dă-i o carte, ca să o citească și să cugete la cele din ea. Iar de vine după o osteneală, lasă-l să se odihnească și spală-i picioarele. Iar de-ți aduce cuvinte necuvenite, roagă-l cu iubire, spunîndu-i: „Iartă-mă, că sînt slăbit și nu pot să le port”. Iar de este slăbit și hainele îi sînt murdare, spală-i-le. Iar de lipsește ceva și hainele îi sînt rupte, coase-i-le. Iar de este drumet și ai la tine niscăi credincioși, nu-l pune mai presus de ei, dar fă milă cu el din iubirea lui Dumnezeu. Iar de este un frate în trecere pe la tine, pentru Dumnezeu, și-ți cere odihnă, să nu-ți întorci fața de la el, ci primește-l cu bucurie împreună cu credincioșii care se află la tine. Și de este sărac, nu-l trimite fără nimic, ci dă-i lui din binecuvîntarea ce ți s-a dat ție de la Dumnezeu, o dată ce cunoști că cele ce le ai nu sînt ale tale, ci dar de la Dumnezeu⁶⁰. Dacă un frate îmbie ceva, nu-l deschide ca să afli ce are în el. Dar dacă arată foarte prețios ceea ce ți se îmbie, spune-i lui: dă-mi să văd ce este în el.

De pleci pe o cale spre casa cuiva, și cel din ea iese și te lasă singur, să nu ridici fața ta ca să cunoști cele aflate în casa lui. Și să nu deschizi ceva din ea, nici vreo ușă, nici vreun vas, nici vreo carte. Dar spune celui ce iese: dă-mi să fac vreun lucru. Și ceea ce-ți dă, fă-l

⁶⁰ Toate le avem de la Dumnezeu în dar. Iar ceea ce primește fiecare, nu primește în exclusivitate, ci ca să facă parte de aceea și altora. Toate le are fiecare pentru el, dar și pentru alții, ca să crească oamenii și în iubire între ei.

fără greutate. Să nu lauzi cele ce nu le-ai cunoscut, iar de cele ce le-ai cunoscut, să nu vorbești ca și când le-ai văzut. Să nu osîndești pe cineva pentru chipul lui. De dai de apă sau de ceva de trebuință, să nu te arăți nepăsător, ci gîndește-te la Dumnezeu că a avut grijă de tine. De te scoli în chilia ta, ca să faci slujba ta, nu rămînea nepăsător sau în negrijă și în loc să cinstești pe Dumnezeu, să te afli uitînd de Dumnezeu, ci rămîi în frica lui Dumnezeu. Nu te răzima de perete și nu-ți înmuia picioarele, răzimîndu-te într-unul și ușurînd pe celălalt, ca cei fără de minte. Trezește inima ta să nu caute la voile tale, ca Dumnezeu să primească jertfa ta. De cîntați împreună, fiecare din voi să-și facă rugăciunea lui. Iar de este cu voi un străin, rugați-l cu iubire ca să-și facă rugăciunile lui. Spuneți-i aceasta lui pînă la a doua și a treia oară, fără ceartă. În ceasul aducerii darului tău, spune gîndurilor tale, simțirilor tale să stăruie în frica lui Dumnezeu, ca să te învrednicești de Taine, și să te vindece pe tine Domnul. Vezi să nu-ți lași trupul tău fără curăție și să te fure slava deșartă. Iar cel mai tînăr să se lase în toată lipsa de frumusețe a trupului. Căci aceasta este în folosul lui⁶¹.

Cel tînăr să nu poarte niciodată haină frumoasă, pînă ce nu va ajunge la vîrsta bărbatului. Căci aceasta îi este spre vindecare. Să se folosească de vin pînă la trei pahare în caz de trebuință. Să nu-și descopere dinții cînd rîde, iar fața lui să caute în jos cu rușine. Cînd va fi să doarmă, să-și încingă briul, să aibă grijă să nu-și ducă mîinile înlăuntru, căci trupul are multe patimi, hrănite întru neștiință. De trebuie să pornească la drum, să poarte sandale, dar pînă ce este în chilia lui să nu poarte sandale. Umblînd el, mîinile lui să stea apropiate de briul său. Să nu se afle deloc înaintea altora. Aflîndu-se

⁶¹ Cel tînăr să nu se gătească, spre a nu ispiti pe cineva și a se încrede în el. Dar cel bătrîn să se gătească în timpul Sf. Liturghii (*n. tr.*).

unul mai mare și vorbind cu cineva, să nu fii nepăsător și să șezi, ci stai pînă ce îți va arăta ție ce ai să faci. De vei pleca în oraș, sau în sat, ochii tăi să caute în jos, ca să nu scoli pe vrăjmași în chilia ta. Să nu dormi la drum, în casa cuiva, unde inima ta se teme să nu păcătuiască. De voiești să măninci într-un loc și afli că o femeie trebuie să mănince acolo, să nu șezi deloc. Îți este mai de folos să-l superi pe cel ce te pofteste, decît să curvească inima ta în ascuns. Pleacă de poți, pînă nu iei încă seama la haina ei. Mergînd tu pe drum, de-ți va spune o femeie: pace ție, răspunde-i în inima ta, căutînd cu ochii în jos. De pleci la drum cu vreun bătrîn, lucrul pe care îl duceți, nu-i da lui să-l poarte. Iar de sînteți tineri, purtați-l fiecare puțin, iar cel ce-l poartă, să meargă înainte.

CUVÎNTUL IV

Despre conștiința celor ce șed în chilii⁶²

1. De mergeți pe drum și vreunul din voi este mai slab, lăsați-l să meargă înaintea voastră, ca, de va voi să șadă, să șadă. De sînteți mai tineri și vă aflați în locuri unde e ora mesei și sînteți poftiți să vă așezați primii la masă, să nu vă tulburați, ci de se așează acum unul primul, altă dată să se așeze altul. De întrebî pe bătrîn despre un gînd, dezgolește-i lui gîndul în libertate, de știi că este credincios să păzească cuvîntul tău. De auzi de vreo scădere a fratelui tău, să nu-i spui bătrînului despre cine e vorba, căci aceasta este moarte.⁶³ De vorbesc unii despre gîndurile care te războiesc pe tine, să nu voiești să le auzi, ca să nu fii războit de ele. Silește-te să faci multe rugăciuni, căci rugăciunea este lumină

⁶² În textul latin, titlul este următorul „Despre cele ce trebuie observate pe drum“.

⁶³ De mărturisești bătrînului (duhovnic) gîndul tău despre scăderea aflată a unui frate, să nu-i spui numele fratelui (*n. tr.*).

sufletului tău⁶⁴. Cugetă în fiecare zi cu părere de rău la cele ce ai greșit și de cugeți astfel la ele, Dumnezeu ți le va ierta. De te va sili vreun frate să grăiești împotriva fratelui lui, să nu te lași convins de el și să păcătuiești împotriva lui Dumnezeu,⁶⁵ ci spune-i cu smerenie: „Iartă-mă, frate, sînt un ticălos și acestea ce mi le spui, sînt ale mele și nu le pot purta”. De-ți face vreun frate rău și cineva îți vorbește împotriva lui, păzește-ți inima, ca să nu se înnoiască răutatea în tine. Amintește-ți de păcatele tale cu voia înaintea lui Dumnezeu,⁶⁶ ca să ți le ierte și să nu răsplătești (răul cu rău) aproape-lui tău. (Rom. 12, 17). De pleci la drum cu niscăi frați pe care nu-i cunoști și vor fi mai mici ca tine, dă-le lor cîntea celor dintîi. Iar de se va întîmpla să intrați la cineva iubit de tine, lasă-i pe ei înainte de tine în toate, fie la masă, fie în a pune mîna la cele puse înainte și să nu te arăți pe tine ca și cînd ar fi primit această înțîietate prin tine, ci dă-le lor cîntea aceasta, zicînd: „Pentru voi a făcut (gazda) milă cu mine”. De pornești la drum cu vreun frate și te abați pe la vreun prieten al tău, spune-i pentru ce trebuință o faci și zi-i fratelui: „Șezi cu mine aci”. Și de te va reține prietenul tău să mănînci, să nu intre nimic în gura ta, pînă nu vei chema pe fratele ca să mănînce cu tine.

2. De vei pleca la drum cu mai mulți frați și te vei rușina să-i iei la prietenul tău, deoarece sînt mulți, să nu-i disprețuiești și să pleci pe ascuns, și să mănînci, lăsîndu-i pe ei, ci sfătuiește-te cu el ce ar trebui de făcut cu ei și ceea ce-va spune el ascultă cu smerenie. Iar călă-

⁶⁴ Rugăciunea este lumina sufletului, deschizîndu-i cărarea spre Hristos ca model pentru nejurdecarea altora, scăpîndu-te de închiderea în egoismul mîndriei tale (*n. tr.*).

⁶⁵ A vorbi de rău de un frate, e una cu a păcătui împotriva lui Dumnezeu, căci Dumnezeu pe toți îi iubește și vrea să-i cîștige prin iertare uniți în El (Io. 13, 35) (*n. tr.*).

⁶⁶ De păcatele tale nu-ți poți aminti, căindu-te de ele, decît înaintea lui Dumnezeu, sau gîndind în același timp la Dumnezeu. De nu te gîndești la Dumnezeu, nu vezi păcatul în vreunele din faptele și gîndurile tale (*n. tr.*)

torind cu ei, nu te înălța pe tine și nu ocoli slujirea lor. De pleci la drum și voiești să mergi la un frate și nu va voi să te primească și-l vei vedea apoi la drum, sau va veni la tine, uitînd de purtarea lui, fă cu el un bine prisositor. De auzi că a spus cineva împotriva ta un cuvînt și te întâlnești cu acela în vreun loc oarecare, sau se apropie de tine, arată-i o față veselă și bună, după puterea ta; și nu-i spune cele auzite, întrebînd: „De ce ai spus?” Căci s-a scris în Pilde (cap 21, 24): „Cel ce ține minte răul, săvîrșește fărădelege”. De sînteți frați și plecați spre un frate sărac, nu-l necăjiți cu vreo trebuință, ci împliniți-vă singuri, trebuințele celor ce veți avea să le mîncăți, dacă nu are în chip prisositor acelea și de nu are acoperămînt îndestulător pentru voi. De pleci spre unii bătrîni pe care îi cunoști și se află cu tine alții, pe care nu-i cunosc bătrînii, să nu săvîrșești cu bătrînii o faptă de îndrăzneală înaintea lor, ci lasă celor ce au venit cu tine îndrăzneala și le spune cuvintele trebuitoare. De vor locui cu tine niscăi frați, îngrijește-te de ei ca să audă de la tine cele serioase, căci vei da seama pentru ei înaintea lui Dumnezeu. De mergi la vreun străin pentru Dumnezeu, să nu voiești să nu vezi rudele ce le ai poate în acel loc, căci îți este mai de folos să fii cu rudele după trup. De voiești să pleci la munte ca să te întâlnești cu frații în mînăstiri,⁶⁷ rămîi la cel la care mergi și nu te, duce la altul fără să-l întrebi pe el: „Să merg la acela sau nu?” Iar de nu afli odihnă la el, nu-l supăra pînă ce pleci de la el. De-ți iei o chilie, precum știi, să nu-ți iei mulți frați cu tine; îți ajunge unul pentru slăbiciune și nu vei profita de puterea găzduirii tale.

3. De faci bine unui sărac, să nu-l chemi la vreun lucru trecător, ca să nu pierzi binefacerea pe care ai făcut-o cu el. De intri în vreo mînăstire pe care n-o cunoști șezi unde te lasă să șezi, și nu intra în altă chilie, pînă

⁶⁷ Probabil e vorba de muntele Nitria din Egipt, unde se aflau retrase mai multe mînăstiri, sau de alt munte, unde de obicei se aflau mînăstirile.

nu te va chema cel ce se află în ea. De te liniștești în chilia ta, să nu lipsești pe fratele lipsit, de vreun lucru al tău de ți-l cere pentru trebuința lui. Dacă ai ceva numai cât îți trebuie și nu în chip prisositor, să nu voiești să-l risipești și aceasta să te tulbure. „Căci îți este mai de folos să pierzi unul din mădularele tale și să nu fie aruncat tot trupul tău în gheenă” (Mt. 10, 29). De te desparți de rudeniile după trup și te înstrăinezi pentru Dumnezeu, să nu lași să intre plăcerea lor în tine⁶⁸.

Să nu șați în chilie ocrotind pe tatăl tău sau pe mama ta sau gândindu-te la frate sau la soră, sau avînd milă de copii, sau dorind în inima ta femeia pe care ai părăsit-o. Gîndește-te la ieșirea ta, că va trebui să mori, și nimenea dintre ei nu te va ajuta pe tine. Și oare nu i-ai părăsit pe ei pentru virtute? De te odihnești în chilia ta și-ți aduci aminte de cineva care ți-a făcut vreun rău, scoală-te și te roagă lui Dumnezeu din toată inima ca să-l ierte⁶⁹ și gîndul răsplătirii răului făcut de el să plece de la tine. De pleci să te împărtășești de Sfintele Taine, păzește-ți tot gîndul, ca să nu te împărtășești spre osîndă (I Cor 11, 29).

! De ești ispitit noaptea prin închipuire de împreunare, păzește-ți inima să nu cugete ziua la trupuriie din închipuire, ca să nu te întinez lăde plăcerea lor și să-ți pricinuiesti minie grea, ci aruncă-te înaintea lui Dumnezeu cu toată inima ta și te va ajuta. Căci e îndurător cu slăbiciunea oamenilor. De ești în nevoie, să nu se încreadă inima ta în ea, că ea te păzește, ci spune cugetului tău că, pentru neputința trupului, „Dumnezeu ia seama la slăbiciunea mea”. De te ocărește cineva, nu-i răspunde, ci rămîi tăcut. Și dacă cercetîndu-te, vei afla

⁶⁸ Să nu te cîștîge voința de-a face ceea ce le place rudelor; să nu-ți placă și ție ceea ce le place lor.

⁶⁹ Aceasta înseamnă că tu l-ai iertat. Dar oricine face un rău altuia, s-a arătat neascultător și față de Dumnezeu și deci are nevoie și de iertarea Lui și e bine să nu ne oprim numai la iertarea ce i-o dăm noi, ci să rugăm și pe Dumnezeu să-l ierte.

în tine cele ce le-ai auzit de la el, căiește-te ca unul ce ai păcătuit tu însuși și bunătatea lui Dumnezeu te va primi iarăși. De mergi la drum cu niscai frați, și se va afla între ei vreunul pe care-l iubești pentru Dumnezeu, să nu îndrăznești să i-o arăți, în văzul celorlalți, ca nu cumva să se afle între ei vreunul care să moară de ciudă. Și tu mergînd la unii frați, să nu aștepti ca să se bucure de tine foarte, ci de te vor primi, să mulțumești lui Dumnezeu. De te cuprinde, în timp ce te liniștești în chilie, vreo slăbiciune, să nu-ți pierzi curajul, ci mulțumește Domnului. De vezi sufletul tău tulburat, spune-i: nu-ți mai aduce nici un folos aceasta, decît gheena în care vei pleca. Și te vei liniști în tine. De te duci la niscai frați și va spune vreunul dintre ei, că tu nu voiești să te odihnești la el, dar el voiește ca el să locuiască cu tine, nu-i da ascultare, ca să dai prilej de sminteală celor mulți. Iar de-ți va spune: „Moare sufletul meu pentru un lucru ascuns”, dă-i prilej să plece și nu-l lăsa să locuiască cu tine.

4. Liniștindu-te în chilia ta, primește să mănînci, dînd ceea ce e de trebuință trupului tău, ca să te susțină în împlinirea slujirii tale și ca să nu voiești să o părăsești aceasta. Dar nu mîncă nimic cu plăcere, cu poftă în gust, fie că mîncarea e bună, fie că e rea. Iar de se ivește trebuința unei vizite, fie la un frate, fie la o obște și gătește acela ceva cu totul dulce, nu lăsa trupul să se sature, ci să voiești să revii repede în chilie și să nu ți se facă (trupul) trădător. De te îndeamnă demonii la o nevointă peste puterea ta, nu asculta de ei, căci ei înfierbîntă pe om spre tot lucrul pe care nu-l poate, pînă cade în mîinile lor și-i face să se bucure de aceasta. Mănîncă o dată pe zi și dă trupului numai ceea ce e de trebuință, sculîndu-te încă pînă mai voiești (să mănînci). Iar vegherea ta fă-o cu măsură, nelipsind trupul tău de ceea ce-i este de trebuință. Fă slujirile tale

cu măsură și cunoștință, ca nu cumva din multă priveghere să se întunece sufletul tău de multă încordare. Îți ajunge o jumătate de noapte pentru slujirile tale, lăsînd o jumătate pentru odihna trupului. Folosește două ore, înainte de-a te culca, rugîndu-te și cîntînd. Și odihnește-te apoi. Și cînd Domnul te scoală, fă slujirea ta cu rîvnă. Dar de vezi trupul tău obosit, spune-i: „Voiești în aceasta o vreme scurtă de odihnă și să fii aruncat în întunericul cel mai din afară?” Și dacă te silești cite puțin, îți vine puterea. Să nu ai prietenie cu oamenii de care conștiința ta știe că sînt familiari și altora, ca să nu le dai acelora sminteală cu știință. De ești în minăstire, și ai avut un rob și îl ții pe el, necinstești schima (monahală). Iar de-l dăruiești pe el unui frate, păcătuiești împotriva lui Dumnezeu. Deci lasă-l pe el să plece, sau lasă-l liber. Iar de voiește să se facă monah, va hotări singur. Dar tu să nu-l iei cu tine; căci nu folosește sufletului tău.

5. De te afli într-o viețuire ce e grea trupului tău pentru Dumnezeu și oamenii voiesc să-ți urmeze pilda și te cinstesc pentru ea, părăsește-o și treci la alta, ca osteneala ta să nu se schimbe în lenevie. Iar de simți ispita slavei deșarte, nu da atenție oamenilor, știind că ceea ce faci e un îndemn de la Dumnezeu.

De te lepezi (de lume), să nu-ți lași ție nimic și de te vezi pe tine voind să ai ceva, obosește-ți și mai mult trupul cu lucrul de mină, ca să te liniștești în chilia ta, mincînd cu modestie pîinea ta. De pleci în cetate, vinde lucrul tău de mină, netînguindu-te pentru prețul lui, ca cei din lume, ci dă-i-l cuiva pe orice, ca să nu pierzi puterea cîștigată în chilia ta.⁷⁰ De vinzi ceva, de care ai

⁷⁰ „Monahii care prelungeau șederea lor în cetăți și sate, cu motivul vînzării lucrului lor de mină, cădeau de multe ori în ispite. În Pateric, la alți părinți, mulți, s-au păstrat multe afirmări de natura acesteia. De aceea îndeamnă aci părintele ca monahii să vîndă lucrul lor de mină păgubindu-se puțin din ceea ce se cuvine, ca să nu piardă în lume tot ce au cîștigat în chilie din osteneala lor“. (Everget, Cartea 8, *Sentința* 40, p. 122).

trebuință, nu te tîrgui spunînd; „De nu-mi dai atîta, nu ți-l dau”; iar de voiești aceasta, silește-te puțin, și de nu primești prețul lui, lasă-l în tăcere. Iar de te tulbură gîndurile, oriunde te afli, spune-i; „Mă aflu ca toți sfinții, care au fost ispitiți de Dumnezeu în starea de sărăcie pînă ce au văzut că hotărîrea lor e credincioasă; și atunci i-a adus la lărgime. De-ți îmbie un frate un lucru și ai trebuință și nevoie de el, nu te atinge de el, fără acela și fără să-i spui lui. Dacă fratele îți spune ție, celui ce ai plecat de acasă, cumpără-mi un lucru, de poți să-l cumperi, cumpără-l. Iar de ești cu alții, să nu faci aceasta fără părerea lor, căci altfel îi superi pe cei ce locuiesc împreună cu tine. De ți se ivește nevoia să mergi în satul tău pentru vreun lucru, păzește-te de rudeniile după trup, să nu petreci cu ei, nici să nu-ți însușești spusese lor. De primești spre o trebuință a ta ceva de la un frate, să nu uiți, ci îngrijește-te să i-l întorci în grabă. Iar dacă lucrul este o unealtă, întoarce-i-l îndată după ce ți-ai săvîrșit lucrul tău. Iar de se va strica la tine, fă-i-l ca mai înainte și nu neglija aceasta. Iar de dai ceva fratelui tău sărac și vezi că nu poate să ți-l întoarcă, nu-l necăji, nici nu-l strimtora în vreun fel. Și de îi dai o haină, lasă-i ceea ce i-ai dat.”⁷¹

6. De pleci să locuiești într-un loc și-ți iei o chilie, sau o zidești și cheltuiești cu ea și după o vreme o lași și rămîne în ea un frate și după o vreme vrei să te întorci acolo, nu-l scoate pe el, ci caută-ți altă chilie, ca să nu păcătuiești împotriva lui Dumnezeu. Iar dacă vrea să plece cu voia lui, ești nevinovat. Iar de ai lăsat lucruri în chilie și le-a folosit pe ele, să nu le ceri de la el. De pleci din chilie, vezi să nu iei cele de trebuință pentru el, ci lasă-le fratelui sărac. Și Dumnezeu îți va economisi

⁷¹ Sînt sfaturi foarte amănunțite date pentru toate situațiile în care se poate afla un monah (*n. tr.*).

altele acolo unde te duci. Să nu te rușinezi să spui celui mai mare orice gând ce te războiește și vei fi ușurat de el. Căci duhurile nu găsesc loc decât în omul care tace despre gândurile lui, fie că sînt bune, fie că sînt rele. Păzește-te să nu te împărtășești de Jertfă, avînd vreun gând rău față de fratele tău, căci altfel te amăgești pe tine. De ți se descoperă gânduri ale Scripturii, prin înțelegerea alegorică a lor, păzește-te să nu desființezi ceea ce e scris, ca să nu crezi cunoașterii tale mai mult decât Sfintei Scripturi; căci aceasta este un semn al mîndriei. De este înșelat fratele tău prin cuvintele ereticilor și rătăcește de la credință, neștiind, și iarăși se întoarce, nu-l trece cu vederea, căci i s-a întîmplat aceasta din neștiință. Păzește-te de convorbiri cu ereticii, voind să afirmi credința, ca nu cumva veninul relelor cuvinte ale lor să te pătrundă. De afli vreo carte cunoscută ca eretică, să nu voiești să o citești, ca nu cumva să-ți umple inima veninul morții,⁷² ci rămii în ceea ce ai fost luminat, neadăugînd și nesocotînd nimic din aceea. Păzește-te de cunoștința (gnoza) cu nume mincinos, care se împotrivește învățaturii sănătoase. (I Tim. 1, 10)⁷³, cum a spus Apostolul. Dacă ești tînăr și încă n-ai ajuns să-ți robești trupul și auzi de virtuțile înalte ale Părinților, nu alerga la ele, voind să le trăiești în odihnă, căci nu-ți vin dacă nu practici lucrarea lor; dar de le practici, îți vin de la ele înseși.⁷⁴

⁷² Părinții asceți socotesc erezia cel mai mare rău. Cei ce rămîn în dreapta credință se pocăiesc ușor, dar cei ce nu mai cunosc pe Dumnezeu cel adevărat, oricît s-ar pretinde de morali, sînt străini de Dumnezeu și ușor își pot justifica toate abaterile pe care le voiesc.

⁷³ Poate fi vorba aci de gnosticismul (de gnoza) care susținea în primele secole creștine diferitele forme de panteism, împotriva deosebirii lui Dumnezeu de lumea creată, proprie credinței creștine.

⁷⁴ Tinerii care n-au ajuns încă la deplina stăpînire a trupului, să nu caute să aibă virtuțile Părinților într-o deplină liniște, căci n-au cîștigat acele virtuți decât luptînd cu ispitele. Să nu se întristeze deci dacă se află încă în trăirea acelor ispite. Căci numai prin lupta stăruitoare cu ele, vor ajunge la pîsesia liniștită a virtuților părinților care au luptat cu ispitele.

7. Păzește-te de lenevie. Căci ea nimicește rodul monahului. De lupti cu patima, să nu te descurajezi, ci încrede-te în Dumnezeu, zicînd către El: „Ajută-mî mie, nevoiașului”, din toată inima și încrederea. De se samănă răutatea în inima ta, șezînd în chilia ta, ia seama și împotrivește-te sufletului tău, ca nu cumva să te stăpînească pe tine.⁷⁵ Silește-te să-ți aduci aminte de Dumnezeu, că El e cu luare aminte la tine și cele ce le ai în convorbire în inima ta, sînt descoperite înaintea Lui.⁷⁶ Spune deci sufletului tău: dacă te temi de păcătoșii asemănători ție, ca să nu vadă păcatele tale, cu cît mai mult nu trebuie să te temi de Dumnezeu, care ia aminte la toți? Și din sfătuirea aceasta cu tine, vine în tine frica de Dumnezeu în suflet. Și de rămîi neclintit în ea, vei rămîne neclintit în fața patimii, precum s-a scris: „Cei ce se încred în Domnul sînt ca muntele Sionului: nu se va clinti în veac cel ce locuiește în Ierusalim” (Ps. 124, 1)⁷⁶. De te afli în nevointă, împotrivindu-te vrăjmașului, și vezi patimile slăbind și fugind înapoia ta, să nu se bucure inima ta, fiindcă răutatea duhurilor este înapoia lor. Căci îți pregătesc un război mai rău ca primul și le lasă pe ele cetății și le poruncește să nu se miște de acolo. De te vei ridica împotriva lor, iarăși vor fugi de la fața ta. Dar de se va înălța inima ta pentru că i-ai alungat și vei părăsi cetatea, unii se vor ridica de la spate, iar alții din față și bietul suflet se va pomeni împresurat de ei, neavînd unde să scape. Cetatea stă deci cînd se aruncă cineva pe sine înaintea lui Dumnezeu cu toată inima.

⁷⁵ Cînd în sufletul tău se află vreun gînd rău, nu te supune lui. Ridică-te prin gîndul la Dumnezeu deasupra lui, ca să nu te stăpînească el, ci să-l stăpînești tu. Putem realiza o dedublare în noi, care ne ajută să ne stăpînim pe noi înșine.

⁷⁶ Se află și în cap. 27 din cele 27 ale lui Isaia Pustnicul din Filocalia I, p. 400. Dialogul omului cu sine însuși în problemele ce i le pune răul, este cu atît mai accentuat, cu cît e prezent ca al Treilea și Dumnezeu, care îl face pe om să se opună patimilor din sine. De aceea e bine să ne aducem aminte de Dumnezeu în dialogul cu noi, știind că toate ale noastre sînt descoperite în fața Lui.

Și aceasta te va scăpa pe tine de toate războaiele vrăjmașului.⁷⁷ De te rogi lui Dumnezeu ca să ia războiul de la tine și nu te aude, nu te întrista. Căci cunoaște ceea ce îți este de un folos mai mare. Deci de ceri lui Dumnezeu de orice în vreme de război, ca să-l ia de la tine, să nu spui: „Ia de la mine aceasta și dă-mi-o pe aceasta”, ci roagă-te, zicînd: „Stăpîne Iisuse Hristoase, ajută-mi și nu mă lăsa să păcătuiesc față de Tine, că sînt rătăcit și să nu mă lași să urmez voinței mele; să nu mă lași să mă pierd în păcatele mele, ci ai milă de făptura Ta nu mă trece cu vederea, căci sînt slab; nu mă părăsi, căci la Tine am alergat”, „vindecă sufletul meu, căci am păcătuît Ție” (Ps. 40, 4). „Înainte Ta sînt toți cei ce mă necăjesc pe mine și nu este pentru mine scăpare decît la Tine, Doamne. Mintuiește-mă cu mila Ta și să se rușineze toți cei ce s-au sculat asupra mea, cei ce caută sufletul meu ca să-l nimicească. Că puternic ești, Doamne, în toate și prin Tine dăm slavă lui Dumnezeu și Tatăl și Duhului în vecii vecilor. Amin”. Și atunci conștiința ta spune inimii tale în ascuns pentru care lucru nu te aude pe tine Dumnezeu, dar este cu tine. Și nu nescoti acel lucru, ci orice îți spune să faci, fă. Căci este cu neputință ca Dumnezeu să nu audă pe om, dacă omul nu este neauzitor al lui. Fiindcă nu e departe de om. Dar voile noastre sînt cele ce nu l lasă pe El să ne audă⁷⁸. Să nu te amăgească nimeni. Ci precum pămîntul nu poate rodi fără sămînță și apă din el, a așa nu poate omul

⁷⁷ Acest text coincide cu cap. 2 din Filocalia I, p. 393. Totdeauna înapoia patimilor sînt demonii. Cînd le-ai biruit o dată, să nu te mindrești. Căci în acest caz, demonii le mișcă iarăși împotriva ta. Tu stai apărut în cetatea ta. Iar cetatea este rugăciunea, sau gîndul la Dumnezeu.

⁷⁸ Să nu credem că Dumnezeu nu aude rugăciunea noastră, cînd îi cerem ceva și nu împlinește. Dar El ni se pare că nu ne aude, cînd noi nu-L auzim, cînd noi ne închinăm voi Lui, sau față de ceea ce vrea de la noi. El ne aude totdeauna, căci nu e departe de noi, dar noi socotim că nu ne aude, pentru că nu vrem să-L auzim.

să rodească fără neplăcute pătimiri (reaua pătimire) și smerita cugetare.⁷⁹

8. Să stăruim, iubitorilor, în frica lui Dumnezeu, păzind și păstrând făptuirea virtuților, nepricinuind sminteli conștiinței noastre, ci luând aminte la noi înșine în frica lui Dumnezeu. Să facem aceasta pînă se va elibera și ea împreună cu noi, ca să se producă între noi și ea o unire, încît să ajungă paznica noastră, arătîndu ne orice lucru în care e primejdie să cădem. Dar de nu ascultăm de ea, se va despărți de noi, lăsîndu-ne să cădem în mîinile vrăjmașilor noștri și nu ne va mai ajuta.⁸⁰ E ceea ce ne-a învățat Domnul, zicînd: „Impacă-te cu pîrișul tău pînă ești pe drum cu el, ca nu cumva să te predea judecătorului și judecătorul slujitorului, și să fii aruncat în temniță. Amin, amin zic ție, nu vei ieși de acolo pînă ce nu vei fi dat și cel din urmă ban” (Mt. 5, 25—26)⁸¹. Spune de conștiință că e pîriș, fiindcă se împotrivește omului, care voiește să facă voile trupului său și de care dacă nu ascultă omul, îl predă pe el dușmanilor lui. De aceea plîngînd Osea pe Efraim, a zis: „Asuprit-a Efraim pe pîrișul său și a călcat judecata” (Osea 5, 11). A căutat Egiptul și a fost luat cu sila la Asirieni. „A căuta Egiptul” înseamnă că inima caută

⁷⁹ Reaua (neplăcuta) pătimire e contrară patimilor plăcute. Ea constă din tot felul de greutăți. Ea și smerita cugetare îl ajută pe om să rodească spiritual, cum rodește pămîntul din sămînță și apă.

⁸⁰ Se afirmă o dualitate între conștiință și ființa noastră. Conștiința e cea prin care ne putem păzi ființa de atracțiile spre păcate. Tînta trebuie să ne fie să realizăm o unitate între conștiința și ființa noastră. Dar conștiința nu e nici ea de la început cu totul curată. Numai în măsura în care se eliberează ea de ispită, poate ajuta și ființa noastră să se elibereze. Dar și mai presus de conștiință este eul nostru. Dacă acesta nu ascultă de ea, ea ne părăsește. Devenim nesimțitori, sau lipsiți de paza conștiinței, de avertismentele conștiinței.

⁸¹ Cuvîntul Mintuitorului e tălcut astfel: impacă-te cu conștiința ta care, dacă nu o asculți, te va spune judecătorului. Ea te îndeamnă să te ferești de rău și deci te ajută dacă o asculți, iar dacă nu o asculți, te va pîrî judecății finale. Sînt trei și în om, deosebit de al Treilea suprem. Conștiința ca al treilea în om (deosebită de eu și de ființa proprie) e puternică în om, mai ales cînd are în ea pe al Treilea suprem, sau pe Dumnezeu.

voile trupului propriu, iar a fi fost luat cu sila la Asirieni, înseamnă ca vrînd nevrînd, acela slujește vrăjmașilor. Să avem deci grijă, iubiților, de noi, să nu călcăm pe căile voii noastre celei după trup, ca să nu fim luați cu sila la Asirieni și să auzim cuvîntul amar că împăratul Asirienilor a venit asupra lui Israil și a strămutat pe Efraim la Asirieni, și i-a mutat pe cei de acolo în Eleia și în Avor, la rîurile Guza (IV Imp. 17, 6)⁸², și sînt acolo pînă în ziua de azi.

Căci a trimis împăratul Asirienilor oameni din neamul lui ca să locuiască în Israil și fiecare din ei și-a întipărit idolul lui și s-a închinat lui și sînt acolo pînă azi. Iar aceasta s-a întîmplat lui Efraim pentru că a disprețuit pe pîrișul lui și i-a nesocotit judecata.

9. Deci ați cunoscut, fraților, pe cei ce urmează voilor lor celor rele și au nesocotit conștiința lor și ce i-a stăpînit pe ei. Să nu le urmăm lor, iubiților, ci să urmăm tuturor sfinților, care n-au ascultat de păcat pînă la moarte, ci au ascultat de sfînta lor conștiință și au moștenit Împărăția cerească.⁸³ Căci fiecare din ei s-a desăvîrșit în generația lui într-o sfințenie.⁸⁴ Și numele lor s-au făcut nestinse în toate generațiile. Să luăm ca model pe iubitul Iacob care, ascultînd în toate pîrinților lui după Dumnezeu și luînd binecuvîntarea lor, a voit să meargă în Mesopotamia, ca să-și dobîndească acolo fii. Căci n-a voit să-și dobîndească fii din fiicele Canaaneenilor, care erau contrare pîrinților lui. Deci luînd toiagul lui și vasul cu untdelemn, a venit la locul numit Betel, — care se tîlmăcește casa lui Dumnezeu —

⁸² Tigrlul înseamnă faza făptuitoare a virtuților, în care omul lucrează împotriva patimilor rele, călăuzindu-se de deosebirea între bine și rău, sau de dreapta socoteală. Eufatul, înseamnă baza.

⁸³ Conștiința e sfîntă, pentru că prin ea grăiește Dumnezeu. Dar ne poate deveni pîriș cînd n-o ascultăm. În conștiință se arată că omul nu e despărțit de Dumnezeu, ci unit prin fire cu El. Cînd nu mai aude glasul conștiinței, nu mai aude nici pe Dumnezeu.

⁸⁴ Cine ascultă într-o totul de conștiință, ascultă de Dumnezeu, făcînd numai binele. Iar prin aceasta devine sfînt.

și a dormit acolo și a văzut într-o descoperire în vremea nopții un chip de scară coborînd din cer pe pămînt și îngeri ai lui Dumnezeu suindu-se pe ea, „iar Domnul se rezema pe ea” (Fac. 28, 13). Acesta este un semn celui ce începe să slujească lui Dumnezeu, că la început i se descopere lui chipul virtuților, iar de nu-și va însuși osteneala lor, nu va ajunge la Dumnezeu. S-a sculat deci Iacob și a făcut legămînt cu Dumnezeu. El s-a legat să fie robul lui Dumnezeu și Dumnezeu l-a întărit spunîndu-i: „Iată, voi fi cu tine și te voi păzi”. Apoi a venit în Mesopotamia să-și ia femeie din locul acela. Și cînd a văzut pe Rahila, fiica fratelui mamei sale, a iubit-o pe ea și a slujit pentru ea șapte ani. Dar nu i s-a dat ea lui, pînă nu va lua mai întîi pe Lia. Și se face Rahila stearpă pînă ce nu-și face el slujirea pentru ea alți șapte ani.

Iar înțelesul este acesta: Mesopotamia se numește așa, fiindcă este la mijlocul a două riuri. Numele celui dintîi este Tigrul, numele celui de-al doilea este Eufrat. Întîiul pornește împotriva Asirienilor, al doilea nu pornește împotriva vreunuia (nu are un dușman), ci se socotește pornind la larg. Tigrul se tălmăcește discernă-mînt, al doilea, smerenie.⁸⁵ Lia se cugetă precum chip al ostanelilor trupești. Rahila e chipul vederii (contemplării) adevărate. Acestea se petrec cu omul care se află în Mesopotamia, ca prin discernămint să împlinească ostenelele trupești, fiindcă ele se opun vrăjmășiei Asirienilor spre a trece la smerita cugetare în contemplația (vederea) adevărată.

10. Dar n-a născut lui Iacob fii, pînă ce n-a născut Lia copiii ei. Și a împlinit slujirea pentru Rahila alți

⁸⁵ Tigrul înseamnă faza făptuitoare a virtuților, unită cu lupta împotriva patimilor, care se călăuzește de deosebirea între bine și rău, sau de dreapta socoteală. Eufratul înseamnă baza superioară a contemplării lui Dumnezeu, care nu se mai gîndește la patimi și la dușmani, ci cultivă smerenia din experiența trăirii măririi lui Dumnezeu.

șapte ani. Căci de nu va împlini omul toată făptuirea, nu i se dăruiește adevărata contemplare (vedere a lui Dumnezeu). Amindouă i s-au făcut femei, dar a iubit pe Rahila mai mult decât pe Lia, pentru că aceasta avea ochii slabi, iar Rahila era foarte frumoasă. Ceea ce se spune este aceasta: Întîia lui femeie avea ochii slabi, adică omul pînă este cu ochii lui trupești, nu vede încă slava contemplației adevărate. Căci se amestecă încă dușmănia plăcerii omenești în lucrarea lui. Dar să nu rămînă la aceasta. Căci și Lia se oprește puțin din nașteri și dă bărbatului pe Zelfa, roaba ei, dîndu-i prilej să nască de sus. De aceea se dă celui născut numele Asir, care se tălmăcește bogăție. Și cînd încetează să nască Lia, își aduce Dumnezeu aminte de Rahila. Înțelesul e acesta: De dobîndesc ostenele trupești și simțirea se eliberează de patimi, vederea (contemplația) adevărată descoperă minții slavele adevărate. Deși fiii Liei erau spre ajutor lui Iacob, dar el iubea pe Iosif mai mult decât pe toți. Adică deși ostenele trupești păzesc pe om de vrăjmaș, dar numai adevărata contemplare (vedere) îl unește pe el cu Dumnezeu. Căci abia după ce a văzut pe Iosif, s-a hotărît Iacob să plece la părinții lui, fiindcă a văzut că i s-a născut lui după frații lui. Iar după ce a trecut, zice, Iacob toate taberile lui și riul Iavoch și a rămas singur, a primit bucuria binecuvîntării lui Dumnezeu, care i-a spus: „Nu se va mai chema numele tău Iacob, ci Israil” (Fac, 32, 28). S-a numit Iacob, pentru că a călcat în picioare vrăjmășia (patimilor) pînă ce s-a învrednicit de binecuvîntare și și-a dobîndit simțirile lui, care erau în stăpînirea vrăjmașului. Iar cînd s-au eliberat acelea, s-a numit Israil, adică mintea care vede pe Dumnezeu.⁸⁶ Căci de ajunge omul să vadă slava dumne-

⁸⁶ În Facere 32, 28, Dumnezeu tălmăcește numele Israil, cu „Bărbatul tare cu Dumnezeu”, sau care luptă cu Dumnezeu. Dar Iacob numește în continuare (32, 30) locul acela „vederea lui Dumnezeu”, de unde autorul nostru conchide că Israil înseamnă omul care vede pe Dumnezeu. De fapt numai omul tare vede pe Dumnezeu, luptă să-l rețină.

zeirii, vrăjmăşia se tome de el. Astfel, deşi Esau vine în întâmpinarea lui cu duşmănie, smerita cugetare a lui Iacob stinge răutatea lui şi acela nu-l mai războieşte pe el, ci se aruncă înaintea lui Dumnezeu.⁸⁷ Şi chiar dacă duşmănia îl face pe acela să pismuiască pe Iacob văzind marea lui slavă, nu va putea să-l supună, căci Dumnezeu este ajutorul lui, precum s-a scris: „Întoarce-te în pământul naşterii tale şi voi fi cu tine” (Fac. 32, 9). În sfârşit, a venit în Salem şi şi-a cumpărat acolo ţarină şi a clădit altar Domnului care l-a ascultat pe el în ziua necazului. Numele Salem înseamnă pace, adică va trece omul peste războiul în care îl apără Dumnezeu, ajunge la pace şi clădeşte altar din douăsprezece pietre. Şi a adus pe el daruri dobândite din ostenele slujirii (robiei) împlinite în Mesopotamia, în pământul făgăduinţei.

11. Aşa era şi Moise cel iubit, când a scos poporul din Egipt şi l-a scăpat din mîna lui Faraon şi l-a trecut prin Marea Roşie şi a văzut moartea tuturor duşmanilor lui şi a trimis pe Iisus să nimicească pe Amalic, iar el sta pe vârful muntelui, cu mîinile sprijinite de Aaron şi Or, ca să nu-şi coboare mîinile din semnul crucii pînă s-a întors Iisus cu bucurie, după ce a nimicit pe Amalic.⁸⁸ Atunci a clădit Moise altar din douăsprezece pietre sub munte şi a chemat numele locului: „Domnul este scăparea mea, căci cu mîna ascunsă bate Dumnezeu” (Ieş. 17, 9, 15). „Atunci a zidit altar din douăsprezece pietre din neam în neam”. Numele lui Amalic înseamnă

⁸⁷ Iacob e tare prin smerenie. Prin aceasta învinge duşmănia lui Esau, adică patimile sale. Căci patimile sînt şi pornirile contrare altora. Învingîndu-le omul, nu mai simte duşmănia altora. Şi se potolesc şi aceia.

⁸⁸ Iisus învinge pe Satana prin crucea înălţată spre Tatăl ceresc. În Vechiul Testament se preînchipuia aceasta prin biruinţa lui Iisus Navi asupra lui Amalic. Dar nu el însuşi înălţa crucea spre Dumnezeu, deci ca o cruce a sa, ci crucea o înălţa Moise, prin ridicarea mîinilor sale. Crucea lui Moise nu era nici moartea lui, ci o osteneală, fiind ajutată şi de Aaron şi Or în aceasta, ca arhierei ai lui Israel.

lenevie. Căci de începe omul să fugă de voile lui și părăsește păcatele lui și aleargă la Dumnezeu, lenevia (plictiseala) este cea dintâi care îl războiește, voind să-l întoarcă iarăși la păcatele lui. Iar ceea ce-l pune în mișcare este îndreptarea către Dumnezeu, iar ceea ce pricinuieste îndreptarea este înfrînarea. Iar ceea ce păzește înfrînarea este osteneala trupească. Și prin acestea se eliberează Israil. Și atunci omul aduce mulțumire lui Dumnezeu, zicînd: Eu nu pot, dar tu ești ajutorul meu din neam în neam.

Așa a fost marele prooroc Ilie, care n-ar fi putut să omoare pe toți proorocii rușinei ce i se împotriveau, dacă n-ar fi curățit întâi altarul din douăsprezece pietre și n-ar fi pus pe el bucăți de lemne și n-ar fi vărsat peste ele apă, apoi a pus pe ele jertfa și s-a făcut Dumnezeu "foc mistuitor" al altarului și al celor de pe el. În ora aceea și-a arătat îndrăzneala împotriva dușmanilor lui și i-a omorît pe ei, încît n-a mai rămas nici unul. Apoi a dat mulțumire lui Dumnezeu, zicînd: „Tu ești în toate acestea”. Căci s-a scris că „a pus fața lui între genunchii lui” (III Imp. 18, 42). De fapt dacă mintea stă cu grijă peste simfîrile ei, dobîndește nemurirea și nemurirea o aduce spre aceste slave, pe care i le descopere Dumnezeu. Și de ia aminte slujitorul la Ilie și nu vede ceva din cele șapte patimi născîndu-se, vede „un nor mic care printr-o lucrare a bărbatului aduce apă” (III Imp. 18, 43—45) din mare, ceea ce înseamnă odihna Sfîntului Mîngîietor.⁸⁹ Căci în aceasta constă nemurirea: în a avea ostenele sănătoase și a nu se întoarce spre aceleași, de care te-ai rugat să ți se ierte. Căci de primește Dumnezeu ostenele omului și cele ce le face sînt ferite de vrăjmași, aceștia nu vor putea

⁸⁹ Jertfa adusă Dumnezeului adevărat și stăpînirea simfîrilor, aduce minții nemurirea și dacă ea nu cunoaște nimic din cele șapte patimi, peste ea urcă din marea de putere a Sf. Duh un nor mic, din care se revarsă peste cei din jur pacea.

să stăruie lângă el. Căci vor vedea că nu este voia lor în el. Atunci aceia vor dispărea, precum s-a scris: „Pentru că chemați numele zeilor voștri; iar eu chem numele Domnului Dumnezeuului meu” (Ibid. 24). Și pentru că nu era în el voia să asculte întru nimic de ei.

12. Cuvintele acestea nu se potrivesc numai aceloră, ci tuturor celor ce urmează voii lui Dumnezeu și păzesc poruncile Lui. De aceea le-au fost acelor chipuri. Dar s-au scris și spre sfătuirea noastră, a celor ce mergem pe urmele celor ce s-au luptat să dobândească nemurirea și pe care nemurirea i-a apărât de toată săgeata vrăjmașului. Căci s-au plecat sub acoperământul lui Dumnezeu, cerînd ajutorul Lui, neîncercîndu-se în vreo osteneală a lor. Și acoperământul lui Dumnezeu li s-a făcut spre cetate care-i înconjoară. Fiindcă știau că fără ajutorul lui Dumnezeu nu pot face nimic. Și ziceau în smerita cugetare cu Psalmistul: „De n-ar fi zidit Dumnezeu casă, în zadar s-ar fi ostenit ziditorii; de n-ar fi păzit Dumnezeu cetatea, în zadar s-ar fi obosit păzitorul” (Ps. 26, 1). Căci de vede Dumnezeu mintea, că i s-a supus, cu toată puterea, și nu are alt ajutor decît numai pe El, o întărește zicînd: „Nu te teme, fiul Meu Iacob, micule Israil”. Și iarăși: „Nu te teme că te-am mîntuit pe tine și am chemat numele tău. Al Meu ești tu și de treci prin apă, sînt cu tine. Și rîurile nu te vor acoperi. Și de treci prin foc nu vei arde, flacăra nu te va mistui, că Eu sînt Domnul Dumnezeuul tău, Sfîntul lui Israil, care te mîntuiește pe tine” (Is. 43, 1—3).

De ascultă deci mintea această asigurare, îndrăznește împotriva vrăjmașului zicînd: „Cine este cel ce mă războiește pe mine? Cine poate să-mi stea împotrivă? Cine este cel ce se judecă cu mine? Să se apropie! Iată, Domnul îmi este ajutor. Cine este cel ce îmi face rău? Iată, voi toți vă veți învechi ca o haină, ca o lînă veți

fi mâncați de molie” (Is. 50, 8—9). Puternic este Dumnezeu ca să vă aibă pe voi cu cei ce trăiesc în smerita cugetare și sînt păziți de ea, care li se face coif în jurul capului și-i păzește pe ei de toată săgeata vrăjmașului prin harul lui Dumnezeu, Căruia îi este puterea și slava și stăpînirea în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL V

Despre poruncile date celor credincioși
și despre zidirea celor ce voiesc să locuiască cu pace împreună

1. De mergeți împreună pe cale, luați aminte în toate la cugetarea slabă din voi, fie că trebuie să ședeți puțin, fie că gustați ceva înainte de ora convenită. De ieșiți împreună pentru un lucru trecător, fiecare dintre voi să ia aminte la sine și nu la fratele său; să nu-l învețe pe el. De faceți un lucru trecător în chilie, sau zidiți ceva, de pildă casa, sau orice lucru, lăsați-l pe cel ce lucrează (împreună) să lucreze cum voiește. Iar de zice: „Faceți iubire, învățați-mă, că nu știu”, și este altul care știe, să nu se ivească ciuda, ci să zici: „Nu știu”. Căci aceasta este smerenia după Dumnezeu. De face fratele tău un lucru oricui și îl vezi, să nu-i spui lui: „L-ai stricat”. Iar de va zice: „Fă iubire, învață-mă” și nu-l înveți, ci taci, nu ai iubirea lui Dumnezeu în tine, ci ai în tine răutatea. De coace fratele tău ceva de copt și nu iese bine, nu-i spune că „l-ai copt rău”, căci aceasta este moarte sufletului tău, ci gîndește-te că dacă ai fi auzit tu aceasta de la altul, te-ai fi supărat. Gîndind așa, te vei liniști. De cîntați împreună și unul va greși un cuvînt, nu-i spuneți repede lui ca să-l tulburați. De a trecut cuvîntul, să fie trecut. Dar de spune: „Faceți iubire, spuneți-mi”, spuneți-i. De mâncați ceva la trapeză și este vreunul între voi care nu o vrea, să nu spună că nu poate mânca aceea, ci să se silească, pe sine pentru Dumnezeu pînă la moarte și Dumnezeu

îl va liniști pe el. De faceți un lucru împreună și unul dintre voi îl strică din slăbiciune, să nu-l certăți, ci mai degrabă bucurați-vă cu el. De vă aduc niscai frați ceva, să nu-i întrebați ceva care-i vatămă. Și dacă vă lăsa aceaștia în chilie și unul din cei veniți neputîndu-se înfrîna spune vreunuia dintre voi ceva din ceea ce vă vatămă, să nu spună cel ce a auzit acestea vreunuia dintre frați, ci să tacă, pînă va trece ceea ce au lăsat aceia de la ei, ca să nu umple inima lor de veninul morții. De pleci la niscai străini pentru vreo trebuință a ta, să nu întrebi pe vreunul despre ceva ce nu-ți aparține, ca să poți reveni nevătămat în chilia ta. Iar de auzi ceva ce nu voiești, revenind la tine, să nu spui fraților tăi. De vă aflați la străini, nu îndrăzniți să roștiți vreo judecată despre nici un lucru în locul unde ați intrat, ca să se folosească de pilda voastră, mai ales de tăcerea voastră ascunsă și arătată. Căci toate patimile amintite se află în cel slab pentru inima și lenea lui, fiindcă nu vede păcatele lui. Iar ajutorul lui Dumnezeu și nădejdea și blîndețea și conștiința și părăsirea voii proprii și silirea în toate cele bune, sînt cuprinse în smerita cugetare.

2. Iar mîndria și sfada și gîndul de-a te socoti mai presus de frații tăi și disprețuirea conștiinței și necugetarea la tine cînd fratele tău te supără și întrebarea: ce am eu din cele rele ce mi se atribuie, țin de inima învîrtoșată (sclerozată). De lucrezi la lucrul tău de mîna și intră fratele tău în chilia ta, să nu socotești că ai făcut ceva mai presus ca el sau el mai presus ca tine. De lucrezi cu unul slab, nu-l judeca în ascuns, voind să faci ceva mai presus de el. Dacă fratele tău lucrează la lucrul lui și-l strică, nu-i spune nimic, dacă nu-ți spune el: „Fă iubire, frate, și mă învață”. Și dacă știi (să-l înveți) și taci, moarte îți este aceasta. De faceți lucrul vostru precum trebuie, după

puterea voastră, să nu spui ce ai făcut tu sau ce a făcut fratele tău în cursul săptămânii. Căci aceasta arată lipsa de înțelepciune. De pornești cu frații tăi să faci un lucru trecător, să nu vrei să afle că ai făcut mai mult ca ei. Căci lucrul pe care îl face omul în ascuns, pe acela îl cere Dumnezeu de la el.⁹⁰ Dacă din slăbiciune fratele tău îți spune un cuvânt (neplăcut), suportă-l cu bucurie. Căci de nu cauți cuvântul tău în judecata lui Dumnezeu, te vei afla păcătuind⁹¹. De locuiești cu frații și gândul tău vrea să te lege într-o frînghie, spune gândului tău: Fratele acesta este stăpînul meu⁹². De voiești să te înfrînezi mai mult, ia-ți o chilie mică pentru tine singur și să nu necăjești pe fratele tău cel slab. Dacă un frate străin vine la voi și ați auzit mai înainte despre el că este iubitor de vreo schismă, nu cercetați aceasta prin cuvinte, pînă nu se va arăta vouă scăderea lui. Păziți-vă pe voi să nu faceți ceva ce știți că, de va înțelege fratele, se va necăji. De voiești să iei ceva și ai nevoie de aceea, să nu murmuri împotriva fratelui tău, că „de ce n-a înțeles să-mi dea ceva de la sine?” Ci și cu îndrăzneală, cu simplitate: „Fă iubire, dă-mi aceea de care am trebuință”. Căci aceasta este sfînta curăție în inima ta. Fiindcă de nu spui, ci șușotești și-l judeci în inima ta, vei fi judecat. De se ivește între voi întrebarea despre un cuvînt al Scripturii, cel ce cunoaște cuvîntul și-i știe înțelesul, după puterea lui, să lase voia lui în urma fratelui și să odihnească pe fratele lui

⁹⁰ În toate acestea este lăudată smerita cugetare. În ea se arată o mare delicatețe. Este o mare noblețe în relație cu alții, pe cînd mindria este o bătărănie. De aceea Dumnezeu iubește mai ales lucrul făcut de noi în ascuns, neștiut de alții, lucrul prin care nu căutăm să ne impunem.

⁹¹ Orice cuvînt spui altuia, să cugeți să fie aprobat de judecata lui Dumnezeu. Numai Dumnezeu are calitatea să judece în cunoștință de cauză. Caută să te conformezi prin conștiință judecării Lui. Dar Dumnezeu în general nu judecă, ci iartă, sau așteaptă pe om să se îndrepteze.

⁹² De nu poți spune fratelui tău un cuvînt de bucurie, pentru că socotești că a făcut rău ceva, cugetă că fratele tău este stăpînul tău, fiindu-ți frică să te dezlegi în fața lui, sau să-l dezlegi pe el.

în bucurie; căci cuvîntul care i se cere este să se smerească în fața fratelui său⁹³. Cel ce gîndește la judecata dinaintea Scaunului dumnezeiesc, în fața căruia va avea să se înfățișeze, să facă tot ce poate ca să nu greșească gura lui, căci altfel nu va afla răspuns bun în ceasul acela înfricoșător.

3. Să nu voiți să umblați după lucrurile trupului acesta, ca să nu vă faceți ca acele animale care varsă cele din stomacul lor, producînd multă putoare. Ci vă faceți mai degrabă altar al lui Dumnezeu în curăție, făcîndu-vă preoți launtrici, care puneți totdeauna tămîie pe el, dimineța și seara, ca să nu rămînă altarul fără tămîie. Siliți-vă totdeauna să fiți înaintea Domnului în starea de rugăciune totală, ca să vi se dăruiască simplitate și nevinovăție și să ia de la voi cele contrare acestora, care sînt: viclenie, înțelepciunea drăcească⁹⁴, curiozitatea și iubirea de sine și inima răutăcioasă. Căci acestea topesc ostenele celor ce le practică. Sfirșitul tuturor acestora are loc cînd omul se teme de Dumnezeu și auzul lui se supune conștiinței lui, după voia lui Dumnezeu. Iar aceasta îl învață pe el într-ascuns. De nu este în el Stăpînul casei, acel om netrebnic își are casa supusă voii lui și vorbește ceea ce voește el, fiindcă inima lui nu este sub stăpînirea Aceluia, ci sub vrăjmași⁹⁵.

De voiți să porniți să ieșiți la un mic lucru trecător, să nu disprețuiască unul pe celălalt și să iasă singur și

⁹³ Dacă cunoști înțelesul unui cuvînt din Scriptură de care se vorbește dar îl cunoaște și altul, lasă-l pe el să-l spună. Căci cuvîntul cel mai bun pe care îl pot spune cu această ocazie este smerenia ta. Din smerenie se arată cel mai bine că ai înțeles toate cuvintele Scripturii.

⁹⁴ Există și o „înțelepciune drăcească“. Este aceea care caută toate argumentele ca să demonstreze că nu e Dumnezeu, sau să-și justifice mîndria și patimile egoiste. Dar această „înțelepciune“, numită și „falsă cunoștință“, sau gnoză panteistă mai degrabă, întuneacă pe cel ce o practică în toate, lipsind pe cel ce o practică și toate de sens.

⁹⁵ Cel ce crede că e stăpîn pe sine, nelăsîndu-se stăpînit de Dumnezeu, e de fapt sub stăpînirea mîndriei, care e o patimă susținută în el de demonul vrăjmaș. Numai în Dumnezeu omul este el însuși, căci nu se include în sine, ci rămîne în legătură cu Cel ce l-a făcut și în armonie cu toate.

să lase pe fratele său, a cărui conștiință suferă, ci să-i spună lui cu iubire: „Vrei să mergem împreună?” Și de va vedea pe fratele său neodihnit în acea oră, sau cu trupul slăbit, să nu stăruie zicînd: „Trebue să mergem acum”. Ci să lase pînă altă dată și să plece în chilia lui cu iubire compătimitoare. Păziți-vă să nu vă împotriviți fratelui în ceva, ca să nu-l necăjiți. Dacă locuiește cineva cu Părintele sau fratele lui⁹⁶, să nu-i fie conștiința preocupată de cineva din cei din afară, ci în toate de cel cu care locuiește. Aceasta este pacea și supunerea. De locuiești cu Părintele sau cu fratele tău, să nu ai prietenie cu cineva într-ascuns, sau scrisoare cuiva în ascuns, nevrînd să știe Frații cei cu tine, fiindcă te pierzi și pe tine și pe aceia. De locuiești cu unul mai mare ca tine, să nu voiești să faci o binefacere unui sărac, dacă nu-l întrebi mai întîi pe acela; să nu o faci într-ascuns. De te întrebi despre gîndurile tale, nu întreba după ce ai făcut ceea ce ți se pare că a fost conform cu ele, ci întreabă-te despre ceea ce te războiește acum, fie că e vorba de vreo strămutare, fie de vreun lucru de mîină. De voiești să schimbi lucrul de mîină, sau ca să locuiești cu un alt frate, sau ca să ieși de la vreunii, întreabă cu libertate înainte de-a fi făcut aceea⁹⁷. Să te întrebi înainte de-a le fi făcut, fie despre slăbiciunea sufletului, fie despre patimile care te duc la acestea; dar să nu întrebi ca și cînd nu le-ai făcut încă. Deci întreabă-te despre rană, zicînd: „Iată am fost rănit”. Aceasta, ca să te vindeci de ceea ce te mîină spre rană⁹⁸. Iar de vorbești despre gîndurile tale, nu fi

⁹⁶ În textul latin se adaugă „Spiritual”, duhovnicesc.

⁹⁷ Nu te întreba, după ce-ai făcut un lucru, despre gîndul care te-a îndemnat să faci acel lucru, ci întreabă-te despre acel gînd înainte de-a face lucrul respectiv. Aceasta ca să nu suferi de părerea de rău că ai făcut un lucru înainte de-a fi cugetat mai serios, dacă e bine să faci acel lucru. Numai întrebînd înainte, vei hotări în chip liber să faci sau să nu faci lucrul care l-ai făcut.

⁹⁸ Să întrebi despre gîndul de-a face un lucru, de e bun sau rău, înainte de-a fi făcut acel lucru, dar cugetîndu-te în situația celui ce l-ai făcut, ca să simți toată bucuria sau regretul ce-ți va veni după împlinirea lui.

fățarnic și nu spune unul în loc de altul, sau ca și când ai făcut altceva, ci spune adevărul și pregătește-te ca să faci ceea ce îți vor spune, fiindcă altfel rizi de tine însuși și de bătrini.

4. De întrebi pe bătrini despre război, să nu ascuți de cele ce-ți vorbesc înlăuntru mai mult decât de bătrini, ci roagă-te mai întâi lui Dumnezeu zicînd: „Fă milă cu mine și ceea ce voiești, dă părinților mei să-mi spună”. Și astfel ceea ce îți vor spune părinții, fă cu credință și te va odihni Dumnezeu⁹⁹. Te va odihni de locuiești cu frații și nu ești odihnit (mulțumit) pentru niscăi motive, de pildă pentru lucrul de mînă, sau pentru legătura (ce ți-o impui), sau pentru odihna (pe care nu o vrei), sau pentru neputința de a răbda, sau pentru lenevie, sau pentru că voiești să te liniștești, sau pentru că nu poți purta jugul (prezenței lor), sau pentru că nu poți face voia ta, sau pentru că nu-ți împlinești trebuința ta, sau pentru că voiești să te dăruiești mai mult pătimirii folositoare, sau pentru că ești slab și nu poți purta osteneala (ce ți-o impune prezența lor), sau pentru orice motiv ce-ți îndeamnă inima să ieși (din legătura cu ei) sau să scapi de jug și să ieși cu întristare (pentru ei), sau să fugi pe ascuns, din necaz, sau în vreme ce se ivește între voi vreo lipsă de pretuire și nu-ți aduce aminte de frățietate, pentru piedica ce ți-o pune vreo răutate. Te va scăpa de aceste gînduri, făcîndu-te să cauți mai degrabă pacea, ca să fie odihnită inima ta oriunde vei pleca. Deci aruncă disprețul asupra ta, nevorbind împotriva fraților cu care te-ai ostenit și să nu ascuți de vrăjmași ce te îndeamnă ca să preschimbi binefacerile lor în fapte rele. Ocolește osîn-

⁹⁹ Rugăciunea oricui e primită de Dumnezeu. Deci deși ești mai mic duhovnicește, roagă-te să-ți spună cei mai mari ceea ce e bun. În felul acesta primești ceea ce ți se spune cu credința că-ți vine de la Dumnezeu. Prin aceasta nu-l umilești pe cel mai mare, căci admiți că lui îi spune Dumnezeu ceea ce nu ești sigur că trebuie să faci.

direa și nu voi ca osînda fratelui tău să acopere osînda ta și să cazi sub vrăjmașii tăi unde vei avea să locuiești. De pleci să locuiești într-un loc, să nu voiești să-ți tai repede o chilie spre locuință, pînă ce nu afli felul de viață al locului, ca nu cumva să ai acolo sminteală, fie pentru grija (ce ți-o dă), fie pentru că vei vedea pe vreunii (care nu-ți plac), fie pentru slavă, fie pentru odihnă, fie pentru sminteala prietenilor. Căci de ești înțelept, vei cunoaște în puține zile tot ce-ți va fi spre moartea sau spre viața ta.

5. De predai chilia fratelui tău, ca să rămînă în puține zile, să nu ai pe fratele tău ca sub stăpînirea ta. Iar de iei o chilie ca să rămîi în ea cîteva zile, să nu strici în ea ceva, nici să zidești, de nu întrebî înainte pe cel ce ți-a predat-o, fie că e spre odihnă, sau nu, fiindcă aceasta este contra conștiinței. De locuiești cu cineva, sau lîngă el, și primești o poruncă (de la el), păzește-o pentru Dumnezeu și nu disprețui porunca, nici în ascuns, nici la arătare, călcînd-o. De te liniștești în chilia ta și te-ai legat pe tine pentru ora mîncării, fiecă nu mănînci ceva fiert, fie orice altceva, și ieși între străini, păzește-te să nu spui cuiva, șezînd la masă, zicînd: „Iartă-mă, nu mănînc aceasta”. Altfel toată osteneala ta a ajuns deșartă în mîinile vrăjmașilor. Căci Stăpînul și Mintuitorul a spus: „Fă în ascuns, ca Tatăl tău să-ți răsplătească la arătare” (Mt. 6, 4). Cel ce iubește ostenelele lui, le va păzi, ca să nu se piardă. De locuiți împreună, de te va chema fratele tău la orice lucru de mînă, fie înlăuntru, fie în afară, să nu-i spui: „Mai ai răbdare, ca să-l mai ocolesc puțin”, ci ascultă-l repede. De faceți un lucru împreună, orice scădere o vezi în afară la alții, să nu o lași să se afle în gura ta ca să spui fraților, căci este moarte sufletului tău, de ești înțelept¹⁰⁰

¹⁰⁰ „De ești înțelept” lipsește în textul latin. Adausul acesta înseamnă că critica fratelui are pentru cineva urmări cu atît mai grave, cu cît e mai înțelept și ar fi putut-o deci evita.

De locuiesc cu tine niscăi frați și se ostenesce cu tine o zi, odihnește-i înainte de ora mîncării. Nu lua aminte la tine, ci ia aminte la judecata lui Dumnezeu. Să ai pe Dumnezeu înaintea ochilor tăi în tot lucrul pe care îl faci. De pleci să locuiești în vreun loc fie singur, fie cu cei dinainte de tine, și vezi acolo vreo meșteșugire care fie că aduce pagubă lucrurilor, fie vreo vătămare, sau se fac lucruri necălugărești, să nu-ți deschizi gura și să le critici. Iar de nu te poți liniști, pleacă în alt loc și păzește-ți limba ca să nu-i critici. Căci aceasta este moarte. De ești slab în patimi, păzește-te să nu lași pe cineva să-ți spună patimile gîndurilor lui, ca ale unui credincios. Căci acest lucru este pierzător pentru sufletul tău. De se ivește între voi un cuvînt pricinuitor de rîs, păziți-vă să nu lăsați glasul vostru să se facă auzit, căci este un semn al necunoașterii și al netemerii de Dumnezeu, al lipsei de pază în voi.

6. Deoarece mînia a intrat în toată lumea în zilele noastre, nimic din ce auziți să nu vă tulbure, ci ziceți în inima voastră. „Ce sînt acestea față de locul în care vom intra pentru păcatele noastre?” Faceți iubire pentru Dumnezeu, ca să știți să vă păziți, pentru că nu este puțin lucru credinciosului să aibă măcar un lucru foarte mic. De veți avea deci acestea cu simplitate în conștiință, veți pleca la odihna Fiului lui Dumnezeu întru bucurie. Altfel ostenelele voastre de aici vor fi deșarte și cînd veți ieși din trup, veți fi duși la chinuri, după Scripturi. Căci pentru cele spuse înainte a venit Stăpînul nostru Hristos, dar uscăciunea inimii noastre ne orbește pentru voile inimii noastre, pentru că le iubim pe acestea mai mult ca pe Dumnezeu și nu avem iubire către El, cum iubim patimile. Iată, m-am silit să vă scriu, deoarece cele de mai înainte nu ne-au ajuns. Faceți deci iubire și luptați-vă de acum să nu mai ră-

mîneți în inima voastră netăiată împrejur, ci ajutați-vă vouă în puținele zile ale voastre și păziți acestea: smerita cugetare, pacea, ascultarea, tăierea vocii și iubirea. Iar de nu le păziți, ci este în voi pisma și cearta sau sfada, sau înălțarea miniei, sau cîrtirea, sau neascultarea, cheltuiți vremea în chip rău și veți pleca cu adevărat la chinuri, cînd veți ieși din trup. De aceea, iubitorilor, iubiți pe frații voștri cu iubirea sfîntă și păziți limba voastră, nescotînd din gura voastră cuvînt de ceartă, ca să nu loviți pe fratele vostru. Și puternic este Stăpînul să vă dea tuturor să lucrați și să păziți (cele ce trebuie), ca să aflăm milă prin harul Lui, cu toți sfinții care au plăcut Lui. Că a Lui este slava și cîntea și închinăciunea, acum și pururea și în vecii vecilor Amin.

CUVÎNTUL VI

Despre cei ce voiesc să se liniștească în bună liniște (isichie), ca luînd aminte la ei înșiși să depărteze pe cei ce îi fură pe ei și să nu-și cheltuiască vremea în prinsoare și robie amară.

**Aceștia conving inimile lor spre lucruri
ce nu le aparțin lor părăsind păcatele lor**

1. Iubirea cuiva să cerceteze Scriptura din curiozitate, naște dușmănie și ceartă. Iar plînsul pentru păcate aduce pace. Căci este un păcat pentru monahul care șade în chilia lui și și-a părăsit păcatele, dar cercetează din curiozitate. Cel ce își ocupă inima lui cu întrebarea cum a spus Scriptura, așa sau așa, înainte de-a se fi dobîndit pe sine, are inima curioasă și foarte robită. Dar cel ce veghează să nu fie robit (de păcat), iubește să se arunce pe sine pururea înaintea lui Dumnezeu¹⁰¹. Cel

¹⁰¹ Se cere să nu cercetăm Scriptura, uitînd de Dumnezeu ci să avem în primul rînd în conștiință pe Dumnezeu. Abia atunci am cîștigat stăpînirea asupra noastră, adică am scăpat de robia păcatului. Cine cercetează Scriptura cu uitarea lui Dumnezeu e stăpînit de mîndria de-a cunoaște din Scriptură mai mult decît alții, de-a nu cunoaște pe Dumnezeu din trăirea directă.

ce caută vreo asemănare a lui Dumnezeu, hulește pe Dumnezeu. Iar cel ce caută să-l cinstească pe El, iubește curăția, în frica lui Dumnezeu. Cel ce păzește cuvintele lui Dumnezeu, a cunoscut pe Dumnezeu și le împlinește ca unul ce se folosește¹⁰². Să nu cauți cele înalte, ci roagă-te Lui pentru ajutor, ca să vină la tine și să te mîntuiască de păcat.¹⁰³ Căci cele ale lui Dumnezeu vin de la ele înseși, dacă locul s-a făcut nepătat și curat. Cel ce se sprijină pe sine, pe cunoștința sa și ține la voia sa, cîștigă dușmănia și nu poate scăpa de duhul care-i aduce întristare în inimă. Cel ce vede cuvintele Scripturii și le împlinește după cunoștința sa și se sprijină pe sine pe ea în afirmarea că așa trebuie, nu cunoaște slava lui Dumnezeu și bogăția Lui. Iar cel ce vede și zice „Nu știu, sînt om”, dă slavă lui Dumnezeu. În acesta locuiește bogăția lui Dumnezeu, după puterea și gîndul lui.¹⁰⁴ Să nu voiești să-ți dezgolești gîndul tău în fața tuturor, ci numai în fața Părinților tăi, ca să nu-ți atragi întristare în inima ta. Păzește gura ta, ca aproapele tău să se afle cinstit lîngă tine. Învăță limba ta în cuvintele lui Dumnezeu întru cunoștință și minciuna va fugi de la tine. Iubirea slavei de la oameni naște minciuna.¹⁰⁵ Dar cel ce se întoarce spre smerenie, face teama de Dumnezeu mai mare în inima sa. Să nu voiești să te faci prietenul celor slăviți în lume, ca să

¹⁰² Trăirea lui Dumnezeu ne dă puterea să împlinim cuvintele lui Dumnezeu din Scriptură. Cel ce caută pe Dumnezeu, arată că-L iubește. Iar iubirea lui Dumnezeu îl ține curat de păcate pe cel ce o are. Deci și de mîndria de-a cerceta Scriptura pentru a ști mai multe ca alții.

¹⁰³ Dacă în capitele dinainte s-au dat sfaturi despre felul cum trebuie să se poarte monahul cu frații și cu bătrînii, deci cu alți oameni, în capitele prime ale acestui Cuvînt este sfătuit să se caute cu toată rîvna trăirea lui Dumnezeu.

¹⁰⁴ Cel conștient de neștiința lui privitor la Dumnezeu, acela primește în sine bogăția lui Dumnezeu. Căci tocmai sentimentul necunoașterii e produs de bogăția coplesitoare a lui Dumnezeu. Iar această trăire întru smerenie a bogăției lui Dumnezeu e o cunoștință a lui Dumnezeu, potrivită cu puterea lui de creatură infinit mai prejos de Dumnezeu.

¹⁰⁵ Cel ce caută slava de la oameni, îi va îndemna pe aceia să mintă. Dar și el însuși minte, nerămînînd în smerenia cerspunzătoare adevărului.

nu cumva slava lor să slăbească prin tine.¹⁰⁶ De vorbește cineva de rău pe fratele său la tine și-l coboară și-i arată păcatul, să nu voiești să te înclini împotriva aceluia, ca să nu te ia în stăpânire cele ce nu voiești.

2. Simplitatea și voința de-a nu te măsura¹⁰⁷ pe tine însuși curățește inima ta de cel rău. Cel ce se unește cu fratele său în vreo lucrare rea, nu va scăpa de întristarea inimii. Cel ce grăiește ceva și are în inima lui prin violenție altceva, își face toată slujirea făcută lui Dumnezeu (toată Liturghia) deșartă. Să nu te lipești de unul ca acesta, ca să nu te spurci de otrava lui întinată. Umblă cu cei lipsiți de răutate, ca să te faci părtaș de slava și curăția lor. Să nu ai violenție față de om, ca să nu faci ostenele tale deșarte. Curățește-ți inima față de toți, ca să vezi pacea lui Dumnezeu în tine. Căci precum de va fi mușcat cineva de o scorpie, veninul ei va pătrunde în tot trupul lui și-i va vătăma inima, așa este răutatea din inimă față de aproapele. Veninul ei mușcă sufletul și se primejduiește prin violenție. Cel ce-și cruță deci ostenele, ca să nu se piardă (rezultatul lor), să depărteze de la el această scorpie, adică violenția și răutatea.

CUVÎNTUL VII

Despre virtute¹⁰⁸

1. Trei sînt virtuțile,¹⁰⁹ pe care de le are mintea mai înainte totdeauna deosebește cele de trebuință, pornirea după fire, bărbăția și nemișcarea.

¹⁰⁶ De slăvești pe cei slăviți în lume, de fapt le slăbești adevărata slavă.

¹⁰⁷ Cineva se măsoară voind să vadă cît e de mare, sau cît a crescut spiritual, deci din mîndrie.

¹⁰⁸ În ms. din sec. XII, cu nr. 78 din colecția Savaitică a Bibliotecii din Ierusalim, acest Cuvînt are titlul „Al lui Ava Isaia, isihastul și presbiterul, despre virtuți”.

¹⁰⁹ Deosebirea fiecărei stări, virtuți, datorii de altele, sau dreapta socoteală (*n. tr.*).

2. Trei sînt virtuțile, pe care de le vede mintea în sine, crede că a ajuns la nemurire: discernămîntul sau deosebirea fiecărei fapte altele și neconfundarea celui ce o are cu altul.¹¹⁰

3. Trei sînt virtuțile care procură minții totdeauna lumină: a nu vedea violența (răutatea) vreunui om, a face bine celor ce-i fac rău și a suporta netulburat cele ce vin asupra lui.¹¹¹ Aceste trei virtuți nasc alte trei mai mari ca ele. Nevederea violenței (răutății) (v. trad.) unui om naște iubirea, a face bine celor ce-i fac rău aduce pacea și a suporta cele ce vin asupra lui fără tulburare, aduce blîndețea.

4. Patru sînt virtuțile care curățesc sufletul.¹¹² tăcerea, păzirea poruncilor, strîmtoarea și smerita cugetare. Mineta se folosește totdeauna de aceste patru virtuți: de rugăciunea către Dumnezeu, căzînd neîncetat înaintea Lui, de aruncarea înaintea lui Dumnezeu, de negrija de a judeca vreun om și de mușenia față de patimile ce-i grăiesc.

5. Patru sînt virtuțile care înconjoară sufletul și-l fac să respire liber de tulburarea venită de la vrăjmași: mila, nemînierea, îndelunga răbdare și scuturarea de orice sămînță a păcatului ce caută să-i fie semănată. Toate acestea sînt păzite de împotrivirea celor contrare prin uitare.

¹¹⁰ Se pare că e vorba de capacitatea ce o are omul prin minte de-a se distinge de alții.

¹¹¹ „Lumina“ este văzută în liniștea omului, în netulburarea lui de răutățile altora și de diferitele greutăți. Toate acestea dacă îl tulbură, îi iau lumina, dreapta înțelegere.

¹¹² În ms. 181 din sec. XIII al colecției patriarhale (din Ierusalim), care cuprinde un text necunoscut al lui Ava Isaia, înainte de propoziția: „Patru sînt virtuțile ce curățesc“, se află următoarele: „A spus iarăși Ava (Isaia) că virtuțile sufletului sînt optsprezece: iubirea, smerenia, blîndețea, îndelunga răbdare, neținerea minți a răului, nerăz bunarea, nemînierea, nesupărarea, neînvidierea, neosîndirea, lipsa de slava deșartă, milostenia, înfrînarea, ne iubirea de arginți, compătîmirea, sărăcia, neîmprăștierea“ (A se vedea și Scolia 20 a Cuv. 15 al Scării lui Ioan Scărarul. P.G. 88, col. 812.

6. Patru sînt virtuțile ce ajută tineretii să stea lîngă Dumnezeu: meditația în toată clipa, nelenevirea și privegherea, ca și a nu se măsura pe sine.

7. Prin patru lucruri se întinează sufletul: prin preumblarea în oraș, prin nepăzirea ochilor, prin prietenia cu o femeie și în general prin prietenia cu cei slăviți în lume, și prin iubirea părinților după trup și prin familiaritatea cu ei.

8. Prin patru lucruri sporește curvia în trup: prin dormirea la un tînăr (la o tînără), prin mîncarea pe săturate, prin ușurătatea în purtări și prin împodobire.

9. Prin patru lucruri se întunecă sufletul: prin urîrea aproapelui, prin disprețuirea și pismuirea lui și prin cîrtirea împotriva lui.¹¹³

10. Prin patru lucruri se face sufletul pustiu: Prin umblarea din loc în loc, prin iubirea împrăstierii¹¹⁴ prin iubirea materiei,¹¹⁵ și prin vederea slabă (superficială).

11. Prin patru lucruri sporește mînia: prin darea și luarea ușoară, prin impunerea voii tale, prin voința de-a învăța pe alții și prin a se socoti pe sîne înțelept.

12. Trei sînt lucrurile pe care le cîștigă omul cu greutate și care păzesc toate virtuțile: plînsul, plîngerea pentru păcatele sale și ținerea morții în fața ochilor. Trei sînt lucrurile ce stăpînesc sufletul pînă ce nu ajunge la o mare măsură. Și acestea sînt cele ce nu îngăduie să locuiască virtuțile în minte: robia, lenevia și uitarea. Căci se războiește cu omul uitarea, pînă la ul-

¹¹³ A nu vedea cineva valoarea altuia înseamnă a-și îngusta vederea, a se întuneca, a nu primi ceea ce este în el lumină. Egoismul este starea care întunecă pe om, reducîndu-l la el însuși în chip mincinos. E necomunicare.

¹¹⁴ Umblarea din loc în loc, împrăștierea înseamnă neaprofundarea în ceea ce se află în orice. Înseamnă a rămînea la suprafața lucrurilor.

¹¹⁵ În materie nu se poate găsi nici un conținut profund, spiritual.

tima răsuflare, cerîndu-i lupta grea pînă la agonie. Ea e mai tare ca toate gîndurile și naște toate relele și surpă în fiecare clipă cele zidite de om¹¹⁶.

13. Iată faptele omului nou și vechi: „Cel ce iubește sufletul lui spre a nu-l pierde” (Mt. 10, 39), păzește cele ale omului nou. Și cel ce voiește odihna în această scurtă vreme,¹¹⁷ înfăptuiește și face cele ale omului vechiu, iar sufletul lui și-l pierde. Iar Domnul nostru Iisus Hristos, arătînd pe omul nou în trupul lui, a zis: „Cel ce-și iubește sufletul, îl va pierde, și cel ce îl va pierde pentru Mine, îl va afla” (Mt. 5, 39). Căci El este Stăpînul păcii și prin El s-a surpat” zidul din mijloc al dușmăniei” (Ef. 2, 14). Dar a zis: „N-am venit să aduc pace, ci sabie” (Mt. 10, 34),¹¹⁸ Și iarăși zice: „Foc am venit să arunc pe pămînt și cît aș fi voit să fie de pe acum aprins” (Lc. 12, 49); adică în cei ce urmează învățăturile sfinte ale Lui s-a aflat focul dumnezeirii Lui. Atunci au aflat (ucenicii) sabia Duhului și au tăiat cu ea toate voile trupului. Atunci le-a dat lor bucuria, zicînd: „Pacea Mea vă dau vouă, pacea Mea vă las vouă” (Io. 14, 27).¹¹⁹

¹¹⁶ Remarcabila caracterizare a uitării. Ea nu ne lasă să continuăm binele pe care l-am început, ne face să cădem din el, nu ne lasă să creștem spiritual. E tot ce e mai contrar voinței noastre. Ne învadează fără să vrem. Ei fi opun părinții filocalici trezvia, care cere o voință și o conștiință neîncetată (n. tr.).

¹¹⁷ Autorul numește adeseori viața pămîntească „această scurtă vreme” (n. tr.).

¹¹⁸ Pare o contradicere între faptul că Iisus e pacea lumii și între afirmarea lui că El a adus nu pace, ci sabie. Dar a adus sabia iertării, a iubirii, care omoară dușmănia. El a adus sabia ca un foc care arde tot ce e rău, cum se spune în citatul următor. Dacă în „Cuvintele” anterioare Ava Paisie a vorbit de delicata purtare ce trebuie să o aibă monahul față de frații săi, acum aprofundează temeiurile acestor îndatoriri, pe care le vede.

¹¹⁹ În cod. Savaitic urmează cele de după ele, după care Cuvîntul se termină astfel: „Întreabă fratele pe bătrîn.: Ce va face omul în orice ispită ce-i vine, sau față de tot gîndul ce-i vine de la vrăjmașul? Îi zice bătrînul: E dator să plîngă înaintea bunătății lui Dumnezeu, ca să-i ajute să se odihnească repede, de se va ruga întru cunoștință. Căci s-a scris: „Domnul este ajutorul Meu și nu mă voi teme ce-mi va face mie trupul” (Ps. 117, 9). În Pateric, acestea se atribuie Avei Moise Etiopianul (P.G. t. 65, col. 288).

Iată cum cei stăpâniți de griji și-au pierdut sufletul lor în veacul acesta, iar cei ce și-au tăiat voile lor, s-au făcut oi sfinte ale Lui spre jertfă și când se va arăta întru slava dumnezeirii, îi va chema pe ei la dreapta lui, zicînd: „Veniți, binecuvîntații Părintelui Meu, de moșteniți Împărația cea gătită vouă de la întemeierea lumii. Căci am flămînzit și mi-ați dat să mănînc” (Mt. 25, 34—35) și cele următoare. Iată-i pe cei ce și-au pierdut sufletul lor în această scurtă vreme, cum l-au aflat în vremea de nevoie, primind plată înmulțită pentru cele ce au așteptat să o primească. Iar cei ce și-au împlinit voile lor, au păzit sufletul lor în acest veac păcătos, amăgiți de deșertăciunea bogăției lor și nepăzind poruncile lui Dumnezeu, au socotit că vor rămînea pînă la sfîrșit în veacul acesta¹²⁰. De aceea se va arăta rușinea orbirii lor în ceasul judecății și vor fi capre blestemate și vor auzi înfricoșata hotărîre a Judecătorului, care va zice: „Plecați de la Mine, blestemaților, în focul și în întunericul cel mai dinafară și veșnic¹²¹, pregătit diavolului și îngerilor lui, căci am flămînzit și nu Mi-ați dat să mănînc” (Mt. 25, 41) și cele următoare. Gura acestora va amuți și nu vor afla ce să spună, căci își vor aduce aminte de lipsa lor de milostenie și de sărăcia lor¹²². Atunci vor zice: „Doamne, cînd Te-am văzut flămîn-

¹²⁰ Mai bine zis au socotit că vor rămînea la nesfîrșit în veacul acesta, sau că dincolo de veacul acesta nu mai este nimic; cu el se sfîrșește totul. În ambele cazuri, timpul acesta și toată istoria ar fi fără nici un sens.

¹²¹ „Focul și întunericul cel mai dinafară”. E întunericul neînțelegerii ultime, pe care și-au cultivat-o cei ce n-au voit să cunoască adevărul că toate au un sens numai dacă toate sînt de la un Creator conștient și iubitor. Lipsa lor de cunoștință, fiind din lipsa de iubire, ei n-au nici o bucurie, ci trăiesc un chin fără sfîrșit, asemenea unui foc care-i arde. Amîndouă sînt la marginea extremă a existenței, oarecum în afara ei, dacă gradul suprem al existenței se arată în iubirea și în nemărginita cunoaștere a lui Dumnezeu, iubirea tri-personală supremă.

¹²² Vor fi săraci pentru că n-au nici un conținut spiritual. Bogăția materială pe care au căutat s-o cîștige s-a topit, și de la Dumnezeu și de la oameni n-au primit și nu primesc nici o bucurie, pentru că nu s-a deschis iubirii lor prin faptele lor.

zind și nu ți-am slujit?”. Dar va astupa gura lor, zicînd; „Cel ce a făcut bine unuia din aceștia care au crezut, Mie Mi-a făcut” (Ibid. 45).

14. Să ne cercetăm deci pe noi, iubitorilor, dacă fiecare dintre noi îndeplinește poruncile date lui, după puterea lui, sau nu. Căci toți sîntem datorî să le împlinim cel mic după micimea și cel mare după mărimea lui. Căci din cei ce au aruncat darurile lor în cutia darurilor, care erau bogați, cel mai mult s-a bucurat de văduva săracă pentru cei doi bănuți ai ei (Mt. 12,41—43; Lc. 21,1—3). Căci la voința noastră ia aminte Dumnezeu. Să nu dăm deci loc nepăsării în inima noastră, ca nu cumva grija de noi să ne despartă de Dumnezeu, ci să împlinim slujirile noastre, după sărăcia noastră. Căci precum a fost milă cu căpetenia sinagogii și cu fiica lui, înviind-o pe ea (Mt. 9,25) și a miluit pe femeia cu scurgere de sînge, care cheltuisese ale ei cu doftorii în zadar (Ibid. 22) înainte de-a cunoaște pe Hristos: și precum a vindecat pe sluga sutașului, deoarece a crezut (Mt. 8,13), așa a miluit pe Canaaneancă, vindecînd pe fiica ei (Mt. 15,28); și precum a înviat pe Lazăr cel iubit de El (Io. 11,24), așa a înviat pe fiul unic al sărmaneii văduve pentru lacrimile ei (Lc. 7,15) Și precum n-a trecut cu vederea pe Maria, care a uns cu mir picioarele Lui (Io. 12,2), așa n-a respins pe femeia păcătoasă care i-a spălat picioarele Lui cu lacrimi (Lc. 7,38). Și precum a chemat pe Petru și Iacob din corabia lor, zicînd: „Urmați-Mi Mie” (Mt. 4,20); așa a chemat și pe Matei, care ședea la vamă (Mt. 9,9). Și precum a spălat picioarele ucenicilor (Io. 13,5), așa a spălat și pe Iuda, nefăcînd deosebire. Și precum a venit Duhul, Mîngietorul, peste Apostoli (Fapte 2,4), așa a venit și peste Cornéliu (Ibidem 10,44), cu încurajare. Și precum l-a asigurat pe Anania în Damasc despre Pavel, zicînd: „Că vas ales îmi este” (Ibid. 9,15), așa l-a asigurat pe Filip în Samaria despre eunucul etiopian (Ibid. 9,27)

Căci nu este părtinire a celui mic sau a celui mare, a celui bogat sau a celui sărac, ci cere voința și credința în El și păzirea poruncilor Lui și iubirea față de toți. Aceasta este pecetea cerută sufletului cînd iese din trup; precum a poruncit ucenicilor Săi zicînd. „În aceasta vor cunoaște toți că sînteți ucenicii Mei, dacă vă veți iubi unii pe alții” (Io. 13,35). Dar cine sînt cei despre care zice că vor cunoaște, dacă nu Puterile ce vor sta la dreapta și la stînga? Căci de vor vedea vrăjmașii semnul iubirii unit cu sufletul, se vor depărta de ea cu frică. Și atunci se vor bucura de ea (de iubirea acelora), toate Puterile sfinte.¹²³

15. Să ne luptăm deci, iubiților, după puterea noastră, să o cîștigăm pe ea (iubirea), ca să nu ne ia în stăpînire vrăjmașii noștri. Căci tot El a spus: „Nu poate să se ascundă cetatea ce stă deasupra muntelui” (Mt. 5,15). Despre ce munte vorbește, dacă nu despre cuvîntul Lui cel sfînt? Să depunem, deci, iubiților, osteneala noastră cu sîrguință și cunoștință, ca să împlinim cuvîntul Lui care zice: „Cel ce Mă iubește pe Mine, va păzi poruncile Mele” (Io. 14,25). Atunci ostenelele noastre vor fi ca o cetate puternică și întărită, ce ne păzește în cuvîntul Lui de mîna tuturor vrăjmașilor noștri, pînă ce ne vom întîlni cu El.¹²⁴ Căci de vom afla tărie,

¹²³ Dreptatea lui Hristos va lăsa și pe vrăjmașii noștri să fie prezenți, din partea de-a stînga, la judecata finală, pentru a arăta întrucît le-am slujit lor. Dar făcîndu-se vădită iubirea noastră față de Hristos și de oameni, produsă de credința în El, vor fugi, căci nu pot suporta iubirea. Iar îngerii ce vor sta la dreapta se vor bucura toți de iubirea fiecăruia, care s-a îndreptat spre toți. Iubirea va uni atunci pe față pe toți, iar egoismul de pe pămînt, arătat atunci pe față, va singulariza pe cei ce l-au practicat.

¹²⁴ Cuvîntul Domnului Hristos despre iubire este muntele cel mai înalt la care trebuie să ne ridicăm, devenind o cetate neclintită, întemeiată pe el. Dar cuvîntul lui Hristos despre iubire e de fapt una cu El. El e muntele spiritual cel mai înalt. Dar e un munte al iubirii, care ne cheamă și pe noi să ne unim cu El la aceea înălțime. Dracii fac tot ce pot să ne despartă de Hristos și unii de alții, sau de iubire. Aceasta e o dezordine adusă în creația lui Dumnezeu, ca să-L arate că n-a creat o lume capabilă de fericire.

prin iubire, se vor risipi toți vrăjmașii noștri prin sfîntul Lui cuvînt, care este Muntele de unde s-a tăiat piatra fără mîini, care a zdrobit chipul de aur și de patru feluri: de argint, de aramă, de fier, de pămînt ars (Dan. 2,34—35), precum a zis Apostolul: „Îmbrăcați-vă cu toate armele lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotriva meșteșugirilor diavolului. Căci nu este lupta noastră împotriva singelui și a trupului, ci împotriva începătorilor, a domniilor, a stăpînitorilor lumești ai întunericului veacului acesta, împotriva duhurilor răutății din văzduhuri“ (Ef. 6,11—12). Cele patru începătorii sînt acestea: chipul de patru feluri, care este vrăjmășia. Pe ele le-a făcut să dispară Sfîntul Cuvînt al lui Dumnezeu, precum s-a scris că piatra care a zdrobit chipul, s-a făcut Munte mare și a umplut tot pămîntul (Dan 2,35).¹²⁵ Să fugim, fraților, sub acoperămîntul Lui, ca să ne fie nouă scăpare și să ne mîntuiască pe noi de aceste patru stăpîniri rele, ca să avem și noi bucuria cu toți sfinții Lui, adunați lingă El din cele patru margini ale pămîntului. Căci atunci fiecare va auzi fericirea proprie după faptele lui. Căci puternic este numele Lui, ca să nu lase inima noastră să rătăcească din pricina uitării adusă de vrăjmaș, ci să ne păzească după puterea noastră ca să răbdăm cele ce ne vin pentru Sfîntul Lui nume,¹²⁶ ca să aflăm mila cu cei învredniciți să dobîndească fericirile Lui. Că Lui se cuvine slava, cîntea și închinăciunea, Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh, în vecii vecilor. Amin.

¹²⁵ Din cuvîntul lui Hristos despre iubire, s-a desprins ca o piatră cuvîntul Apostolilor și al urmașilor lor, nu printr-o mînă, ci prin puterea Lui. Și acest cuvînt zdrobește chipul diavolului imprimat în oameni, care le pare să fie de aur, dar de fapt este din argint, aramă, fier și pămînt ars, deci fără putere de rezistență.

¹²⁶ Chiar numele lui Dumnezeu rostit de omul credincios are putere să-l păzească împotriva vrăjmașului, puterea numelui dumnezeiesc unindu-se cu puterea corespunzătoare a fiecăruia.

CUVÎNTUL VIII

Despre scurte învățături (sentințe)

1. Spunea Ava Isaia: „Acum mă văd pe mine, ca pe un cal rătăcitor, care mă are stăpîn și cel ce-l află, se așează pe el și cînd îl lasă, prinzîndu-l altul, se așează acela pe el“.

2. Spunea iarăși: „Sînt asemenea cuiva pe care prinzîndu-l dușmanii lui, și legîndu-l, l-au aruncat într-un loc înnoiroiat și dacă strigă către Stăpînul lui, îl opresc cu lovituri ca să tacă“.

3. Spunea iarăși: „Sînt asemenea unei vrăbiuțe care își dă piciorul unui copil și dacă acesta slăbește legătura, îndată zboară, socotind că s-a dezlegat. Dar dacă copilul o trage înapoi, iarăși o coboară. Așa mă văd pe mine. Aceasta o spun, pentru că nu trebuie să rămînă cineva fără grijă de sine pînă la ultima răsufclare“.

4. Spunea iarăși: „De dai vreodată ceva cuiva, de i-o ierți, imiți firea lui Iisus, de o ceri, imiți firea lui Adam, iar de ceri și dobîndă, te arăți mai jos și de firea lui Adam“.

5. Spunea iarăși: „Dacă te acuză cineva pentru un lucru pe care l-ai făcut, sau nu l-ai făcut, de taci, aceasta este după firea lui Iisus, iar de răspunzi și spui: Ce am făcut¹²⁷, acesta nu este de aceeași fire. Iar dacă îi opui cuvîntului, cuvîntul tău, este contrar firii“.

6. Spunea iarăși: „Împlinind slujirile (liturghiile) tale, de le îplinești cu smerenie, ca un nevrednic, sînt primite de Dumnezeu. Iar de te înalți în inima ta și ți-aduci aminte de altul care s-a culcat, sau le-a nesocotit, osteneala ta este zadarnică“.¹²⁷

¹²⁷ Dacă făcîndu-ți slujirea ta, critici pe altul care nu și-o face, osteneala ți s-a făcut zadarnică. Slujind pe Dumnezeu, dar neîubind pe aproapele, nu-ți este primită slujirea de Dumnezeu. E mai mare iubirea aproapelui decît slujirea care pretinde că e adusă lui Dumnezeu.

7. Spunea iarăși despre smerita cugetare, că ea nu are limbă să vorbească de altul care-și nesocotește slujirea, sau de altul care gîndește rău despre cineva, nici ochi care ia seama la scăderile altuia, nici urechi să audă cele ce nu folosesc sufletului propriu. Și nu are cu altul vreun lucru de vorbit, afară de păcatele sale. Cu toții oamenii este pașnic pentru porunca lui Dumnezeu și nu pentru prietenie¹²⁸. Dacă cineva postește tot timpul și se predă pe sine la mari ostenele și porunci, în afară de acest drum (al smeritei cugetări), toate ostenele lui sînt zadarnice.¹²⁹

8. Spunea iarăși că de-și procura cineva un vas pentru trebuința lui și în vremea trebuinței lui nu-l va găsi, în zadar și l-a procurat. „Ceea ce spun e aceasta: că mă tem de Dumnezeu, fiindcă de va veni să vină în ceasul trebuinței și îl va afla în vremea unui cuvînt, sau a miniei, sau a îndrăzelii de-a învăța pe altul, nu va ajunge la el pentru că nu vrea să placă omului, sau să se vorbească de el între oameni, sau pentru celelalte patimi. Deci de nu va afla la el frica de Dumnezeu în vremea acestora, zadarnic sînt toate ostenele lui”¹³⁰

9. Spunea iarăși: „Dacă Domnul nostru Iisus Hristos n-ar fi vindecat mai înainte toate patimile (pătimirile) omului, pentru care a venit, nu s-ar fi suit pe cruce.”¹³¹

¹²⁸ Nici prietenia cu altul să nu o căutăm pentru interesele noastre, ci pentru că aceasta e porunca lui Dumnezeu să iubim pe fiecare.

¹²⁹ Smerita cugetare nu e străină de iubire, căci fără ea nu poate fi iubire: Dacă te prețuiești pe tine mai mult decît pe altul, nu-l iubești.

¹³⁰ Dumnezeu nu poate fi în om deodată cu patimile, care reprezintă egoismul omului. Nu poate fi în omul, preocupat exclusiv de el. Ca să-l simți pe Dumnezeu, trebuie să uiți de tine.

¹³¹ Hristos trebuia să arate, înainte de-a se lăsa răstignit că e mai tare, ca toate pătimirile produse de patimi; că e mai tare și decît moartea. Așa îi putea convinge pe Apostoli că a putut învinge moartea, deși în moartea Lui arăta o și mai mare putere și are o și mai mare semnificație, putînd-o învinge chiar după ce se lasă El însuși dus în starea de moarte și învie nu pentru a reveni la viața istorică, ci deschizîndu-ne viața în vecinicie.

Căci mai înainte de a veni Domnul în trup, omul era orb și mut, și slăbănog, și surd, și lepros, și șchiop, și omorât de toate cele contrare firii. Dar după ce a făcut milă și a venit la noi pentru noi, a sculat pe mort și a făcut pe șchiop să umble, pe orb să vadă, pe mut să grăiască, pe surd să audă și a înviat pe omul cel nou, liber de toată slăbiciunea, s-a suit pe cruce. Și împreună cu El au fost atârnați de ea doi tâlhari, și cel din dreapta L-a slăvit și L-a rugat, zicînd: „Pomeneste-mă, Doamne, cînd vei veni întru Împărăția Ta“ (Lc. 22,42), iar cel din stînga l-a hulit. Aceasta înseamnă că înainte ca mintea să se trezească din nepăsare, este cu vrăjmașul. Dar cînd Domnul Iisus Hristos o va trezi din nepăsarea ei și-i va da să vadă și să distingă toate, va putea să se urce pe cruce. Dar vrăjmășia hulitoare rămîne la cîvinte grele și mintea slăbită de mîndrie, refuză osteneala și se întoarce iarăși la nepăsare.¹³² Aceștia sînt cei doi tâlhari pe care Domnul nostru Iisus Hristos i-a desfăcut din prietenia întreolaltă, dintre care unul L-a hulit, fapt care l-a despărțit de nădejde, iar altul a stăruit să-L roage pînă ce a auzit zicînd: „Astăzi vei fi cu Mine în rai“ (Ibid. 45). Acesta este cel ce a ajuns, și după ce a practicat tâlhăria, în raiu și a mîncat din pomul vieții.

10. Spunea iarăși despre Sfînta Împărtășanie, că e numită unirea cu Dumnezeu, intrucît pînă ce sîntem biruiți de patîmi, fie de mînie, fie de pismă, fie de voința de-a plăcea oamenilor, fie de slava deșartă, fie de

¹³² Mintea trezită din nepăsarea ei se poate urca pe crucea mîntuitoare. Altfel tot va pătimi chinurile crucii, dar chinurile unei cruci care n-o va duce la viața vecinică. Căci nu va vedea în ea acceptarea jertfei de sine, adusă lui Dumnezeu pentru nepăsarea sa, ci se va încăpățîna să nu cunoască pe Dumnezeu și să nu ceară mila Lui.

ură, sau de altă patimă, sîntem departe de Dumnezeu. Deci, unde mai este unirea cu Dumnezeu?¹³³

11. Spunea iarăși: „De împliniți slujirile (liturgiile voastre și după aceea se mișcă în inima voastră vreo patimă, toate ostenele voastre sînt zadarnice. Căci Dumnezeu nu le primește pe ele“.

12. Îi spunea lui un oarecare dintre bătrîni: „Cînd plouă peste pămîntul ce are sămînță, acesta odrăslește: dar de nu are sămînță, cum va odrăsli? Dacă cineva se va lupta să scoată cele contrare firii din inima lui, nu se vor mai mișca în el. Căci Dumnezeu voiește pe om să fie asemenea Lui în toate și de aceea a venit la noi și a pătimit, ca să prefacă firea noastră învîrturată și să taie voile noastre și cunoștința mincinoasă, care au pus stăpînire pe sufletul nostru.¹³⁴ Căci animalele necuvîntătoare au păzit firea lor, dar omul a schimbat firea sa.¹³⁵ Trebuie deci, ca în felul cum animalul se supune omului, așa să se supună și tot omul aproapei lui

¹³³ De unirea cu Dumnezeu ne bucurăm cînd nu mai sîntem stăpîniți de patimile prin care căutăm plăcerea proprie, sau sporim în egoism.

¹³⁴ „Dumnezeu vrea să facă pe om asemenea Lui în toate și de aceea a venit ca să prefacă firea noastră sclerozată“. Deci, n-a venit conform teoriei lui Anselm de Canterbury, însoțită de catolicism, numai ca să satisfacă onoarea jignită a lui Dumnezeu de păcatul nostru, plecînd după aceea de la noi. Prin firea omenească asumată ne comunică puterea dumnezeirii Sale, ca să ne facă asemenea Lui; ne umple de darurile dumnezeiești. Ne ajută să nu mai urmăm în mod egoist voilor noastre, ci voiți Lui, depășind orice egoism; ne eliberează de falsa, sau de pretinsa cunoștință, care face din propriul eu centrul existenței; ne ajută să-L cunoaștem pe El printr-o experiență directă, ca centru și izvor al existenței noastre și al tuturor. Toate se umple de dumnezeirea lui Hristos, dacă voiesc, fără să înceteze să fie ele însele.

¹³⁵ Animalul a rămas supus legii pe care i-a dat-o Dumnezeu prin creație. Omul folosind rău libertatea și conștiința pe care Dumnezeu i le-a dat, făcîndu-l chip al Său, ca să se facă tot mai asemenea Lui prin ele, le-a folosit rău, înțelegînd faptul că e chipul lui Dumnezeu ca să se socotească Dumnezeu însuși, sau ca să-și facă dumnezei din forțele naturii care îi dau satisfacții trupești. Cunoștința ține atît de mult de firea omului, că se folosește de ea chiar cînd nu mai prinde prin ea realitatea, sau adevărul, ci o realitate, sau un adevăr închipuit de el, devenind o cunoștință închipuită. El face mari pe cele mici și își închide mîntea față de cele mari.

pentru Dumnezeu. Spre aceasta a venit Domnul.¹³⁶ Observă deci cât te întrece animalul pe tine, care te bazezi pe părerea științei tale. Dacă deci voesc să revin la ceea ce e propriu firii, precum animalul nu are propria voință, nici propria cunoștință, așa trebuie să fac și eu, nu numai cu cel cu care mă înțeleg și îmi este apropiat, ci și cu cel ce mi se opune. Căci această este voia lui Dumnezeu.

13. Deci cel ce voiește să vină la odihna Domnului și să nu fie biruit (de vrăjmașul),¹³⁷ se desparte de oameni în orice lucru, spre a nu critica pe cineva și a lăuda sau îndreptăți, sau fericii pe altul și a arăta dreptatea lui, sau a-l supăra pe acela în vreo privință, sau a observa scăderile lui, și a nu lăsa vreun ac de dușmănie în inima sa împotriva lui și a supune voia sa neînțeleptului. De vei face așa, te vei cunoaște pe tine și vei înțelege ceea ce te va vătăma. Dar cel convins de dreptatea lui și care ține la voia lui, nu poate scăpa de dușmănie, nici nu se poate odihni, nici nu vede ceva din cale ce-i lipsesc.¹³⁸ Acela când va ieși din trup, trebuie să se ostenească să afle milă. Iar ținta tuturor ostenelilor tale trebuie să fie să stăruiești în Dumnezeu cu toată inima ta și cu toată puterea ta și să ai milă de toți și să plîngi (pentru păcatele tale) și să te rogi lui Dumnezeu pentru ajutorul și mila Lui.

¹³⁶ Dumnezeu vrea ca fiecare om să se supună semenului său. Această supunere reciprocă lăsându-l pe om și stăpîn al altora, dar și supus, îi egalizează, dar îi și unește, sau îi face să se ajute reciproc, învățîndu-se și ajutîndu-se unul pe altul. Ca să arate trebuința ca omul să se supună semenului, dar și că semenul i se supune lui a venit Fiul lui Dumnezeu ca om, care, fiind și Dumnezeu, ne cere și supunerea, dar ni se și supune ajutîndu-ne. Hristos ne arată valoarea semenului nostru uman atît prin supunerea ce ne-o cere, dar și prin marele ajutor ce ni-L dă.

¹³⁷ Sînt doi termeni prin care ținta duhovnicească la care vrea să ajungă monahul o exprima liniștea (isichia) și odihna (a napansis). Aceasta o aduce Dumnezeu. Dimpotrivă, vrăjmașul aduce tulburare, neliniște.

¹³⁸ Lauda de sine e dușmana altuia. Acela e stăpînit de vrăjmașul, căci îi e teamă mereu de altul să nu fie mai bun ca el, Acela nu vede în general scăderile sale, sau ce-i lipsește lui.

14. Spunea iarăși despre învățarea aproapelui privitor la porunca lui Dumnezeu: „De unde știi eu că am primit de la Dumnezeu să spun altuia: „Fă aceasta, sau aceea”, cită vreme eu mă aflu în pocăință pentru păcatele mele? Căci omul care a căzut o dată se află sub pocăință și nu are siguranță, întrucît nu știe de i s-a dat iertarea. Fiindcă păcatul omului a avut loc în mod sigur, dar mila este a lui Dumnezeu. Și nu poți să nu fii fără grijă de păcatul ce l-ai săvîrșit, în inima ta, pînă ce nu vei veni la judecata lui Dumnezeu Iar de voiești să știi că ți s-a dat iertare de păcatele tale, să ții seama de aceasta: de nu se mișcă în inima ta nimic din cele ce ai păcătuit, sau vorbindu-ți altul despre ele, să nu mai știi cum au fost. Atunci Iisus ți-a făcut parte de milă.¹³⁹ Dar de trăiesc încă în tine, ele te stăpînesc încă și să plîngi pentru ele. Să ai frică și cutremurare și durere, de nu ești îngrijorat de ele pînă vei răspunde la scaunul de judecată al lui Dumnezeu.¹⁴⁰ Iar de-ți cere cineva să-l înveți ceva, să-i spui adevărul, dîndu-ți sufletul morții, afirmînd libertatea.¹⁴¹ Și de se va întoarce iarăși la tine, cerîndu-ți aceleași, ca unul ce n-a folosit nimic din cele ce i-ai spus, deci nu le-a săvîrșit desparte-te de el, căci astfel omoară sufletul tău. Căci este un

¹³⁹ „Un frate oarecare din minăstirea lui Ava Serid a întrebat pe Ava Varsanufie, zicînd: „Ava Isaia zice că pînă ce omul are o plăcere a lor (a păcatelor), încă nu i s-au iertat (păcatele lui). Lămurește-mi pentru Domnul aceasta. Căci mă necește acest gînd“. La aceasta, a răspuns: „Pricina pentru care a spus Ava Isaia aceasta despre plăceri este și a celor ce le săvîrșesc. Căci altceva este a-și aminti cineva de gustarea mieri, și altceva a avea o dată cu amintirea și gustarea. Deci celui ce-și amintește de plăcerea păcatelor, dar nu săvîrșește cele plăcute, ci li se opune și luptă împotriva lor, i s-au iertat păcatele de mai înainte“ (Varsanufie, *Răspuns 139* — după nota monahului Augustin).

¹⁴⁰ În împărăția lui Dumnezeu nu poate intra nimic necurat. Dacă nu te-ai curățit pînă la moarte de amintirea plăcută a unui păcat săvîrșit odată, nu vei intra în împărăția lui Dumnezeu.

¹⁴¹ Să nu înveți pe cineva de nu ți-o cere. Dar de ți-o cere, spune-i adevărul, cu prețul de-a suferi moartea pentru aceasta. Așa trebuiau să facă slujitorii Bisericii în vremea comunismului. Așa se arată omul liber pentru Dumnezeu.

lucru mare pentru om să-și lase voia și îndreptățirea sa, pe care o socotește că e conformă cu Dumnezeu, și să păzească cuvîntul celui ce-l învață după voia lui Dumnezeu. Căci omul lui Dumnezeu, Ava Nistere, văzînd slava lui Dumnezeu și avînd pe fiii sorei sale locuind împreună cu el, nu le-a poruncit nimic, ci l-a lăsat pe fiecare în voia lui, fie că se făceau buni, fie răi, neîngrijindu-se de ei.¹⁴² El îi întreabă despre Cain și Abel: ce-i învață ei să facă: aceasta sau aceea, cînd nu exista încă nici Legea, nici Scriptura?”. De fapt, dacă nu învață Dumnezeu pe om, în zadar se ostenește.

15. Spunea iarăși: „De-ți spune cineva niscai cuvinte nefolositoare să nu voiești să le asculți, ca să nu-ți lași neîngrijit sufletul tău. Dar să nu rușinezi persoana lui, încît să-l întristezi că nu primește cele spuse de el, zicînd: „Nu le primesc în inima mea”. Să nu o spui aceasta. Căci nu ești mai presus de primul om zidit, pe care l-a făcut Dumnezeu cu mîna Lui și pe care nu l-a folosit reaua negrijă (nepăsare). Fugi deci și să nu voiești să-l asculți. Dar ia seama ca nu cumva fugind cu trupul, să voiești să cunoști cele spuse. Căci de auzi o clipă cuvîntul, dracii nu vor lăsa spusa pe care ai auzit-o, ci vor ucide sufletul tău. Fugind, fugi cu totul.”

16. Spunea iarăși „Din cele ce le văd, cîștigul și cîntea și odihna îl războiesc pe om pînă la moarte”.

¹⁴² „Au întrebat unii dintre Părinți pe Ava Pimen, zicînd: „Cum rabdă astfel Ava Nistere pe ucenicul său?” Le spuse Ava Pimen: „Dacă eram de față, l-aș fi acoperit”. L-a întrebat Ava Anou: „Și ce spui lui Dumnezeu?” I-a răspuns Ava Pimen: „Îi voi spune ceea ce a spus El: „Scoate întîi birna din ochiul tău și apoi vei vedea paiul din ochiul fratelui tău” (Mt. 7, 4). (*Pateric grec*, P.G. 65, col. 586). Varsanufie, Răspuns 361: „A întrebat cineva pe Ava Varsanufie: „Bine a făcut bătrînul că n-a îndreptat pe fratele lui?” Și i-a răspuns lui: „Frate, nu întîmplător l-a lăsat bătrînul fără să-l sfătuiască. Căci l-a sfătuit de multe ori, dar acela n-a primit sfatul. De aceea văzîndu-l neîndreptat, a lăsat lucrul la judecata lui Dumnezeu, zicînd: „Dumnezeu știe ceea ce îi este de folos. Căci fratele meu este mai bun ca mine. Aceasta o făceau cei desăvîrșiți, care nu îndrăzneau să judece pe cineva spre rușinarea celor ce nu sînt nimic și judecă pe toți” (Răspuns 369). Ioan Scărarul, Scara, nota 3 la Cuv. X. (Monahul Augustin).

17. Spunea iarăși: „A învăța pe aproapele, este o cădere a sufletului; și a voi să-l readuci la firea cea bună, este o mare zdrobire a sufletului¹⁴³. Căci întrucît înveți pe aproapele tău, spunînd: Fă aceasta sau aceea, îl faci să înțeleagă că ai mijlocul să dormi dărîmi casa ta, vrînd să zidești casa lui.”

18. Spunea iarăși: „Vai sufletului care a păcătuit după Sfîntul Botez. Căci nu poate un astfel de om să fie fără grijă, aflîndu-se în păcat, sau odată căzut în păcat cu trupul, fie că a furat, sau a săvîrșit vreo altă greșeală față de cineva, sau a privit cu ochiul în chip pătimaș vreun trup, sau a gustat ceva pe ascuns, neavînd grijă să nu fie văzut de altul și a arătat lui: sau să cercetezi tu ce are. Cel ce face aceasta, îl disprețuiește pe Iisus. Și l-a întrebat pe el cineva: „Cine păstrează ceea ce a primit în mod exact, Părinte?” Și i-a spus lui: „Precum cel ce a făcut o gaură în zid și a luat de acolo bani, a fost înșelat de vrăjmași, la fel s-a întîmplat cu acesta. Căci precum l-a biruit pe acela, l-a biruit și pe acesta. Fiindcă fiind biruit în cele mici, e biruit și în cele mari”.

19. Spunea iarăși: Omul care arată putere, făcînd minuni și vindecări și avînd toată cunoștința și înviind morți, dar căzînd în păcat, nu poate fi fără grijă, și de aceea se află sub pocăință, căci judecă pe alții și pe Judecător căci deși este în multe osteneli, văzînd pe cineva aflîndu-se în tot păcatul și negrija, și disprețuindu-l, în zadar îi este toată pocăința, pentru că a respins un mădular al lui Hristos, judecîndu-l și nelăsînd judecata Judecătorului Dumnezeu”.¹⁴⁴

¹⁴³ Este o zdrobire a sufletului, pentru că se manifestă o mare încredere în sine a celui ce întreprinde să-l învețe pe altul.

¹⁴⁴ A judeca pe un membru al Bisericii înseamnă a disprețui un mădular al lui Hristos, sau a lupta un mădular al trupului Lui împotriva altuia. Fiecare mădular trebuie să ajute celelalte mădulare.

20. Spunea iarăși: „Toți sîntem ca într-un spital. Unul e bolnav de ochi, altul are o bubă, și cîte alte slăbiciuni mai sînt. Și unele din ele sînt răni vindecate, dar cînd omul mănîncă ceva din cele ce-l vatămă, iarăși reapare boala. Așa este cel ce aflîndu-se în pocăință, judecă sau disprețuiește pe cineva. El trebuie să-și înnoiască pocăința. Căci cei din spital, suferind de diferite neputințe, dacă unul strigă despre boala sa, oare nu va spune un altul: de ce strigi despre boala ta? Nu va gîndi fiecare la boala lui? Așa, dacă ar fi patima păcatelor mele înaintea mea, n-aș vedea pe altul păcătuind. Căci zăcînd toți ca într-un spital, se păzește fiecare, cum i-a spus doftorul, să nu mănînce ceea ce vatămă rana lui. Deci vai, sufletului care nu voiește să fugă de tot păcatul, căci multe necazuri îi vin de la cei ce-l pizmuiesc și se întîlnesc cu el. Căci îi este greu fiecăruia să dobîndească îndelunga răbdare și mulțumirea în toate.

21. Cînd era poporul în Egipt, mîncă și bea cu plăcere, deși slujeau lui Faraon. Dar cînd le-a trimis Domnul ajutor, adică pe Moise, ca să-i elibereze pe ei de sub Faraon, s-au simțit păgubiți și s-au necăjit, și cu toate plăgile pe care le-a adus Dumnezeu lui Faraon, Moise nu s-a încrezut în neputința Egiptenilor, pînă, ce nu a venit timpul cînd a spus Dumnezeu către el: „Încă o plagă voi aduce peste Faraon“ (Ieș. 11,1) și-i vei spune lui: „Sloboade poporul meu, fiindcă voi călca pe întîiul tău născut“. Și atunci a îndrăznit Moise. Și i-a zis lui Dumnezeu: „Grăiește pe ascuns în urechile poporului Meu și să ceară fiecare om de la vecinul său și femeia de la vecina sa vase de argint și de aur și îmbrăcăminte și să le puneti pe umerii copiilor voștri și veți prăda pe Egipteni“ (Ieș. 11,2). Și din ele au cheltuit unele pentru facerea cortului.

22. Deci ziceau că aceasta o spun bătrînii, pentru că vasele de argint și de aur și îmbrăcăminte sînt sim-

țurile, care slujesc vrăjmășie. Iar aceasta este un semn că dacă omul nu se desparte de vrăjmășie, ca să rodească lui Dumnezeu, acoperământul odihnei lui Dumnezeu nu vine asupra lui. Căci n-a umbrit nourul un cort pînă ce îi lipsea ceva, ci cortul împlinit. Așa și peste templul clădit, n-a umbrit nourul pînă ce îi lipsea ceva, ci cînd a fost împlinit și s-au introdus în el sîngele și grăsimile arderilor de tot și Dumnezeu a primit mirosul buneii mirsme, atunci a umbrit nourul casa. Adică, de nu va iubi omul pe Dumnezeu cu toată mintea și nu se va lipi de El cu toată inima, nu vine peste el acoperământul odihnei lui Dumnezeu.¹⁴⁵

23. Spunea iarăși că dacă mintea ar voi să se urce pe cruce înainte ca simțurile să se odihnească (să scape) de slăbiciune, mînia lui Dumnezeu vine peste el, că a început un lucru peste măsura lui, înainte de-a fi vindecat simțurile lui,¹⁴⁶ De lucrează întinăciunile (miasmele) în tine și te încrezi în ele și concluezi spre nașterea stării produsă de ele și nu te întristezi cu durerea inimii, te afli într-o stare contrară firii lui Adam.¹⁴⁶ Dar dacă inima ta a învins prin fire păcatul și s-a despărțit de cele ce-l nasc pe el și ții înaintea ta chinul cu cuno-

¹⁴⁵ Templul ca chip și locașul bisericesc în realitate este casa în care se întîlnește omul cu Dumnezeu, aducîndu-i jertfe, sau aducîndu-i-se pe sine, în Hristos, ca jertfă. Inițiativa este a lui Dumnezeu, căci El a poruncit să se zidească templul și Fiul Lui a pus temelii Bisericii. Dar a răspuns prin clădire omul. Iar Hristos Cel ce a zidit Biserica și se aduce ca om jertfă în ea, alipind la Sine și pe oamenii ce cred în El, ca frați ai Lui, este om, dar și Dumnezeu. În templu ca în chip, dar în locașul bisericesc, ca o realitate, vine peste om odihna lui Dumnezeu. Omul e săpat în el de grijile lumești. Se simte sub adăpostul care-i asigură viața vecinică prin iubirea lui Dumnezeu.

¹⁴⁶ În Cuv. 30 al lui Isaac Sirul se spune: „Înainte ca mintea să domolească simțurile“. Dar părăta putere a simțurilor este mai degrabă o slăbiciune a lor. Căci aceasta se arată în prea marea lor alipire la cele materiale. Omul poate urca mai ușor pe cruce, sau poate suporta mai ușor durerile ei cînd simțurile nu mai trăiesc (din slăbiciune) cu multă intensitate plăcerile sau durerile alipirii la cele materiale. Durerile sporite ce le simte un om, cu simțurile, urcîndu-se pe cruce, fără să-l scape de slăbiciunea lor, este și o pedeapsă a lui Dumnezeu, sau o lipsă a puterii lui Dumnezeu în omul respectiv. Iar durerea sporită îl poate face să se revolte împotriva crucii, ca tilharul de-a stînga, sau să caute să scape de ea.

știința ajutorului dat ție de Dumnezeu va rămâne împreună cu tine, dacă nu-l superi întru nimic, ci plîngi înaintea Lui și zici: „A Ta este mila, Doamne, a Celui ce m-ai mîntuit pe mine, căci eu nu pot să scap de mîinile (vrăjmașului) fără ajutorul Tău“. Iar de ai grijă de inima Ta, și nu-L superi nici pe cel ce te învață cum voește Dumnezeu, aceasta e propriu după fire lui Iisus. Și El te va păzi pe tine de tot răul. Amin,¹⁴⁷

CUVÎNTUL IX

Porunci date celor ce s-au lepădat (de lume)¹⁴⁸

1. De te-ai lepădat de lume și te-ai predat lui Dumnezeu¹⁴⁹, ca să te pocăiești, să nu lași gîndul tău să te necăjească pentru păcatele tale de mai înainte, ca și cînd nu ți s-au iertat. Și să nu disprețuiești poruncile Lui, odată ce socotești că nu ți-a iertat nici păcatele de mai înainte. Păzește-le acestea pînă la moarte și să nu le disprețuiești: să nu mănînci cu femeie și să nu ai prie-

¹⁴⁷ Fără conștiința puternică a ajutorului lui Hristos, să nu căutăm crucea. Să nu ne încredem că putem suporta crucea fără ajutorul Lui. Dar conștiința trebuinței ajutorului lui Hristos trebuie însoțită de conștiința păcatului nostru și a neputinței ce ne vine din această cauză de-a suporta crucea. „Port crucea, pentru că sînt păcătos. Dar o pot suporta, cerînd ajutorul lui Hristos. El o suportă în mine. Și numai așa îmi este de folos crucea, nefiind învins de păcatul încrederii în mine și de neputința de-a o purta pînă la capăt“
Ava Isaia ne adîncește în cele mai subtile și mai complexe analize ale vieții sufletești, mai bine zis duhovnicești.

¹⁴⁸ În cod. 215 al Colecției Patriarhiei (din Ierusalim), scris pe la sfîrșitul sec. XVI, p. 266, Cuvîntul acesta are titlul: „A celui întru sfinți Părintelui nostru Atanasie, arhiepiscopul Alexandriei, către cei ce s-au lepădat“ (Monahul Augustin).

¹⁴⁹ În Codicele de mai sus, textul este astfel: „De te-ai predat lui Hristos, pentru ce mai voiești să umbli iarăși în lume? Nu te atinge, nu gusta, nu te folosi de ceea ce te-ai lăsat, o dată ce ai pornit în iubire cu Hristos. Căci dacă ai averi și vii, de ce nu ai luat și o femeie? Dacă ai murit cu Hristos prin Botez și ai înviat cu El, prin credință, caută cele de sus, unde este Hristos, nu cele de pe pămînt. De voiești să împărațezi împreună cu Hristos, păzește poruncile Lui. Păzește-te pe tine pînă la moarte, să nu mai ai prietenie cu cei tineri“ etc. (Monahul Augustin).

tenie cu cei mai tineri, nici să nu te culci pînă ești tînăr cu cineva pe un străjăc, decît cu fratele tău sau cu Ava al tău. Dar și cu ei, cu teamă, și nu cu nesocotință. Să nu nesocotești ochii tăi cînd îmbraci hainele tale¹⁵⁰. De se ivește trebuința de vin, ia pînă la trei pahare¹⁵¹ și să nu calci porunca pentru prietenie. Să nu locuiești într-un loc în care ai păcătuit¹⁵² și să nu disprețuiești slujirea (liturghia) ta, ca să nu cazi în mîinile vrăjmașilor tăi. Silește-te pe tine la meditarea Psalmilor, pentru că aceasta te păzește de robia întinăciunii. Iubește toată pătimirea neplăcută și patimile tale vor fi umilite. Îngrijește-te să nu te măsoari pe tine în vreun lucru¹⁵³ și ai grijă să-ți plîngi păcatele. Păzește-te de minciună, căci ea alungă frica de Dumnezeu de la tine. Să nu descoperi înaintea tuturor gîndurile tale¹⁵⁴, ca să nu pricinuiesti sminteală aproapelui tău. Descopere gîndurile tale Părinților tăi, ca harul lui Dumnezeu să te acopere. De vezi vreo sminteală, dar nu spre moarte, nu-l disprețui pe fratele tău, ca să nu cazi în mîinile vrăjmașilor tăi¹⁵⁵. Ferește-te să nu fi robit de cele în care ai păcătuit, ca să nu se îmbospăteze în tine.

2. Iubește smerenia și ea te va păzi de păcate. Nu fi iubitor de ceartă, ca să nu locuiască în tine tot răul. Predă inima ta spre ascultarea Părinților tăi și harul lui

¹⁵⁰ În Cod. Savaitic 408, din sec. IX, sau începutul sec. X, urmează: „Să nu bagi mîna ta în sînul tău, căci multe patimi are trupul“ (Monahul Augustin).

¹⁵¹ Monahul Augustin dă la note și păreriile unor bătrîni, că trei pahare de vin erau prea multe (Pg. 83 din ediția lui).

¹⁵² Monahul Augustin: „Să nu locuiești într-un loc unde inima ta se teme că vei păcătuî fața de Dumnezeu“.

¹⁵³ Nu căuta să vezi cît de mare te-a făcut vreo faptă, sau cît ai crescut prin ea. Deci nu pune preț pe ea.

¹⁵⁴ Monahul Augustin la notă: „Nu descoperi oricărui om gîndurile tale, ci numai celor pe care i-ai probat că sînt duhovnicești“ (Isaac Sirul. Cuv. 7).

¹⁵⁵ Monahul Augustin la notă: „De vezi pe vreunul din frați păcătuînd păcat nu spre moarte, nu-l disprețui, nu-l coborî în cînstire și nu-l osîndi, căci vei cădea în mîinile vrăjmașilor“ (La Antonie cel Mare, can 54).

Dumnezeu va locui în tine¹⁵⁶. Nu te face înțelept de la tine, ca să nu cazi în mâinile vrăjmașilor tăi¹⁵⁷. Obișnuiește limba ta să spună: „Iartă” și smerenia va veni în tine.

Șezînd în chilia ta, îngrijește-te neîncetat de acestea trei : de lucrul de mină, de meditare și de rugăciune¹⁵⁸, cugetă deci în fiecare zi că azi am să trăiesc în lume. Și nu vei păcătui față de Dumnezeu.¹⁵⁹ Nu lăcomi la mîncare, ca să nu vină din nou în tine, păcatele tale de mai înainte. Să nu te lenevești în vreo osteneală, ca să nu sară în tine lucrările vrăjmașului. Silește-te în meditația ta și va veni în tine repede odihna lui Dumnezeu.¹⁶⁰ Precum e casa dărimată în afara orașului, ce devine loc de miros urît, așa sufletul unui începător leneș se face încăperea oricărei patimi necinstite. Silește-te la multe rugăciuni însoțite de plîns și poate se va milui Dumnezeu de tine și te va dezbrăca de omul cel vechiu care a păcătuit. Unește-te cu acestea și osteneala și sărăcia și înstrăinarea și neplăcuta pătîmire și tăcerea vor naște

¹⁵⁶ De ascuți de Părinții tăi, va locui Dumnezeu în tine, pentru că ei îți transmit poruncile lui Dumnezeu. Prin ei îți vorbește Dumnezeu.

¹⁵⁷ Afirmîndu-te pe tine însuși cu mîndrie, arăți că a pus stăpînire pe tine diavolul. Căci el urmărește să ne despartă de Dumnezeu și să ne dezbină unul de altul. Monahul Augustin: „Nu te socoti pe tine înțelept. Prin mîndrie, se va înălța sufletul tău și vei cădea în mâinile vrăjmașilor tăi” (Antonie cel Mare, can. 63).

¹⁵⁸ Monahul Augustin: „Cînd șezi în chilia ta, îngrijește-te să implinești aceste trei: lucrul de mină, citirea psalmilor și rugăciunile” (Antonie cel Mare, can. 65).

¹⁵⁹ Monahul Augustin: „Gîndește și zi în tine: De voi rămînea în lumea aceasta”. Și așa nu vei păcătui înaintea lui Dumnezeu (Idem, canon 66). „Sculîndu-ne, să socotim în fiecare zi că nu vom rămînea pînă seara; și iarăși culcîndu-ne, să socotim că nu ne vom scula... Gîndind astfel și trăind așa în fiecare zi, nici nu vom păcătui, nici nu vom avea vreo poftă” (Sg. Atanasie, *Viața Sf. Antonie*, P.G. 26, col. 872).

¹⁶⁰ Monahul Augustin nota: „Nu fugi de osteneți și îți se va da repede liniștea (isichia) de la Dumnezeu” (Antonie cel Mare, can. 68).

Avem un paradox: Cu cît te ostenești mai mult în cele bune, cu atît îți vine mai repede și mai sigur odihna sau liniștea de la Dumnezeu. Te faci prin cele bune liber de grija de tine, te faci indiferent la necazuri. Ai mulțumirea binelui făcut.

smerenia și smerenia va aduce iertarea a tot păcatul.¹⁶¹ Dar puternic este Dumnezeu, bunul nostru Stăpîn, ca să ne întărească pe noi să cunoaștem și să facem cele cuvenite, ca să aflăm mila cu toți sfinții care păzesc poruncile Lui. Amin.

CUVÎNTUL X

Alt Cuvînt

Dumnezeu i-a arătat Apostolului Petru să nu aibă pe nici un om „spurcat sau necurat” (Fapte 10, 28), căci deoarece inima lui a fost sfințită, i s-a sfințit tot omul. Dar pentru cel ce are în sine păcatul și patimile, nu s-a sfințit nimenea. Ci socotește că tot omul este după patimile din inima lui. Și de-i spune cineva: omul cutare este bun, se minie îndată în inima lui¹⁶². Deci păziți-vă să nu criticați pe cineva nici cu gura, nici în inima voastră. Căci pe cît este omul neîngrijit de sine, pe atît socotește în inima sa că e prieten al lui Dumnezeu.¹⁶³ Însă de se eliberează de patimi, se rușinează să-și

¹⁶¹ Dacă smerenia aduce iertarea a tot păcatul, păcatul constă în lipsa smereniei. Prin smerenie cunoști pe Dumnezeu și realitatea lumii creată de El, nu de noi. Smerenia este încadrarea ca un punct într-o linie personală și impersonală uriașă și în dependență de infinita viață a Treimii dumnezeiești. Mîndria este afirmarea nerațională a existenței de sine a acestei picături. Și dacă multe persoane umane fac aceasta, ele încearcă să aducă o dezordine în toate. Acesta e păcatul. Monahul Augustin, la notă: „Prima treaptă a virtuții și începutul mîntuirii și a siguranței noastre este frica de Dumnezeu. Prin aceasta are loc curățirea păcatelor și paza virtuților. Nu tot cel ce se botează s-a mîntuit, ci cel ce face faptele lui Dumnezeu. E vădit că nici cel ce se tunde nu se mîntuiește, ci cel ce păzește cele cuvenite ale monahului. Dezbracă deci nepăsarea și lenevia și caută să nu cazi în lucrarea diavolului și rămii într-un anumit loc în răbdare, ca să te mîntuiești” (În Codicele patriarhal amintit). Frica lui Dumnezeu este o mărturie lăuntrică a sufletului despre prezența și puterea lui Dumnezeu.

¹⁶² Un om lipsit de bunătate, nu suferă să i se spună despre altul că are bunătate.

¹⁶³ Pe cît neglijează cineva să-și cultive vreo calitate, pe atît socotește că o are pe aceasta asemenea lui Dumnezeu.

ridice ochii spre cer, înaintea lui Dumnezeu.¹⁶⁴ În acest caz se vede pe sine foarte depărtat de Dumnezeu.

Un om oarecare avea două slugi și i-a trimis pe ei în țarina lui să secere grâul și le-a poruncit să secere șapte hectare într-o zi. Unul și-a pus toată puterea să împlinească porunca dată de stăpînul lui, dar n-a reușit să o împlinească, deoarece era peste puterea lui. Celălalt, lenevind-se, și-a zis în sine: „Cine poate să împlinească această lucrare într-o zi? Și, plin de dispreț, a neglijat-o. Și o oră a dormit, altă oră a șezut, iar o oră stătea cu gura căscată, întorcîndu-se „ca o ușă în țîșină” (Prov. 26, 14) și a cheltuit zadarnic răstimpul zilei. Făcîndu-se seara, au venit la stăpînul lor. Și deosebindu-i acesta pe cei doi, a prețuit lucrarea celui harnic, deși nu ajunsese să împlinească ceea ce i s-a poruncit, dar pe disprețuito-rul leneș l-a aruncat din casa sa. Deci și noi să nu ne speriem de nici o osteneală și de nici un necaz, ci să ne folosim puterea lucrînd din toată inima. Și cred că Dumnezeu ne va primi pe noi împreună cu sfinții Săi. Deci omul trebuie să facă multă rugăciune înaintea lui Dumnezeu, cu multă smerenie a inimii și a trupului și să nu se socotească pe sine ca făcînd ceva bun în orice lucrare a sa. Și să nu se încreadă în laude, nici să se necăjească de critici, ci să-și amintească de păcatele lui și să-și împace inima lui cu dușmanii lui și să nu lase să iasă vreun cuvînt amar din gura sa, ca să-l spună lor; și să nu-i critice nici înaintea celor ce-i iubesc pe ei.¹⁶⁵ Iar la sfîrșitul tuturor, monahul trebuie să închidă

¹⁶⁴ Cel pătimăș, e mîndru, se încrede prosteste în sine și deci se socotește asemenea lui Dumnezeu. Cel lipsit de patimi, fiind lipsit și de mîndrie, își dă seama de nimicnicia sa și de aceea se rușinează să se socotească în stare să cunoască pe Dumnezeu. Cine crede că cunoaște cu ușurință pe Dumnezeu, îl coboară pe Dumnezeu la nivelul său, nu-l mai vede în realitate ca Dumnezeu.

¹⁶⁵ E vorba de dușmanii dintre oameni, nu de demoni. Să nu întărim dușmănia lor, vorbindu-i de rău, ci să-i aducem la pace cu noi, prin cuvinte bune.

toate porțile sufletului și să-și păzească simțurile ca să nu-l facă să cadă prin ele. Și să se păzească pe sine de cei ce-i aduc cuvinte lumesti. Să-i ajungă păcatele sale,

CUVÎNTUL XI

Despre grăuntele de muștar

Taina grăuntelui de muștar, precum au spus Părinții, ne cere să trăim după chipul lui. Căci s-a scris: „Asemenea este Împărăția cerurilor unui grăunte de muștar, pe care luîndu-l omul, l-a ascuns în țarina lui. El este cel mai mic dintre toate semințele dar cînd crește, se face mai mare ca toate plantele, încît păsările cerului vin să se sălășluiască în ramurile lui” (Mt. 13, 31—32). Omul este grăuntele de muștar, iar păsările sînt virtuțile lui. Omul trebuie să urmeze grăuntelui de muștar în toate. Căci spunînd: „Este mai mic decît toate semințele”, o spune aceasta deoarece trebuie să coboare mai jos decît orice om. Dar el este prin aceasta desăvîrșit, pentru blîndețea și îndelunga lui răbdare. Și este înfocat (în creștere) pentru curăția lui, pentru că nu are nici o întinăciune în trup. Iar cele din el sînt puternice pentru ura față de patimi. Căci este supărător celor ce iubesc lumea. Și are însușirea de-a fi lucrător, de nu e lovit și apăsător. Despre neplăcuta lui pătimire, zice: Cel ce îl apasă, îi înțeapă ochi pentru ne-cazul adus lucrărilor lui. El trebuie să-și hrănească mădu-larele moarte, spre a nu cădea într-un miros urît. Să-l înțelegem și să-i urmăm și să asemănăm cu el mădu-larele noastre în descompunere, ca să nu se impută și să prindă viermi. De aceea s-a făcut om Domnul Iisus, ca să se îngrijească de noi, ca să ne îndreptăm pe noi prin El, potrivit Lui și să arătăm că sîntem din El ca grăunțe, sau nu, că sîntem din starea Lui, din smerenia

inimii Lui, din blîndeţea şi asprimea Lui. Iar propriu milei Lui este să ne întărească, după voia Lui. Că a Lui este slava, a Tatălui şi a Fiului şi a Sfîntului Duh, acum şi în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL XII

Despre vin

1. Taina vinului este a firii omului care voieşte să se opună neştiinţei, păzindu-şi lucrarea sănătoasă, ca Dumnezeu să o primească cu bucurie. Vasul (butoiul vopsit uşor este chip al curăţiei trupului sănătos în toate părţile lui de patimile urîte. Căci este cu neputinţă să slujească vreunei plăceri, precum este cu neputinţă să se pună vinul într-un vas nevopsit întreg, sau neavînd vreo tărie în el. Aşa să ne cercetăm şi noi pe noi, căci nu putem plăcea lui Dumnezeu avînd în noi vreo ură sau duşmănie. Căci acestea împiedică pe om să se pocăiască. Iar vinul spumegă la început, avînd chipul tinereţii care e în mişcare pînă ce nu înaintează în vîrstă şi nu ajunge la o linişte. Dar nu se face vin fără un must de straguri, cum nici pîinea fără aluat. Aşa nici tinereţea nu poate înainta în miera ei, de nu primeşte de la părinţii ei aluatul după Dumnezeu şi nu-i vor da ei calea, pînă ce nu i se va dăruia ei Dumnezeu şi nu se va înălţa cu vederea spre El. Să fie lăsată de aceea în casă pînă ce ajunge la o aşezare. Tot aşa, fără linişte (isichie) şi neplăcuta pătîmire şi fără toată osteneala după Dumnezeu, este cu neputinţă tinereţii de-a veni la această stare. De lăsăm vinul cu cele născute din el, se face oţet. La fel firea tinereţii, de va fi între rudeniile după trup, sau între a altora care nu sînt în aceeaşi făptuire şi nevoinţă, pierde felul de viaţă după Dumnezeu pe care l-a primit de la părinţi. Şi pun vasul cu vin în pămînt pentru a nu fi luat de vînt şi a se pierde.

Aşa şi tinereţea: de nu va dobîndi smerenia în toate, toate ostenele ei vor fi zadarnice. De se gustă din vin de multe ori, gustul lui e luat de vînt şi se pierde. Acest lucru se întîmplă de multe ori omului care îşi arată lucrul lui. Căci tot lucrul lui îl pierde slava deşartă. De vor lăsa gura butoiului deschisă, vieriilacomii vor consuma vinul. Aşa şi multa vorbire şi uşurătatea şi deşertăciunea. De vor lăsa vinul în calea vîntului, acesta îi pierde chipul şi firea. Aşa mîndria pierde tot rodul omului. Ascund vinul în magazine şi sub un acoperămînt. Aşa şi liniştea (isichia) şi înstrăinarea de orice lucru. Căci e cu neputinţă omului să păzească ostenele lui fără linişte şi fără neconsimţirea cu lucrurile lumii.

Toate acestea i se întîmplă vinului pînă ce îi place vierului şi se bucură de rod. Toate acestea trebuie să le facă şi omul, pînă ce va plăcea lucrul său lui Dumnezeu. Şi precum este cu neputinţă să îndrăznească în inima lui, temîndu-se neîncetat, pînă ce nu întîlneşte pe Dumnezeu şi nu vede lucrul lui de este desăvîrşit; şi precum cînd se pune vinul în butoi, curg din el picături în pămînt, de are un stăpîn fără grijă, aşa se pierde şi micul lucru, sau rodul omului, de este fără grijă. Să folosim deci puterea noastră, fraţii mei, să ne păzim de cei ce ne vatămă şi mila lui Dumnezeu şi harul Lui va fi cu noi, ca să spunem: „După slăbiciunea noastră am păzit cele spuse nouă de conştiinţă, dar puterea şi acoperămîntul, şi iertarea, şi vina sînt de la Tine. Căci cine sînt eu în mîna viclenilor de care m-ai scăpat? Eu nu am nimic să-Ţi dau, căci sînt păcătos şi nevrednic de darurile Tale. Tu m-ai scăpat din mîna vrăjmaşilor mei. Tu eşti Domnul meu şi Dumnezeul meu. Şi a Ta este slava şi mila, şi acoperămîntul, şi ajutorul, şi stăpînirea în vecii vecilor. Amin.”

CUVÎNTUL XIII

Despre cei ce s-au luptat și s-au desăvîrșit

1. Acestea sînt semnele (minunile) pe care le-a făcut Domnul Iisus înainte de-a se sui pe cruce. Căci zice: „Mergînd vestiți lui Ioan cele ce le-ați auzit și le-ați văzut: orbii vād, șchiopii umblă, leproșii se curățesc, morții înviază și săracilor li se binevestește. Și fericit este cel ce nu se va sminti întru Mine” (Lc. 7, 22—23). Ioan cînd a botezat pe Domnul Iisus, a luat ca chip al acestui cuvînt că cel ce se botează trebuie să mărturisească faptele lui. Deci multe sînt semnele pe care le-a făcut Domnul Iisus. Dar „orbii vād” înseamnă că cel ce privește lumea aceasta cu nădejde este orb; dar dacă părăsind-o pe ea, privește la nădejdea așteptată, a văzut¹⁶⁶. La fel „șchiopii umblă” înseamnă că cel ce voiește pe Dumnezeu și iubește cugetările trupești ale inimii este șchiop; dar dacă le părăsește pe acestea și iubește pe Dumnezeu din toată inima, umblă.¹⁶⁷ La fel iarăși „surzii aud”, înseamnă că fiind cineva în împrăștiere, e surd prin robie și uitare; dar de se adună în cunoștință, aude.¹⁶⁸ „Leproșii se curățesc” arată, fiindcă s-a scris în Legea lui Moise, că „cel necurat să nu intre în casa Domnului”, pe tot cel ce are dușmănie față de aproapele, sau ură, sau pizmă, sau vorbire împotrivă. Dar dacă le părăsesc pe acestea, s-au curățat. În sfîrșit, de vede orbul, umblă șchiopul și e curățit leprosul, omul

¹⁶⁶ De fapt cel ce privește la lumea aceasta cu vreo nădejde, este orb. Dacă nu recunoaște decît realitatea ei, nu vede că aceasta înseamnă a nu avea de la ea decît moartea definitivă. Și nevăzînd aceasta, este orb. Însă cel ce are o nădejde într-o viață deosebită de lume, vede realitatea.

¹⁶⁷ Cel ce rămîne la lumea aceasta e șchiop, adică nu se poate mișca din lumea aceasta. Dar cel ce iubește pe Dumnezeu, poate umbla, sau nu mai rămîne paralizat în ea. Se mișcă din ea.

¹⁶⁸ Cel împrăștiat cu mintea nu aude glasul lui Dumnezeu, care-i arată drumul spre El și trebuința de a-l urma. Nu aude ceea ce este esențial pentru viața lui. Toate se confundă în auzul lui.

care a murit prin acestea în vremea leneviei, se scoală și se înnoiește, deci se și binevestește simțurilor lui, celor săracite de sfintele virtuți, fiindcă a văzut, a umblat și s-a curățit. Acest răspuns l-ai dat celui ce te-a botezat pe tine.

2. Acesta este botezul, neplăcuta pătimire în smerita cugetare și liniște (isichia).¹⁶⁹ Căci s-a scris despre Ioan: „Imbrăcăminteă lui era din peri de cămilă și mijlocul lui era încins cu un brîu de piele“ (Mt. 3, 4). Și trăia în pustie. Acestea sînt semne ale neplăcutei pătimiri. Aceasta curățește întii pe om și, de lucrează, o cîștigă, pe aceasta și de o cîștigă, se silește să vină la cruce. Crucea e semn al viitoarei nemuriri, cînd va închide mai întii gurile fariseilor și saducheilor.¹⁷⁰ Căci Saducheii își însușesc chipul necredinței și al deznădejdiei, iar Fariseii, al vicleniei și fățarniciei și al slavei deșarte, după scrisa: „Nimenia nu mai îndrăzneă să întrebe pe Iisus din ceasul acela“ (Mc. 11, 24). Deci „a trimis pe Petru și pe Ioan să pregătească Paștele“ (Lc. 22, 8)¹⁷¹. Aceasta ne este nouă chip, că de se vede mintea pe sine nestăpînită de nimic, se pregătește pentru nemurire, adunîndu-și simțurile (simțirile) într-o unitate și le face un trup; hrănindu-le prin împărtășirea de El în

¹⁶⁹ Prin Botez ne însușim cu plăcere o viață de pătimire pentru păcate și o liniște din partea agitației ce-o întrețin în noi păcatele sau căutarea plăcerilor ce ni le îmbie lumea văzută în afara lui Dumnezeu.

¹⁷⁰ Cine primește pătimirile neplăcute pentru Hristos, se pregătește să primească și crucea, care e o trecere spre înviere. Căci crucea, ca primire voită a morții pentru Dumnezeu, e ultimul act al neprețuirii lumii, al deslipirii de ea, pentru a ajunge la El. Această deslipire de lume a arătat-o Hristos respingînd necredința fariseilor și saducheilor și o arătăm și noi în respingerea celor necredincioși și fățarnici.

¹⁷¹ După ce i-a biruit pe aceia ca totul prin cuvînt, Iisus a trecut apoi la ultima Sa faptă prin care arată iubirea Sa ca Dumnezeu oamenilor, adică la răstignire. Său după ce se arată biruitor al tuturor patimilor omului viețuitor, trece și la biruirea morții prin moarte.

mod nedespărțit.¹⁷² Și iarăși s-a rugat Iisus, zicînd: „De este cu puțință, treacă acest pahar de la Mine în ceasul acesta“ (Mt. 26, 28). Acest cuvînt ni se face și el al nostru în înțelesul că dacă voiește mintea să se suie pe cruce, are nevoie de multă rugăciune și de multe lacrimi, și să se supună în toată clipa lui Dumnezeu, cerînd ajutorul bunătății Lui, ca să o întărească și să o păzească pînă o va învia pe ea înnoirea sfîntă și nebiruită. Deoarece în ora crucii este o mare primejdie.¹⁷³ Și rugîndu-se, are nevoie de Petru și de Ioan, să fie cu ea, care închipuie credința sănătoasă și bărbăția inimii, sau nădejdea și iubirea lui Dumnezeu.¹⁷⁴

3. Și acestea sînt cele ce s-au împlinit cu Stăpînul, Domnul și Dumnezeuul nostru Iisus Hristos, pentru noi, care ni s-a făcut chip (pildă) în toate, cum a spus Apostolul: „Ca să-L cunosc pe El și puterea învierii Lui și să fiu făcut părtaș patimilor Lui, asemănîndu-mă cu El în moartea Lui, ca, doar, să ajungem la învierea cea din morți“ (Filip. 3, 10—11). Fierea pe care a băut-o pentru noi, este pentru noi spre a nimici toată pofta cea rea din noi și ca să ne închidem gurile noastre și să nu îngăduim poftelor să iasă din trupul nostru și să se împli-

¹⁷² Mintea care nu mai e stăpînită de nimic din ale lumii se pregătește, își adună simțurile îndreptate spre lume, spre o singură țintă: să se pregătească prin moarte spre trecerea la nemurirea vieții viitoare împreună cu Hristos, pe care îl vedem ca model în aceasta. Simțurile i-au devenit un trup, unit cu Hristos, deci totodată un trup cu Hristos, prin împărtășirea de El. Și El, care a învins moartea prin cruce, imprimă și trupului celui ce s-a împărtășit de El această pornire spre moarte și spre trecerea prin ea la viața veșnică în unire cu El.

¹⁷³ Propriu-zis nu pentru Sine se roagă Iisus să treacă paharul morții, ci pentru noi. El putea suporta prin Sine acest pahar, dar Și-a însușit frica noastră de el, cerînd ajutorul Tatălui, ca să ne facă și pe noi să cerem acest ajutor în clipa crucii. Numai cu ajutorul Tatălui putem învinge crucea pe care am primit-o ca să o învingem și pe ea după ce am învins celelalte patimi egoiste ale noastre prin pătimirile neplăcute.

¹⁷⁴ Precum Petru și Ioan sînt folosiți de Hristos pentru pregătirea Paștilor, care este moartea Lui, sau trecerea Lui mîntuitoare prin ea (Paștele Lui), așa avem nevoie și noi de credința și iubirea lui Hristos, pe care o reprezintă ei, ca să primim crucea noastră, ca trecere (Paște) prin ea spre viața vecinică.

nească. Oțetul ce l-a băut este pentru noi spre a stinge toată îndrăzneala și toată tulburarea deșartă.¹⁷⁵ Scuiatul pe care l-au scuipat asupra Lui este pentru noi spre a stinge toată voința de-a plăcea oamenilor și toată slava lumii acesteia.¹⁷⁶ Cununa de spini, împletită și pusă pe capul Lui, ne este un chip ca să ne purtăm disprețul ce ni se arată în fiecare ceas, răbdând fără tulburare înjurăturile.¹⁷⁷ Trestia cu care loveau capul Lui este chip pentru noi, ca, avînd totdeauna pe cap acoperămîntul smeritei cugetări, să stingem toată mîndria vrăjmașului. Iar spusa: „Iisus a fost predat spre biciuire înainte de-a fi răstignit“, este un chip pentru noi ca să disprețuim toată osîndirea omenească și toată încercarea. Iar faptul că „au împărțit hainele Lui și au tras sorti“, ni s-a făcut spre chip al nostru, ca să disprețuim și noi toate ale lumii acesteia, înainte de-a ne sui pe cruce, după cuvîntul Apostolului: „Răpirea averilor voastre ați primit-o cu bucurie, cunoscînd că aveți o mai bună avere (existență) în ceruri“ (Evr. 10, 34).

4. Acestea trebuie să le facă omul, ca să poată să se urce cu El pe cruce. Căci dacă nu vei face cele ce le-a făcut El, după puterea ta ca om, nu vei putea să te

¹⁷⁵ Fierea băută de Hristos este chipul amărăciunii pe care trebuie să o bem noi scirbiți de amărăciunea ce ne-o produc pătimile noastre, iar oțetul este acreala patimilor ce ne face să le lepădăm din noi.

¹⁷⁶ Scuiatul cu care a fost disprețuit Hristos, să-l socotim scuipatul ce ne vine de la oameni cînd împlinim voia lui Dumnezeu, dar și adevărata intenție aflată în laudele oamenilor. Să primim deci și laudele lor, ca o minciună, egală în realitate cu un scuipat.

¹⁷⁷ Cununa mincinoasă pusă pe capul Lui spre a rîde de puterea Lui împărătească, în care nu credeau, să o socotim ca batjocura ce ni se aduce cînd slujim lui Hristos, adevăratului Dumnezeu. Să ne arătăm și noi calitatea de membri ai Împărăției lui Hristos cu smerenie, chiar dacă aceasta îi face pe dușmanii Lui să ridă de noi. În toate: în primirea fierii, a oțetului, a cununii de spini, să ne socotim uniți cu Hristos. El le primește pe nemeritate pentru noi, noi trebuie să le primim pentru că le merităm. Dar Le primește pentru noi, ca în unire cu El să avem puterea să le primim și noi. El primește cununa de spini ca o batjocură nemeritată, căci e cu adevărat Împărat, noi trebuie să o primim pe meritate, pentru că vrem să fim împărați fără să fim. Dar primind-o, scăpăm de mîndria de a fi împărați.

sui pe cruce.¹⁷⁸ Iar spusa: Era ceasul al șaselea cînd s-a răstignit întru acreala inimii împotriva păcatului, pentru mîntuirea noastră, este chip pentru noi spre a ne întări împotriva a toată lenevia și lipsa de curaj pînă ce va muri în noi păcatul, după cum s-a scris că „prin cruce a omorît păcatul și vrăjmășia în El“ (Ef. 2, 16).¹⁷⁹ Iar spusa că făcîndu-se ceasul al noulea, a strigat cu glas mare: „Eli, Eli, lama sabahani“ (Mc. 15, 34) este a noastră, însemnînd că după răbdarea durerii pentru patimi, pînă la stingerea lor, îndrăznim cu toată smerita cugetare să strigăm aceasta către Dumnezeu.¹⁸⁰ Iar în faptul că și-a dat duhul la întunecarea soarelui, ne este un chip pentru noi, că de se va elibera mintea noastră de toată nădejdea în lumea aceasta a celor văzute, avem un semn că păcatul a murit în noi. Iar în faptul „de-a se fi rupt catapeteasma de sus pînă jos“ (Mt. 27, 51) în două, avem un chip pentru noi, că de se va elibera mintea, dispare intervalul dintre ea și Dumnezeu. Iar în faptul că „pietrele s-au sfărîmat și mormintele s-au deschis“ (Ibid. 52), avem un chip pentru noi, că dacă moartea aceea ne vine nouă, toată greutatea și orbirea și cele ce stau pe suflet, se vor rupe și simțurile care omoară și aduc rod morții, se însănătoșează și se scoală nebiruite. Iar a fi învăluit într-o pinză curată și uns cu aromate, este iarăși chip pentru noi, că după moartea aceea vine o sfințenie care învăluie pe om și îl

¹⁷⁸ Ca să ajungi pe crucea care te mîntuiește de păcate, trebuie să urci cu Hristos. Dar pentru a urca cu El, trebuie să faci sau să suporti înainte cele ce le-au făcut sau suportat El.

¹⁷⁹ A suportat păcatul pe care și l-a însușit, în sensul că a luat vina pentru păcatul nostru, deci și acreala față de el, ca vrăjmășie împotriva altora. Toate acestea le-a omorît. Trăia aceste simțiri ale noastre, fără să fie autorul lor personal, ca să le omoare, sau să-și producă simțirea că le-a omorît, ca să ne transmită și nouă această simțire.

¹⁸⁰ Strigăm și noi după o îndelungată suferință pentru patimile noastre, cu smerenie: „Dumnezeul meu, Dumnezeu, pentru ce m-ai părăsit?“ Propriu-zis Hristos strigă aceasta nu pentru Sine, ci pentru noi. Dar și-a însușit această strigare a noastră, pentru ca să ne-o comunice și nouă cu simțire filială, sau cu înțelegere, nu cu revoltă.

odihnește în nestricăciune. Iar faptul că „L-au pus pe El în mormînt nou, în care nu era pus nimeni“ (Io. 19, 4) și au rostogolit o piatră mare peste ușă, este iarăși chip pentru noi, că de se va elibera mintea de toate acestea și va sabatiza (se va odihni), se află în alt veac cugetînd cele nouă și ia aminte la cele în care nu e nimic stricăcios, gîndind la cele nestricăcioase. Se mai spune și: „Unde este stîrvul, acolo se vor aduna și vulturii“ (Mt. 24, 28). În sfîrșit scrisa: „A înviat întru slavă, întru slava Tatălui Său și s-a suit la ceruri și a șezut la dreapta, mării întru cele prea înalte“ (Evr. 1, 3), este și pentru noi, după cuvîntul Apostolului: „Dacă deci ați înviat împreună cu Hristos, căutați cele de sus, unde este Hristos șezînd de-a dreapta lui Dumnezeu, și cugetați la cele de sus, nu la cele de pe pămînt. Căci ați murit“ (Colos. 3, 1—3). Căci puternic este numele Lui, cel cîstit, care face milă și s-a făcut chip al sfinților în toate, să ajute slăbiciunii noastre, să părăsească păcatele noastre¹⁸¹ și să afle milă cu toți cei vrednici de El. Amin.

CUVÎNTUL XIV

Fapta plînsului¹⁸²

1. Vai mie, vai mie, că încă n-am fost eliberat de focul gheenei! Cei ce mă atrag spre ea rodesc încă în mine și mișcă în inimă toate lucrurile ei. Cei ce mă scufundă în foc, se mișcă în trupul meu, voind să rodească.

¹⁸¹ Se recunoaște și aci o putere a numelui Lui însuși, puterea de-a ne ajuta să părăsim păcatele și să ne bucurăm de mila Lui, de comuniunea cu El, potrivit sărăciei noastre. Cînd rostim numele lui Hristos cu credință, El însuși vine la noi. Numele cuiva e o punte între El și cei ce-L rodesc cu respect. Cînd cineva rostește numele meu, eu sînt atras în legătura cu cel ce mi-l rostește.

¹⁸² Cu plînsul începe faza făptuitoare a înaintării creației spre unirea cu Dumnezeu, deși plînsul nu e o faptă propriu-zis, sau un început al lucrării binelui. Nu se mai bucură însă nici de rău. Acest plîns, unit cu neputința de-a părăsi starea de păcat prin facerea binelui e descrisă în acest Cuvînt.

Încă n-am cunoscut de acum unde voi merge în altă parte, încă nu mi s-a gătit calea dreaptă, încă n-am fost eliberat de lucrările celor aflați în văzduh, ale celor ce mă vor împiedica (spre această țintă) pentru lucrurile lor rele în mine. Încă n-am văzut pe Mîntuitorul venind să mă mîntuiască de ele. Căci răutatea lor rodește încă în mine. Încă n-am cunoscut o îndrăzneală între mine și Judecătorul. Încă n-am fost declarat că nu sînt vrednic de moarte. Încă nu m-am despărțit de faptele rele. Nu se veselește cel ce face răul, fiind păzit în închisoare. Nu poate face voia lui (Dumnezeu); fiind legat în lanțuri de fier. Nici nu învață pe alții, fiind închis cu gard de lemn. Nu simte odihna, aflîndu-se în osteneli, nici nu mănîncă cu plăcere, avînd grumazul legat. Nici nu cugetă în sine să facă cele rele, ci plînge în durerea inimii pentru că a păcătuit în toate. Despre toate relele și chinurile ce i se pricinuiesc spune: „Sînt vrednic de ele“, cugetînd pururea la cele ce vor fi pentru el cele din urmă. Cugetînd la pedepsele ce-i vor veni după păcatele lui, inima lui nu se îngrijește totuși să nu judece pe nimeni, deși osteneala chinurilor mănîncă inima lui.

2. Meditația îi este un vai amar. Nu întărește pe alții să nu se lenevească. Preocuparea lui nu este grija de mîncare. Știe de mila celor ce fac milă cu el. Dar nu o gustă, fiind întristat, pentru că a păcătuit în toate. Condamnat, nu răspunde cu minie, rabdă ostenelile zicînd: „Sînt vrednic de ele“. Dar risul dinților (nepăsarea veselă) e departe de el, mișcîndu-și capul cu suspine, gîndindu-se la scaunul de judecată în fața căruia va avea să se înfățișeze. De aude cuvinte, nu zice despre ele bine sau rău, de sînt bune sau rele. Auzirea lor nu e primită. Din genele lui curge apă pentru ostenelile în care a ținut. De este din părinți de neam bun, se întristează și mai mult de rușinea celor ce-l vor vedea la Scaunul de judecată. De știe că îi este gătit Scaunul de

judecată, nu ia aminte la cei mulți, de sînt buni sau răi. De sînt alții legați împreună cu el, nu ia aminte la ei, nici nu cugetă împreună cu ei la ce au de făcut,¹⁸³ „căci fiecare poartă povara lui“ (Gal. 6, 5). Atras să-și ascundă fața întunecată, nici un om nu pune vreun cuvînt pentru ea.¹⁸⁴ De frica chinurilor mărturisește cele ce le-a făcut socotindu-se vrednic să fie judecat pentru cele ce le-a săvîrșit.

3. Pînă cînd deci mă voi îmbăta fără vin? Pînă cînd voi lenevi, avîndu-le pe acestea în fața mea?¹⁸⁵ Uscăciunea (scleroza) inimii mi-a uscat ochii și meditația îngrijorată mi-a uscat cugetarea.¹⁸⁶ Și împrăștierea inimii mi-a adus uitarea pînă la ora întinericului.¹⁸⁷ Trebuința trupului m-a legat și pierderea libertății m-a făcut să părăsesc calea (spre țintă). N-am avut un prieten care să-mi vorbească despre mine, nici n-am avut un dar ca să-l trimit altora. Auzirea faptelor mele rele nu-i lasă să mă cunoască.¹⁸⁸ De-i rog, nu-mi dau atenție. Căci mă văd că nu m-am odihnit încă din durerile mele. Fiindcă nu-i rog cu inimă întinsă spre ei; fiindcă

¹⁸³ Cel ce se află în starea de plins a păcatelor sale se simte izolat, ca și cel ce nu face binele. Dar nu e contrar lor, ca ultimul. Nu face planuri cu cei ce sînt ca și el păcătoși, ce au de făcut în situația lor.

¹⁸⁴ În textul latin: Își are ochii alipiți de pămînt (Monahul Augustin). Celui cu fața întunecată, necomunicativă, nu-i cere nimeni să și-o arate.

¹⁸⁵ Pînă cînd voi plînge numai păcatele mele, dar mă voi lenevi în a scăpa de ele, prin fapte bune? Această părere de rău pentru păcate, fără încercarea de a scăpa de ele, este ca o beție fără vin.

¹⁸⁶ Cugetarea la păcatele proprii, fără efortul de-a face să dispară efectele lor prin fapte bune, e o cugetare uscată (sclerozată).

¹⁸⁷ Fără efortul de-a face fapte bune, inima se împrășteie în tot felul de gînduri. Iar împrăștierea aceasta aduce uitarea datoriei de-a face binele. Iar uitarea poate înainta pînă la întunecarea totală a cugetării, omul nemaifiind preocupat de un sens al vieții sale și al lumii. La starea aceasta ajunge cel ce-și plînge simplu, într-un oarecare interval de timp, păcatele, netrecînd la fapte bune, contrare păcatelor. Iar această împrăștiere, uitare și întunecare e însoțită și de o uscăciune sporită a inimii.

¹⁸⁸ Un prieten adevărat îmi vorbește despre mine, adică despre regăsirea sau mintuirea mea, nu despre lucruri sau plăceri care mă pierd, depărtîndu-mă de mine. Dar nici eu n-am cîștigat darul cunoașterii mele, ca să-l transmit celor ce conlocuiesc cu mine. Faptele mele rele nu descoperă eul meu adevărat, pentru că nu sînt eu în ele.

viermele păcatelor mele n-a cîștigat o prezență neîncetată care să miște inima mea.¹⁸⁹ Povara negrijiilor mele încă nu s-a îngreunat asupra mea. Încă n-am cunoscut în întregime puterea focului, odată ce nici n-am luptat să nu cad în el. Este un glas în urechile mele că m-așteaptă chinul, fiindcă n-am curățit cu adevărat inima mea. Rănile s-au făcut adînci în trupul meu, dar încă nu s-au împutit, ca să caut leac pentru ele. Acopăr rănile săgeților față de oameni și nu pot suporta să le înlăture doftorul. Acesta m-a sfătuit să acopăr rănile, dar n-am inimă tare ca să rabd asprimea lor. Și Doftorul este bun și nu cere plată de la mine, iar lenea nu-mi îngăduie să merg la el. Ci vine el la mine ca să mă vindece și mă află mîncînd cele ce mă scapă de rane. Și mă îndeamnă să mă opresc de la cele de acum, dar plăcerea gustului lor amăgește inima mea.¹⁹⁰ Cînd mînc, mă căiesc, dar căința mea nu este adevărată.¹⁹¹ Îmi trimite mîncare spunînd: „Mămîncă” și răul meu obicei nu-mi îngăduie să nu o primesc. La sfîrșitul tuturor acestora, nu știu ce să fac. Plîngeți deci cu mine toți frații mei, cei ce mă cunoașteți, ca să-mi vină ajutorul

¹⁸⁹ Pînă ce n-am trecut de la plînsul pentru păcate, la faptele care să le împutineze, nu pot transmite nici eu altora o influență bună, adică darul meu în acest sens, chiar de-i rog să-l primească. Pentru că nu mă văd încă pe mine însumi, odihnit prin ele, deci în stare să-l comunic. N-am ajuns la această descoperire a mea pentru mine și pentru alții, nici printr-o durere extremă pentru păcatele mele, sau printr-un vierme, care îmi mușcă neîncetat inima pentru ele. Sînt încă într-o stare ambiguă.

¹⁹⁰ Doftorul de care vorbește aci este Iisus Hristos. Cel rănit, stăpînit de lene, nu merge la el spre a-l vindeca de ranele primite prin săgețile vrăjmașului nevăzut. Doftorul recomandă bandaje peste rani, oprirea păcatelor. Dar tratamentul este cam aspru. Cînd vine Doftorul cel mare, îl vede pe păcătos mîncînd cu plăcere, în părerea că aceasta îl va scăpa de rani și-l sfătuiește să nu folosească cele plăcute în această viață spre a scăpa de rane. Dar bolnavul e prea amăgit de plăcerea lor.

¹⁹¹ E aceeași stare de ambiguitate a celui ce începe să trăiască nemulțumirea stării sale păcătoase, dar n-are încă curajul s-o părăsească. Mîncarea produce celui ce se află încă în păcate plăcere, dar începutul nemulțumirii cu ele îl face să se căiască de plăcerea mîncării, dar nu să se ridice deasupra ei.

mai presus de puterea mea și să mă ia în stăpînire, ca să mă fac ucenic vrednic al Lui. Că a Lui este puterea în toți vecii. Amin.

CUVÎNTUL XV

Despre lepădare

1. Să ne îngrijim iubiților, de noi înșine: „Că vremea s-a scurtat de acum“ (I. Cor. 7.29). Și nu se poate îngriji cineva de sufletul său, pînă ce se îngrijește de trup. Și precum nu poate cineva să privească cu un ochiu la cer și cu unul la pămînt, așa nici mintea nu se poate îngriji de cele ale lui Dumnezeu și de cele ale lumii. Căci cele ce nu-ți ajută, cînd ieși din trup, îți sînt spre rușine să te îngrijești de ele. Să ai deci pe Dumnezeu în gînd.¹⁹² Căci EL ia aminte în tot lucrul pe care-l faci. Să ai pe Dumnezeu în gînd, căci EL privește în gîndul tău. Rușinează-te să cugeți în ascuns cele de care te rușinezi să le faci înaintea oamenilor. ”Căci din rod se cunoaște pomul” (Mt. 12, 33). Dar la fel mintea se cunoaște din vederea gîndurilor ei și sufletul rațional se cunoaște pe sine din vederea (contemplarea) lui.

Nu te socoti deci pe tine nepătimitor (fără patimi), cîtă vreme te convinge pe tine păcatul.¹⁹³ Cel căruia i s-a dat libertate, nu se gîndește în sine la cele ce le face contrar firii.¹⁹⁴ Nu te socoti pe tine liber, cîtă

¹⁹² Monahul Augustin — la notă, completare: „înaintea ochilor“. În trad. latină: „Teme-te de Dumnezeu!“

¹⁹³ Păcatul convinge pe om să-l facă, pentru că este în el o falsă dulceță, iar în om o înclinare spre a-l săvîrși. El nu e deplin nestăpînit de acel păcat, deci deplin tare. Are o anumită pasivitate în sine, în raport cu acel păcat.

¹⁹⁴ Patima e folosirea libertății contrar firii. Ca și păcatul sau patima spre care omul e atras și de care se lasă atras, e contrară firii lui. Omul a ajuns în această stare prin păcatul lui Adam, pentru că nu era ținut fără voia lui în legătură cu Dumnezeu. Totuși, omul n-a fost făcut pentru a fi luat în stăpînire fără voie de păcat pentru o existență neliberă. Dar a putut primi să fie stăpînit de el. Numai Hristos n-a putut fi luat în stăpînire ca om de păcat, fiind totodată Persoană divină și rămînînd mereu deplin liber.

vreme minii pe Stăpînul tău. Căci nu-ți vine libertatea cîtă vreme inima ta poștește ceva din cele ale lumii.¹⁹⁵ Îngrijește-te de trupul tău, ca templu al lui Dumnezeu; îngrijește-te, ca avînd să învieze și să răspundă lui Dumnezeu.¹⁹⁶ Teme-te de Dumnezeu, ca unul ce ai să dai răspuns lui Dumnezeu pentru toate cele ce ai făcut.¹⁹⁷ Precum dacă ți se rănește trupul, te îngrijești să-l vindecî, așa îngrijește-te să fie el nepătîmîtor la înviere.¹⁹⁸ Cugetă în tine însuși¹⁹⁹ în fiecare zi ce patimă ai biruit, înainte de a-I arăta cele ce le ceri. Precum pămîntul nu poate da rod fără sămînță și apă, așa nu poate omul să se pocăiască fără smerita cugtare și osteneala trupului.²⁰⁰ Prin amestecarea undelor văzduhului înflorește sămînța, iar omul înflorește prin porunci și mintea lui prin păzirea poruncilor lui Dumnezeu. Credința în Dumnezeu și frica de EL, se arată în neîntristarea conștiinței. De se samănă în tine plăcerea curviei, cînd șezi în chilia ta, ia seama și opune-te gîndului tău ca să nu te răpească. Silește-te să-ți aduci

¹⁹⁵ Nu poate fi omul, deplin liber cîtă vreme minie pe Dumnezeu, Cel ce nu poate fi decît deplin liber, neputînd fi stăpînit de ceva, fiind deasupra tuturor și avîndu-le pe toate. Și omul, alipindu-se lumii inferioare lui Dumnezeu, îl supără pe El nu pentru că e gelos pe om, ci pentru că nu se bucură de nemărginirea Lui pentru care L-a creat, sau pentru rolul de partener al Lui.

¹⁹⁶ Să nu ne îngrijim de trup, ca de unul care ne robește depărtîndu-ne de Dumnezeu, ci ca de unul ce are să învie, și deci să depășească trebuințele lumesti, ca de unul care a început să fie templu al lui Dumnezeu și va deveni deplin liber la înviere, cînd se va elibera de robia față de cele materiale ale lumii.

¹⁹⁷ Dumnezeu făcîndu-ne ca făpturi ce avem să dăm răspuns lui Dumnezeu pentru faptele ce le-am săvîrșit, a arătat valoarea ce ne-a dat ca parteneri ai Lui, chiar în trup.

¹⁹⁸ Pînă la înviere, avem patimile durerii, dar dacă le suportăm cu răbdare, putem ajunge la înviere fără ele.

¹⁹⁹ „Dialogizou“ cugetă într-o convorbire cu tine. Toată gîndirea lui Ava Paisie e dialogală. Datoriile mele, faptele mele bune sînt pentru altul, fie om, fie Dumnezeu. Dar prin om vîd pe Dumnezeu și Dumnezeu îmi cere să iubesc pe om, iubindu-L astfel pe El.

²⁰⁰ În mîndrie și satisfacerea plăcerilor trupești nu e pocăință.

aminte de Dumnezeu, că EL ia aminte la tine și că de cugeți ceva în inima ta, toate sînt descoperite înaintea Lui.

2. Spune deci sufletului tău. „De te rușinezi de păcătoșii cei asemenea ție, pentru a nu păcătui, cu cît mai mult (trebuie să te rușinezi) de Dumnezeu, care vede cele ascunse în inima ta?” Și din această dreaptă socoteală a gîndului, frica lui Dumnezeu se va face neclătinată și nu mai poți fi stăpînit de pașimi. E ceea ce s-a scris: „Cei ce se încred în Domnul, ca muntele Sionului nu se vor clinti în veac cel ce locuiește în Ierusalim” (Ps. 122,1). Cel ce crede că va fi o judecată cînd va ieși din trup, nu poate judeca pe aproapele său pentru nici o faptă, ca unul ce are să dea răspuns lui Dumnezeu pentru toate faptele lui.²⁰¹ Căci s-a scris: „Trebuie să ne înfățișăm înaintea scaunului de judecată a lui Hristos, ca să ia fiecare după faptele pe care le-a făcut în trup, fie bine, fie rău” (II Cor. 5, 10). Cel ce crede că este o Împărăție a celor sfinți, va avea grijă să se păzească pe sine pînă și în cele mai mici și mai de pe urmă fapte, ca să fie vas ales. Căci s-a scris: „Asemenea este Împărăția cerurilor cu un năvod aruncat în mare, care adună tot felul de pești, și care a fost tras cînd s-a umplut” (Mt. 13,41—48). Și cei buni au fost aleși pentru Sfînta lui Împărăție, iar pe cei răi i-a aruncat în gheenă. Cel ce crede că trupul lui se va scula prin fire (prin unirea după fire cu Hristos) în ziua învierii, trebuie să se îngrijească să-și curățească trupul său de toată întinăciunea. Căci s-a scris: „Care va

²⁰¹ Cel ce crede că va fi o judecată din urmă a tuturor pentru toate faptele ce și le-au făcut (și a spus-o aceasta și filosoful Kant), nu va judeca pe nimeni, căci știe că va fi judecat pentru judecățile sale, de care nu e sigur niciodată că sînt drepte și din care nu poate lipsi și o multă mindrie și critică a altora.

schimba trupul smereniei noastre spre a se face asemenea trupului slavei Lui, potrivit lucrării puterii Lui (Filip. 3,21). Pe cel în care s-a sălăşluit iubirea lui Dumnezeu, nimic din lumea aceasta nu-l mai poate despărţi de Dumnezeu. Căci s-a scris: „Ce ne va despărţi pe noi de iubirea lui Hristos? Necazul sau strîmtorarea, sau foametea, sau golătatea, sau primejdia, sau sabia?” (Rom. 8,35). Puternic este Dumnezeu, ca să ne aflăm noi între cei ce n-au fost despărţiţi de nimic din lumea aceasta de iubirea lui Hristos, ca să aflăm cu toţii milă prin puterea Domnului nostru Iisus Hristos. Că Lui I se cuvine slava, împreună cu Tatăl cel fără de început şi cu Duhul cel de viaţă Făcător, acum şi pururea, şi în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL XVI

**Despre bucuria făcută sufletului care voieşte
să slujească lui Dumnezeu**

1. Întii şi întii te îmbrăţişez în frica lui Dumnezeu şi te rog să-L mulţumeşti deplin ca osteneala ta să nu fie fără folos, ci să o primească Dumnezeu întreagă, făcîndu-ţi bucurie. Căci oricine îşi dă osteneala şi cîştigă din aceasta, se bucură şi socoteşte ostenelele pe care le-a răbdat ca nimic, fiindcă a învăţat din ele. Cel ce s-a căsătorit cu o femeie, dacă ea l-a odihnit şi l-a păzit cu rîvnă, inima lui se bucură de ea şi îi arată încredere. Cel ce a purtat un război şi a dispreţuit moartea sa, luptînd pentru împăratul său, a înaintat pînă s-a încununat. Acestea sînt fapte ale vieţii acesteia care pierе şi se împlinesc aici. Dar omul se bucură de ele, deoarece a înaintat prin împlinirea lor. Dar cîtă bucurie trebuie să cugeţi că va avea sufletul care a început să slujească lui Dumnezeu şi şi-a desăvîrşit

lucrarea lui?²⁰² Căci la ieșirea lui din lumea aceasta, va face să meargă înaintea lui lucrarea lui și se vor bucura cu el îngerii când îl vor vedea scăpat de stăpînirile lumii. Deoarece cînd va ieși sufletul, vor merge cu el îngerii și vor ieși în întîmpinarea lui toate puterile întunericului, voind să-l ia în stăpînire de vor avea ceva de al lor în el. Dar atunci nu îngerii vor lupta pentru el, ci faptele pe care le-a făcut. Ele îl vor înconjura și-l vor păzi de acele puteri, ca să nu se atingă de el. Iar de vor învinge faptele lui, vor cînta înaintea lor îngerii, pînă ce vor ajunge la Dumnezeu întru veselie. În ceasul acela se va uita tot lucrul lumii acesteia și toată osteneala ei. Să punem deci toată puterea noastră, lucrînd bine în scurta vreme de acum, pentru a scăpa lucrul nostru de tot răul, ca să ne putem mîntui de mîinile stăpînitorilor ce caută să ne ducă cu ei. Căci sînt vicleni și fără milă.

2. Deci fericit este cel în care nu se va afla ceva din ale celor potrivnici, căci bucuria și veselia, odihna și cununa lui vor fi peste măsură.²⁰³ Toate ale lumii acesteia se schimbă, atît cei ce lucrează pentru viață, cît și cei ce au fost căsătoriți, și toate celelalte de

²⁰² Monahul Augustin dă la notă un fragment din Cod. sinaitic 961, din sec. XV, p. 318: „Ce trebuie cugetat despre bucuria ce va veni sufletului care s-a hotărît să slujească lui Dumnezeu și să-și desăvîrșească lucrarea? De fapt, la ieșirea lui din lumea aceasta, lucrul lui va merge înaintea lui și se vor bucura cu el îngerii lui Dumnezeu, pentru că l-au văzut mîntuit de stăpînirile întunericului. Căci cînd sufletul va ieși din lume, vor merge împreună cu el îngerii și-l vor întîmpina toate puterile întunericului, voind să-l împiedece, cercetîndu-l de are ceva de-al lor în el. Atunci nu îngerii vor lupta pentru el, ci faptele pe care le-a făcut îl împrejmuesc împotriva aceloră, ca să nu se atingă de el. Iar cînd vor învinge faptele lui, vor cînta îngerii înaintea lui pînă se va întîlni cu Dumnezeu întru veselie. Și atunci, în acea oră va uita de toată osteneala și de toată lucrarea, în lumea aceasta. Deci și noi, fraților, să împlinim lucrarea noastră, lucrînd bine în scurta și greaua viață de aici, ferind lucrul nostru de tot lucrul rău (de toată lucrarea rea), pînă ce ne vor scăpa mințile de ispitele celor vicleni ce vor veni înaintea noastră. Căci vor cerceta cu putere tot lucrul nostru, fiind răi și fără milă. Fericit cel în care nu se va afla nimic de al lor, deoarece veselia și bucuria lor va fi vecinică.

²⁰³ Vor fi peste măsura propriei creații, vor fi bucurie, odihnă și slavă ce vor iradia din bucuria, odihna și slava dumnezeiască.

care am vorbit. Iubite frate, să punem toată puterea noastră în lacrimile înaintea lui Dumnezeu, poate se va milui de noi bunătatea Lui și ne va trimite puterea, pînă ce vom birui prin faptele ce le-am săvîrșit pe stăpînitorii răutății, care vin înaintea noastră. Să ne îngrijim din inimă, să ne dobîndim dorirea lui Dumnezeu, care ne va mîntui pe noi de mîinile Viclanului, cînd va ieși acolo, în întîmpinarea noastră. Să iubim, ca să iubim pe săraci, ca să ne scape de iubirea de arginți, cînd va ieși întru întîmpinarea noastră.²⁰⁴ Să iubim a trăi în pace cu toți, mici și mari, ca să ne păzească de ură, cînd va ieși în întîmpinarea noastră.²⁰⁵ Să iubim pe toți frații noștri, neavînd nici o ură în inima noastră față de cineva, nici răsplătind cuiva cu rău (Rôm. 12,17), ca să ne păzească pe noi de Veliar, cînd va ieși în întîmpinarea noastră. Să iubim smerita cugetare în toate, suportînd cuvîntul aproapelui și cînd ne va lovi sau osîndi. Căci aceasta ne va păzi de mîndrie, cînd va ieși întru întîmpinarea noastră²⁰⁶. Să cîștigăm cinstirea aproapelui, căutînd să nu-l criticăm în nimic. Aceasta ne va păzi de vorbirea lui de rău cînd va ieși în întîmpinarea noastră. Să disprețuim nevoia de lume și cinstirea ei, ca să ne mîntuim de critica ei cînd va

²⁰⁴ Iubirea de săraci va întîmpina sufletul nostru la ieșirea lui din trup. Săracii, prin mila ce o trezesc în noi, față de noi, ne ajută ei înșiși să ne mîntuim. Sînt lăsați și ei de Dumnezeu să existe din iconomia Lui. Dacă nu le arătăm atenție, disprețuim acest plan al lui Dumnezeu cu ei, disprețuim trimiterea lor de către El în fața noastră, pentru a ne scăpa de uscăciunea zgîrceniei egoiste, pentru a ne face mai umani și deci pentru a ne mîntui.

²⁰⁵ Așa cum ne va preda zgîrcenia iadului, cînd vom ieși cu sufletul din trup, așa ne predă și ură, dacă n-am avut pace cu semenii noștri. Aceștia vor ieși din nou la iveală atunci, dar vor fi scoase la iveală și de vrăjmași demoni care le-au promovat în noi, folosindu-se de cele ce ne ispitesc din lume. În acest sens aceia s-au făcut stăpînitorii lumii, închizînd transparența ei spre Dumnezeu, ca operă a lui Dumnezeu, prin petrecerea lor „în văzduhul ei” (n. tr.).

²⁰⁶ Mîndria ce am avut-o pe pămînt va ieși în întîmpinarea noastră cînd sufletul nostru va ieși din trup. Dar smerita cugetare cu care i-am răs-puns, ne va păzi de ea.

ieși întru întîmpinarea noastră.²⁰⁷ Să învățăm limba noastră să exprime meditația la Dumnezeu, să grăiască dreptatea și rugăciunea, ca să ne păzească de minciună, cînd aceasta va ieși în întîmpinarea noastră²⁰⁸. Să ne curățim inima și trupul de pofte, ca să ne mîntuim de necurăție, cînd va ieși în întîmpinarea noastră.²⁰⁹ Căci toate acestea vor căuta să stăpînească sufletul cînd va ieși din trup. Dar virtuțile îi vor ajuta, dacă le-a dobîndit. Care înțelept nu va voi să-și dea sufletul morții, ca să-l scape de toate acestea? Să ne punem deci toată puterea noastră, și mare este puterea Domnului nostru Iisus Hristos ca să ajute smeriei noastre.²¹⁰ Căci știe că (cel pe care îl ajută) este om și i-a dat lui pocăința pînă la ultima răsuflare.²¹¹ Să-ți îndreptezi deci gîndul spre Dumnezeu, ca să te păzească pe tine. Nu da atenție nevoii de lume, socotind că este vreo nădejde în ea, ca să te poți mîntui cînd vei părăsi cele ale lumii și vei pleca din ea.²¹² Iar cele ce le vei face pentru Dumnezeu, acelea le vei afla ca o bună nădejde în ceasul trebuinței. Ūrăște cuvin-

²⁰⁷ Dacă am iubit lumea, cînd vom ieși cu sufletul din trup ne va pune într-o lumină nefavorabilă, care ne va opri să intrăm în lumina lui Dumnezeu.

²⁰⁸ Minciuna practică de noi ne va întîmpina însoțindu-ne cînd sufletul nostru va ieși din trup.

²⁰⁹ De nu ne-am curățit inima și trupul de necurăție, va ieși și aceasta în întîmpinarea noastră, cînd ne va ieși sufletul din trup.

²¹⁰ Monahul Augustin: „Să ajute slăbiciunii omului“. Dar poate avea și înțelesul că cu cît dă Hristos omului mai multă putere, cu atît se smerește acesta mai mult, sau viceversa: cel ce se mîndrește, slăbește în puterea de-a se feri de păcate.

²¹¹ Pocăința este și ea din puterea lui Hristos. Dar pocăința e o mărturie a omului, atît despre slăbiciunea lui, cît și despre puterea de-a depăși păcatul făcut din slăbiciune. E o putere întru neputință. E o putere a lui Dumnezeu dată omului spre a-și recunoaște neputința, dar și nădejdea în El.

²¹² Nu se mîntuiește omul punîndu-și nădejdea în cele ale lumii. Nu prin cîștigarea lor se mîntuiește, ci prin disprețuirea lor. Aceasta se va vedea la ieșirea sufletului din trup, cînd va lăsa toate ale lumii și cînd de se arată că s-a legat prea mult de lume și mai puțin de Dumnezeu, nu se va mîntui.

tele lumii, ca inima ta să vadă pe Dumnezeu.²¹³ Iubește să te rogi neîncetat, ca să ți se lumineze inima.²¹⁴ Să nu iubești lenea, ca să nu te întristezi când vei ajunge la învierea dreptilor. Păzește-ți limba, ca să ți se lumineze inima. Să nu iubești lenevia, și frica lui Dumnezeu va locui în tine.²¹⁵ Transmite acum bogatului lipsit de vedere (această frică), ca să nu fi disprețuit între sfinți și lipsit de bunătățile lor. Urăște pofta de mâncări, ca să nu te împiedece Amalic.²¹⁶ Nu te grăbi în slujirile tale lui Dumnezeu (în liturgiile tale), ca să nu te mănince fiarele.²¹⁷ Iubește pe cei credincioși, ca să fii miluit prin ei. Dorește pe sfinți, ca rîvna lor să te mănince.

3. Adu-ți aminte de Împărăția cerurilor, ca dorirea ei să te atragă pe încetul spre ea. Gîndește-te, la gheena, ca să urăști faptele ce te duc la ea. Sculîndu-te dimineața, în fiecare zi, gîndește-te că vei da răspuns lui Dumnezeu despre toată fapta și nu vei păcătui față de EL și frica lui Dumnezeu va locui în tine. Pre gătește-te să-L întîlnești și vei face voia Lui. Cercetează-te pe tine aici în fiecare zi în ce ai rămas în urmă, și nu te vei înfricoșa în ceasul de nevoie al morții. Să vadă frații tăi faptele tale și pisma ta nu-i va mîncea pe ei. Cercetează-te pe tine în fiecare zi, ce patimă ai biruit dar să nu te încrezi în tine. Căci mila și puterea lui

²¹³ Urăște cuvintele prin care sînt lăudate sau înfrumusețate mai mult decît trebuie cele ale lumii, prin care se arată că prin ideile despre lume dobîndim totul, sau că plăcerile ei sînt fără sfîrșit. Numai dacă vedem că lumea nu e ultima realitate, vedem dincolo de ea pe Dumnezeu.

²¹⁴ Aci se poate vedea practica rugăciunii neîncetate încă în sec. IV și credința că ea aduce lumina lui Hristos în inimă, deci practica isihastălor din sec. XIV. Rugăciunea ține pe Hristos în conștiință ca lumină, sau ca sens al vieții.

²¹⁵ Frica de Dumnezeu înseamnă simțirea prezenței lui Dumnezeu, cel atotputernic, care ne poate da fericirea veșnică, dar ne poate lăsa, de nu facem voia Lui, și în nefericirea veșnică. Dar numai hărnicia în a face voia Lui ține trează în noi simțirea prezenței Lui.

²¹⁶ Să nu te împiedice lăcomia să ajungi la Dumnezeu.

²¹⁷ Să nu te mănince fiarele demonice.

Dumnezeu este care a făcut-o. Nu te crede pe tine credincios pînă la răsufllarea din urmă. Să nu te înalți cu cugetul că ești bun, căci nu te poți încredința pe tine vrăjmașilor tăi.²¹⁸ Nu te încrede în tine, cît timp ești în viață, pînă ce nu ai trecut peste toate stăpîniile întunericiiului.²¹⁹ Privește, frate, cu trezvie la duhul care aduce întristare omului, căci multe vinări le îndreaptă spre tine pînă ce te face neputincios. Căci întristarea după Dumnezeu este bucuria de a te vedea pe tine în voia lui Dumnezeu. Ea este supărarea vrăjmașului. Căci cel ce-ți spune: „Unde ai să fugi, căci nu ai pocăință?”, e vrăjmașul. Și o spune aceasta omului, ca să-l facă să lepede înfrînarea. Dar întristarea după Dumnezeu nu i se opune omului, ci-i spune: „Nu te teme, ci vino iarăși” (la mine). Căci văzînd că omul e neputincios, îl întărește iarăși, spunîndu-i: „Ai inima cuminte față de gîndurile tale și acestea ți se vor ușura”; cîtă vreme pe cel ce se teme de ele îl face să se topească sub greutatea lor. Fiîndcă cel ce se teme de lucrările lor, se arată că e necredincios în Dumnezeu. Dar a nu se măsura pe sine (a nu căuta să constate la ce măsură a ajuns) și a se avea pe sine necunoscut, arată pe om că nu e împins de patimile, lui spre a-și împlini voile sale, ci ale lui Dumnezeu²²⁰. Dar cel ce voiește să-și spună cuvîn-

²¹⁸ Cine se crede în sine, se încrede în diavol. Căci acela îl face pe cineva să se mîndrească cu faptele sale, sau că a învins vreo patimă a sa.

²¹⁹ Dacă ai trecut peste toate stăpîniile, sau ispitele întunericiiului, nu te mai încrezi în tine, care este și ea o dovadă că ești rob al unei astfel de stăpîinii a întunericiiului, al neobservării că nu ești prin tine liber de tot păcatul, că ești încă supus egoismului și nepredat deplin lui Dumnezeu.

²²⁰ Întristarea după Dumnezeu are loc cînd se trăiește la îndemnul vrăjmașului faptul de-a nu avea pocăința și de-a părăsi înfrînarea. Dar dacă această stare e o întristare după Dumnezeu, ea nu i se impune, ci simte pe Dumnezeu că îl cheamă la El și-i întărește inima împotriva gîndurilor amintite ce-i vin de la vrăjmașul. Numai cel ce se încrede în sine, măsurîndu-și progresul, nu se află de fapt într-o legătură cu Dumnezeu, adică nu simte o întristare la ispita descurajatoare a vrăjmașului de-a părăsi înfrînarea. Deci e mai bine să aibă omul o întristare la asemenea ispite și a socoti că nu se cunoaște, decît a se „măsura” pe sine cu încredere. Avem și aci foarte subtile analize ale stărilor paradoxale ale sufletului. Inima e conștiința plină de simțire a omului care-și poate vedea gîndurile ca opuse ei.

tul lui în multe, arată că frica lui Dumnezeu nu este în el. Căci frica lui Dumnezeu e păzitoare și ajutor al sufletului, întărire a vocii lăuntrice de-a pierde pe toți dușmanii ei.

4. Cel ce caută cinstirea lui Dumnezeu (de la D-zeu), urmărește să piardă necurăția din sine. Grija aceasta întru cunoștință taie patimile²²¹. Căci s-a scris: „Grija va veni peste bărbatul înțelept”. Cel ce a slăbit, cunoaște sănătatea²²². Cel încununat, se încunună pentru că a biruit pe vrăjmașii împăratului²²³. Există patimi, dar există și virtuți. Dar de sintem leneși, ne facem vădiți ca trădători²²⁴. Bărbăția inimii este un ajutor dat sufletului de-a fi după Dumnezeu, precum lenea este un ajutor spre rău (al răului). Puterea celor ce voiesc să dobândească virtutea stă în aceea că dacă vor cădea, nu pierd curajul. ei se îngrijesc iarăși (să se ridice).²²⁵ Uneltele virtuților sint ostenele trupești întru cuno-

²²¹ Mai sus s-a criticat voința omului de-a se cunoaște. Acum se cere cunoștința. E bine să nu pretindă omul că-și cunoaște sporierea în virtuți, dar tot așa de bine e să-și cunoască patimile, sau neputințele.

²²² În trebuința de-a avea grijă de tine, se arată înțelepciunea ta. În trăirea slăbiciunii, a bolii, îți dai seama de valoarea sănătății și tăriei pe care nu o ai. Se continuă în aceste formulări descrierea stării paradoxale a omului, care are o bucurie în întristarea că nu a ajuns la desăvârșire, dar luptă să ajungă.

²²³ Cel ce luptă pentru împăratul încoronat și-i învinge pe vrăjmașii lui, se încoronează și el. Dar aceasta înseamnă că nu e prin sine încoronat.

²²⁴ Pentru noi există și virtuți și patimi, pentru că nu avem calitatea neschimbării în bine. Numai Dumnezeu o are aceasta. Dar ne este normală persistarea în virtuți. Însușindu-ne patimile, ne facem trădători ai lui Dumnezeu și ai firii noastre. Și aceasta ni se întâmplă prin lene. Deci lenea nu ne este proprie firii.

²²⁵ La viața în păcate și patimi se ajunge prin cădere, lipsă de grijă și lene, deci printr-o slăbire a firii. La fapte bune și virtuți se ajunge prin ridicare, grijă și efort activ. Dar firea are puțința lor chiar când a căzut. Însă are în ea și puțința celor ce o duc la cădere. Dar ultimele nu țin de fire în același sens în care țin de ea cele ce o ridică la virtuți. Aceasta înseamnă că e mai propriu firii omenesti efortul spre bine, decît lenea și lipsa de grijă care o fac să cadă. Patimile reprezintă o cădere din fire, pe cînd virtuțile o întărire în ea. De aceea patimile sint trăite ca un chin sau urmate de chin, iar virtuțile ca o bucurie. Dar nici patimile nu nimicesc firea în întregime. Ea se mai poate ridica, dar numai prin Dumnezeu. E propriu firii normale să se mențină în ea însăși și să se ridice la treapta ei normală prin ajutorul lui Dumnezeu.

știință; patimile se nasc din lenevie (nepăsare). Nejudecarea aproapelui este un zid ridicat întru cunoștința față de cei ce ne războiesc, iar judecarea lui dărimă zidul întru necunoștință²²⁶. Îngrijirea de limbă face vădit pe om că este făptuitor, iar needucarea limbii înseamnă că nu are înlăuntrul său virtutea²²⁷. Mila naște trecerea cu vederea prin cunoștință a greșelilor altora și conduce la iubire, iar lipsa de milă înseamnă că nu este în acel om virtutea²²⁸. Iubirea naște curăția²²⁹, împrăștierea naște patimile, iar uscăciunea (scleroza) inimii naște mânia. Nevoința sufletului constă în a urî împrăștierea, iar a trupului constă în sărăcie. Căderea sufletului se arată în iubirea împrăștierii, iar îndreptarea lui în liniștea (isichia) unită cu cunoștința²³⁰. Somnul pe săturate este o tulburare a trupului²³¹, iar privegherea cu măsură este mîntuirea inimii²³². Somnul mult îngroașe inima, iar privegherea cu măsură o subție²³³. Dar bine este a dormi în tăcere și întru cunoștință,

²²⁶ Nejudecarea altuia e un zid care mă apără prin cunoștința adevărată de cei ce mă războiesc. Căci nejudecarea altora e o cunoștință adevărată a nevredniciei mele. Iar judecarea altora dărimă zidul meu de apărare față de aceia, prin necunoștință. Căci a judeca pe altul, înseamnă a nu mă cunoaște pe mine că nu sint mai bun, că n-am drept să-l judec.

²²⁷ Cine are grijă de limbă, arată că se silește să facă fapte bune, serioase, iar cel ce nu are grijă de limbă arată că nu are înlăuntru virtutea, care să o stăpînească. Omul care a întărit binele în sine, nu vorbește fără frîu. Vorbărețul, flecarul arată că nu e întărit în cele bune și nu e preocupat de ele.

²²⁸ Mila ne face să trecem cu vederea greșalele altora, cunoscîndu-ne pe noi înșine ca supuși păcatelor. Ea ne conduce spre iubire. Lipsa milei înseamnă lipsa virtuții.

²²⁹ Dacă iubesc pe altul, scap de patimile în care se manifestă egoismul.

²³⁰ Sufletul ridicat din cădere se arată în liniștea lui unită cu cunoștința de sine. Cel împrăștiat nu se cunoaște pe sine și n-are liniște.

²³¹ În mod paradoxal somnul pe săturate aduce o tulburare, o zăpăceală în trup. Monahul Augustin adaugă „de patimi“ (o tulburare produsă de patimi). Căci prea multă odihnă trupească naște poftă și patimi.

²³² Nu recomandă nedormirea totală, ci o priveghere cu măsură. Aceasta aduce inimii mîntuirea prin liniște și stăpînire de sine.

²³³ Somnul mult îngroașe sau subțiază inima; adică simțirea. Somnul mult face pe om lipsit de sensibilitate, iar privegherea cu măsură, îl face sensibil față de patimi.

decît a priveghea întru deşertăciune²³⁴. Plînsul fără tulburare alungă toate relele. Nejignirea conştiinţei aproapelui naşte smerita cugetare²³⁵. Slava de la oameni naşte pe încetul mîndria. Iubirea lărgirii alungă cunoştinţa, iar înfrînarea pîntecelui smereşte patimile²³⁶. Pofta mîncărilor plăcute le trezeşte pe acestea cu uşurinţă. Împodobirea trupului este o catastrofă a sufletului, iar îngrijirea lui după frica lui Dumnezeu este bună²³⁷.

5. Cugetarea la judecata lui Dumnezeu naşte frica de ea în suflet, iar călcarea în picioare a conştiinţei alungă virtuţile din inimă. Frica de Dumnezeu alungă nepăsarea (lenevia), iar lipsa fricii o întăreşte. Păzirea gurii trezeşte înţelegerea lui Dumnezeu, cînd gura tace întru cunoştinţă²³⁸. Iar poliloghia (multa vorbire) naşte lenea şi prostia. A renunţa la voia ta în favoarea aproapelui înseamnă că mintea ta vede virtuţile lui, iar a ţine la voia ta faţa de cea a aproapelui arată necunoştinţă²³⁹. Meditaţia însoţită de frica păzeşte sufletul de patimi iar rostirea vorbelor lumii îl întunecă, lipsindu-l de vir-

²³⁴ A dormi întru cunoştinţă, a te folosi de somnul cu măsură, păstrînd sensibilitatea ca şi cunoştinţa de tine însuşi mai mult decît priveghearea fără gîndul la Dumnezeu.

²³⁵ Cînd nu jignesc conştiinţa altuia, arăt că nu mă socotesc mare lucru. Practicînd continuu această comportare, sporesc în smerita cugetare.

²³⁶ Cu cît vrei să te lărgesti mai mult, cu atît scazi în cunoştinţa adevărată. Căci nu te cunoşti pe tine în adîncime şi în relaţiile sensibile cu alţii. Dar mai ales lărgirea la mîncare alungă cunoştinţa, pe cînd înfrînarea pîntecelui slăbeşte patimile.

²³⁷ Ava · Isaia nu cere slăbirea exagerată a trupului. Cere să nu fie împodobit şi ghiţuit. Dar îngrijirea lui cu gîndul că e de la Dumnezeu spre a putea săvîrşi prin ele faptele bune, e un lucru bun.

²³⁸ Tăcerea gurii e semn al cunoştinţei lui Dumnezeu şi al înţelegerii Lui. Atunci gura tace, căci omul îşi dă seama că Dumnezeu nu poate fi exprimat.

²³⁹ Monahul Augustin la notă. „A afirma voia ta mai mult decît pe a altuia e semn că eşti stăpînit de necunoştinţă“. A afirma voia ta înseamnă că nu-ţi cunoşti păcatele şi slăbiciunea.

tuți²⁴⁰. Iubirea materiei tulbură mintea și sufletul²⁴¹, iar supunerea le înnoiește²⁴². Când tăcerea nu te oprește să-ți exprimi gândurile, te faci vădit ca unul ce cauți cinstirea lumii și slava urită a ei. Iar cel ce îndrăznește să-și descopere gândurile Părinților lui, alungă aceste gânduri de la el²⁴³. Precum casa ce nu are uși, nici ferestre, șarpele ce voiește poate intra în ea, așa face cel ce-și împlinește osteneala, dar nu o păzește pe ea²⁴⁴. Precum rugina mănincă fierul, așa cinstirea mănincă inima, dacă te încrezi în ea²⁴⁵. Precum buruiana împletită cu vița nimicește rodul ei, așa slava deșartă nimicește osteneala monahului, de se încrede în ea. Înaintea tuturor virtuților este smerita cugetare și înaintea tuturor patimilor este lăcomia pîntecelui. Sfirșitul virtuților este iubirea, iar sfirșitul patimilor stă în a se îndreptăți pe sine (în a se socoti drept)²⁴⁶. Precum viermele mîncînd lemnul, îl nimicește, așa răutatea (păcatul) aflată în inimă întunecă sufletul²⁴⁷. Aruncarea sufletului înaintea lui Dumnezeu naște suportarea ocărilor fără tulburare; și lacrimile lui sînt curate de toate cele omenești.

²⁴⁰ Vorbele lumești, vorbele străine de Dumnezeu arată un suflet lipsit de virtuți. Iar lipsa virtuților din el îl arată întunecat, deci lipsit de cunoștință. Acesta e un suflet stăpînit de patimi. Nu e stăpînit de patimi cînd meditează în frica lui Dumnezeu.

²⁴¹ Iubim materia cînd iubim plăcerile trupești. Iar aceasta tulbură mintea și sufletul, nemaiavind cunoașterea realităților și a lui Dumnezeu, din care se explică toate.

²⁴² Cînd trăiesc în minte și în suflet smerenia, îmi dau seama că există o realitate personală supremă.

²⁴³ A spune gândurile tale lumești altora înseamnă că vrei să le impui și să te impui, ca să cîștigi slava lumii. Cînd le spui însă părinților duhovnicești, le spui arătînd că le dezaprobi și vrei să fii întărit în dezaprobarea lor. Atunci scapi de ele.

²⁴⁴ Ce folos că zidești o casă sufletească prin osteneală, dar o lași deschisă, lăudîndu-te cu ea...

²⁴⁵ Cinstirea, de crezi în ea, te face să nu te mai cunoști în puținătatea ta și să nu mai lupti pentru a te întări în bine.

²⁴⁶ A se îndreptăți cineva pe sine, înseamnă a îndreptăți tot ce face, deci și orice fel de rău.

²⁴⁷ Răul este egal cu întunericul. Căci răul este egoismul. Dar cine se socotește pe sine totul, nu mai vede nimic.

Dar cel ce nu se critică pe sine nu poate suporta nici minia (altora)²⁴⁸. Cel ce-și amestecă cuvîntul său cu cele lumești își tulbură inima și o rușinează, cînd aceasta se roagă lui Dumnezeu, dar fără să aibă îndrăzneala (deplinei încrederi în El). A iubi lumea ca trebuitoare face sufletul să se întunece, iar a nu vedea nici o trebuință de ea aduce cunoștința²⁴⁹. Iubirea osteneții este ura față de patimi, iar lenea le aduce pe ele fără osteneală²⁵⁰.

6. Să nu te legi de viața unită cu a altora și gîndul tău se va liniști în tine. Să nu te încrezi în puterea ta și ajutorul de la Dumnezeu va veni la tine. Să nu ai dușmănie față de vreun om, căci avînd-o aceasta, nu-ți va fi primită rugăciunea. Împacă-te cu toți, ca să ai îndrăzneală la rugăciune. Păzește-ți ochii și inima ta nu va vedea cele rele. „Cel ce privește la cineva cu plăcere, săvîrșește adulter“ (Mt. 5,28). Să nu voiești să auzi vreo ocară care te întristează, ca să nu îi răsplătești în inima ta. Păzește-ți urechile, ca să nu aduni în tine războaie. Lucrează lucrul tău de mîna, ca să afle săracul pline. Căci nelucrarea este moarte și cădere a sufletului. Rugăciunea neîncetată desființează robia²⁵¹. Iar lenevia sporită treptat este maica uitării²⁵². Cel ce are moartea aproape în așteptarea lui, nu păcătuiește mult. Dar cel ce o așteaptă după mult timp, se va împleti în multe păcate. Dumnezeu se îngrijește să curățească de păcate tot drumul celui ce se pregătește să dea răspuns despre faptele lui, dar cel ce disprețuiește aceasta

²⁴⁸ Cel în stare să se critice pe sine suportă fără greutate și minia altora.

²⁴⁹ Cunoștință adevărată e cunoștința lui Dumnezeu, care explică toate. Cel ce socotește lumea trebuitoare, nu vede că totul îi vine de la Dumnezeu, deci n-are cunoaștere adevărată.

²⁵⁰ Osteneala învinge patimile, lenevia le aduce.

²⁵¹ Rugăciunea neîncetată te eliberează de toate grijile lumești. În ea te simți liber de ele. Le predai la Dumnezeu.

²⁵² Lenea te face să uiți de datoriile de-a face cele bune. Sau uitarea aduce lenea de-a le face.

și zice: „Mai am pînă oi ajunge la sfîrșit”, trăiește în păcate. Înainte de-a face, de-a împlini vreun lucru în fiecare zi, adu-ți aminte și cugetă totdeauna unde ești și unde ai să mergi cînd vei pleca din trup, și să nu te lenevești în sufletul tău în nici o zi. Cugetă la cîntea ce-au primit-o toți sfinții și rîvna lor să te atragă puțin cîte puțin. Dar cugetă iarăși și la osîndirile ce le-au luat păcătoșii și păzește-te pe tine pururea de cele rele.

7. Primește sfatul Părinților tăi și vei trăi tot timpul tău în odihnă²⁵³. Ia seama la tine și dacă gîndul tău te tulbură că fratele tău este supărat pe tine, să nu-l disprețuiești, ci pune-i metanie cu glas întristat, pînă îl vei convinge (să nu mai fie supărat). Ia seama să nu fii cu inima uscată față de fratele, căci toți trăim sub sila vrăjmașului. De locuești cu frați, să nu le poruncești vreun lucru, ci ostenește-te împreună cu ei, ca să nu pierzi plata ta. De te tulbură dracii în privința hranei și a acoperămîntului și pentru sărăcie, ispitindu-te cu vreo osîndire, să nu le răspunzi în ceva, ci predă-te pe tine lui Dumnezeu cu toată inima și aceasta te va odihni. Ia seama să nu disprețuiești împlinirea slujirilor (liturghiile) tale, căci acestea aduc lumina în sufletul tău²⁵⁴. De ai făcut fapte bune, nu te lăuda cu ele. Dar și de ai făcut multe rele, să nu se întristeze fără măsură inima ta, ci stăruie pe lîngă inima ta să nu se lase convinsă de cei cărora le-ai făcut, și vei fi păzit de mîndria lor, de ești înțelept. De ești tulburat de gîndul curviei, necăjește-ți trupul neîncetat cu smerirea înaintea lui Dumnezeu, dar să nu lași inima ta să se lase convinsă că ți s-au iertat păcatele tale, și se va odihni²⁵⁵. Dacă te

²⁵³ Monahul care urmează sfatul Părinților duhovnicești va trăi tot timpul odihnit de griji, de întrebări dacă lucrează ceea ce i se poruncește.

²⁵⁴ Nu trăirea egoistă îți aduce iluminarea în suflet, căci aceasta te închide în întunerecul unei trăiri fără rost, ci binele făcut altora din răspunderea față de Dumnezeu.

²⁵⁵ Iarăși un paradox, sau o părută contradicție să nu crezi că ți s-a iertat de Dumnezeu păcatul (gîndul) curviei, dar tocmai aceasta îți va da odihnă de acest gînd, ca să nu te mai ispitească.

necăjește pisma, adu-ți aminte că sîntem mădulare ale lui Hristos și că cinstirea și osîndirea aproapelui sînt ale noastre ale tuturor, și te vei odihni²⁵⁶. Dacă te războiește lăcomia pîntecelui cu pofta mîncărilor plăcute, adu-ți aminte de împutîrea lor, și te vei odihni. Dacă te necăjește vorbirea de rău a fratelui tău și dacă auzind aceasta, te vei întrista, ocolește să-i răspunzi, și te vei odihni. Dacă te stăpînește mîndria, gîndește-te că aceasta reduce la nimic toată osteneala ta și cei ce se lasă covîrșiți de ea nu se pot pocăi, și te vei odihni. Dacă disprețuirea din partea aproapelui războiește inima ta împotriva lui, gîndește-te că Dumnezeu te lasă în mîinile vrăjmașilor (spre a lupta) și te vei liniști²⁵⁷. Dacă frumusețea trupului atrage inima ta, gîndește-te la împutîrea lui, și te vei odihni. Dacă plăcerea femeilor îți este foarte dulce, gîndește-te la cele ce au murit înainte și unde s-au dus, și te vei odihni.

8. De toate aceste ispite ne scapă discernămîntul, comparîndu-le și deosebind. Dar e cu neputință să dobîndești discernămîntul (dreapta socoteală), dacă nu o cultivi prin următoarele: întîi liniștea, liniștea naște nevoința, nevoința naște plînsul, plînsul naște frica de Dumnezeu, frica naște smerenia, smerenia naște prevederea, prevederea naște iubirea, iubirea naște sufletul nebolnav și nepătîmîtor. După toate acestea omul cunoaște că nu e departe de Dumnezeu²⁵⁸. Deci cel ce voiește să ajungă la toate aceste cinstite virtuți, să fie fără grijă

²⁵⁶ Dacă mă gîndesc că toți sîntem mădulare ale aceluiași trup al lui Hristos, nu voi mai pismui pe cel pe care-l văd mai cinstit decît pe mine, căci toată cinstirea adusă unui mădular are efect asupra trupului întreg, deci și asupra mea, ca mădular al aceluiași trup. Nici nu-l voi osîndi pe altul, ca să nu sufăr și eu de osînda ce i-o aduc, fiind mădular al aceluiași trup.

²⁵⁷ Dumnezeu te lasă, prin disprețuirea din partea aproapelui, supus ispitei vrăjmașului, ca să-ți dea prilej să rabzi fără supărare acea disprețuire.

²⁵⁸ Discernămîntul sau dreapta socoteală se află, după Ava Isaia, mai sus decît toate acestea. Adausul „nu“ e pus de Monahul Augustin la notă. În text se află. „E departe de Dumnezeu“.

de orice om și să se pregătească de moarte²⁵⁹. Și de câte ori se roagă, să înțeleagă ce este ceea ce-l desparte pe el de Dumnezeu și o va înlătura și va disprețui toată lumea (toată locuirea în lume). Și bunătatea lui Dumnezeu îi va dăruia lui aceste virtuți în grabă. Dar află că tot omul care mănîncă și bea cu nepăsare și iubește ceva al lumii acesteia nu va ajunge la ele, ci se amăgește pe sine. Deci rog pe tot omul care voiește să dea pocăința lui Dumnezeu, să se păzească pe sine de vinul mult, căci aceasta înnoiește toate patimile și alungă frica de Dumnezeu din suflet. Deci cere cu toată puterea ta de la Dumnezeu să-ți trimită frica de El, căci prin dorirea lui Dumnezeu să piară toate patimile ce războiesc bietul suflet, voind să-l despartă de Dumnezeu, ca să-l stăpînească pe el. De aceea vrăjmașii pun toată puterea să-l războiască pe om. Deci să nu cauți, frate, să te odihnești cît ești în trupul acesta, nici să nu te încrezi în tine dacă te vezi în vreo vreme odihnit de patimi. Deoarece le opresc pe ele cu viclenie pentru o vreme, gîndind că poate omul socotind că și-a desfăcut inima de ele și că se odihnește, pot să sară deodată asupra bietului suflet și să-l răpească pe el ca pe o vrabie. O fac aceasta gîndind că dacă vor face pe om să se vadă mai tare ca el în orice păcat, îl vor umili fără milă, făcîndu-i mai grea iertarea ca pentru cele de la început pentru care s-a rugat să fie iertat.

9. Să stăruim deci în frica de Dumnezeu și să păzim prin împlinire făptuirea noastră, păzind toate virtuțile care împiedică răutatea vrăjmașilor. Astfel ostenelele și oboselile acestui timp scurt nu ne păzesc numai de

²⁵⁹ Între iubire și negrija de oameni pare să fie o contradicție. Dar nu este, dacă înțelegem prin negrija de om absența voinței de-a fi lăudați de oameni. Vreau să dau omului toată atenția, dar nu vreau să am nici o atenție de la el. La această dispoziție pot ajunge dacă mă gîndesc că moartea apropiată face toate cele ce mi se dau de lume și de oameni fără importanță. Acestea două susțin urcușul meu prin virtuțile amintite.

răutate, ci pregătesc înseși cununile sufletului înainte de-a ieși din trup²⁶⁰. Învățătorul nostru, Sfântul nostru Domn Iisus Hristos, cunoscînd marea lor nemilostenie și îndurîndu-se de neamul omenesc, a poruncit cu grijă atentă inimii, zicînd: „Privegheați în orice clipă, că nu știți în care ceas va veni furul“ (Mt. 24, 42-43). Să priveghem ca nu cumva să vină și să ne găsească pe noi dormind! Învățînd pe ai Săi, le-a spus: „Luați seama, să nu se îngreuneze inimile voastre de mîncare și de băutură și de grijile vieții acesteia și să vină peste voi fără de veste ceasul acela“ (Lc. 21, 34). Știînd că cei răi sînt mai tari ca noi și arătîndu-le celor ai Săi că puterea este a Lui, deci să nu se teamă, le-a spus: „Iată, Eu vă trimit ca pe niște oi în mijlocul lupilor“ (Mt. 10, 16). Dar le-a poruncit să nu ia nimic pe drum (Lc. 9, 3). Căci deoarece nu aveau ceva de-al lupilor, aceștia nu puteau să-i mănînce pe ei. Iar întorcîndu-se ei sănătoși după ce au păzit porunca, s-a bucurat împreună cu ei, mulțumind lui Dumnezeu și Tatăl pentru ei. Și întărind inima lor, le-a zis lor: „Am văzut pe Satana ca un fulger din cer căzînd. Iată v-am dat vouă putere să călcați peste șerpi și scorpii și peste toată puterea vrăjmașului și nu vă vor vătăma pe voi“ (Lc. 10, 18—19). Deci Apostolilor Lui le-a dat stăpînirea și puterea să păzească și să împlinească porunca Lui cu teamă.

10. Dar aceste cuvinte nu sînt date numai aceloră, ci tuturor celor ce le-au împlinit. Căci iubindu-i pe ei, le-a spus cu iubire desăvîrșită: „Nu te teme turmă mică! Căci a binevoit Tatăl vostru să vă dea vouă Impărăția. Vindeți averile voastre și dați milostenie și veți avea pungi neînvechite și comori neîmpuținate în ceruri“ (Lc. 12, 32—33). După ce au păzit ei și acest cuvînt, le-a spus: „Pacea Mea vă dau vouă, pacea Mea las vouă“

²⁶⁰ Monahul Augustin dă la nota din Cod. Sinaitic: „Fraților, să avem grijă de noi înșine, că vremea e scurtă... și dacă sufletul va rămînea în frică, se va face neclintit de ispitele cele rele în Hristos Iisus, Domnul nostru“.

(Io. 14, 27). Convingându-i de aceasta, le-a mai spus: „Cel ce Mă iubește pe Mine, va păzi poruncile Mele și Eu și Tatăl meu vom veni și locaș la ei ne vom face“ (*Ibid.* 23). Iar făcându-i netemători de lume, le-a spus: „În lume necazuri veți avea, dar îndrăzniți, Eu am biruit lumea“ (Io. 16, 33)²⁶¹. Și întărindu-i astfel pe ei, ca să nu se descurajeze în necazuri, le-a vorbit de bucuria ce-o vor avea în inimile lor: „Voi sînteți cei ce ați rămas cu Mine în încercările Mele. Și Eu vă rînduiesc vouă, precum Mi-a rînduit Mie Tatăl Împărăția, ca să mîncăți și să beți cu Mine la masa Mea“ (Lc. 22, 28—30). Dar acestea nu le-a spus tuturor, ci celor ce-au răbdat cu El în încercări. Dar cine sînt cei ce au răbdat cu Iisus în încercări, dacă nu cei ce au rămas neclintîți în necazuri contrare firii, pînă ce le-au biruit? Iar acestea le-a spus lor, suindu-se pe cruce. Deci cel ce voiește să mînce și să bea la masa Lui, să se suie cu El pe cruce. Iar crucea lui Isius este înfrînarea de la orice patimă, pînă ce le desființează²⁶².

11. De aceea ucenicul iubit desființându-le pe ele, a îndrăznit să spună: „M-am răstignit împreună cu Hristos. Și nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine“ (Gal. 2, 20). Deci în cei ce au desființat în ei patimile, trăiește Hristos. Mîgîind Apostolul pe fiii săi, le-a spus: „Cei ce sînt ai lui Hristos Iisus, și-au răstignit trupul împreună cu pătîmile și cu poftetele“ (Gal. 5, 24). Iar scriind lui Timotei, fiului său, a spus: „Căci dacă am murit împreună cu El, vom și învia împreună cu El.

²⁶¹ Asigurîndu-i că prin iubirea lor față de El, El vor avea și pe El, și pe Tatăl în el, Hristos le-a dat curajul să nu le fie teamă de necazurile din lume. În El și în Tatăl Său vor avea pace, cu toate necazurile din partea lumii. Și prin pacea ce-o vor avea în el, prin prezența Treimii în el, vor birui lumea.

²⁶² Crucea este omorîrea a toată patima prin răbdarea ei. Hristos nu a înlăturat durerile ca urmări ale patimilor noastre pe care le-a luat de bună voie, ci le-a răbdat pînă le-a biruit de tot prin moarte. Noi, cu ajutorul puterii lui răbdătoare, încă le putem birui împreună cu patimile care le-au produs în noi, patimi care n-au fost în El. Dar le biruim nu murind pe cruce ca El, ci murind sufletește față de ele, împreună cu El.

Dacă răbdăm împreună, vom și împărăți împreună. De-L vom tăgădui, și El ne va tăgădui“ (II Tim. 2, 11—12). Dar cine sînt cei ce Îl tăgăduiesc pe El, dacă nu cei ce fac voile lor după trup, disprețuind Sfîntul Botez? Căci prin numele Lui ni s-a dat iertarea păcatelor, iar prin pisma noastră, iarăși vine vrăjmașul prin păcat. Domnul nostru Iisus Hristos, cunoscînd răutatea aceleia că e mare, ne-a adăugat nouă pocăința pînă la ultima răsufflare.²⁶³ Căci de nu era pocăință, nu s-ar fi mîntuit cineva. Cunoscînd Apostolul că păcătuiește cineva și după Botez, a spus: „Cel ce fură, să nu mai fure“ (Ef. 4, 28). Întrucît avem deci pecetea Botezului, să ne silim să părăsim păcatele noastre, ca să aflăm milă în ziua aceea. Căci s-a apropiat și vine „șezînd pe tronul slavei Lui și se vor aduna înaintea Lui toate semințiile“ (Mt. 25, 31—32); și fiecare se va arăta din lumina candelai Lui, care va fi în mîna lui. Deci candela celui ce nu are untdelemn se va stinge și el va fi aruncat în întuneric, dar cel a cărui candelă va lumina va intra împreună cu Hristos în Împărăția Lui.²⁶⁴

²⁶³ Dumnezeu, cunoscînd de la început răutatea diavolului și faptul că prin ispita Lui vom cădea în păcate, a dat firii noastre și posibilitatea pocăinței. Diavolul n-are această posibilitate, pentru că răutatea lui are alte proporții și nu se datorează vreunei ispite străine, ci exclusiv propriei voințe. În noi păcatul nu s-a născut exclusiv din voința noastră și nici n-a șters orice posibilitate de bine, deci de regret pentru răul făcut. Regretul pentru binele nesocotit nu înseamnă și puterea revenirii totale prin noi înșine la bine. La aceasta ne ajută Dumnezeu. Dar ajutorul lui Dumnezeu se unește cu regretul nostru pentru binele părăsit, sau cu dorirea lui. Binele nu ni se impune cu sila. Ajutorul pentru deplină revenire la bine, pentru ieșirea din păcat, deci pentru mîntuire ne-a venit însă numai prin Hristos. Căci unindu-ne cu El ca om, ne unim cu El ca Dumnezeu.

²⁶⁴ Pocăința, a cărei posibilitate ne-a dat-o Dumnezeu spre a primi ajutorul Fiului Său cînd se va întrupa, este ca o candelă. Noi trebuie să întreținem lumina din ea cu untdelemnul faptelor noastre. Și numai de vom fi luminați prin lumina candelai ce ne vine din Hristos, izvorul de lumină al tuturor, vom putea intra în Împărăția luminii. Numai de vom fi luminați, cunoscînd și acceptînd pe Hristos ca lumina lumii, ca sens al existenței, prin faptul că arată pe Dumnezeu ca Tată iubitor, avînd un Fiu iubitor, vom avea parte în veci de lumină. Pocăința e candela luminată, care ne luminează persoana, pentru că prin ea ne vedem cum ar trebui să fim și vedem și legătura noastră cu Dumnezeu și cu semenii.

12. Să ne silim deci, iubitorilor, să umplem vasele noastre cu untdelemn pînă ce sintem în trup, ca să lumineze fitilul nostru, ca să putem intra în Împărăția Lui. Și vasul este pocăința, iar untdelemnul din ele este lucrarea tuturor virtuților, iar fitilul luminător este sufletul sfînt. Iar sufletul făcut purtător de lumină prin faptele lui, va intra în Împărăția lui Hristos împreună cu El, iar sufletul întunecat de răutatea (de păcatul) sa va merge la întuneric.²⁶⁵ Luptați-vă deci, fraților, fiindcă ni s-a apropiat timpul. Fericit este, așadar, cel ce are grija aceasta. Căci rodul s-a copt și a venit timpul secerișului. Fericit este deci cel ce și-a salvat rodul său, pentru că pe el îl vor aduna îngerii în hambarul vecinic.²⁶⁶ Dar vai celor ce s-au făcut neghină, căci pe ei îi va moșteni focul.²⁶⁶ Căci moștenirea lumii acesteia, cîștigată din ea, este aurul și argintul, casele și hainele nu numai pentru că ne fac să păcătuim, ci și pentru că plecînd, le părăsim pe ele. Iar moștenirea lui Dumnezeu este nemăsurată. Pe ea „nici ochiul nu a văzut-o, nici urechea nu a auzit-o, nici la inima omului nu s-a suit” (I. Cor. 2, 9). Și pe ea a dăruit-o El celor ce ascultă de El în timpul acesta scurt. Și aceștia o dobîndesc

²⁶⁵ Întunericul iadului e produsul întunericului dracilor, care nu cunosc pe Dumnezeu deci sensul pozitiv al existenței sporește întunericul în care au început să trăiască sufletele care n-au voit să cunoască pe Dumnezeu, care explică existența și-i dă fericire din iubirea Lui, ca plîntate de viață.

²⁶⁶ Sufletul însuși cînd s-a copt, sau s-a maturizat, este rodul ce va fi adus de îngeri în magazinul sufletelor vii și reciproc iubitoare și iubitoare al Împărăției cerurilor. Și tot sufletul care nu s-a făcut astfel de rod maturizat, va fi neghina aruncată în focul cel veșnic. Cele materiale strînse în lumea aceasta se putrezesc, ca într-un foc, chiar în lumea aceasta. Nimenea nu le duce cu el în veșnicie. Dar prin dăruirea lor altora, ele capătă o valoare vecinică, pentru că prin această dăruire sufletele și-au arătat iubirea față de oamenii ce au avut nevoie de ele în acest timp scurt și au produs în aceștia iubirea lor față de dăruitori. Oamenii sînt vecinici prin sufletul lor, care vor ridica prin înviere și trupul la o viață spiritualizată. Relațiile spirituale între oameni în lumea aceasta, fie iubitoare, fie ne iubitoare, vor fi trăite în veci aducătoare de fericire în primul caz, sau de nefericire în al doilea. În lumea aceasta putem pune temelia veșnicei comuniuni fericite între noi, sau temelia veșnicului egoism chinuitor.

pentru pînea și apa și haina, pe care le-au dat celor ce au avut nevoie; și pentru iubirea de oameni și pentru curăția trupului și prin faptul de-a nu fi făcut rău aproapelui; și pentru inima lipsită de răutate; și pentru celelalte porunci păzite. Căci cei ce le păzesc pe ele, au odihnă în veacul acesta și pe ei îi vor binecuvînta oamenii; și cînd vor ieși din veacul acesta, sau din trup, vor primi o bucurie vecinică. Iar cei ce și-au împlinit voile lor în păcat și nepocăință și au trăit în împrăștierea plăcerii²⁶⁷, făptuind răutatea lor prin amăgire și arătîndu-și ușurătatea prin cuvintele lor și strigîndu-și cu fală luptele lor și dovedindu-și netemerea de judecata lui Dumnezeu și nemilostenia față de săraci și celelalte feluri de păcate, vor avea fețele pline de rușine și vor fi disprețuiți de oameni, încă în veacul acesta, iar cînd vor ieși din lumea aceasta, osînda și rușinea îl vor duce în gheenă.

Dar puternic este Dumnezeu să ne învrednicească să propășim în faptele (plăcute) Lui, păzindu-ne pe noi înșine de tot lucrul rău, ca să putem să ne mîntuim în ceasul cercetării ce va veni peste toată lumea. Căci nu va întîrzia mult timp Domnul nostru Iisus Hristos, ci va veni avînd cu Sine răsplata. Și pe cei necredincioși îi va trimite în focul vecinic, iar celor ai Săi le va dărui plata cuvenită și ei vor intra împreună cu El și se vor odihni în Împărăția Lui²⁶⁸ în vecii vecilor. Amin.

²⁶⁷ Noi caracterizări ale pocăinței și plăcerii. Pocăința fiind și un regret pentru păcatele egoismului, este și o silință de revenire în comuniune cu ceilalți. Iar plăcerile trupești sînt însoțite de o împrăștiere a cugetării. Ele îi fac pe om să nu se concentreze în sine și să vadă bucuria ce i-o aduce fapta bună față de altul. Plăcerea împiedică de aceea cunoașterea de sine a omului, cunoaștere care e o lumină proiectată în sine dar și în relațiile lui cu tot ce există, inclusiv cu Dumnezeu.

²⁶⁸ În Împărăția lui Hristos este odihna care e cerută celor adormiți și în slujba ortodoxă a înmormîntării. Este odihna de trebuințele trupești, dar și de ispitele răului, cei de acolo fiind definitiv întăriți în iubirea lui Hristos și în iubirea întregalității, care e todată o mare și neîntreruptă bucurie.

Despre gîndurile lepădării și ale înstrăinării

1. Înainte de toate, înțlia luptă este cea care însoțește înstrăinarea sau plecarea de unul singur, cînd părăsești toate și pleci în alt loc, ducînd cu tine o credință desăvîrșită și nădejdea și o inimă întărită împotriva voilor tale. Căci făcînd aceasta, gîndurile te învăluiesc în multe cercuri, înfricoșîndu-te cu ispite, cu sărăcia aspră și cu alte inchipuiri, făcîndu-te să te întrebi că de vei cădea în ele, ce vei face neavînd pe cineva care se îngrijește de tine, sau care te cunoaște. Bunătatea lui Dumnezeu te probează, ca să se arate rîvna ta și iubirea față de EL. În sfîrșit, de vei fi părăsit singur în chilie, vor fi semănate în tine gînduri grele de frică, care îți vor spune că nu numai înstrăinarea mîntuiește pe om, ci și păzirea poruncilor, aducîndu-ți în minte amintirea unora apropiați de tine după trup, gînduri care te fac să te întrebi: „Oare aceștia nu sînt și ei robi ai lui Dumnezeu?“ Îți sînt aduse în inimă temeri despre necurăția aerului, despre greutatea trupului pînă la slăbirea inimii din pricina lipsurilor. Dar de va fi în tine iubire și nădejde, răutatea acestor gînduri nu te va înrîuri și se va arăta în tine rîvna față de Dumnezeu sau faptul că-L iubești mai mult decît odihna trupului. Iar pe cei ce rabdă (necazurile) greutatea înstrăinării, această greutate îi duce la nădejde și nădejdea îi păzește de cele din partea trupului. Căci nu ți se cere numai înstrăinarea, ci să te pregătești ca să lupti cu vrăjmașii și să știi să arunci pe fiecare la vremea lui, pînă, ajungînd la odihna nepătimirii, te vei elibera, ca unul ce l-a biruit pe fiecare, răpunîndu-l la vremea lui.

2. Dar socotesc că e un mare și cinstit lucru a birui slava deșartă și a înainta în cunoștința lui Dumnezeu. Căci cel ce cade în urîțenia acestei rele patimi a slavei

deșarte, se depărtează de pace și usucă inima față de sfinți și la sfârșitul răutăților lui cade în mândria cea vicleană și în grija de-a minți. Dar tu, o, credinciosule, să ai ascunse ostenele tale și îngrijește-te cu osteneala în mii și a limbii, ca limba să nu le scoată la iveală și să le predea vrăjmașilor tăi.²⁶⁹ Căci cel ce a biruit și lepădat patimile trupului și toate căderile lui prin pocăință, și-a pregătit sufletul spre a se face sfânt, ca să-l predea lui Dumnezeu neîntinat, spre a fi învrednicit să se facă templu al Lui.²⁷⁰ Dar cel ce iubește slava de la oameni, e cu neputință să fie nepătimitor (nepătimaș). Căci dorirea ei face și pisma să locuiască în el. Unul ca acesta și-a făcut sufletul în stare să se supună multor ispite și inima lui e sfișiată de draci, neaflind neîncetat putința să săvârșească voile lui Dumnezeu. Iar sfârșitul lui este pieirea.²⁷¹ Dar celui ce a dobândit smerita cugetare, Dumnezeu îi descoperă păcatele, ca să le cunoască.²⁷² Din acela, care are împreună cu sine plînsul, deci rămîn cu el amîndouă, ies

²⁶⁹ Trebuie să ținem toți, pe cît putem, ascunse ostenele noastre pentru cele bune, ca să nu cădem în patima slavei deșarte. Mai ales prin limbă sîntem ispitiți să facem cunoscute ostenele noastre. Dar aceasta e una cu a le preda vrăjmașilor ca să le folosească împotriva noastră, sau ca să facă pe unii și alții să ne laude și astfel să producă în noi mândria. Dar vrăjmașii se folosesc de ele și pentru a ni le întoarce asociate cu ispita mîndriei.

²⁷⁰ Cea mai înaltă destinație a trupului este să fie făcut templu al lui Dumnezeu, ca să lucreze și să se arate Dumnezeu lucrînd prin el. Aceasta nu înseamnă o pasivitate a trupului. Trebuie să fie adus și trupul prin suflet la o stare de refuz al plăcerilor lui și la o bucurie de cele curate ce sesăvîrșesc prin el de suflet și prin suflet de Dumnezeu. Mîna lui Hristos n-a fost total pasivă cînd prin ea s-a atins cu tină de ochii orbului. Voile sufletului predate lui Dumnezeu, și manifestate și prin trup, nu dispar. Altfel sufletul, cît și trupul, participă cu bucurie la lucrarea lui Dumnezeu săvîrșită prin ele.

²⁷¹ Cel ce-și face numai voile lui trăiește o sfișiere a inimii, neputînd să le împlinească totdeauna. Pînă la urmă trăiește o robie completă, conștînd că nu-și face deloc voile sale, ci e stăpînit de patimi, sau de legi sau de alții. Iar aceasta e o adevărată pieire a sa ca persoană proprie.

²⁷² Cel ce cunoaște pe Dumnezeu își cunoaște păcatele, și viceversa. Dimpotrivă, cel ce nu cunoaște pe Dumnezeu, nu-și cunoaște păcatele. Căci împotriva cui ar fi păcătuit? Acela nu se cunoaște nici pe sine. Și nici nu poate porni pe calea unei îndreptări.

cei șapte draci, și sufletul lui e hrănit cu cinstea și cu virtuțile sale. Unul ca acesta nu e preocupat de osîndirea oamenilor. Căci amintirea păcatelor sale îi este una cu toate armele care îl păzesc de mînie și de război și îl ajută să rabde cele ce-i vin asupra. Dar cum nu l-ar putea atinge vreo osîndă, care să i se arate pe față înaintea lui Dumnezeu, pe cel care e stăpînit încă de păcate? Deci cînd nu poți suporta cuvîntul aproapei, și vrei să-i răsplătești lui, se ridică în inima ta războaie dureroase din pricina celor ce le-ai auzit și te fac să te întristezi de cele ce le-ai grăit. Și robia pune stăpînire pe tine și te face să ferești pe cei ce în parte se liniștesc și-ți înăsprește inima față de cei apropiați, ca față de unii ce sînt în afara iubirii. Dar luptă-te mai degrabă să dobîndești îndelunga răbdare, care biruiește mînia cu iubirea, care vindecă întristarea cu împăcarea. Iar acestea ți se dăruiesc de rugăciunea către Dumnezeu. Căci iubirea și îndelunga răbdare desființează mînia față de cei de o fire; și dacă acestea persistă în tine, în loc să te mînie împotriva aproapei, te vei mînia împotriva dracilor, iar cu aproapele te vei împăca, avînd în tine plînsul și smerita cugetare. Iar cel ce poate suporta, pentru Dumnezeu și pentru pacea gîndurilor sale, cuvîntul omului dușmănos și neînțelegător, fiul lui Dumnezeu se va chema și acesta poate dobîndi pacea sufletului, a trupului și a duhului. Căci de vor consimți acestea trei și cei înarmați împotriva legii minții vor înceta (războiul) și robia trupului se va desființa, cel în care se va întîmpla aceasta fiul lui Dumnezeu se va chema și în el se va sălășlui Duhul cel Sfînt, fiindcă s-a făcut al Lui și nu se va despărți de El.²⁷³

²⁷³ Nu poate avea cîeva pace cu semenii, dacă nu are pace înlăuntrul său. Aceasta e și o pace între minte (duh), simțire (suflet) și trup. Dar pacea interioară vine din pacea cu Dumnezeu. Și aceasta o aduce în om Duhul Sfînt, care aduce tot conținutul interior al omului într-o consimțire. Căci numai în Dumnezeu dobîndim pacea interioară.

3. Fericiți sînt cei ale căror osteneli s-au făcut întru cunoștință. Căci acestea i-au odihnit de orice povară și ei au biruit reaua lucrare a dracilor, mai ales pe a celor ai lașității, care împiedică pe om de la orice lucru bun. Ei caută să aducă o lene în mintea care voiește să stăruie în Dumnezeu, încercînd să o depărteze de la această cale.²⁷⁴ Socotesc că dacă este în noi iubirea și răbdarea și înfrinarea, nu vor putea (dracii) să facă nici un lucru în noi, mai ales de va cunoaște mintea că lenea este cea care distruge toate. Și-o vei disprețui pe ea, dacă vei fi părăsit toată materia văzută²⁷⁵. Fii treaz față de dracul întristării, ca nu cumva pentru sărăcia și necazul mare, să nu poți ajunge la marile virtuți, care constau în a nu te măsura pe tine, în a putea suporta înjurătura și în a nu fi luat în seamă în toate cele ale lumii acesteia.²⁷⁶ De nu te lupți să le cîștigi acestea, renunțarea la ele îți va aduce cununile sufletului. Căci nu cei ce s-au lepădat și au sărăcit în planul văzut sînt săraci, ci cei ce s-au sărăcit de toată răutatea și flămînzesc pururea după amintirea lui Dumnezeu.²⁷⁷ Nici cei ce au necazuri văzute nu dob n-

²⁷⁴ În ostenelile spre biruirea relexor dinșine, omul trebuie să se ajute de mintea care are cunoștința lui Dumnezeu, căci ea îi dă putere omulu să lupte împotriva păcatului ca egoism îngust, întemeiat pe necunoașterea existenței și a sensului ei.

²⁷⁵ Nu vei putea fi cucerit de demoni dacă vei disprețui materia, înțeleasă ca realitate în sine și ca mijloc de plăceri. De fapt materia nu există în sine, ci în legătură cu spiritul din om, dar mai ales în dependență de Dumnezeu, „Materia văzută“ e materia imediată. Căci materia universală, nevăzută în imediată apropiere, nu este o ispită pentru trup.

²⁷⁶ Să ne ferim de întristare, unită cu voința de-a ne măsura pe noi ca să vedem ce mari sîntem, ca și de cea adusă nouă de ocara altora sau de faptul de-a ne vedea numele legat de evenimentele deosebite ale lumii. Aceste stări le aduce dracul întristării.

²⁷⁷ Nu ajunge să fim săraci de cele materiale, în planul văzut, ci trebuie să căutăm și sărăcia în laudele de la alții, dar și sărăcia de faptele rele, care credem, în egoismul nostru, că ne îmbogățesc spiritual. Să flămînzim totdeauna după amintirea lui Dumnezeu. Să ne socotim pururea săraci în această privință“ Aceasta ne îmbogățeste cu adevărat.

desc nepătimirea (eliberarea de patimi), ci cei ce se îngrijesc de omul dinlăuntru și își taie voile lor vor lua cununa virtuților.²⁷⁸ Stăruie în inima ta, luînd seama la simțurile tale și dacă vei împăca cu tine amintirile lor, ai prins pe tîlharii care o fură. Căci cel ce pătrunde în toată amănunțimea gîndurilor sale, cunoaște pe cei ce voiesc să intre în el și să-l întineze.²⁷⁹ De te îngrijești de porunci cu inima fierbinte, vei înțelege pe cei ce te tulbură și din ce motiv te tulbură, îndemnîndu-te să-ți schimbi din lene, fără nici o cauză, locul și răzgîndindu-te, vei rămînea iarăși unde ești. Căci tulbură mintea, ca să se miște între multe, dar și să se lenevească. Dar cei ce cunosc viclenia lor rămîn netulburați, mulțumind Domnului pentru locul în care li s-a dat lor să rabde. Căci răbdarea și îndelunga răbdare și iubirea mulțumesc pentru osteneli și greutăți, dar lenevia și plictiseala și iubirea odihnei, caută locul în care sînt slăviți, dar slava celor mulți slăbește simțurile și robia adusă în mod necesar de patimi îi ia în

²⁷⁸ Nu ajunge eliberarea de patimi adusă de necazuri, ci ne este necesară grija de omul interior și renunțarea la voile proprii pentru a dobîndi virtuțile. Iarăși un paradox numai renunțînd la voia proprie, cîștigăm virtuțile, care sînt rezultatul unui mare efort. Dar de fapt cel mai mare efort este să renunțăm la împlinirea voii proprii, împlinind-o pe cea a lui Dumnezeu.

²⁷⁹ Să te gîndești la simțuri stăruind în inima plină de gîndul la Dumnezeu. Atunci te vei elibera de pornirea spre plăceri. Dacă vei împăca astfel gîndul la ele, gîndind la Dumnezeu ce-l ai în inimă, le-ai scăpat de tîlharii ce le-au furat, aservindu-le plăcerilor, sau care fură gîndirea la ele. Acești tîlhari, adică dracii, au intrat chiar în omul care se gîndește la simțurile sale și le întinează această gîndire, sau îl întinează pe cel ce se gîndește la ele. Deci trebuie să te pătrunzi pe tine însuși sau gîndul tău întinat de simțurile tale, ca să surprinzi acolo pe vrăjmașii draci și să-i alungi din tine, sau din acele gînduri. Avem aci o subtilă prezentare a fenomenului de aplecare dialogică a omului spre sine, ca și a actului de eliberare a omului de simțurile păcătoase cu care tot el și-a întinat gîndurile sufletul. Aceste complexe stări sînt prezentate de Ava Isaia într-un mod foarte concentrat. De aceea sînt necesare stăruitoare analize pentru a le face mai clare.

stăpînire și ca urmare părăsesc înfrînarea cea ascunsă, prin împrăștiere și săturare.²⁸⁰

4. Și a spus iarăși sfîntul: Dacă mintea voiește, înainte de-a înceta slăbiciunea simțurilor, să se suie pe cruce, mînia lui Dumnezeu vine asupra ei, pentru că a început un lucru peste măsura ei, nevindecînd mai înainte simțurile sale. Dacă inima ta se tulbură și nu știi să o aduni, cunoaște că fapta ta o atrage, vrei nu vrei, în tulburare, care este starea contrară firii din Adam. Dar dacă inima ta a urît păcatul și s-a despărțit de cele ce-l nasc și ai pus chinul veșnic în fața ta și te-ai înstrăinat de cele ce o atrag spre păcat și te-ai rugat în cunoștința Făcătoru'ui să rămînă cu tine, fără să-L superi în nimic, și plîngi înaintea Făcătorului, zicînd: „E propriu milei Tale să mă mîntuiești, căci eu nu pot să scap din mîinile vrăjmașilor fără ajutorul Tău”, spunînd aceasta, ia seama la inima ta, ca să nu supere pe cel ce te învață după Hristos, ca să te afli în starea conformă firii lui Iisus.²⁸¹ Căci dacă toate le-ar face omul, fără să dobîndească ascultarea și smerenia și răbdarea, s-ar abate la ceea ce e contrar firii.²⁸² Deci

²⁸⁰ Cînd simțurile slăbesc, amestecă în cele percepute răul. E vorba de o slăbiciune morală a lor, nu de una fizică. Aceasta face ca omul să fie luat în stăpînire de patimi. Mai multă putere manifestă în simțuri cel ce răbdă și se înfrinează, cel cu mintea concentrată și nu împrăștiată. O minte împrăștiată lasă simțurile slăbite să fie invadate de cele ce aduc și o slăbire a minții. Simțurile ce au o tărie morală, susținută de o minte tare, curăță cele percepute de ispite.

²⁸¹ Cînd ne aflăm în păcat, ne aflăm într-o stare contrară firii, moștenită de la Adam. Cînd facem voia lui Dumnezeu, ne-am ridicat în starea conformă firii omenești, proprie lui Hristos. Firea noastră asumată de Hristos și pârtașă de puterile ce-i vin din El ca Persoană dumnezeiască, este readusă în ceea ce-i propriu ei. Precum e propriu trupului să respire aerul curat, așa e propriu firii omenești să se hrănească din puterile dumnezeiești. E propriu firii noastre să se bucure de ajutorul dumnezeiesc și să aibă conștiința despre aceasta. Aci învățătura ortodoxă se deosebește de cea catolică, după care „natura pură” este cea lipsită de puterea dumnezeiască.

²⁸² Dacă firea s-ar afla în starea proprie ei, făcînd toate cele bune fără ajutorul lui Dumnezeu, n-ar avea nevoie de smerenie, de ascultare, de frica lui Dumnezeu, de rugăciune. Dar cum ar mai fi, în acest caz, în ceea ce este propriu omului.

el să-și predea toată inima sa ascultării lui Dumnezeu, rugîndu-se cu adevărat Lui și zicînd: „Doamne, sînt înaintea Ta, învrednicește-mă de voia Ta, pentru că eu nu cunosc ce-mi este de folos. Luptă-te Tu, căci eu nu cunosc răutatea lor”.²⁸³ Și dacă luc ezi conform firii lui Iisus. El nu te va lăsa să rătăcești în ceva. Dar dacă nu împlinești decît o singură poruncă, nu te-ai predat pe tine ascultării de EL și în acest caz nici EL nu se va îngîji de tine. Căci precum un locșor nu poate ajuta celui ce-l lucrează să-l curățească de neghină și de aceea dacă samănă în el sămînța, nu poate face să odrăslească cele după fire împreună cu cele contrare firii, ci acestea le înecă pe primele, pentru că sînt mai adînci în rădăcini, așa, dacă nu te cureți pe tine de voile trupești, nu te poți păzi de păcat, dacă nu te păzești pe tine de cele ce-l nasc.

5. Iar acestea sînt slăbiciunea sufletului. Ea e maica cea rea a păcatului. Și această trîndăvie naște o voie favorabilă ei. Și voia aceasta și lărgimea ei nasc disprețul.²⁸⁴ Inima care vrea să fie de sine naște iubirea conlucrării cu lumea, naște pornirea de-a căuta cele ce nu se deosebesc de tine, naște pornirea de a-ți preda auzul celui ce vorbește pe alții de rău, naște pornirea de-a auzi cuvinte și de-a le transmite altuia, naște pornirea de-a căuta cele ale lumii, naște pornirea de-a

²⁸³ Omul nu poate face cele ale omului, pentru că nu se poate elibera de puterile vrăjmașului fără ajutorul lui Dumnezeu. El nici nu știe ce-i este de folos fără lumina lui Dumnezeu. De aceea voia omului în ea însăși nu știe ce are de făcut spre folosul lui. De aceea se roagă omul lui Dumnezeu să-i descopere voia Lui, ca să știe ce să facă în interesul său. Omul nu cunoaște prin el însuși nici răutatea, că e de la diavolul și că e răutate. El crede, în mîndria lui, că tot ce voiește el, supunîndu-se ispitelor egoiste, este bun.

²⁸⁴ Voia proprie nu e strîmtă, și nu voiește să ne îngusteze, ci voiește să facă orice. Voința aceasta de lărgime, care se împacă și cu o lenevie, care nu vrea să i se poruncească să facă ceva, disprețuiește strîmtorarea ce i-o impune voia lui Dumnezeu, strîmtorare care, pe de altă parte, adîncește pe om în cele proprii spirituale, sau în cele bune.

învăța pe cel ce nu întreabă, naște pornirea de-a mușca pe aproapele și naște și alte multe rele. Dacă a înaintat deci cineva cu adevărat, sau voiește să înainteze, să se păzească pe sine cu cunoștință de cele ce nasc păcatele, și de păcatele care slăbesc pe om prin ele înseși. Iar cel ce luptă, le vede acestea și amărăciunea adusă de ele, precum cel ce disprețuiește lupta, își pregătește sieși chinul vecinic. Cel ce se teme de slăbiciunea trupului nu ajunge la starea cea după fire. Dar de cade înaintea lui Dumnezeu în toată osteneala lui, puternic este Dumnezeu să-l odihnească pe el.²⁸⁵ Astfel precum Ghedeon, dacă n-ar fi sfărîmat ulcioarele, nu ar fi luat în mîna lui lumînările și n-ar fi văzut lumina lor (Judec. 7,19), așa dacă omul n-ar disprețui trupul, n-ar vedea lumina dumnezeirii.²⁸⁶ La fel, dacă Iail, femeia lui Havei Chineul, n-ar fi luat țarușul cortului, n-ar fi nimicit pe Sisara, adică mîndria (Judec. 4,21). Astfel, dacă mintea e întărită și se pregătește să urmeze iubirii care stinge toate patimile trupului, fiindcă e „îndelung răbdătoare și bună” (I Cor. 13,4), urăște pisma și mîndria și cugetă în inimă potrivit firii și nu lasă ceva contrar firii să o stăpînească, ci se opune cu puterea ei celor contrare firii, pînă ce le scoate din fire. Dar dacă mintea adevărată devine cap al sufletului, nu se întîmplă acestea cînd sufletul își amintește de toate

²⁸⁵ Cel ce se teme de slăbiciunea trupului nu luptă să se curețe de patimile care îl aduc la starea neconformă firii. Dar de cade în rugăciune la Dumnezeu, cerînd ajutorul Lui, Dumnezeu îi dă putere să împlinească ostenelele curățirii de patimi și să se simtă odihnit chiar în aceste ostenele.

²⁸⁶ Avem aci continuarea ideii că omul nu se realizează ca om decît în Dumnezeu, depășind trupul ca existență de sine. Cînd omul rămîne în sine, despărțit de Dumnezeu nu vede dumnezeirea și nu-și lărgeste în mod dorit cunoștința. Omul trăitor în sine însuși slăbește, fiind luat în stăpînire de patimi.

nedreptățile săvârșite contrar firii în tot timpul cât a fost amestecat cu cele naturale²⁸⁷.

6. Stăpînul nostru Iisus Hristos, cînd a făcut milă cu Sfinții Săi, a despărțit pe cruce pe tîlhari. Căci fiind răstigniți cei doi, El era în mijlocul lor. Și cel de-a stînga, s-au tulburat, știind că a încetat urîta lor prietenie. Căci privind el spre cel din dreapta, acesta privea la Iisus cu smerenie și frică, zicînd: „Pomeneste-mă cînd vei veni întru Împărăția Ta“ (Lc. 23,42). Deci e clar că nu mai sînt prieteni, nici nu mai poate cel din stînga să-l atragă pe cel din dreapta la gîndurile lui rele. Cei ce n-au ajuns încă la starea aceasta, cad și se scoală și ei împreună cu aceia, pînă vine la ei mila. Deci e bine să aibă grijă fiecare să înțeleagă cele ale sale cu frică și cu smerita cugetare, ca cel din dreapta. Căci smerita cugetare dă putere să se suporte disprețuirea. Cînd deci cineva se desparte pe sine de cel d-a stînga, cunoaște întocmai toate păcatele ce le-a făcut față de Dumnezeu. Fiindcă nu-și vede cineva păcatele de nu se desparte de ele printr-o despărțire amară. Cei ce au ajuns la măsura aceasta, au aflat plînsul și rugăciunea și rușinea înaintea lui Dumnezeu, aducîndu-și aminte de urîta prietenie (cu alții) în patimi.²⁸⁸ Dar puternic este Dumnezeu să întărească pe cei ce lucrează în chip ascuns întru smerita cugetare. Și a Lui este cîntecul și slava în vecii vecilor. Amin.

²⁸⁷ Iail, soția lui Haver, care omoară pe Sisara, dușmanul aceluia, este mintea care, din iubire față de ceea ce e propriu firii, omoară mîndria instalată în interiorul ei, rămînînd numai în ceea ce este conform firii. E o luptă pe care o dă chiar înlăuntrul său omul cu răul pătruns în sine, ca să-l scoată din sine. Dar lupta aceasta o poartă omul cu ajutorul lui Dumnezeu, așa cum Iail omoară pe Sisara cu un țaruș din cortul sfînt. Să afirmă în continuare că cele bune și dumnezeiești sînt conforme firii, precum lipsa puterii dumnezeiești și bune în om coboară firea lui la ceea ce e contrar ei.

²⁸⁸ Nu-și cunoaște cineva păcatele pînă nu se desparte de ele. Căci pînă ce le săvîrșește omul cu plăcere nu cunoaște pe Dumnezeu, față de care anumite fapte sînt păcate. În panteism nu există păcate. De aceea nici smerenie, nici rugăciune, nici plîns pentru ele. Tîlharul de-a dreapta a ajuns la toate acestea. Cel de-a stînga rămîne în întuneric, în nepăsare, în mîndrie.

CUVÎNTUL XVIII

Despre iertarea (neșinerea minți) a răului

1. Prea Sfântul Apostol a poruncit fiilor săi zicînd: „Domnul este aproape. Nu vă împovărați cu nici o grijă. Ci întru toate, prin rugăciune și cerere, cu mulțumire să fie arătate cererile voastre lui Dumnezeu. Și pacea lui Dumnezeu va stăpîni în inimile voastre“ (Filip. 4,5—7). Și în Evanghelia după Marcu, Domnul spune ucenicilor: „Iertați toate păcatele greșiților voștri, ca și vouă să vă ierte Tatăl vostru“ (Mc. 11,261; Mt. 6,14). Înfricoșător este cuvîntul Domnului, că de nu vezi inima ta curată față de toți, să nu ceri nimic de la Dumnezeu, căci îi aduci ocară, odată ce fiind păcătos și avînd vreo supărare față de omul asemenea ție, spui Celui ce cunoaște inimile: „Iartă-mi păcatele mele“. Unul ca acesta nu se roagă cu mintea, ci cu buzele, întru neștiință. Fiindcă cel ce voiește cu adevărat să se roage lui Dumnezeu cu mintea, în Duhul Sfînt și cu inima curată, își cercetează, înainte de-a se ruga, inima sa, de este neîmpovărată de vreo grijă față de orice om, sau nu. Și dacă nu o face, se amăgește pe sine. Căci în acest caz, nu este cine să-l asculte pe el, pentru că nu mintea lui se roagă, ci împlinește o obișnuință a orelor de canon. Dar cel ce voiește să lucreze în chip curat, va cerceta întîi mintea lui, ce are în ea. Astfel, de zici: „Miluiește-mă“, miluiește și tu pe cel ce te roagă, și de zici: „Iartă-mă“, iartă și tu, nevrednicul. Iar de zici: „Nu-Ți aduce aminte de păcatele mele“, nici tu să nu refuzi să ierți păcatele aproapelui tău. Și dacă zici: „Nu-Ți aduce aminte de relele ce le-am făcut, fie cu voia, fie silit — deși nu este silă — nu trebuie să gîndești ceva împotriva vreunui om. De n-ai ajuns să faci acestea, în zadar te rogi. Căci Dumnezeu nu te va asculta, după Scripturi, cînd ceri: „Iartă-mă“.

Spui iarăși în rugăciunea ta, după Evanghelia de la Matei (6,12): „Și ne iartă nouă greșalele noastre, ca și noi să iertăm greșităilor noștri“, iar în cea după Luca se spune: „De veți ierta oamenilor păcatele lor, va ierta și Tatăl vostru cel din ceruri“.

2. Ți-am dat ție toată iubirea mea, ca, ceea ce voiești să ți se facă de către Dumnezeu, să faci întâi tu.²⁸⁹ Și făcând aceasta, te vei elibera pe măsura în care ai făcut-o aceasta cu oamenii.²⁹⁰ Căci dacă ai curățit inima ta, față de toată făptura, neținînd minte răul vreuneia, trebuie să păzești ceea ce ți-a spus. Căci Dumnezeu ți-a spus un lucru adevărat și nu numai cuvinte ale limbii. De aceea tot omul se leagă el însuși pe sine de gheenă și se dezleagă, căci nimic nu e mai rigid (mai hotărit) ca voința, fie în aplecarea spre moarte, fie spre viață. Fericiti sînt deci cei ce au iubit viața vecinică, că nu se vor ciocni de nimic. Căci lupta este întru osteneală și în sudoarea ascunsă a inimii, față de gîndul care te apasă, ca să nu lase săgeata lui să rănească inima ta. Iar în acest caz, osteneala ta va consta în a o vindeca, de nu vei avea păcatele tale stînd totdeauna înaintea ta. Și dacă vei auzi ce rău ți s-a făcut de cineva, osteneala ta va consta în a opune voia ta cea bună, ca să nu-i răspunzi în inima ta fie defăimîndu-l, fie judecîndu-l, fie vorbindu-l de rău sau predîndu-l în gura altora și cugetînd după aceea: „Nici un rău nu este în mine“. Dar de este în tine frica de gheenă, și ea va birui relele ce voiesc ca tu să răsplă-

²⁸⁹ Hristos a dat omului toată puterea Lui de iubire, ca tot ce voiește să-i facă Dumnezeu, să facă el mai întâi. Fără acest dar al iubirii lui Dumnezeu, omul n-ar putea să facă altuia ceea ce-i face lui Dumnezeu, nici după ce Dumnezeu i-a făcut lui aceea, impresionîndu-l prin acea faptă. Cu atît mai puțin ar putea face altuia ceea ce cere el lui Dumnezeu, înainte de a cere lui Dumnezeu să-i facă El aceasta. De fapt noi vom vedea toată iertarea ce ne-o dă Dumnezeu de abia la judecata din urmă. Dar noi trebuie să arătăm de acum această iertare a semenului nostru.

²⁹⁰ Atîta vom fi iertați la judecata din urmă, cît am iertat noi altora.

tești aproapei, îți va spune: „Nevrednicule, roagă-te pentru păcatele tale, căci iată Dumnezeu te-a răbdat pînă azi, nearătîndu-ți-le, dar tu păstrînd dușmănia față de aproapele, îl arunci pe el în gura oamenilor; căci avînd păcatele vădite sau neclintite, nu te lași împlînzit de nici o iertare. Deci dacă inima ta se va înmuia și te vei păzi pe tine de rele, mila lui Dumnezeu va fi cu tine. Dar dacă inima ta cea rea va rămîne aspră față de aproapele, încă nu te-a dus pe tine amintirea lui Dumnezeu înaintea Lui. Iartă-mă. Căci eu sînt cu totul sărac și umilit de păcatele mele. Dar îți scriu acestea făcîndu-mi să se rușineze inima mea. Căci de nu ajunge omul la starea după fire a Fiului lui Dumnezeu, în zadar sînt toate ostenele lui.²⁹¹ Căci agricultorul semănînd sămînța lui, așteaptă o înmulțire a ei. Dar dacă va lucra împotriva vîntului, întristarea îi va stăpîni inima pururea, pentru păgubirea de semințe și pentru zădărnicia ostenelelor pe care le-a depus cu pămîntul.

3. Petru Apostolul, răstignit în Roma, s-a rugat să fie răstignit cu capul în jos, arătînd prin aceasta taina contrară firii ce stăpînește pe tot omul. Căci a arătat că tot omul botezat trebuie să răstignească stările rele, contrare firii, care a pus stăpînire pe Adam și l-a aruncat pe el din slava lui în osînda rea și în rușinea veșnică. Deci trebuie războite cu mintea în chip bărbătesc și urîte toate cele văzute contrare fiecărui om și combătute cu ura cea mai amară pînă la capăt. Și acestea sînt relele ce stăpînesc pe toți fiii lui Adam; cîștigul, cînstirea, odihna, lauda cu cele ce le părăsești, înfrumusețarea trupului, ca să fie nevătămat și frumos, și căutarea hainei frumoase. Acestea hrănesc plăcerea,

²⁹¹ De nu ajunge omul la o stare nepăcătoasă, care e starea conformă firii, identică cu aceea a firii omenеști din Hristos, zadarnice îi sînt toate ostenele lui.

pe care șarpele a aruncat-o în gura Evei. Din ele cunoaștem și noi că sîntem fiii lui Adam; din gîndurile rele care ne-au făcut pe noi dușmani ai lui Dumnezeu.²⁹² Fericit este deci cel ce s-a răstignit și a murit și a fost înmormîntat pentru cunoștința lui Dumnezeu. Și urmînd pe sfintele urme ale lui Iisus, Care s-a făcut om pentru noi, să ne facem asemenea Lui prin smerenie și sărăcie și prin desființarea ocărilor și a necinstirii prin răbdarea, pentru a nu mai fi tulburați din pricina trupului, nici înfricoșați de cursele răului, ci să avem pace cu toți.²⁹³ Cel ce a voit să desființeze aceste rele, îmbrățișîndu-le fără silă, este asemenea lui Hristos, fiu al lui Dumnezeu și frate al lui Iisus. Să dea Dumnezeu ca noi toți să fim în numărul celor aleși ai Lui și să dobîndim bunătățile vecinice, în Domnul nostru Iisus Hristos, a Căruia este slava și stăpînirea în vecii vecilor. Amin.

CAPITOLUL XIX

Despre bolile sufletului

1. Îmi este plăcut să strig cu proorocul Isaia: „Răbda-vei, ca cea care naște am rezistat; deznădăcina-voi și voi usca“ (Is. 42, 14). Dacă te-ai fi cunoscut pe tine însuți, că izvorul Sfîntului Duh curge în tine, dușmanii tăi s-ar risipi cu siguranță și ar pieri. Iar Mîntuitorul nostru zice: „Nici nu vor zice: iat-o aci sau acolo! Că Împărăția lui Dumnezeu înlăuntrul vostru este“ (Lc. 17,21). Sînt unii care spun cîte sînt ale Împărăției lui

²⁹² Acestea sînt rele cînd ne fac să găsim în ele plăceri mai mari ca cele ce ni le dă gîndul la Dumnezeu, sau decît ajutorarea altora din iubire.

²⁹³ Mergînd cu Hristos pînă la moarte în răbdarea ocărilor, ele nu mai au putere să ne supere și să ne dezbine și deci avem după aceea pace între noi ele nemaiînsemnînd nimic pentru noi.

Dumnezeu, dar nu le împlinesc acestea,²⁹⁴ și sînt alții care le fac acestea, dar știindu-le puțin și în chip ocolit, e foarte puțin între ei Împărăția lui Dumnezeu, cum zice Mîntuitorul. Dar Sfîntul Duh vine în cei ce se îplinește Cuvîntul lui Ioan - Evanghelistul, despre care acesta spune: „Le-a dat lor putere să se facă ai lui Dumnezeu, în cei ce cred în numele Lui, care nu din sînge, nici din voia bărbatului, ci din Dumnezeu s-au născut“ (Io. 3,16). Aceștia au fost eliberați de necazul care a cuprins-o pe Eva: „În dureri vei naște fii“ (Fac. 3,16). Aceștia s-au eliberat de amarnica hotărîre impusă lui Adam: „Blestemat este pămîntul întru lucrurile tale“ (Ibid. 17). Aceștia sînt cei ce au primit harul, pe care l-a primit Maria: „Duhul Sfînt va veni peste tine și puterea Celui Prea Înalt te va umbri“ (Lc. 1,35). Pentru că așa cum necazul a cuprins pe Eva și sămînța ei pînă în ziua de azi, așa bucuria a cuprins pe Maria și pe toți bunii creștini în veci. Deci altfel sîntem fii ai Evei și am cunoscut blestemul ei peste noi pentru gîndurile noastre rele; și altfel trebuie să înțelegem că sîntem fii ai lui Dumnezeu pentru gîndurile bune ale Sfîntului Duh și pentru patimile lui Hristos, dacă le avem cu adevărat în trupul nostru.²⁹⁵ Fiindcă așa s-a scris de către Apostol: „Pe voi înșivă vă cercați... oare

²⁹⁴ Monahul Augustin la notă: „Sînt unii care grăiesc cele ale Împărăției, dar nu le lucrează; și sînt alții care lucrează cele ale Împărăției, dar nu în cunoștință. Dar dintre cei în care a fost cuvîntul Mîntuitorului: „Împărăția lui Dumnezeu înlăuntrul vostru este“, puțini sînt și greu de aflat, cei în care a venit Duhul Sfînt al lui Dumnezeu și s-au născut cu adevărat din Dumnezeu, după cuvîntul Apostolului Ioan și, lepădînd chipul celui pămîntesc și luînd chipul celui ceresc, s-au preschimbă din slavă în slavă și au pe Hristos locuind în ei prin credință. În aceștia și sufletul și trupul s-au unit fără pată cu Duhul prin lucrarea Duhului și rămîn nevinovați și necerțați de conștiință, fiind înconunați cu pacea lui Dumnezeu în inimile lor. Pe aceștia vrăjmașii nu-i mai pot vătăma“ (Everget., *Cartea a doua*, cap. 22).

²⁹⁵ Dacă ne însușim real patimile lui Hristos, adică durerile Lui pentru păcatele noastre (pe care întii și le-a însușit El, scăpăm de păcatele noastre, cum le-a biruit El prin patimile Sale. Dar această libertate de ele ne vine de la Hristos, născîndu-ne și noi din Duhul Sfînt cum S-a născut El. Această naștere are loc la Botez. Prezența Duhului Sfînt în noi ne însuflă și nouă starea și gîndurile frățietății cu Hristos.

nu vă cunoașteți că Iisus Hristos locuiește în voi? Afară doar de nu sînteți netrebnici“ (II Cor. 13,5). Deoarece cînd „am purtat chipul celui pămîntesc“ (I. Cor. 15, 19), am cunoscut că sîntem fiii ei (ai Evei) din gîndurile materiei rele, gînduri locuind în noi, care sînt slăbiciuni ale sufletului, cei ce poartă „chipul celui ceresc“ cunosc că sînt fii ai lui Dumnezeu prin Sfîntul Duh, care locuiește în ei. De aceea strigă Isaia: „Pentru frica Ta, Doamne, am luat în pîntece și am trăit durerile nașterii și am născut duhul mîntuirii, pe care L-am adus pe pămînt“ (Is. 26,17—18). Și iarăși s-a scris în Ecclesiastul: „Precum se încheagă oasele în pîntecele celei însărcinate, așa nu cunoști cele ce le face Dumnezeu“ (Eccl. 11,5). Pentru că precum Sfînta Fecioară a purtat pe Fiul lui Dumnezeu în trup, așa cei ce au primit harul Sfîntului Duh Îl primesc totodată împreună cu el și Îl poartă pe Acela în inima lor. Această pentru ca, precum zice Apostolul: „Să vă dea vouă, după bogăția slavei Lui, să vă întăriți cu putere prin Duhul Lui în omul dinlăuntru, ca să locuiască Hristos prin credință în inimile voastre, înrădăcinați și întemeiați în iubire, ca să-L puteți cunoaște împreună cu toți sfinții“ (Ef. 3,16—18)²⁹⁶; și iarăși: „Avem comoara aceasta în vase de lut, ca să se vadă că puterea covîrșitoare este a lui Dumnezeu și nu de la noi“ (II Cor. 4,7).²⁹⁷

²⁹⁶ Adevărata cunoaștere a tuturor dimensiunilor existenței, a lătimii, a lărgimii, a adîncimii și înălțimii existenței, ne vine prin Duhul lui Hristos și prin Hristos Însuși. Căci în El ni s-a arătat iubirea nesfîrșită a lui Dumnezeu cel nemărginit. Închiși în noi înșine cu mîndrie, n-avem nici o cunoștință reală. Dacă nu ni s-ar fi arătat prin Hristos că Dumnezeu este un Tată, care are un Fiul din veci, deci că este un Dumnezeu al iubirii din veci și că din această iubire a trimis pe Fiul Său la oamenii, creați din iubire, pentru a-i face și pe ei frați ai Fiului Său și fii ai Săi după har și a-i ridica, scăpați de moarte, într-o vecinică comuniune fericită cu Sine, de unde am cunoaște aceste adînci și înalte sensuri ale existenței?

²⁹⁷ Veșnicia, fericirea, bucuria, bogăția vieții noastre spirituale este de la Dumnezeu și nu de la noi. Vasul de lut al trupului nostru este și el de la Dumnezeu. Dar el ni s-a dat în puținătatea puterii lui, ca să se vadă și slăbiciunea noastră, cînd rămînem în noi înșine.

2. Dacă în sfârșit ai ajuns aci, în același chip ești prefăcut în slavă și se împlinește în tine cuvântul Apostolului: „Și pacea lui Dumnezeu să stăpânească (să fie ca o încununare) în inimile voastre“ (Col. 3,15)²⁹⁸. Aceasta înseamnă că „Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi“ (Rom. 8,11). Și ca urmare, „din întuneric a strălucit lumina în inimile voastre spre strălucirea slavei lui Dumnezeu“ (II Cor. 4,6)²⁹⁹. Și dacă s-a săvârșit aceasta, „să stea mijloacele voastre încinse și făcliile voastre aprinse. Și astfel veți fi ca slugile ce așteaptă pe Stăpînul lor, care se va întoarce de la nuntă“ (Lc. 12,35—36).³⁰⁰ Să faci aceasta, ca să nu se închidă atunci gura ta, neavînd ce răspuns să dai în mijlocul sfinților. Și dacă știi că vasul tău are untdelemn, ca fecioarele înțelepte (Mt. 25,4), vei intra cu mirele în camera de nuntă și nu vei fi lăsat afară. Aceasta înseamnă să simți că duhul tău și sufletul tău se vor uni cu El fără întinare și se vor scula în ziua Domnului Iisus Hristos

²⁹⁸ Pacea nu crește din noi, ci ne vine în inimă de la Dumnezeu, ca o încununare. Dar dacă vine ca o încununare, înseamnă că se datorează și unui efort al nostru. În toate cele bune este o înfîlțire, o împreună lucrare între Dumnezeu și om. Dar oare nu Dumnezeu i-a dat omului puterea să colaboreze cu El? Însă omul poate și să nu folosească puterea de colaborare dată lui.

²⁹⁹ Duhul face să strălucească „din întuneric“ în inimile noastre lumina cunoștinței. Prin noi însine sintem întuneric. Dar este în noi o sete de lumină și o capacitate de-a ne face purtători ai luminii lui Dumnezeu, venită în noi prin Duhul Sfînt. Dumnezeu este toată lumina. În El este tot sensul existenței, pentru că e conștiința nemărginită și vecinică. Dar sintem făcuți și noi capabili să o primim; ni s-a dat o conștiință, capabilă să primească și să poarte ca o mină lumina venită în noi de la Dumnezeu. Dar această lumină sau cunoștință este deplină numai pentru că este lumina sau cunoștința slavei eterne a lui Dumnezeu, care ne dă și nouă eternitatea. Dacă ne-ar lumina numai ca pe niște existențe trecătoare, sau chiar pe Dumnezeu l-ar lumina numai ca pe o persoană conștientă trecătoare, ieșită dintr-o esență inconștientă vecinică, aceasta n-ar fi o lumină deplină, nefiind o lumină a slavei eterne a lui Dumnezeu. Numai în lumina slavei vecinice sau a unui sens vecinic al lui Dumnezeu, se luminează și omul de o slavă vecinică (sau de un sens vecinic). Numai din vecinicia lui Dumnezeu îi vine și omului vecinicia.

³⁰⁰ Dar fiecare om, ca o slugă care și-a aprins lumina de la Stăpînul său, trebuie să aibă grijă și el să țină în mîna, lumina aprinsă pînă se va întoarce la judecata din urmă.

nepătată și vei fi neînvinovățit și nemustrat de conștiință. Și dacă te-ai făcut copil după cuvîntul Mîntuitorului care zice: „Lăsați copiii să vină la Mine, că a lor este Împărăția cerurilor“ (Lc. 18,16; Mt. 19,13), te-ai făcut cu adevărat mireasă a Lui și Duhul cel Sfînt al Lui te-a moștenit pe tine, încă fiind tu în trup. Iar de nu, așteaptă întristare și suspinare amară, pentru că rușinea și osînda te însoțesc pe tine înaintea sfinților. Și cunoaște că, precum fecioara, sculîndu-se în fiecare zi dimineața, nu e atinsă de altă grijă înainte de-a se înfrumuseța pe sine pentru mirele ei, uitîndu-se de multe ori în oglindă, ca nu cumva să se afle vreo pată pe obrazul ei și să nu-i placă mirelui, la fel sfinții au multă grijă noaptea și ziua să-și cerceteze faptele și gîndurile lor și să vadă de sînt sub jugul lui Dumnezeu și al Sfîntului Duh, sau nu. Deci, luptă, frate, cu grijă, cu osteneala inimii și a trupului, întru cunoștință, ca să dobîndești vecinica bucurie, deoarece rari sînt cei ce se învrednicesc de ea și au cîștigat „sabia Duhului“ (Ef. 6,17) și și-au eliberat sufletul și simțurile de „toată întinarea“, patimilor, cum a spus Apostolul (II Cor. 7,1). „Dar puternic este Dumnezeu ca să ajute slăbiciunii noastre“ (Rom. 8,26), ca să ne învrednicim să ajungem împreună cu toți sfinții Lui. Amin.

CUVÎNTUL XX

Despre smerita cugetare

Ce este smerenia? Smerenia este a se socoti cineva pe sine înaintea lui Dumnezeu că este păcătos și că nu face nimic bun. Iar fapta smereniei este tăcerea și a nu se măsura pe sine în ceva³⁰¹; și a nu se sfădi; și supu-

³⁰¹ Smerenia constă și în a nu se măsura cineva ca să constate pînă unde a ajuns prin vreo faptă a sa. Și a nu măsura peste tot fapta sa. A nu privi la ea cît e de importantă, cît e de mare. A nu o lua în seamă.

nerea; și a căuta cu privirea în jos; și a avea ochii morți; și a se păzi pe sine de minciună; și a nu se lăsa prins în vorbire deșartă; și a nu se împotrivi celui mai mare; și a nu voi să se impună cuvântul său; și a răbda defăimarea; și a urî odihna; și a se sili pe sine la oste-neală; și a nu supăra pe cineva. Îngrijește-te deci, frate, să îplinești acestea întocmai, ca să nu se facă sufletul tău locaș a toată patima și să nu isprăvești viața ta fără rod pentru vecii vecilor.³⁰² Amin.

CUVÎNTUL XXI

Despre pocăință

1. A fost întrebat Ava Isaia ce este pocăința, sau ce înseamnă a fugi de păcat. Și a răspuns zicînd: Sînt două drumuri, unul al vieții și unul al morții. Cel ce merge pe unul, nu merge pe celălalt. Iar cel ce merge pe amîndouă, încă nu s-a socotit că merge pe nici unul, nici pe cel spre Împărăție, nici spre pedeapsa vecinică. De va muri unul ca acesta, judecata lui Dumnezeu este a Celui ce are milă³⁰³. Iar cel ce voiește să intre în Împărăție, să păzească faptele ei. Căci Împărăția este oprirea a tot păcatul. Vrăjmașii își seamănă în acela gîndurile lor, dar ele nu odrăslesc. Fiindcă dacă mintea ajunge să privească dulceața dumnezeirii, săgețile lor nu mai pătrund în ea. Căci este îmbrăcată în toate armele (în panoplia) virtuților, care o păzesc și se îngrijesc de ea, și nu îngăduie să fie tulburată, ci o fac să rămînă cu vederea ei în cunoștința de unde să fugă, și în deosebirea celor două căi și de una să fugă, iar pe cealaltă să o iubească. Dacă deci a ajuns cineva și a cunoscut slava lui Dumnezeu, acela a cunoscut

³⁰² Să nu ne ducem în viața vecinică fără nici un rod. La ce vom privi și se va privi în acest caz? Cu ce vom contribui la conținutul comun al vieții vecinice, mulțumind unii altora?

³⁰³ Cel ce merge pe amîndouă drumurile, va avea de așteptat mila lui Dumnezeu. Nu va primi prin dreptate Împărăția sau pedeapsa.

înainte răutatea vrăjmaşului. Dacă cineva a cunoscut Împărăţia, acela a cunoscut gheena. Dacă cineva a cunoscut iubirea, acela a cunoscut ce este ura. Dacă cineva a cunoscut dorirea aprinsă a Împărăţiei, acela a cunoscut ura faţă de lume. Dacă cineva a cunoscut ce este curăţia, acela a cunoscut necuviinţa uritelor mirosuri. Dacă cineva a cunoscut rodul virtuţilor, acela a cunoscut ce este rodul răutăţii. Cel ce a cunoscut că îngerii se bucură de faptele lui, acela a cunoscut că de el s-au bucurat dracii când săvârşea faptele lor. Căci dacă nu măninci din cele dulci, nu cunoşti amărăciunea celor dinainte. Căci cum cunoaşte cineva ce este iubirea de arginţi, dacă nu s-a lepădat de ea şi nu rămîne într-o mare sărăcie pentru Dumnezeu? Cum cunoaşte amărăciunea pismei, dacă nu a cîştigat blîndeţea? Cum cunoaşte tulburarea miniei, dacă nu a dobîndit îndelunga răbdare în toate? Cum cunoaşte obrăznicia mîndriei, dacă n-a cîştigat delicateţea smeritei cugetări? Cum cunoaşte uritul miros al vicleniei, dacă n-a cunoscut dulceaţa atotcuratei simplităţi? Cum cunoaşte ruşinea vorbirii împotriva altora, dacă n-a cunoscut scăderile proprii? Cum cunoaşte necuviinţa luării în ris a altora, dacă n-a cunoscut plînsul pentru păcatele sale? Cum cunoaşte frămîntarea lenei, dacă nu s-au liniştit simţurile lui şi nu cunoaşte lumina lui Dumnezeu?³⁰⁴ Căpetenia tuturor celor rele este

³⁰⁴ Numai cînd ai ajuns să cunoşti cele bune, cunoşti cu adevărat cele rele, opuse lor, în care te-ai complăcut. Căci pînă n-ai ajuns să recunoşti cele bune, prin osteneala pentru ele, nu cunoşti urîtenia celor rele în care ai trăit. Ai crezut că ele sînt bune. În zadar îţi spuneau alţii că sînt rele. Nu-i credeaî. Despre ele tu aveai părerea ta. Şi nu erau mulţi care îndrăzneau să-ţi spună că sînt rele. Trăiai deci într-un întuneric. Deşi vedeai răul ce-l făceaî atunci prin faptele tale altora, nu-ţi păsa. Căci îi dispreţuiai pe aceia. Socoteai că numai tu ai o importanţă. Privirea ţi se lărgeste şi vezi şi valoarea altora, cînd ai părăsit faptele egoiste. Numai cînd ai ajuns să guşti dulceaţa şi lărgimea celor bune, şi se descoperă urîtenia şi îngustimea celor rele în care trăiai. O comparaţie reală între ambele moduri de viaţă nu poate face decît cel ridicat la modul cel bun. De aceea cel ce s-a ridicat la cele bune, luptă în mod hotărît să nu recadă în cele rele. Dar sînt unii care nu o fac aceasta. Aceştia sînt descrişi în următoarele.

una, cea care se numește răutatea vrăjmașului. Iar maica virtuților este și ea una, care se numește frica de Dumnezeu. Și cel ce o dobîndește pe ea în curăție, naște virtuțile și taie ramurile răutății, de care am vorbit.

2. Dobîndește deci frica aceasta, iubitele, și-ți vei trăi tot timpul tău în odihnă. Căci frica de Dumnezeu este maica virtuților. Și pînă ce nu a trecut cineva peste acestea, încă nu este în Împărăția cerurilor, ci trebuie să lupte puțin cîte puțin pînă desființează pe fiecare din patimile mai înainte spuse.³⁰⁵ Iar semnul celui ce se îngrijește să cunoască de lucrează sau nu, este că întrucît lucrează stînga cele ale ei, păcatul lui încă n-a murit și nici virtuțile dreptei nu s-au împăcat cu el.³⁰⁶ Căci s-a scris: „De vă 'nfățișați pe voi robi spre ascultare, robi sînteți celui de care ascultați, fie păcatului spre moarte, fie ai ascultării spre dreptate” (Rom. 6,16). Și iarăși „Sau nu cunoașteți că Iisus Hristos este întru voi? Afară de cazul, că sînteți netrebniți” (II Cor. 13,5). Și iarăși Iacob zice: „De socotește cineva că este credincios, dar nu-și înfrînează limba, zadarnică îi este credința (Iacob 1,26). Toate acestea ne învață pe noi Duhul Sfînt, arătîndu-ne că trebuie să ne despărțim de ceea ce e contrar firii și să ne păzim de aceasta. Căci pocăința înseamnă a ne întoarce de la păcat. Și păcatul nu este unul, ci întreg omul vechi se numește păcat.³⁰⁷ De aceea zice Aposto-

³⁰⁵ Nu se poate intra în Împărăția cerurilor, decît îmbrăcat în toate virtuțile și dezbrăcat de toate patimile. Nu ajunge numai dezbrăcarea de patimi, ci e necesară și îmbrăcarea virtuții. Căci nu există o stare sufletească neutră. Virtuțile reprezintă totalitatea binelui însușit de om. În Împărăția cerurilor este relația între cei lipsiți de patimi și deveniți buni, în iubire reciprocă. Numai așa se trăiește în ea odihna și bucuria.

³⁰⁶ Pînă ce omul aflat încă în viața aceasta se îngrijește încă să lucreze, arată că nici păcatul lui n-a murit în întregime, nici cu virtuțile nu s-a împăcat complet.

³⁰⁷ Păcat este întreg omul căzut în ceea ce e contrar firii lui. Pocăința ne îndeamnă să ne opunem acestui om întreg căzut din normalitatea firii. E o silință a omului vechi întreg de-a deveni un om nou, al binelui.

lul: „Nu știți că cei ce aleargă în stadion, toți aleargă, dar unul ia premiul?“ (I Cor. 9,24). Cine este deci acesta dacă nu cel ce nu stă, ci luptă cu vitejie? Căci a spus iarăși: „Cel ce se luptă, se înfrînează de la toate“ (Ibid. 25). Să ne îngrijim, deci, fraților, de noi înșine. Și ce este această grijă, dacă nu să se arunce cineva înaintea bunătății Domnului nostru Iisus Hristos. Și puternic este față de vrăjmașii noștri, să oprească pornirile lor cele rele, de vreme ce omul este trup și sînge.

3. Iarăși a fost întrebat: ce este a se liniști cineva în chilie? Și a răspuns zicînd: A se liniști (isichia) în chilie este a se arunca înaintea lui Dumnezeu și a-și pune toată puterea să se împotrivească oricărui gînd rău al vrăjmașului. Și iarăși a fost întrebat: Și ce este lumea? Și a răspuns, zicînd: Lumea este împrăștierea păcatului.³⁰⁸ Lumea înseamnă a lucra cele contrare tirii³⁰⁹. Lumea înseamnă a împlini cineva voile sale cele după trup³¹⁰. Lumea înseamnă a se socoti pe sine trăind numai în veacul acesta³¹¹. Lumea constă în a se îngriji cineva de trup mai mult decît de suflet. Lumea constă în a te lăuda cu cele pe care le părăsești aci. Nu spun aceasta de la mine însumi, ci Apostolul Ioan o spune: „Nu iubiți lumea, nici cele din lume. De iubește cineva lumea, iubirea Tatălui nu este în el. Pentru că tot ce este în lume, este pofta trupului și pofta ochilor și trufia vieții acesteia, care nu sînt de la Tatăl, ci vin de la lume și e poftă a ei. Iar cel ce face voia lui Dumnezeu,

³⁰⁸ Păcătuiește împrăștierea, sau împrăștierea este păcat. Și împrăștierea e produsă de atenția la lume, la cele ce ni le oferă lumea, făcîndu-ne să uităm de Dumnezeu.

³⁰⁹ Lumea în sens rău este a lucra cele contrare firii. Și contrar firii este a uita de Dumnezeu și a ieși din legătura cu El.

³¹⁰ Lumea în sens rău este înțelegerea ei ca simplu mijloc de satisfacere a voii proprii privitoare la trup. Este independența de Dumnezeu și reducerea trebuințelor la cele trupești.

³¹¹ Lumea în sens îngust înseamnă a socoti că nu e decît viața în cadrul ei, fără vecinicie.

rămîne în veac“ (I Io. 2,15—17)³¹². „Fiilor, nimenea să nu vă înșele. Cel ce face dreptate, drept este. Iar cel ce săvîrșește păcatul, din diavolul este, pentru că diavolul de la început păcătuiește“ (Ibid. 3,7—8)³¹³. „Căci prietenia lumii este dușmănie față de Dumnezeu“ (Iac. 4,4)³¹⁴. Și iarăși, Apostolul Petru făcînd pe fiii lui străini de păcatul venit din lume, a zis: „Vă îndemn, fraților, ca pe niște străini și călători aici pe pămînt, să vă feriți de poftele trupești care se războiesc împotriva sufletului“ (I Petru 2,11—12)³¹⁵. Și iubitul nostru Iisus, Stăpînul, cunoscînd că lumea este îndemn la păcat, pînă ce omul o părăsește pe ea, a întărit pe ai săi, zicînd: „Vine stăpînul lumii și nu află în mine nimic din cele ale Lui“ (Io. 14,30). Și iarăși „Lumea zace sub cel rău“ (I Io. 5,19). Și a spus iarăși despre ai Săi că i-a luat „din lume“ (Io. 15,19). Din, ce lume i-a luat, dacă nu din toată împrăștierea păcatului? Deci cel ce voiește să se facă ucenic al lui Iisus, să fugă de patimi. Căci de nu le va desființa pe acestea, nu poate să se facă lăcaș al lui Dumnezeu; nici nu vede

³¹² Lumea în sens îngust înseamnă a nu cunoaște ceva pe Tatăl, ci a pune preț numai pe pofta trupului, a ochilor și pe trufia acestei vieți. Iar a nu cunoaște pe Tatăl, înseamnă a nu cunoaște pe Dumnezeu ca iubire, deci a nu se putea împărtăși nici el de iubirea lui Dumnezeu. Înseamnă a reduce totul la niște plăceri trupești trecătoare, deci a nu cunoaște propriu-zis un sens al existenței. Omul care nu cunoaște pe Dumnezeu, îngustează lumea la dimensiunile în care se concepe pe sine, sau la relațiile sale ca ființă redusă la ceea ce e trupesc și trecător în ea.

³¹³ Cine face păcatul, făcîndu-l din nerecunoașterea lui Dumnezeu ca Creator și Susținător al tuturor, deci aducînd dezordinea egoismului în toate, stă sub influența diavolului, care l-a făcut din clipa în care a început să existe, de la sine, deosebit de om, care a început să facă păcatul sub influența diavolului.

³¹⁴ Lumea ne îndeamnă la păcat, cînd o socotim ca pe o realitate în sine, deci opusă lui Dumnezeu. Așa a folosit-o diavolul pentru a atrage pe Adam și Eva la păcat.

³¹⁵ Nu sîntem pentru a folosi lumea în veci pentru trup. Ci ca niște călători ce ne pregătăm în ea pentru vecinicie. În acest sens să avem o anumită înstrăinare față de ea.

³¹⁶ a. Foarte des autorul numește pe Iisus „iubit“. Căci de El trebuie să ne alipim, nu de lume, urmînd pilda lui, care a fost numai călător în lume-

dulceața dumnezeirii Lui, dacă nu se desparte de ele. Căci a spus El însuși: „Luminătorul trupului este ochiul. Dacă deci ochiul tău este curat, tot trupul tău va fi luminat. Dar dacă ochiul tău este rău, tot trupul tău va fi întunecat“ (Lc. 11,34—35)³¹⁶. Observă deci că dacă mintea s-a făcut nesănătoasă din pricina răutății (păcatului), nu poate înțelege lumina dumnezeirii. Căci răutatea (păcatul) se face un zid întunecos minții și face sufletul pustiu³¹⁷. Așa s-a scris în Evanghelie: „Nimenia aprinzînd făclia nu o pune sub un obroc, ci într-un sfeșnic, ca cei ce intră, să vadă lumina“ (Lc. 8,16). A numit obroc nedreptatea lumii acesteia. Cît timp deci mintea se află într-o stare contrară firii, făclia dumnezeirii nu poate fi înlăuntrul ei. Dar dacă mintea se face un sfeșnic înalt și se pune în ea lumina dumnezeirii, cunoaște pe cei din casă și pe cel ce trebuie să-l scoată, îl scoate și pe cel cu care se poate împăca; îl lasă³¹⁸. De aceea a învățat (Iisus) prin ce porunci ale dumnezeirii Sale a fost luminată mintea, zicînd: „Vă spun vouă, celor ce ascultați: iubiți pe vrăjmașii voștri, faceți bine celor ce vă urăsc, binecuvîntați pe cei ce vă blestemă, rugați-vă pentru cei ce vă necăjesc și vă prigonesc; celui ce te lovește pe un obraz,

³¹⁶ Cînd ochiul tău este curat, îți vezi sau îți luminezi tot trupul. Cînd ochiul tău este rău, îți lași în întuneric tot trupul. Cînd mintea ta este curată de păcat, vezi pe Dumnezeu și prin El înțelegi lumea întreagă. Dacă despărțirea de Dumnezeu îți întuneacă mintea, nu mai înțelegi nimic.

³¹⁷ Păcatul sau răul e așezat ca un zid întunecos în fața minții, de nu mai vede pe Dumnezeu și lărgimea tuturor în El. S-a așezat ca un zid despărțitor de Dumnezeu, din care se răspîndește lumina explicativă peste toate. În acest caz, sufletul se golește de un conținut real. Lumea însăși devine inexplicabilă, strîmbată.

³¹⁸ De remarcat unirea între lumina dumnezeiască și sfeșnicul omenesc al minții. Mintea nu poate lumina dacă nu are în ea pe Dumnezeu ca lumină, sau dacă nu vine în ea lumina dumnezeirii. Lumina dumnezeirii se face lumina minții. Mintea închisă lui Dumnezeu, nu mai are în ea lumina reală. Sau redusă la lumina ei, nu mai vede decît pe omul ce are și lumea în sine, deci o lumină îngustă, care nu explică nici pe om, nici lumea. Dar dacă mintea e făcută ca sfeșnic al luminii dumnezeiești, numai unită cu ea, realizează ceea ce e propriu firii ei.

întoarce-i și pe celălalt și pe cel ce-ți ia haina, nu-l împiedica să ia și cămașa. Tot celui ce cere, dă-i și nu cere ale tale de la cel ce le ia" (Lc. 6,27—30).³¹⁹

4. Acestea le-a spus celor ce au fugit din lume, fiindcă au lăsat toate ale veacului acesta și s-au pregătit pe ei să urmeze Mîntuitorului. De aceea iubindu-i pe ei cu dragoste desăvîrșită, Mîntuitorul le-a spus: „Sculați-vă, să mergem de aici" (Io. 14,31). Unde îi ia pe ei cînd le-a spus: „Sculați-vă, să mergem de aci?", dacă nu le ia mîntea de la lucrarea veacului acestaca să-i odihnească în Împărăția Lui? De aceea întărindu-i pe ei, a spus: „Eu sînt vița, voi mlădițele. Rămîneți întru Mine și Eu întru voi. Și precum mlădița nu poate aduce rod, dacă nu rămîne în viță, așa și voi, de nu rămîneți întru Mine" (Ibid. 15,5—6).

Acestea le-a spus celor ce au părăsit lumea, fiindcă este în ei Duhul și locuiește în inimile lor. Căci zice: „Nu vă voi lăsa pe voi orfani, ci voi veni la voi" (Ibid. 14,18). Dacă iubește deci cineva pe Dumnezeu și voiește ca El să locuiască în sine, și să nu fie lăsat orfan, să aibă grijă mai întîi să păzească cele ce le-a poruncit lui Iisus, și atunci va locui în el. Căci nu este departe de noi, nici nu este între noi și El ceva, decît patimile³²⁰. Deci, frate, de spui de tine că te-ai lepădat de lume, dar te afli lucrînd ale lumii, nu te-ai lepădat, ci te amăgești pe tine însuși. Căci celor ce s-au lepădat de lume, le-a dat acest semn, zicînd: „Cel ce își iubește sufletul

³¹⁹ Împlinirea acestor porunci aduce omului lumina lui Dumnezeu. Împlinirea lor îi pun în lumină celui ce le împlinește importanța fiecărui om, chiar de este dușman. Îi arată pe Dumnezeu care-l ține în existență pe fiecare om, chiar dacă nu face voia Lui. Împlinirea acestor porunci lărgeste lumina cunoașterii celui ce le împlinește, sau lumina lărgită a cunoașterii îl ajută să le împlinească. De aceea le-a împlinit pilduitor Iisus Hristos. Lumina este astfel una cu binele. Căci binele fiind totdeauna făcut altora, lărgeste orizontul celor cunoscute și valoarea lor.

³²⁰ Hristos ca Dumnezeu e mereu lîngă noi și poate fi în noi. Numai patimile ne despart de El, pentru că, în cazul lor, nu-l iubim pe El, ci ceva al lumii, sau pe noi înșine. Prin ele, sîntem închiși Lui.

său, îl va pierde, iar cel ce l-a pierdut pentru mine, îl va mîntui“ (Ibid. 12,25). Dar cum îl pierde pe el, dacă nu prin tăierea tuturor voilor lui celor trupești? Și iarăși: „Cel ce nu poartă crucea sa, ca să-Mi urmeze Mie, nu poate să-Mi fie ucenic“ (Lc. 14,27). De ce cruce spune să o purtăm, dacă nu ca mintea să privegheze totdeauna și să stăruie în virtuți, ca să nu coboare de pe cruce, adică din înfrînarea de patimi pînă nu le taie (destiințează) pe ele și învie nebiruită? Iar celor înviați le-a dat următorul semn, zicînd: „Amin, amin zic vouă, dacă grăuntele de grîu după ce a căzut în pămînt nu moare, rămîne singur. Dar de moare, aduce mult rod“ (Io. 12,24)³²¹. Iar mîngîind pe cei ce au murit ca grăuntele de grîu, zice: „Cel ce-mi slujește Mie, va fi cinstit de Tatăl Meu și unde sînt Eu, acolo va fi și slujitorul Meu“ (Ibidem 26). Dar cum slujesc lui Iisus, dacă nu au urit lumea patimilor, împlinind poruncile Lui? Iar păzindu-le pe acestea, au avut curajul să-i spună: „Iată noi am lăsat totul și Ți-am urmat Ție. Ce va fi deci nouă?“ Și le-a arătat ce le va fi lor, zicînd: „Voi care Mi-ați urmat Mie, prin nașterea din nou, cînd Fiul Omului va ședea pe tronul slavei Sale, veți ședea și voi pe douăsprezece tronuri judecînd pe cele douăsprezece seminții ale lui Israil. Și tot cel ce a lăsat pe frați, sau surori, sau pe tată, sau pe mamă, sau soție, sau țarină, sau casa pentru numele Meu, va lua înmulțit și va moșteni viața vecinică“ (Mt. 19,27—30).³²²

5. Cunoscînd Stăpînul nostru, iubitul Iisus, că de nu va părăsi omul grija de toate, mintea lui nu poate să urce pe cruce, a poruncit să se părăsească toate cele

³²¹ Dacă nu renunță omul la pretențiile sale păcătoase, egoiste, rămîne singur, nu cîștigă pe alții pentru Hristos și pentru cele bune. Numai renunțînd la egoism, îi cîștigă pe mulți.

³²² Vor judeca și Apostolii toate popoarele — pe toți membrii lor — întrucît au lăsat și ei ale lumii, asemenea lor, urmînd pilda lui Hristos, iubind împreună cu ei și cu Hristos pe Tatăl ceresc și iubindu-se unii pe alții.

ale căror legătură și prilej coboară mintea de pe cruce³²³. Astfel se spune în Evanghelie despre unul care a venit la El și I-a zis: „Îți voi urma Ție, Doamne, dar îngăduie-mi mai întâi, ca plecând, să rînduiesc cele din casa mea“ (Lc. 9,61.) Dar cunoscîndu-l iubitul nostru Iisus, că de va vedea iarăși acelea, inima lui se va apleca iarăși spre ele și prilejurile lor îl vor depărta de la ceea ce se cuvine de aceea l-a împiedicat pe acela să plece, zicînd: „Nimenia punînd mîna pe plug și întorcîndu-se spre cele dinapoi, nu este potrivit pentru Împărăția cerurilor“ (Ibid. 62).

Iar cînd cel ce a făcut cină fiului său și a trimis pe slugile sale să poștească pe cei invitați și nici unul din ei, din pricina iubirii ce o avea față de lume, n-a putut să vină (Lc. 14,16—21) a spus întristîndu-se: „De vine cineva la Mine și nu urăște pe tatăl său și pe mama sa și pe soția sa și pe copiii și frații și surorile sale, ba și sufletul său, nu poate să-Mi fie ucenic“ (Ibid. 26). Acestea le spune învățîndu-ne că cel ce voiește să intre în Împărăția Lui, dacă nu se va pregăti mai întâi în sine să urască toate cele ce atrag inima sa spre lume nu poate să intre în Împărăția pe care a dorit-o³²⁴. Iar sfătuindu-ne să nu ne încredem numai în credință, cu lipsa făptuirii, a spus: „Intrînd împăratul să vadă pe cei așezați (la masă), a văzut acolo pe un om neîmbră-

³²³ Se urcă pe cruce de bună voie cînd nu mai ține la nimic din cele ale lumii. Aceasta e crucea la care urcă cineva de bună voie, sau o suportă de bună voie. E crucea tilharului de-a dreapta, care mîntuiește. Dar crucea impusă cuiva împotriva voii lui nu-l mîntuiește, pentru că nu i-a venit sau nu s-a suit pe ea, sau nu a suportat-o, cu voia, pentru că nu a renunțat la toate ale lumii, nedîndu-le nici un preț, e asemenea cu tilharul de-a dreapta. Propriu-zis, aceștia nu urcă pe cruce cu mintea, sau cu mintea coboară de pe ea, dacă le este impusă. De aceea nu se mîntuiesc.

³²⁴ Nu se cere ura celor apropiați decît dacă aceștia rămîn alipiți de lume, ca mijloc al despărțirii de Dumnezeu. Și nici aceasta nu e propriu-zis ură, ci dezaprobare a acestei dispoziții a lor. Cel ce cunoaște pe Dumnezeu, trebuie de fapt să stăruie să-i cîștige și pe ei pentru Dumnezeu. „Ura“ este rămînerea în despărțire sufletească de cei ce nu vreau să cunoască pe Dumnezeu, pînă se încăpățînează să rămînă astfel.

cat în haină de nuntă și a poruncit să-l arunce în în-tunericul cel mai dinafară" (Mt. 22,11—14). Căci intră pentru numele de creștin, dar sint aruncați, deoarece nu au făptuirea³²⁵. De aceea cunoscînd Apostolul că nu poate cineva iubi cele ale lui Dumnezeu, și cele ale lumii, a scris lui Timotei, fiului său, zicînd: „Nici un ostaș nu se încurcă în treburile vieții, ca să fie pe plac conducătorului de oaste. Iar cînd se luptă cineva, nu se încununează, dacă nu s-a luptat după regulile oastei" (II Tim. 2,4). Și dîndu-i puterea să spere că ostenelele lui nu se pierd, a spus că „plugarul ce se ostenește trebuie să mănînce el mai întîi din roade" (Ibid 6). Iar scriind altora, a spus iarăși: „Cel necăsătorit se îngrijește de cele ale Domnului, iar cel ce s-a căsătorit, se îngrijește de cele ale lumii" (I Cor. 7,32—35), îngrijindu-se (cum să placă femeii). Unul ca acesta va auzi glasul înfricoșător care îi va spune. „Aruncați-l în în-tunericul cel mai din afară, unde este plînsul și scriș-nirea dinților" (Mt. 25, 30).

6. Să punem fraților, toată puterea noastră, ca să îmbrăcăm haina virtuților, spre a nu fi aruncați afară. Căci în ziua aceea nu va fi la El căutare la față. De aceea a spus Apostolilor, fiilor lui: „Cei ce fac unele ca acestea nu pot moșteni Împărăția lui Dumnezeu" (Gal. 5, 21). Stiind că cei ce s-au înviednicit să se ridice din patimile moarte, nu mai au pe cineva care să-i acuze, le-a arătat lor rodul Duhului, care este. „Iubirea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, credința,

³²⁵ Făptuirea e haina de nuntă, haina frumoasă a cuiva. Faptele bune se văd. Vorbele frumoase nu se văd. Și zboară. Faptele fac pe om frumos. Ele rămîn întipărite în om. Dar deoarece faptele se săvîrșesc intervenindu-se în cele ale lumii, prin aceasta se arată că ura lumii nu e o disprețuire a ei și a activității în ea, ci evitarea influenței ce o poate avea ea în procurarea de plăceri. Lumea e bună cînd în ea și prin ea se pot face fapte bune.

blindețea, înfrînarea, răbdarea, împotriva cărora nu este lege" (Ibid. 22—23)³²⁶. Iar iubitul nostru Domn Iisus Hristos, arătându-ne că făptuirea se va arăta în ziua aceea, a spus: „Mulți vor căuta să intre și nu vor putea. Căci cînd se va scula Stăpînul casei și va închide ușa, va zice celor ce vor bate: „Nu vă știu pe voi" (Lc. 13,25). Nu putem spune despre Dumnezeu că nu cunoaște ceva, să nu fie³²⁷. Ci el a spus. „Nu vă cunosc pe voi" celor ce bat și zic. „Doamne, Doamne, deschide nouă" (Mt. 25, 11), dar nu cunosc virtuțile, El ne-a vorbit în acestea de asemenea despre cei ce au credință, dar nu au făptuirea, zicînd. „Eu sînt vița, voi mlădițele, cel ce rămîne întru Mine și Eu în El, aduce roadă multă. Iar cel ce nu rămîne întru Mine, se va scoate afară, ca mlădița și se va usca și se va aduna și se va arunca spre ardere în foc" (Io. 15,5—6). „Iar pe cele ce aduc rod bun le curățește, ca să aducă rod mai mult" (Ibid. 2). Și iarăși arătându-ne că nu izbutește pe cei ce fac voile lor cele trupești, s-a rugat zicînd. „Nu pentru lume Mă rog, ci pentru cei pe care Mi i-ai dat, că ai Tăi sînt" (Io. 17,9); și. „Eu i-am luat pe ei din lume" (Ibid. 19). Lumea iubește pe ale sale. De aceea zice. „Părinte, păzește-i pe ei de cel rău, căci sînt din lume" (Ibid. 15). Să ne cercetăm deci pe noi, fraților, de sîntem sau nu din lume și ne va păzi pe noi de cel

³²⁶ Vrăjmașul e bătut de cei buni. Nu îi poate acuza pentru bine la judecata din urmă. Căci cele bune plac lui Dumnezeu, fiind roadele Duhului dumnezeiesc, sau fiind dumnezeiești. Nu este lege care să le condamne. Nu este o lege împotriva lor, cum este împotriva celor rele. Cele din urmă sînt pedepsite cînd se fac. Cele bune nu sînt pedepsite.

³²⁷ Spunînd Dumnezeu: „Nu vă cunosc pe voi", nu arată că nu-i mai cunoaște de fapt. Căci Dumnezeu știe toate și-i cunoaște pe toți. El spune: „Nu vă știu ca ai Mei", pentru că nu v-ați întipărit de cele ale Mele, pentru că n-ați luat în voi nimic din ale Mele. Sînteți ca o mlădiță a viței care, neaducînd rod, arătați ca neavînd de fapt nimic de la Mine.

rău³²⁸. Căci El însuși a spus. „Nu numai pentru aceștia Mă rog, ci și pentru cei ce cred prin cuvîntul lor în Mine, ca toți să fie una, precum noi una sîntem“ (Ibid. 20—21); și iarăși. „Unde sînt Eu, să fie și ei cu Mine“ (Ibid. 24).

7. Observă deci cu ce mare iubire a iubit pe oamenii care s-au luptat în lumea aceasta și a urît voile lor trupești, o dată ce vor împărăți cu El în veacurile fără sfîrșit³²⁹. De aceea văzînd Apostolul Ioan acea mare slavă, a spus. „Știm că atunci cînd se va arăta asemenea Lui vom fi“ (Io. 3,2), de vom păzi poruncile Lui și vom face cele plăcute înaintea Lui³³⁰. Și iarăși a spus același: „Nu vă mirați, iubiților, că lumea vă urăște. Noi știm că am trecut din moarte la viață,

³²⁸ Numai pe cei ce nu sînt din lume îi păzește Tatăl de cel rău, căci numai pentru ei se roagă Iisus Tatălui să-i păzească. Pentru cei ce sînt din lume nu se roagă Tatălui să-i păzească de cel rău, cum nu se roagă nici pentru lume în general. Prin aceasta arată că lumea e a celui rău și de aceea și cei din lume sînt ai aceluia. Prin lume înțelege aici Iisus lumea așa cum e cugetată de cel rău și de cei ce fac voile lor, aservită voilor celui rău: o lume despărțită de Dumnezeu și folosită pentru poftele lor, contrare voii lui Dumnezeu. De fapt Dumnezeu a dat omului, prin libertate, nu numai puțința de a-și însuși prin voia lor voia lui Dumnezeu, ci și puțința de a-și însuși voia celui rău și puțința de-a folosi lumea însăși nu numai pentru a face în ea voia lui Dumnezeu, ci și voia lor una cu voia celui rău. Aceasta pentru că atît cel rău, cît și omul, pot să cugete lumea nu numai ca operă a lui Dumnezeu și ca drum spre Dumnezeu, ci și ca existînd prin ea însăși și închizînd pe om în ea însăși, ca pierînd definitiv ca toate obiectele din ea. Cei ce nu cugetă astfel, ci văd în lume un drum spre Dumnezeu, se văd pe ei înșiși în stare să se unească prin suflet cu Dumnezeu, cum este Fiul Lui făcut om. Aceștia pot ajunge unde este Iisus, Fiul Lui.

³²⁹ Cei ce L-au iubit pe Iisus sînt și ei atît de iubiți de El, că vor fi nu numai membri ai Împărăției cerurilor, ci vor fi împreună Împărați cu El în acea Împărăție. Toți sînt liberi în ea și toți au la dispoziție toate bunătățile ei dumnezeiești, împreună cu El. De aceea s-a făcut ca om Împărat al acelei Împărății, ca să ne facă pe toți cei ce ne unim cu El, prin eliberarea de patimi, și prin bunătatea ce ne-am însușit-o, împreună împărați cu El în acea Împărăție, dăruită și Lui ca om de Tatăl.

³³⁰ Vom fi împărați împreună cu Fiul făcut om în Împărăția lui Dumnezeu, dar nu vom avea această calitate prin noi înșine, ci primînd-o de la El, nu numai întrucît este și Dumnezeu, ci și întrucît El s-a făcut omul nostru model, însușindu-și toată făptuirea cea bună voită de Dumnezeu.

pentru că iubim pe frații noștri“ (Ibid. 13—14)³³¹. Și iarăși. „Tot cel ce nu face dreptatea, nu este din Dumnezeu, ca și cel ce nu iubește pe fratele său” (Ibid.) Și iarăși. „Cel născut din Dumnezeu nu face păcat, că sămînța Lui rămîne în el. Și nu poate păcătui, pentru că s-a născut din Dumnezeu“ (Ibid. 9)³³². Să punem, fraților, toată puterea noastră, avînd îndemnul acestor mărturii, căci poate ne va milui pe noi bunătatea Lui și ne va trimite puterea să ne dezbrăcăm de greutatea (jugul) acestei lumi necurate. Căci nu încetează vrăjmașul nostru să ne vîneze, voind să răpească sufletele noastre. Dar Domnul nostru Iisus Hristos este cu noi, certîndu-l prin sfintele Lui cuvinte, de le vom păzi pe ele³³³. Căci cum ar împiedica cineva pe vrăjmașul, sau cine ar avea putere împotriva lui, dacă nu cuvintele pe care le-a spus Dumnezeu către el? Acestea i se împotrivesc și îl zdrobesc pe el, fără să știe omul. Învățîndu-ne Apostolul Petru și arătîndu-ne că faptele mințuiesc pe om, a spus. „Adăugați la credința voastră virtutea, iar la virtute cunoștința, iar la cunoștință,

³³¹ În lumea văzută ca despărțită de Dumnezeu, domnește moartea. De lumea astfel văzută și trăită trebuie să ne despărțim. Iar moartea domnește în lumea astfel văzută, pentru că nu trăim în ea iubirea semenilor noștri. Despărțirea egoistă între noi ne slăbește spiritual, și această slăbire a duhului nostru ne aduce moartea trupului, pentru că slăbirea aceasta a duhului se datorează despărțirii lui de Dumnezeu. De aceea spune Sf. Ioan în continuare: „Cine nu iubește pe fratele său, rămîne în moarte“. Deci iată trei lucruri legate de lumea aceasta: despărțită de Dumnezeu, moartea definitivă, lipsa iubirii; sau lumea unită cu Dumnezeu, biruirea morții, iubirea.

³³² Cel ce se naște din Dumnezeu nu moare și nu păcătuiește, pentru că din Dumnezeu îi vine viața necontrară Lui și fără sfîrșit. Deci acela e nu numai creat din nimic, ci și primește viața necreată din El. De aceea se spune că se naște din Dumnezeu. Desigur, nu ca Fiul Lui, căci are și o existență creată.

³³³ Vorbește și diavolul neconținut, încercînd să ne convingă să folosim lumea contrar lui Dumnezeu, pentru egoismul nostru trupeșc. Strîmbă rațiunile lucrurilor, prezentîndu-le ca mijloace de satisfacere a plăcerilor noastre trupești, trecătoare. Dar se folosește și Dumnezeu Cuvîntul neîntrupat și apoi intrupat de cuvintele și de rațiunile cele drepte ale lucrurilor spre a-L vedea prin ele pe El, ca Creator, ca să-L iubim pe El și să întărim duhul nostru ca să înaintăm în unirea cu El. Atît cuvintele diavolului, cît și ale lui Hristos, au în ele intenția și forța de-a ne duce la fapte. Nu au numai un scop teoretic.

înfrînarea, la înfrînare, răbdarea, la răbdare, evlavia, la evlavie, frăția, la frăție, iubirea. Căci acestea se află și sporesc în voi și nu vă vor înfățișa trîndavi, nici necurați în cunoașterea Domnului nostru Iisus Hristos. Iar cel în care nu se află acestea, este orb și miop, și a uitat de curățirea păcatelor lui de odinioară“ (II Petru 1,5, 8—9). Iar Ioan Botezătorul zice. „Faceți roade vrednice de pocăință, căci securea stă la rădăcina pomului. Deci tot pomul care nu face rod, se taie și se aruncă în foc“ (Lc. 3,8—9). Și iarăși Stăpînul nostru Iisus Hristos zice: „Din rod se cunoaște pomul“ (Mt. 12,35). „Oare culeg din spini struguri, sau din mărarăcini, smochine“? (Mt. 7,16). Și iarăși. „Nu tot cel ce-Mi zice: Doamne, Doamne, va intra în Împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu cel din ceruri“ (Ibid. 21). Și iarăși, Iacob zice. „Credința fără fapte este moartă; și dracii cred și se cutremură“ (Iacob, 2, 17, 19—20). Căci precum un trup fără duh (fără suflare) este mort, așa și credința fără fapte este moartă. Și iarăși Apostolul, asigurînd pe fiii lui că credința are nevoie de fapte, le-a poruncit cu hotărîre, zicînd. „Toată desfrînarea sau necurația nici să nu se pomenească între voi. Căci așa se cuvine sfinților. Ci mai degrabă mulțumirea. Căci aceasta să o cunoșteți, că tot desfrînatul și necuratul și lacomul care este închinător la idoli nu are moștenire în Împărăția lui Dumnezeu“ (Ef. 5,3—5). Și întărindu-și iarăși cuvîntul, le-a spus lor: „Nimenia să nu vă amăgească pe voi cu cuvinte deșarte. Căci pentru acestea vine mînia lui Dumnezeu peste fiii neascultării. Deci nu vă faceți părtași cu ei. Căci erați altădată întuneric, dar acum sînteți lumină în Domnul. Umblați deci ca fii ai luminii. Pentru că rodul Duhului este în orice bunătate și dreptate și adevăr“ (Ibid.

6.11)³³⁴. Și iarăși. „Toată amărăciunea și mînia, și tulburarea, și strigrea să piară de la voi, împreună cu toată răutatea” (Ef. 4, 31). Și zice. „Faceți-vă următori Mie, precum și lui Hristos” (I Cor. 11,1). „Căci cîți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și îmbrăcat” (Gal. 3, 27).

8. Să ne cercetăm, deci, pe noi înșine, fraților, de ne-am îmbrăcat în Hristos sau nu. Iar Hristos se cunoaște prin curăție. Si este și locuiește în cei curați. Și cum se vor curăți altfel, decît dacă nu vor mai face relele pe care le-au făcut? Iar bunătatea lui Dumnezeu se arată în aceea că în clipa în care se întoarce omul de la păcatele lui, îl primește cu bucurie și nu-i mai socotește acele păcate, precum s-a scris în Evanghelia despre fiul mai tînăr care și-a cheltuit în chip risipitor partea lui de avere, iar la urmă a păscut porcii și dorea să se hrănească din hrana porcilor, dar pe urmă căindu-se de cele ce le-a făcut, a aflat că nu este săturare de păcate, ci cu cît le săvîrșește mai mult pe acestea, cu atît se aprinde mai mult pentru ele. Dar cînd a bătut la ușa lui pocăința, n-a amînat primirea ei, ci s-a întors la tatăl său cu smerenie, lăsînd toate voile sale cele trupești. Căci a crezut tatălui său că este milos și nu-i socotește cele ce le-a făcut. Și de fapt tatăl său a poruncit îndată să i se dea veșmîntul curăției și arvuna înfierii (Lc. 13, 11—22). Acestea le-a spus Stăpînul nostru Iisus Hristos, învățîndu-ne că, dacă ne întoarcem spre El, trebuie să părăsim întîi hrana porcilor și atunci ne primește ca pe unii ce ne-am făcut curați. Și le-a spus acestea ca să nu zăbovească sufletul, zicînd: „Cînd mă

³³⁴ Cei uniți cu Hristos sînt fii ai luminii. Ei au descoperit în El un sens al vieții. Știu că omul e destinat veșniciei. Căci omenescul a devenit propriu al Fiului lui Dumnezeu. Dar prin aceasta a arătat oamenilor bunătatea ca drum spre fericire și ca temei al ei, dată fiind bucuria adusă de comuniune. Iar puterea comuniunii ne-o dăruiește Hristos prin Duhul Sfînt. De aceea prin fapte, ca mod de realizare a comuniunii, ajungem în fericirea împărăției cerurilor.

va auzi Dumnezeu pe mine?“ Căci știe Dumnezeu timpul când e vrednic cel care cere să se bucure de mîntuire și atunci îl ascultă pe el în grabă. Să ne întoarcem, deci, cu toată inima și să nu ne descurajăm în a-L ruga. Și El ne va auzi în grabă. Căci a zis El însuși: „Cereți și vi se va da, căutați și veți afla, bateți și vi se va deschide“ (Mt. 7,7). Dar dacă cerem, sau căutăm, sau batem, să învățăm, fraților, ce căutăm, sau ce cerem de la El. Căci cel ce a venit la prietenul său la miezul nopții, l-a silit pe el, zicînd: „Imprumută-mă cu trei pîini, fiindcă a venit la mine un prieten de pe drum“ (Lc. 11,5)

9. Să aruncăm deci, fraților, de la noi lenevia și să ne pregătim spre această îndrăzneală³³⁵. Și de va vedea Dumnezeu răbdarea noastră, ne va împlini cere-rile noastre. Căci este milostiv și voiește ca omul să se întoarcă. Căci a zis: „Amin, amin zic vouă, că bucurie este în ceruri pentru un păcătos ce se pocăiește“ (Lc. 15,17). Deci deoarece avem, fraților, o astfel de milă a Lui și bogăția îndurărilor Lui, să ne ostenim din toată inima pînă sîntem în trup — și e scurt timpul vieții noastre — și să luptăm ca să moștenim bucuriavecinică și negrăită. Căci de ne vom întoarce la cele dinapoi, vom fi ca tinărul care l-a întrebat pe Domnul Iisus Hristos, cum se poate mîntui, și căruia i-a răspus El: „Vinde toate cîte le ai și le dă săracilor și ia-ți crucea ta și urmează-Mi Mie“ (Lc. 18,22), arătîndu-ne prin aceasta că mîntuirea constă în a ne tăia voia proprie.

³³⁵ Să credem cu toată hotărîrea că Dumnezeu ia în seamă pocăința noastră. Să nu avem nici o îndoială și să nu aminăm manifestarea ei în fața lui Dumnezeu. Căci și Dumnezeu o ia în seamă imediat. Aminarea încrederii că Dumnezeu va lua în seamă pocăința noastră, înseamnă slăbirea ei. Cu cît ne încredem mai mult în Dumnezeu că o ia în seamă, cu atît e mai puternică. Și cu cît o aminăm mai mult, cu atît se slăbește mai mult și o ia Dumnezeu mai puțin în seamă. Căci este o însușire importantă a lui Dumnezeu mila față de cei îndurerați. Iar unde e pocăința mare, e și durere mare. Pocăința este astfel o întoarcere hotărîtă a omului de la viața în cele rele, la o viață în cele bune, o întoarcere din durere și cu durere. Ca atare este o adevărată revoluție afectivă în viața omului.

Dar acela auzind acestea, s-a întristat foarte și a plecat (*Ibid.* 23). Căci a aflat că nu este o osteneală atât de mare a da ale sale săracilor, ca a purta crucea. Pentru că a împărți ale sale săracilor, este una din virtuți și o face omul pentru a purta crucea. Dar crucea este desființarea a tot păcatul și naște iubirea. Și fără iubire nu este nici cruce³³⁶. Cunoscînd deci Apostolul că sînt și se socotesc și unele virtuți în care nu este iubire, nici desăvîrșire a virtuților, a spus: „Dacă aș grăi în limbile oamenilor și ale îngerilor, dar dragoste nu am, m-am făcut aramă sunătoare și chimval răsunător; și de aș împărți toate averile și aș da trupul meu să fie ars, dar dragoste nu am, nimic nu-mi folosește. Dragostea îndelung rabdă, este binevoitoare, nu pismuiește, nu se laudă, nu se trufește, nu se poartă urît, nu caută ale sale, nu se aprinde de minie, nu gîndește răul“ (I Cor. 13,1—5). Cel ce voiește deci să meargă pe drumul iubirii, nu va fi tulburat de nici un om, fie că sînt buni, fie răi, și dorul de Dumnezeu rămîne în inima lui. Acest dor naște în el minia cea după fire și această minie se împotrivește la tot ce e semănat de vrăjmașul³³⁷. Și de aceea legea lui Dumnezeu află respect în el și prin frica de Dumnezeu se arată iubirea în el. Și atunci un astfel de om zice, ca și Apostolul, cu îndrăzneală: „Eu sînt gata nu numai să fiu legat, ci și să mor pentru numele Domnului nostru Iisus

³³⁶ Crucea este renunțarea la toate. Crucea primită de bună voie este una cu renunțarea la tot egoismul, ca rădăcină a tuturor păcatelor. Dar nu e numai un act negativ, ci și unul pozitiv: e iubire pentru cineva, pentru Dumnezeu sau pentru vreun om, sau pentru toți. Renunț la mine, ca să trăiască alți oameni viața superioară în Dumnezeu.

³³⁷ Autorul prețuiește „minia cea după fire“, care se opune la tot ce e rău. Nu tolerează răul. Nu e indiferentă față de rău. Ci luptă împotriva lui, nu-l face, îndeamnă la a nu se face. Minia aceasta împotriva răului se hrănește din frica de Dumnezeu și din iubirea pe care o naște această frică. Deci are loc o unire între minia împotriva răului și iubirea de Dumnezeu și de oameni. Căci iubirea nu e nepăsătoare față de rău.

Hristos" (Fapte 21,13). Fericit este sufletul care a ajuns la o astfel de iubire. Ea se face nepătimitoare.³³⁸

10. Să ieșim din lume, fraților, ca să cunoaștem cele în care sîntem³³⁹. Căci îndurător este Domnul Iisus Hristos, ca să odihnească pe fiecare după faptele lui și pe cel mic după micimea lui, precum a spus: „Multe locașuri sînt la Tatăl Meu" (Io. 14,2). Căci deși Împărăția este una, în ea fiecare află locul său și lucrul său. Să luptăm deci, frasilor, împotriva leneviei și să rupem de pe noi ștergarul întunericului, care este uitarea. Și vom vedea lumina pocăinței³⁴⁰. Să cîștigăm în noi pe Marta și Maria, care sînt suferirea răului³⁴¹ și plînsul, care plîng înaintea Mintuitorului, ca să învie pe Lazăr, adică mintea legată în multe fișii ale voilor proprii. Și astfel El își face milă și le învie pe Lazăr, căci este propriu lor să facă să fie legat Lazăr. Dar cînd Lazăr este eliberat, se face văzută rîvna Mariei și a Martei. În sfîrșit, Lazăr se afla eliberat de griji, șezînd cu Iisus, iar Marta, împlinindu-și slujirea ei cu rîvnă și bucurie și Maria aducînd vasul ei cu mir și ungînd picioarele Domnului. Să ne luptăm deci, fraților, după puterea noastră, și Dumnezeu ne va ajuta după mulțimea milei Lui. Și chiar dacă n-am păzit inima noastră, ca părinții noștri, să ne punem toată puterea ca să păzim trupurile noastre fără păcate, așa cum cere Dumnezeu, și să

³³⁸ Crucea, sau moartea de bună voie pentru Dumnezeu și pentru oameni, e unită cu iubirea pentru ei. În aceasta se vede că iubirea e cea mai înaltă dintre virtuți, sau e totalitatea virtuților și depășirea oricărei patimi biruirea a tot egoismul.

³³⁹ Cine e în stare să primească crucea, sau moartea, arată că a ieșit din lume, de care ne leagă pătimile sau plăcerile egoiste, și a ajuns la iubirea deplină de Dumnezeu și de oameni. De abia această ieșire din lume ne dă lumina cunoașterii depline că lumea nu e ultima realitate, cunoștința adevărată a sensului existenței.

³⁴⁰ Uitărea e un ștergar al întunericului, mijloc al necunoașterii.

³⁴¹ Pocăința e o lumină, pentru că ne arată ce sîntem de fapt: ne arată păcatele care ne îngustează în egoism, care ne țin în întuneric în privința înfinitei măriri a lui Dumnezeu și a datoriei noastre față de oameni.

credem că la vremea foamei care ne-a cuprins, va face milă cu noi, ca și cu sfinții Lui. „Căci deși e alta strălucirea soarelui și alta strălucirea lunii și stea de stea se deosebește în strălucire“ (I Cor. 15,41), dar sînt într-unică sfință tărie. Și slava și cinstea lor este a Lui de acum și pînă în veac³⁴². Amin.

CUVÎNTUL XXII

Despre făptuirea omului nou

Iubiții mei frați, evreul se cunoaște prin trei lucruri: prin tăierea împrejur, prin pască și prin Sîmbăta. Căci se scrie în Facere (17,12—14): „Și pruncul în a opta zi se va tăia vouă împrejur. Cel născut al casei și cel cumpărat cu argint netăiat împrejur se va pierde din poporul său, că a stricat legătura Mea“. Întîi s-a tăiat Avraam împrejur. Și semnul este acesta, că a murit stînga lui. Și acesta este chip dat celor vechi despre omul nou, căruia s-a arătat în sfîntul lui trup Domnul Iisus Hristos, ca ceea ce e vechi și acoperă bărbatul să cadă și să se piardă. Despre aceasta, Apostolul a spus: „În El ați fost tăiați împrejur cu tăiere împrejur nefăcută de mînă, prin dezbrăcarea de trupul cărnii întru tăierea împrejur a lui Hristos, fiind îngropați împreună cu El în Botez, întru care ați și înviat prin credință în lucrarea lui Dumnezeu“. (Colos. 2,11—12). Și iarăși: „Să vă dezbrăcați de viețuirea voastră de mai înainte, de omul cel vechi, care se strică prin poftele amăgitoare, și să vă înnoțiți în duhul minții voastre și să îmbrăcați pe omul cel nou, cel zidit după chipul lui Dumnezeu întru dreptate și evlavie și adevăr“ (Ef. 4,22—24). Și iarăși: „ca să muriți păcatului și să viețuiți întru dreptate“ (I Petru 2,24).

³⁴² Aceași lumină a lui Hristos va străluci din toți sfinții, chiar dacă din unii va străluci mai puternic decît din alții. Dar fiecare va socoti că o are cît poate el, la mărimea cea mai mare. Iar smerenia va face pe toți să nu se socotească mai luminați ca alții.

Acestea, despre tăierea împrejur. Iar cel ce nu le are acestea nu este tăiat împrejur, nici nu este evreu, pentru că a călcat Testamentul pe care l-a rînduit Domnul Iisus prin sfîntul Lui sînge.³⁴³

2. În vorbirea despre sfînta Pască, se spun iarăși lucruri mari. Întîi era tăierea împrejur, a doua era Pasca, a treia Sîmbăta. Căci spune Dumnezeu lui Moise: „Aceasta este legea privitoare la Pască. Nici unul de neam străin nu va mîncea din ea. Nici unul cumpărat cu argint să nu mănînce din ea. Dar vei tăia împrejur pe tot cel cumpărat cu arginți, și acesta va mîncea din ea. Aceasta să o mîncăți într-o casă, avînd mijloacele voastre încinse și avînd încălțămintele în picioarele voastre, iar în mîini avînd toiagele voastre“ (Ieșire 12, 43—48 și 11). Nu se putea mîncea Pasca decît în azime și cu mielul fript în foc cu ierburi amare (Ibid. 9.) Nu a spus să fiți încinși peste mijloacele voastre, ca să nu spună cineva că vorbește despre briu, ci „avînd mijloacele încinse“, vorbind de curăția liberă de orice patimă, care se află sub stăpînirea împerecherii întru necurăție. Iar de încălțăminte vorbește înțelegînd pregătirea și fuga de orice înțepare care vatămă conștiința și împiedică mintea să vadă curăția sa. Iar toiagul este nădejdea bărbăției în mersul lipsit de frică pe drum, spre a intra în pămîntul făgăduinței. Iar aceștia sînt cei ce ajung la odihna Sîmbetei. Sîngele este semnul sîngelui Domnului nostru Iisus Hristos, cînd a venit ca prezentă, ca să aducă cu Sine pe fiii lui Israil în moștenirea Lui. Ei se arată pregătiți de drum și fiind unși cu semnul Lui în sufletele lor, în mod arătat. Iar mănunchiul de

³⁴³ Hristos și-a vărsat sîngele pentru noi și pentru ca să ne arate că trebuie să părăsim sîngele omului vechiu, primindu-l pe al Lui, ca sîngele omului nou. Aceasta s-a arătat ca chip în vărsarea sîngelui la Evrei prin tăierea împrejur.

isop primit este suferirea răului. Căci spune: „Mîncați-le acestea cu ierburi amare“. Cercetează-te deci pe tine însuși, frate, de ești tăiat împrejur, de ți-ai uns pragurile ușii cu sîngele Mielului nevinovat, și de te-ai golit pe tine de tot gîndul pămîntesc și de te-ai pregătit să mergi pe drum fără frică sau să urci în pămîntul făgăduinței.³⁴⁴

3. Despre Sîmbăta iarăși se pot spune lucruri mari. Este și ea a acelora care s-au învrednicit de adevărata tăiere împrejur și au mîncat sfîntul paște și s-au eliberat de Egipteni și s-au odihnit (s-au sabatizat) de amara robie a lor. Căci spune Dumnezeu lui Moise: - „Șase zile vei lucra, iar ziua a șaptea este Sîmbăta odihnei Domnului“ (Ieș. 20, 9—10). „Sufletul celui ce va lucra în ziua Sîmbetei, se va pierde“, (Ibid. 31, 14) Iar Domnul nostru Iisus s-a odihnit El, Însuși în Sîmbăta adevărată și a învățat pe ai Săi cum trebuie să se odihnească (să sabatizeze), după ce s-a urcat Vinerea (pe cruce) și a făcut toată pregătirea Sa înainte de-a se urca pe ea, adică a suportat toate ocările pentru noi și le-a răbdat, lăsîndu-Se pironit pe cruce, nedesprinzîndu-Se și nici desfăcîndu-Se de ea, pînă mai răsufli, ci strigînd: „Mi-e sete“, cînd aducîndu-i „un burete muiat în oțet“ și gustîndu-L, a zis: „Toate s-au săvîrșit și plecîndu-și capul, și-a dat duhul“ (Io. 19, 28—30). Atunci L-au coborît, nemaimișcîndu-se și sabatizînd cu adevărat (ținînd Sîmbăta adevărată). Deci s-a odihnit Domnul Iisus în ziua a șaptea, și a binecuvîntat-o pe aceasta, fiindcă în adevăr s-a odihnit de toate lucrările

³⁴⁴ Numai tăiat împrejur în duh, sau botezat, poate mînca cineva Mielul nevinovat, sau se poate împărtăși, pregătindu-se, de urcarea cu Hristos spre Împărăția cerurilor, unde va avea odihna (Sîmbăta) veșnică. Căci numai pe el sîngele Mielului îl va scăpa de moartea veșnică. El trebuie să aibă briul care apără mijlocul lui de plăcerea trupească inferioară și să aibă în mînă toiagul călătoriei spre cer, iar în picioare încălțămîntea care-i ferește mîntea de înțepăturile păcatelor.

prin care a desființat patimile omenеști,³⁴⁵ precum a zis Apostolul „Că cel ce a intrat în odihna lui s-a odihnit de toate lucrurile lui, ca și Dumnezeu de ale Sale“ (Evrei, 4, 10). Aceasta este Simbăta adevărată. Deci cel ce nu o ține pe aceasta (nu o sabatizează), nu este adevărat iudeu.³⁴⁶ De aceea plîngînd Ieremia poporul, a zis lor: „Nu purtați poveri în ziua Simbetei și nu ieșiți prin porțile Ierusalimului purtînd sarcini în ziua Simbetei“ (Ierem. 17, 22).

4. Vai mie, nenorocitului, care am călcat aceste sfinte porunci și am purtat grelele sarcini în ziua Simbetei. Și dacă am murit împreună cu El și am fost îngropat și am sabatizat (am ținut odihna Simbetei), ce sînt aceste poveri grele pe care le port, pe care le împlinesc? O sarcină grea este mînia, pisma, ura, slava deșartă, vorbirea împotriva altuia, defăimarea, aprinderea furioasă, trufia, socotirea sa ca drept, dorința de-a fi văzut, cearta, iubirea de sine, critica altora. Acestea sînt însă ale sufletului. Iar ale trupului sînt: lăcomia pîntecelui iubirea trupului, iubirea înfățișărilor impunătoare, plăcerea, pofta, lipsa inimii. Toate acestea și cele asemenea acestora Domnul Iisus le-a interzis trupului sfinților și le-a omorît în trupul Său sfînt, după cuvîntul Apostolului, că: „prin cruce a omorît dușmănia în Sine“ (Ef. 2, 16), desființînd Legea poruncilor, sfînțenia Simbetei. Deci cel ce poartă amintitele sarcini grele și le face în

³⁴⁵ Primind moartea, a desființat și patimile reproșabile ale noastre și pe cele ireproșabile ale Lui, luate pentru noi, dîndu-ne și nouă puțința să trecem de la primele la cele de al doilea, dar să scăpăm și de ele. Ava Paisie stăruiește mult asupra acestei explicări originale a morții pe cruce a lui Hristos. Ar putea socoti cineva că în această explicare este o influență origenistă, care afirmă o voință a sufletului de-a se despărți de lume și a reveni la Dumnezeu. Această influență origeniste i se opune explicarea simultană a crucii din iubirea față de oameni. Lumea e criticată numai cînd e folosită în sens egoist. Cînd e folosită cu iubire față de oameni și ca prilej de iubire a lui Dumnezeu, ea nu mai are un sens negativ. Cum spune ceva mai jos, prin cruce, sau prin moartea primită cu voia, Hristos a omorît dușmănia în trupuri, nu iubirea.

³⁴⁶ În trad. latină: „Non est christianus“.

ziua Sîmbetei, cum va zice: „Sînt iudeu adevărat?“ Acesta se amăgește pe sine, căci numai numele i-a rămas. De aceea nu va primi nimic din cele de la Domnul Iisus. Căci se tăgăduiește pe sine prin faptele sale, pentru că cele ce le-a omorît, iarăși le-a înviat și cele ce le-a îngropat, iarăși le-a făptuit. De aceea este vădit că acesta nu este evreu adevărat, ci mincinos; nu este nici tăiat împrejur, nici nu ține Sîmbăta (nu sabatizează). Deci cînd va véni Domnul Iisus întru slava Sa, nu va introduce decît pe fiii lui Israil în veșnica Sa Împărăție, adică pe toți cei tăiați împrejur, pe care i-a adunat din toate popoarele, precum zice și Apostolul, că „împietrire s-a făcut din partea lui Israil, pînă nu vor intra toate neamurile“ (Rom. 11, 25). Și iarăși: „Cîți se vor potrivi dreptarului acesta, vor avea pacea și mila asupra lor și asupra Israilului lui Dumnezeu“ (Gal. 6, 16). Observi că sînt israeliți ai lui Dumnezeu, care au tăierea împrejur a inimii și sabatismul (păzirea Sîmbetei) și desființarea păcatului. Și iarăși zice: „Căci nu cel ce se arată iudeu în trup este iudeu, nici tăierea împrejur văzută este tăiere împrejur, ci iudeul cel întru ascuns și tăierea împrejur a inimii în duh și nu cea în literă“ (Rom. 2, 28—29).

5. Să luăm aminte deci, fraților, la noi înșine, pînă cînd împlinim osteneala, sau o pierdem prin negrijă, neștiind că se află în noi vrăjmașul nostru, care ne lingușește și ne atrage la orice păcat, neîngăduind ochilor noștri să vadă ceva din lumina dumnezeirii. Cercetează-te pe tine însuți, sărmane, care te-ai botezat în Hristos și în moartea Lui, ca să afli care este moartea pe care a omorît-o, dacă mergi pe urmele Lui. (I Petru 2, 22). Și arată-mi felul morții, pe care o ai tu.³⁴⁷ El este fără

³⁴⁷ Cercetează de ai murit și tu în botez moartea lui Hristos față de păcate. Mai bine-zis vezi cît de depărtată este moartea ta față de a Lui. El a murit tuturor păcatelor. Tu ești departe de această moarte a Lui.

de păcat și arătându-ți-se ție, ți-a premers în toate: în sărăcie, iar tu nu suporti sărăcia; El n-a avut „unde să-și plece capul“ (Mt. 8,20); iar tu nu suporti înstrăinarea cu bucurie; El a suportat ocările, iar tu nu suporti nici o ocară; El nu s-a răzbunat, iar tu nu rabzi să nu răspunzi răului cu rău; El pătimind, nu s-a mîniat iar tu, făcînd pe altul să sufere, te mîinii pe el; El defăimat fiind, a rămas netulburat, iar tu nedefăimat, te tulburi; El s-a smerit, mîngîind pe cei ce păcătuiau împotriva Lui, iar tu îi bați cu cuvîntul și pe cei ce te iubesc; El a răbdat cu bucurie cele ce se aduceau asupra Lui, iar tu auzind ceva de mică supărare, te tulburi; El este blînd cu cei ce cad în păcate, iar tu te mîndrești față de cel mai mare ca tine; El s-a dat pe Sine pentru cei ce au păcătuit împotriva Lui, pînă la a-i mîntui iar tu nu te poți da pe tine nici pentru cei ce te iubesc. Iată ce ți-a dat El și cu ce i-ai răsplătit Lui. Cunoaște-L pe El din faptele Lui și pe tine din faptele tale. Dacă ai murit cu El, cine face faptele acelea, sau păcatele acelea³⁴⁸.

6. Să luăm aminte, iubitorilor, în chip drept la sfințele Lui porunci și să tăiem voile noastre. Căci nu vom vedea lumina poruncilor, dacă iubim pe cel ce ne cinstește pe noi.³⁴⁹ Căci altfel ce vom face mai mult, decît cele ce le face păgînul? Te rogi pentru cei ce îți fac bine? Dar și vameșul face aceasta (Mt. 5, 46). Dacă te bucuri de cel ce te laudă, aceasta o face și iudeul. Deci ce faci mai mult, tu, care ai murit păcatului și ești viu în Hristos Iisus? Dacă iubești numai pe cel ce te ascultă, ce faci mai mult decît un păcătos? Acestea le face și acela. Dacă urăști pe cel ce-ți pricinuieste dureri și nu te ascultă, și pe cel ce te ceartă, faci și tu ceea ce face păgî-

³⁴⁸ Dacă tu răspunzi cu cele rele semenilor tăi, contrar lui Hristos, care a răsplătit tuturor păcatelor lor cu bunătate, cum mai poți spune că ai murit patimilor, cum a murit Hristos? Cum mai poți spune că moartea ta e asemenea celei a Lui?

nul. Dar trebuie mai degrabă să te rogi pentru acesta, ca să fie iertat. Dacă te superi pe cel ce te defăimează, și vameșul face același lucru.

Cercetează-te deci și tu, cel ce te-ai botezat în numele Lui, dacă acestea sînt faptele în care s-a arătat; sau cum te vei arăta în ziua slavei Lui și cum vei fi încununat, dacă nu ai cununa pentru patimile pe care le-ai biruit, pe care le-a biruit mai înainte de tine și Împăratul tău, dîndu-Se pildă ție pe Sine. Căci cînd se va arăta în slava Sa Împăratul împăraților și Domnul domnilor, și se va arăta văzut de tot neamul omenesc în marea Lui slavă, avînd semnele pe care le-a pătimit pentru noi, iar tu te vei arăta neavînd patimile Lui în trupul tău, îți va spune: „Nu te știu pe tine“³⁵⁰ Și văzînd pe toți sfinții care au murit pentru numelui Lui, avînd semnul Lui, te vei rușina să apari în fața lor. Cercetează viața tuturor sfinților și îi vei afla pe ei ca pe cei ce au răbdat răul și nu l-au răsplătit cu rău. Căci singele tuturor strigă: „Răzbună-ne pe noi față de cei ce locuiesc pe pămînt“ (Apoc. 6, 10). Iar eu care am iubit toată odihna, ce voi spune în ziua aceea, văzînd pe Prooroci și pe Apostoli și pe mucenici și pe ceilalți sfinți care, suferind răul de la alții, s-au arătat îndelung răbdători, nerăspunzînd răului cu rău, nici mîniindu-se, știind că nu este voia omului, ci nedreptatea a diavolului care i-a silit pe ei să le facă

³⁴⁹ Dacă Hristos vrea să ne conducă prin împlinirea poruncilor Sale în împărăția Lui, înseamnă că prin ele ne arată iubirea Lui. Dar iubirea Lui ne-o arată cînd nu iubim pe oamenii care ne laudă și ne cinstesc. El iubindu-ne, ne cere smerenie și osteneală.

³⁵⁰ Cel ce se va arăta înaintea Dreptului Judecător, care va avea în El slava patimilor răbdate și biruite pentru noi, iar el nu va avea în sine semnul acestor patimi biruite — ura altora prin iubire, ocara altora prin blîndețe etc. — pe drept cuvînt va auzi spunîndu-i-se de către Acela: „Nu te cunosc pe tine“, n-ai nimic comun cu Mine, ești cu totul străin de Mine, nu poți decît să rămii mai departe străin de Mine, chiar dacă aș vrea să fii cu Mine; nu ești în stare să primești iubirea Mea, să te deschizi Mie.

lor acestea.³⁵¹ Cercetează-te deci și tu pe tine iubite frate, ce faci, și înțelege gîndul pe care îl ai înaintea lui Dumnezeu. Căci nu-l vei putea ascunde în ceasul acela. Nu va fi în puterea voii tale omenești să critici pe cineva, ci cînd va avea loc învierea (de obște), fiecare va învia îmbrăcat în faptele sale, ca într-o haină, fie în dreptate, fie în nedreptate. Acestea vor vorbi despre tine și ele știu unde este locul tău.³⁵²

7. Fericit este cel ce a luptat și s-a dezbrăcat de cele ce-l atrag spre gheenă și s-a îmbrăcat în cele ce-l atrag spre Împărăție. Căci spune Apostolul: „Știm că dacă acest cort, locuința noastră pămîntească, se va strica, avem zidire de la Dumnezeu, casă nefăcută, vecinică, nefăcută de mină, în ceruri“ (II Cor. 5, 1). Căci timpul vieții noastre nu este nimic și sîntem amăgiți de fiecare zi, pînă ce va ne va ajunge ceasul în care ne va cuprinde jalea plînsului vecinic.³⁵³ Să nu pierdem inima noastră, ci să punem toată puterea noastră, îngrijindu-ne, păzindu-ne și rugînd în tot ceasul bunătatea

³⁵¹ Sfinții merg în bunătatea lor, care nu răspunde celor ce le-au făcut rău cu rău, pînă acolo că i-au compătimit știind că n-au făcut răul de la ei înșiși, ci ispițiți de diavol. Totuși nu au socotit că stă în puterea lor nici să-și scape de pedeapsă, ci au lăsat și aceasta în seama lui Hristos. El va ști dacă aceia numai siliți de diavolul le-au făcut rău, sau au contribuit și cu voia lor la răul ce li l-au făcut.

³⁵² Nu va fi dat voii tale să critici atunci sau să judeci pe cineva, nici să te scuzi pe tine, ci haina faptelor în care te-ai îmbrăcat pe pămînt vor grăi din tine, despre tine și despre ce vor spune alții prin faptele lor despre tine. Faptele tale au țesut rînd pe rînd o haină a persoanei tale, mai bine zis au întipărit o pecete în tine, poate o haină complexă, plină de nuanțe și variat colorată, dar dînd totuși o impresie generală, unitară. Această pecete e numită totuși haină, căci e deosebire între făptura cu care ai venit de la Dumnezeu pe lume și între ceea ce ai întipărit tu în ea. Locul ce-l vei dobîndi va fi conform cu culoarea ce-o va avea haina ta. Aceasta arată obiectivitatea și dreptatea judecării din urmă. Nu vei putea ocupa un loc nepotrivit cu obiectivitatea faptelor tale. Se arată în acestea cît e de străin Ava Paisie de origenism, odată ce de faptele pozitive săvîrșite în această viață depinde fericirea sau nefericirea eternă a fiecărei persoane umane. Viața pămîntească are o importanță decisivă pentru eternitatea fericită sau nefericită a omului.

³⁵³ Va fi cumplită durerea fără sfîrșit a „plînsului veșnic“. O durere care nu ne va da puterea să ne îndreptăm, nemaiavind această putere. Va fi o învîrtoșare în neputință, unită cu durerea.

lui Dumnezeu, ca să ne ajute. Să nu ne mîniem pe cei apropiați, pentru cuvintele fără de minte spuse de ei nu cu voia lor, ci fiind nelucrători prin ei, sau vase ale vrăjmașilor, s-au făcut străini de Dumnezeu, pînă la a ieși și fugi din stadion. Îngrijiți-vă deci, iubitorilor, în toate de smerita cugetare, și suportați ocara cu răbdare și gîndiți-vă în fiecare ceas să înlăturați voia voastră, pentru că ținerea la voia proprie desființează toate virtuțile, iar cel ce are gîndurile stăruind în dreptate, taie voia lui cu blîndețe, temîndu-se de ea ca de un balaur. Căci iubirea de ceartă strică toată zidirea, întunecă sufletul ca să nu vadă ceva din lumina virtuților.³⁵⁴ Ai grijă deci de patima aceasta blestemată, care se amestecă pe ea cu virtuțile, pînă le pierde. De fapt, Domnul nostru Iisus Hristos nu s-a suit pe cruce pînă ce nu a aruncat pe Iuda din mijlocul ucenicilor. Căci dacă nu taie omul patima aceasta necinstită, nu poate înainta spre Dumnezeu.³⁵⁵ Căci ei îi urmează toate relele. În cel ce nu vrea să știe de Dumnezeu, apare slava deșartă și toate cîte le urăște Dumnezeu locuiesc în sufletul iubitorului de sfadă și al celui mîndru. Și toate despre care își conving aceștia inima, că sînt ale lui Dumnezeu, sînt minciuni, după toate Scripturile.

8. A se judeca întîi pe sine, aduce smerita cugetare, și în a renunța la voia proprie în favoarea aproapelui întru cunoștință, stă smerenia.³⁵⁶ Curăția constă în a

³⁵⁴ Virtuțile sînt lumina, pentru că prin ele sînt văzuți ceilalți oameni și în primul rînd Dumnezeu. Ele ne asigură de valoarea văzută a lui Dumnezeu și a celorlalți și de vecinicia noastră, deci de sensul existenței noastre. Răul ca egoism ne închide în întuneric și în lipsa de sens a vieții noastre și a existenței în general. Nu mai vedem decît niște legi oarbe, implacabile și inexplicabile, care le produc pe toate ca să le piardă.

³⁵⁵ Nu poate înainta spre Dumnezeu, cel ce se închide în sine, în egoismul păcatelor. Căci Dumnezeu este Creatorul tuturor și vrea ca toate să fie unite între ele în El. Numai în El se poate înainta în mai multa existență.

³⁵⁶ Se cere renunțarea voci proprii în favoarea aproapelui „întru cunoștință”, adică în conștiința valorii lui și a datoriei mele față de el, nu într-un mod sentimental, pentru a-l cîștiga prin aceasta pentru plăcerea mea.

te ruga lui Dumnezeu. A nu te măsura pe tine, îți aduce plinsul.³⁵⁷ A nu judeca pe altul, înseamnă a-l iubi.³⁵⁸ Îndelunga răbdare înseamnă a nu gândi ceva împotriva aproapelui.³⁵⁹ Inima iubitoare de Dumnezeu stă în a nu răspunde la răul altuia cu rău.³⁶⁰ Liniștea (isichia) constă în a nu te încrede în ceea ce nu-ți aparține.³⁶¹ Sărăcia este inima lipsită de răutate. Pacea constă în a dobîndi stăpînirea peste simțurile (simțirile) tale. Blîndețea constă în a răbda. Mila se arată în a ierta. Iar a le dobîndi pe acestea, înseamnă a-ți tăia voia ta și aceasta aduce împăcarea prin virtuți întreolaltă și a face mintea netulburată. Iar un sfîrșit al tuturor acestora nu văd în toate Scripturile.³⁶² Căci ceea ce voiește Dumnezeu de la om nu este altceva decît a se smeri pe sine față de aproapele în toate și a-și tăia voia sa față de toate și a se ruga totdeauna ca să-i dea omului ajutor mîna Lui și să-i păzească ochii de somnul uitării și de amăgirea robiei,³⁶³ dat fiind că firea omului e rea

³⁵⁷ A nu mă măsura pe mine nu înseamnă numai a nu căuta mulțumirea de măsura la care am ajuns, ci și în a plinge în conștiința că nu sînt nimic, că n-am realizat nimic din datoriile mele.

³⁵⁸ A nu judeca pe cineva înseamnă iarăși să nu mă opresc numai la a nu-l osindi, dintr-un indiferentism față de el, ci și să-l iubesc. În toate relațiile față de celălalt nu trebuie să mă opresc la nesăvîrșirea răului, ci să înaintez la săvîrșirea binelui.

³⁵⁹ În îndelunga răbdare trebuie să arăt nu numai reținerea de la a răspunde la răul altuia cu rău, ci și în a nu avea un gînd de nemulțumire față de el.

³⁶⁰ Iubirea de Dumnezeu nu se împacă cu răsplătirea răului altuia cu rău, ci cere renunțarea la el. Iubirea de Dumnezeu nu poate coexista cu răul făcut aproapelui. Dumnezeu vrea să-i arăt iubirea, iubind pe aproapele.

³⁶¹ Liniștea constă în a nu mă lăuda cu ceea ce nu am. Și de fapt nu am prin mine nimic.

³⁶² Virtuțile amintite pot înainta la nesfîrșit. Nu există un sfîrșit al lor.

³⁶³ Dumnezeu nu voiește de la om decît smerirea față de aproapele; tăierea voii lui în relație cu acela. Dumnezeu își face cauza aproapelui cauza Sa. Căci El e Creatorul și Susținătorul aproapelui și vrea să se arate ca atare cu ajutorul omului. Aceasta e și o prețuire pe care o dă Dumnezeu și omului ajutat și celui ce ajută. Dumnezeu vrea ca omul să ajute pe om, dar și să ceară la rîndul Său ajutorul lui Dumnezeu în aceasta. Dumnezeu și omul își cer reciproc grija de aproapele. E și în aceasta o treime. Doi își întăresc grija de al treilea. Dumnezeu cere omului grija aproapelui și omul cere grija lui Dumnezeu, pentru că uitarea omului de către om cucerește mai ușor pe om.

și schimbăcioasă.³⁶⁴ E propriu lui Dumnezeu a ne păzi, e proprie Lui puterea de-a ne dăruî nouă puterea de-a ne păzi.³⁶⁵ E propriu Lui acoperămîntul sub care păstrăm sărăcia noastră.³⁶⁶ Este proprie Lui întoarcerea prin care ne întoarce spre El.³⁶⁷ A Lui este mulțumirea, pentru că ni se dăruiește nouă.³⁶⁸ Este propriu Lui să ne dea harul de-ai mulțumi Lui. Este propriu Lui acoperămîntul prin care ne păzește de mîna vrăjmașilor noștri. A Lui este cinstea și slava în vecii vecilor. Amin. Dar iată care sînt și cele ce nasc sfada și strică fără milă sufletul: flecăreala (poliloghia), vorbirea sucită, schimbarea cuvintelor după plăcerea fiecăruia, îndrăzneala, vorbirea în doi peri, oprirea cuvîntului altuia. Sufletul care le are acestea este sterp de virtuți. Iar după toate acestea, dacă sufletul nu va pune sudoare în orice virtute, nu va putea ajunge la odihna Fiului lui Dumnezeu. Deci nu fiți fără grijă de viața voastră, fraților, și nu dați minții motiv pentru nici un fel de lenevire în fapte. Căci aceasta vă va lipsi de timpul trebuincios de-a ajunge la odihna Fiului lui Dumnezeu, care este smerenia în

³⁶⁴ Altă dată Ava Paisie a spus că firea omului e bună, pentru că se întregește cu ajutorul lui Dumnezeu. Aci trebuie înțeles că o socotește rea, cînd nu vrea să se întregească cu ajutorul lui Dumnezeu, cerut prin rugăciune. Rugăciunea e deci necesară firii omului, pentru a se întregi.

³⁶⁵ E propriu lui Dumnezeu să ne păzească, dar e propriu Lui să ne dea și nouă puterea de-a ne păzi. Deci păzirea noastră este proprie și nouă, dar n-o putem avea cu adevărat decît de la Dumnezeu, deci prin rugăciunea către El. Este o relație între Dumnezeu și om, care nu poate să nu fie fără această legătură între el și Dumnezeu.

³⁶⁶ Nu putem fi săraci decît în Dumnezeu, cu ajutorul Lui. Altfel egoismul ne împinge spre îmbogățire, spre încrederea egoistă în noi înșine, care e una cu amăgirea și robia. Căci a ține la bogăție înseamnă a te face rob celor materiale. Sărăcia te face liber de ele, liber de toate. Dar numai conștiința că îl ai pe Dumnezeu nu te tulbură, ci te face cu adevărat liber. Numai în Dumnezeu ești liber, în conștiința că ai în El totul.

³⁶⁷ În întoarcerea noastră spre Dumnezeu este puterea sau lucrarea care ne întoarce; este atracția Lui, care ne dă simțirea atracției.

³⁶⁸ Mulțumirea pe care o trăim față de Dumnezeu pentru cele ce ni le dăruiește este tot puterea și lucrarea Lui. Dumnezeu se întoarce spre El însuși, întorcîndu-ne însă prin aceasta pe noi spre El. Este cu neputință de-a despărți între lucrarea Lui și a noastră. „Doamne, îți mulțumesc că mi-ai dat puterea să-ți mulțumesc“.

toate și renunțarea la răutate și la ura față de orice om și neîncrederea în nici o faptă care nu este a lui Dumnezeu și păstrarea păcatului în fața ta și moartea față de orice faptă a răutății.³⁶⁹ Și Dumnezeu, care nu este mincinos, va veni în ajutorul nostru prin îndurările Lui. Amin.

CUVÎNTUL XXIII

Despre desăvîșire

1. Spunea [oarecare dintre Părinți că, dacă nu dobîndește un om credința în Dumnezeu și dorința neîncetată a lui Dumnezeu și nevinovăția și nerăsplătirea răului cu rău și suferirea răului, și smerenia, și curăția, și iubirea de oameni, și lepădarea de toate, și blîndețea, și îndelunga răbdare, și rugarea neconținută a lui Dumnezeu cu durerea inimii și iubirea adevărată, și nepriuirea spre cele dinapoi și spre luarea aminte la cele ce vin peste el, și neîncrederea în faptele bune ale lui, și spre slujirea (liturghia) lui și cererea ajutorului lui Dumnezeu pentru cele ce vin asupra lui în fiecare zi, nu se poate mîntui. Căci vrăjmașii tăi, o, omule, nu tac față de tine.³⁷⁰ Deci nu neglija, nici nu disprețui conștiința ta. Și nu te încrede deloc în tine, că ai ajuns la ceva vrednic de Dumnezeu, ci vezi-te în ținutul vrăjmașilor tăi. Suferirea răului întru conștiință înțelege nepăsările tale dinainte de ea;³⁷¹ și plînsul simțurilor vindecă

³⁶⁹ Liniștea e una cu smerenia și cu moartea față de orice faptă a răutății, teama conștiinței de orice păcat, a cărui urîțenie o are mereu în fața ei.

³⁷⁰ Vrăjmașii îți vorbesc prin ispite, șoptesc în sinea ta îndemnul la rele.

³⁷¹ Suferirea răului cu conștiința că aceasta își are cauza în nepăsările dinainte, te face să le înțelegi pe acelea. Tîlharul de-a dreapta înțelege că suferă pentru nepăsarea de mai înainte față de bine.

ranele produse de vrăjmașii dinlăuntru.³⁷² Iubirea desăvârșită față de Dumnezeu, potrivită voii Lui, se împotrivește vrăjmașilor ascunși. Și curăția ascunsă, biruind pe vrăjmașii ascunși, pregătește pe om pentru odihna Fiului lui Dumnezeu, iar curăția văzută păzește virtuțile. Și dacă cunoștința este cea care le naște, ea este și cea care le păzește.³⁷³ A afla mulțumirea în vremea ispitei, întoarce ispitele ce vin spre cele dinapoi și a nu crede că osteneala ta place lui Dumnezeu, îți pregătește ajutorul lui Dumnezeu ca să te păzești.³⁷⁴ Căci cel ce-și dă inima sa ca să ceară cu evlavie ajutorul Lui, cu adevărat, nu poate să știe că a plăcut lui Dumnezeu.³⁷⁵ Fiindcă pînă ce conștiința îl mustră pentru unele din faptele lui contrare firii, este străin de libertate. Căci pînă ce este Cel ce-l mustră, este și Cel ce-l judecă și pînă este osîndirea, nu este libertate. Dacă rugîndu-te deci, te vezi pe tine neosîndindu-te pentru nimic, ești cu adevărat liber și ai intrat în odihna lui Dumnezeu după voia Lui.³⁷⁶

³⁷² Vrăjmașii ne ispitesc prin gînduri dinlăuntru, dar nu fără contribuția simțurilor care se află în atingere cu cele din afară. De aceea lupta împotriva ispitelor dinlăuntru este însoțită de reținerea dureroasă a simțurilor de-a se bucura de plăcerea atingerii cu cele din afară.

³⁷³ Cunoștința, sau conștiința, luptînd împotriva ispitelor dinlăuntru, naște virtuțile și le și păzește. Nu există luptă împotriva patimilor care întuneacă și pentru virtuțile care luminează sensul vieții, fără cunoștință și conștiința acestui sens. Această cunoștință naște virtuțile și le păzește.

³⁷⁴ Să nu fii mulțumit că ai rezistat ispitei care ți-a venit. Aceasta te face să te încrezi și să slăbești lupta, ceea ce-ți aduce din nou ispita pe care crezi că ai biruit-o. Numai cînd nu te încrezi în tine, faci efort mai mare și ceri cu mai multă stăruință ajutorul lui Dumnezeu, iar El îți dă acest ajutor.

³⁷⁵ Să nu te încrezi că cererea ajutorului lui Dumnezeu de către tine a plăcut Lui și El ți-a dat acest ajutor cu adevărat. Căci nu o poți ști aceasta sigur. De crezi că o știi, te încrezi în tine și nu continui a-L ruga și mai fierbinte pentru ajutorul Lui.

³⁷⁶ Pînă ce te mustră conștiința pentru ceva contrar firii în tine, ea te și judecă. Ești sub judecata ei, nu ești încă liber, sau nesupus osîndei. Dar n-avem voie să ne simțim liberi de puțința osîndirii, înainte de judecata din urmă a lui Dumnezeu. Numai atunci ni se va da libertatea adevărată, pentru că vom trăi deplin iubirea lui Dumnezeu. Dar s-ar putea ca cineva să trăiască anticipat această libertate, care e o adevărată odihnă. Numai sfinții sînt de pe acum în jurul Lui, ca unii ce nu se simt osîndiți de nimic. ;

2. De vezi că rodul cel bun s-a întărit și nu-l mai înăbușe neghinele vrăjmașului, chiar dacă cei ce te războiesc nu s-au depărtat, încrezători în răutatea lor, înseamnă că nu mai ai de luptat cu simțurile tale. Și dacă noul umbrește cortul tău și soarele te arde în timpul zilelor și lumina nu-ți lipsește nici noaptea, dacă deci a aflat în tine toată pregătirea cortului ca să stea și să-l păzească, după voia lui Dumnezeu, înseamnă că s-a ajuns în tine la biruința pentru Dumnezeu și deci El umbrește cortul. Căci este al Lui și El merge înaintea lui și-i pregătește mai dinainte odihna.³⁷⁷ Și dacă nu se oprește El mai întâi, în locul în care voiește, cortul nu se poate odihni, precum zice Scriptura. Deci e primejdie mare pentru om pînă se cunoaște pe sine și află exact că nu este în el nimic de la cei ce învață pe monah cu hotărîre să se depărteze de la cele contrare firii. Deci avem nevoie de frica bunătății lor, ca să stăpînească asupra noastră spre a ne trezi neîncetat aducerea aminte ca împreună cu ea să domnească peste inimile noastre în fiecare oră sfînta lor smerenie, prin mila lui Dumnezeu.³⁷⁸ Aceasta, pentru ca să nu fim nepăsători față de cei ce le pregătesc pe ele și le păzesc ca să rămînă în minte pînă la sfîrșit, ca omul să-și vadă păcatele sale în chip neîncetat și să nu-și creadă lui-și, întrucît este într-o robie vicleană.

3. Deci a judeca cineva pe aproapele și a-l nesocoti și a-l disprețui în inima sa și a-l birui cînd vine vremea, și a-l certa cu mînie și a-l vorbi de rău către altul, îl

³⁷⁷ Persoana umană este în cortul lui Dumnezeu. Dumnezeu merge ca un noul înaintea lui, ca să-i pregătească locul de odihnă spre care-l atrage. Dar omul are și în el pe Dumnezeu, ziua asemenea soarelui, noaptea asemenea lunii. El luminează neîncetat. El trebuie să înainteze atras de voia lui Dumnezeu tot mai mult spre țara făgăduinței, spre împărăția cerurilor. Aceasta se potrivește însă și pentru Biserică.

³⁷⁸ Frica o produce și o susține în noi bunătatea dumnezeiască din mila față de noi. Ea ne trezește aducerea aminte de păcatele trecute și, o dată cu aceasta, smerenia, care pune stăpînire pe inima noastră.

face pe cel ce face aceasta străin de mila de care se fac părtași sfinții, o dată cu virtuțile cele vrednice de cinste. Căci acestea desființează ostenele pe care le face omul și pierde roadele cele bune ale lor. De zice cineva: „Plîng păcatele mele“, și săvîrșește ceva din ele, este fără minte. De zice cineva: „Plîng păcatele mele“ și are ceva din ele, se amăgește pe sine. Cel ce caută liniștea (isichia) și nu se îngrijește să taie în ea patimile, este orb în sfînta zidire a virtuților. Cel ce lasă păcatele sale și se îngrijește să îndrepteze pe altul, se lenevește în cererea cea din toată inima și este lipsit de rugăciunea către Dumnezeu întru cunoștință. Aceasta este bărbăția omului: să lupte cu păcatele lui de mai înainte, de care se roagă să fie iertat, cerînd să nu mai fie cîștigat iarăși, de ele fie în inima, fie în faptele sale, fie în simțuri. Dacă nu domnește amintirea păcatelor neîncetat în inima lui,³⁷⁹ și aceasta nu-l întoarce de la toate cele din lume, ca să nu-l stăpînească, nu se poate înfrîna de la păcatele lui și nu se simte sătul de ele și nu se poate reține să nu judece făptura lui Dumnezeu. Fericit este cel ce s-a învrednicit de acestea cu adevărat și nu în chip fățarnic și cu multă răutate. Dar fapta celor ce plîng cu adevărat cu mintea și cu simțurile lor prin aceste fapte văzute, este să nu judece pe aproapele. Căci dacă nu-ți ajung păcatele tale, ele te fac străin de aproapele.³⁸⁰ Și a răspunde cu rău, înseamnă a fi departe de plîns.³⁸¹ A lăsa întipărit ceva din ale lumii (a te lăsa stăpînit de închipuirea cu privire la ceva din ale lumii) pentru

³⁷⁹ E o amintire a păcatelor cu părerea de rău și durerea de-a le fi făcut, nu cu plăcerea de-a le repeta.

³⁸⁰ Cînd nu te-ai săturat de păcatele ce le-ai săvîrșit, ci săvîrșești altele, acestea te înstrăinează de aproapele.

³⁸¹ A răspunde răului de la altul cu rău, înseamnă a fi departe de părerea de rău și de plînsul pentru a-l fi făcut.

slava deșartă, este a fi departe de ea cu mintea.³⁸² cel ce se întristează spunînd: „Nu ți-am cerut părerea despre aceste gînduri“, este departe de el de a nu-și face voia sa cu privire la el. Spunînd tu despre cineva că bun, sau nu, este o rușine pentru acela, arătînd că judecîndu-l ești mai rău ca acela.³⁸³ A voi să cunoști un lucru care nu este al tău este o rușine și o lipsă de învățătură și o robie rea, care nu-ți îngăduie să cunoști păcatul tău.

4. De te osîndește cineva și suferi, nu este în tine plînsul adevărat.³⁸⁴ De se întîmplă cu tine o faptă de dare și luare și te vor lipsi unii de ceva și te vei supăra, nu este în aceasta frica lui Dumnezeu. De vor spune vreunii vreun cuvînt împotriva ta și te tulburi, nu este acea frică nici în aceasta.³⁸⁵ De te laudă cineva și primești, nu este ea nici în aceasta. De te înjură vreunii și te doare, nu este nici aci. De alergi la cei slăviți ai lumii, dorind prietenia lor, nu este nici aci. De vor vorbi vreunii cu tine și vei voi să le opui cuvîntul tău, nu este nici aci. De vor trece cu vederea cuvintele tale, și te va durea, nu este nici aci. Căci toate acestea arată pe omul vechiu, că trăiește și stăpînește, că nu sînt aci cele ce-l războiesc pe el, nici plînsul adevărat al celui în care lucrează Dumnezeu. Dar trebuie să lucreze ochii minții ca să se cunoască cineva pe sine că este dușman al lui

³⁸² A te face robul a ceva din lume, producîndu-ți închipuiri importante despre ceea ce te leagă de ea, înseamnă a nu înțelege lumea cu mintea în sensul ei de operă supusă lui Dumnezeu, sau despre ceea ce este ea cu adevărat în mizeriile ei care sfîrșesc cu moartea fiecărui om. Este a nu vedea că ea nu poate fi singura realitate. Închipuirea despre ceva important din lume este orice judecată greșită ce o face cineva despre ceva din lume, sau despre oameni. Aceasta e o amăgire, care te duce la greșeli, pentru că nu ești în stare să cunoști exact cele din lume și ești lipsit de smerenie.

³⁸³ Cînd spun de altul că e rău, că este mai rău ca tine, judecîndu-l, te faci pe tine mai rău ca el.

³⁸⁴ Plînsul adevărat este cel pentru păcatul tău, pentru insuficiența ta. Dar de plînge pentru că te simți ofensat, nu suferi cu adevărat de slăbiciunea ta, de păcatul tău. Și acest plîns nu te îndreptează.

³⁸⁵ Nu este nici în aceasta frica lui Dumnezeu și în nici una din cele următoare. Pentru că în toate este o simțire egoistă.

Dumnezeu prin voia proprie. Dacă vei fi păzitor al poruncilor lui Dumnezeu și vei face lucrul tău întru cunoștință pentru Dumnezeu și vei fi încredințat că nu poți plăcea lui Dumnezeu, potrivit slavei Lui, și dacă vei pune înaintea ochilor tăi păcatele tale, și te vei vedea opunându-te celui rău, care vrea să te dărîme pentru că socotești să te îndreptățești și să-ți păzești zidirea pe care ți-a zidit-o plînsul, — atunci vei cunoaște că te-ai cunoscut pe tine însuși și unde locuiești și nu te vei mai încrede în inima ta, pentru că ai dobîndit biruința.³⁸⁶

De fapt, dacă nu răspunde omul în fața judecății și nu aude hotărîrea și nu cunoaște care este locul lui, nu se poate convinge că prin frică place lui Dumnezeu.³⁸⁷ Căci întristarea după Dumnezeu, care mănîncă inima, poate cîștiga simțurile; și împotrivirea (la cele rele) cu trezvie, păzește sănătoase simțurile minții.³⁸⁸ Căci omul nu este în stare, nici nu se poate încrede în el însuși (să se ferească de rău). El trebuie să se afle neîncetat în osteneală pînă ce este în trup. Fericiți cei ce nu se încred în lucrul lor, ca unul ce ar place Domnului și se rușinează să răspundă lui Dumnezeu odată ce nu se încred în lucrul lor, împlinit după voia lor, cunoscînd slăbiciunea lor și mulțumindu-se cu tristețea lor și să se plîngă pe

³⁸⁶ Dacă-ți stau înaintea ochilor păcatele, ele te vor face să te împotrivești celui ce vrea să te omoare sufletește, pentru că vrei să-ți păzești făptura pe care ți-a zidit-o Făcătorul. În acest caz vei cunoaște că te-ai cunoscut cu adevărat ca făptură smerită și nu te vei mai încrede cu mindrie în tine însuși, socotind că ai biruit asupra păcatelor. Biruința reală asupra acestora e unită cu smerenia, care nu afirmă că a obținut-o.

³⁸⁷ Prin frica de Dumnezeu se place lui Dumnezeu. Căci ea îl face pe om să ocolească păcatele. Ea e începutul și însoțitoarea virtuților.

³⁸⁸ Întristarea pentru păcate face mintea să cîștige simțurile trupești și le stăpînește, dar ea păzește și simțurile spirituale ale minții, prin care aceasta intuiește înțelesurile lucrurilor.

ei și să nu poarte grija de făptura lui Dumnezeu, pe care o va judeca El.³⁸⁹

5. Căci biruința celui ce lucrează constă în a se preda pe sine întreg lui Dumnezeu. Și cînd se va desăvîrși după voia Lui, înseamnă că s-a înscris în cartea celor vii, și atunci vor mărturisi despre el cei din cer, fiindcă a trecut peste stăpînitorii de-a stînga. Atunci pomenirea lui este cu cei din cer. Pînă ce este însă încă războiu, omul se află sub frică și cutremur, fie că a învins astăzi, fie că a fost învins, sau va învinge, sau va fi învins mîine. Căci lupta înconjoară și strînge inima. Numai lipsa de patimi nu este războită, căci a primit cununa și nu mai e îngrijată de cele trei că sînt împărțite cînd ajung să se împace între ele prin Dumnezeu iar acestea trei sînt, după Apostol, sufletul, trupul și duhul (I Tes. 5, 23). Căci spune undeva, într-o Epistolă, că atunci cînd cele trei se vor face una prin lucrarea Duhului Sfînt, nu mai pot fi despărțite. „Căci dacă Hristos a murit și a înviat și nu mai moare, moartea nu-L mai stăpînește pe El“ (Rom. 6, 9). Iar moartea Lui s-a făcut mîntuirea noastră.³⁹⁰ Căci prin moartea Lui de o singură dată, a omorît păcatul și învierea Lui s-a făcut viața tuturor celor ce au crezut în puterea Lui, căci a vindecat pe ai săi de patimi spre a fi vii în Dumnezeu și a da rodul dreptății.³⁹⁰ Nu te socoti pe tine deci că ai murit, cît timp ești sub sila vrăjmașilor tăi, fie

³⁸⁹ Mereu trebuie să fie omul nemulțumit de faptele lui și să nu aștepte cu încredere judecata lui Dumnezeu, nici să nu cugete că de el va depinde mîntuirea altora. Soarta veșnică a fiecăruia trebuie văzută dependentă de Dumnezeu. Omul trebuie să fie stăpînit mereu de tristețe pentru starea în care se află el și să plîngă pentru nemulțumirea cu ea.

³⁹⁰ La învierea de obște a încetat războiul împotriva omului, deci și împărțirea lui în suflet, trup și duh, pentru că nu mai e stăpînit de patimi. Moartea și învierea lui Hristos a făcut ca cele trei să fie una în El și apoi va face să fie una și în noi, căci duhul nostru întărit de Duhul Sfînt al lui Hristos se va înstăpîni peste trup și peste suflet și toate vor fi una. Deci omul nu va mai fi îngrijorat de cele trei împărțite și prin aceasta neajunse la deplina cîvîrșire de Duhul Sfînt. Cei de pe pămînt luptă pentru cele trei, încă nede-

în stare trează, fie în somn. Căci cît timp se află încă bietul om în stadion, nu are îndrăzneală, și privind de la distanță, nu se încrede în faptele lui. Iar cel fără de minte, căzînd în fiecare zi, socotește că biruiește, fără să poarte o luptă în stadion.³⁹¹ De aceea a spus Domnul nostru ucenicilor Săi, trimițîndu-i spre propovăduire: „Nu salutați pe cineva pe cale, salutați pe cei din casă. Și dacă este acolo un fiu al păcii, rămîneți la el și pacea voastră se va odihni acolo” (Lc. 10, 4—5). Și iarăși, Elisei a spus lui Ghiezi, trimițîndu-l: „De vei afla un om, să nu-l binecuvîntezi, nici tu să nu fi binecuvîntat de cineva” (IV Imp. 4, 29). Căci știa că nu fusese readus la viață pruncul, nici nu avea puterea să-l învie. Dar cînd a intrat omul lui Dumnezeu și a văzut pruncul zăcînd pe pat, a închis pe prunc și a tras după sine ușa și a dat lupta prin fapte cu fiecare simț al lui, culcîndu-se peste prunc pe pat și venînd peste el și umblînd cu el de șapte ori. Și cînd s-au încălzit simțurile pruncului, după voia Duhului lui Dumnezeu, s-au deschis ochii lui.

6. Deci ce avem de spus noi, nevrednicii, care iubim slava lumii acesteia mai mult decît iubim pe Dumnezeu; cei ce nu știm cum să luptăm; cei ce nu ne străduim să ajungem la odihnă, necunoscînd îndelunga răbdare a lui Dumnezeu, care lasă neghinele împreună cu rodul cel bun pînă la deplinătate și nu trimite să adune ne-

săvîrșite și de aceea nedeplin unite, și luptă și pentru cei morți cu trupul, ca sufletul lor să fie miluit de Dumnezeu și prin Duhul Sfînt să-l unească cu trupul la înviere. Hristos a murit și a înviat deci și pentru a reface unitatea omului, pe care păcatul l-a împărțit. Căci a omorît în Sine păcatul nostru ca pricină a împărțirii omului. Toată spiritualitatea Avei Isaia este consecința hristologiei. Dar dacă pînă aci a vorbit aproape numai de moartea lui Hristos, ca moarte a patimilor omenești, acum vorbește și de învierea Lui, ca cea care reface unitatea omului prin eliberarea lui de patimi. Ni se dau aci elemente noi în hristologie, ca o aprofundare în bogăția ei.

³⁹¹ Lupta se va termina la judecata din urmă. Pînă atunci, dar mai ales în cursul vieții pămîntești, unii se luptă în stadion, înaintînd în virtuți. Alții, din mîndrie, păcătuiesc chiar prin faptele de care se socotesc vrednici de laudă. Aceștia nu luptă în stadion pentru a înainta spre ținta desăvîrșirii.

ghinele, dacă nici Ghiezi deși și-a făcut drumul său, încă n-a ajuns să învie pe prunc, fiindcă a iubit slava oamenilor mai mult decât slava lui Dumnezeu. Fericiți sînt ochii care se rușinează întru cunoștință să privească spre Dumnezeu și se îngrijesc să-și vindece ranele lor întru cunoștință și-și cunosc păcatele lor și se roagă pentru iertarea lor.³⁹² Dar vai celor ce-și pierd rodul lor, socotind că sînt fără de păcat și calcă peste conștiința lor, nevrînd să fie străpunși de ea, nici să știe că nu este mic ceea ce este foarte mic. Precum știm că plugarul care, semănînd toată sămînța, dacă aceasta nu se coace, o are degeaba și se ostenește în zadar, așa și omul, „de vede toate tainele și are toată cunoștința” (I Cor. 13, 2), și săvîrșește multe fapte și vindecări, suferă de rele diferite, și e lipsit de haina lui, ba se află și în frică, neîncercîndu-se în conștiința lui, fiindcă are încă vrăjmași și uneltitori care îl vînează, pînă ce nu aude cuvîntul că: „dragostea niciodată nu cade, ci toate le crede și le nădăduiește și le rabdă” (Ibidem, 8, 7)³⁹³

7. O, cită osteneală înseamnă calea lui Dumnezeu! Căci a spus: „Strîmtă este poarta și plină de necazuri calea ce duce la viață; și puțini sînt cei ce o află pe ea” (Mt. 7, 14). Și noi, cei nelucrători și iubitori de patimi, zicem că o avem ca odihnă, fiindcă nu putem purta jugul, de care a spus: „Luați jugul Meu peste voi și învățați de la Mine, că sînt blînd și smerit cu inima și

³⁹² Accentuează mereu cunoștința. Cei ce înaintează în cele bune se rușinează înaintea lui Dumnezeu de păcate, pentru că le cunosc că sînt păcate, pentru că se îngrijesc să le vindece prin cunoștința combaterii lor. Cunoștința păcatelor e unită cu cunoștința lui Dumnezeu împotriva căruia se săvîrșesc. Cine nu cunoaște pe Dumnezeu nu cunoaște nici anumite fapte ale sale ca păcate. De cunoașterea lui Dumnezeu ca existență personală, care vrea binele ca viață în armonie a tuturor și a cărui voie neîmplinind-o oamenii ies din armonia care-i fericește pe ei, depinde orice cunoaștere a tuturor, sau sensul lor.

³⁹³ Numai cînd ajunge cineva să trăiască faptul că dragostea niciodată nu cade etc., a ajuns cu adevărat deasupra păcatelor.

veți afla odihnă sufletelor voastre. Căci jugul Meu este bun și sarcina Mea ușoară” (Mt. 11, 29—30). Și care este înțeleptul, după Dumnezeu, care nu se luptă cu toată puterea lui să sufere pătimirea celor rele cu toată osteneala și graba, în liniște (în isichie) și pază și cu toată grija, și nu se va afla totuși pe sine nevrednic să rostească cu gura lui numele lui Dumnezeu?³⁸⁴ Dar Stăpînul și Domnul Iisus a venit la noi pentru patimile lucrătoare în noi. A venit ca să le omoare în noi, cei ce nu umblăm după trup, ci după duh, arătîndu-ne toată Voia Tatălui. Căci învățîndu-i pe ucenicii Săi, le-a spus: „Cînd veți împlini toate cele poruncite, spuneți că robi netrebnici sîntem; căci cele ce eram datori să le facem, le-am făcut” (Lc. 17, 10). Acestea le-a spus celor ce și-au dat osteneala lor și au păzit-o pe ea, pentru că au cunoscut pe cei ce caută să-i sărăcească de osteneala lor și să o fure. De orice purtător de venin pe care îl vede cineva, fuge acesta cu frică, fie acela șarpe, fie viperă, fie scorpie, fie alt purtător de veninul morții. Dar sufletul nerușinat și netrebnic rămîne în toate cele ce el omoară și nu fuge, nici nu se desparte de ele, ci se îndulcește de ele și se încrede cu inima în ele. De aceea își cheltuiește vremea, rămînînd sterp.

CUVÎNTUL XXIV

Despre nepătimire (lipsa de patimi)

Pe calea virtuților sînt și căderi, este și vrăjmășie, este și prefacere, este și schimbare, sînt măsuri, este micșorare, este descurajare, este bucurie, este durere a

³⁸⁴ Chiar de rostirea numelui lui Dumnezeu se simte nevrednic cel ce luptă împotriva păcatelor sale. Dar unește în rostirea lui sentimentul de nevrednicie cu cel de trebuință a rostirii lui. Nu pot, Doamne, să nu te chem, dar mă simt totodată nevrednic să Te chem. Te chem, simțînd că chiar în chemarea Ta pun ceva din încrederea mindră ca chemarea Ta de către mine, Te va face să mă ascuți. Dar faptul că Domnul Iisus a venit la noi pentru a ne ajuta să scăpăm de patimile noastre, ne dă totuși curajul să-L chemăm. Mă întreb: oare sînt vrednic să rostesc numele lui Dumnezeu?

inimii, este tristețe, este odihnă a inimii, este propășire, este silă. Este o călătorie pînă nu se ajunge la oprire. Iar nepătimirea este departe de toate acestea și nu are nevoie de ceva. Căci este în Dumnezeu și Dumnezeu în ea.³⁸⁵ Nu are dușmănie, nu mai are cădere, nu necredință, nu osteneală a păzirii (a ceea ce ai), nu teama de patimă (frica vreunei patimi), nu pofta vreunui lucru în vreo privință, nu neplăcerea pentru vreo dușmănie. Mari sînt slavele ei și nenumărate. Teamă de vreo patimă este departe de nepătimire și pînă ce se urcă în cineva vreo învinovățire, este departe de nepătimire. Ea este trupul pe care l-a luat Domnul Iisus și ea este iubirea, despre care i-a învățat pe ucenici cu bucurie. De aceea mulți oameni necercați au crezut că au ajuns la ea, aflindu-se încă patimile în sufletul lor și trupul lor nefiind încă deplin curățit. De aceea s-au abătut de la cuvîntul datorat. „Iertați-mă pentru Dumnezeu”.

CUVÎNTUL XXV

Către Ava Petru, ucenicul lui

1. Mi-ai scris că voiesc să dau pocăință lui Dumnezeu pentru păcatele mele, dacă Dumnezeu mă eliberează de grija amară a lumii pe care o am. Bine ai spus că voiesc aceasta, dacă sînt eliberat de lucrul veacului acesta. Fiindcă nu poate mintea să se îngrijească de amîndouă. A spus-o aceasta și Domnul, zicînd: „Nu puteți sluji și lui Dumnezeu. și mamonei” (Mt. 6, 25). Căci mamona este semnul a toată lucrarea lumii acesteia. Și de nu o părăsește omul pe aceasta, nu poate

³⁸⁵ Este o remarcabilă definiție a nepătimirii. Ea este în Dumnezeu și Dumnezeu este în ea. Deci are totul. Nu e lipsită de nimic. În patimi dorești. cu pasiune ceva, ești supus lor. N-ai liniște. Nu ești liber. În nepătimire e libertate. Ea este iubirea desăvîrșită. Căci iubirea are în ea toată libertatea. Dumnezeu este fără nici o patimă, căci nu e supus la nimic și nu e mărginit.

sluji lui Dumnezeu Iar slujirea lui Dumnezeu ce este, dacă a nu avea ceva străin în mintea noastră cînd îl binecuvîntăm pe El, nici vreo plăcere cînd ne rugăm Lui, nici vreo răutate cînd îi cîntăm Lui, nici vreo ură cînd ne închinăm Lui, nici pisma rea care ne tulbură cînd ne preocupăm de El, nici plăcere urită în mădularele noastre cînd ne aducem aminte de El? Căci toate acestea sînt ziduri întunecate care înconjoară nenorocitul suflet, de nu se poate ruga în chip curat lui Dumnezeu, avîndu-le acestea în el. Căci îl împiedică în văzduh și nu-l lasă să se întîlnească cu Dumnezeu și să binecuvînteze în ascuns și să se roage Lui cu dulceața iubirii în bucuria inimii și cu voirea sfîntă, ca să fie luminat de El. De aceea mintea se întunecă totdeauna și nu poate înainta spre Dumnezeu, cînd nu se îngrijește să le taie pe acestea întru cunoștință.³⁹⁶ Dar nu se poate îngriji să le taie pe acestea, dacă nu se face fără grijă de cele ale veacului acesta. Căci sînt două puteri care înrîulesc sufletul: una din afară, care se îngrijește de veacul acesta, și pentru odihna trupului și alta dinlăuntru, cea a patimilor care împiedică virtuțile. Dar nu vede sufletul pe cea dinlăuntru, a patimilor, de nu se eliberează de cea din afară. De aceea a spus Domnul că „tot cel ce nu s-a lepădat de orice voie a lui, nu se poate face ucenicul Meu“ (Lc. 14, 26). Și puterea din afară este din voință, iar cea dinlăuntru

³⁹⁶ Cel ce se gîndește la cele ale lumii cînd se roagă lui Dumnezeu nu se poate ridica cu sufletul dincolo de văzduhul ce înconjoară lumea, dincolo de văzduhul în care duhurile rele, aflătoare mai presus de cele materiale, dar nu în înălțimea curată a lui Dumnezeu. Gîndurile lumii pe care le pun într-o evidență accentuată acele duhuri, în jurul sufletului, îl înconjoară pe acesta ca un zid de întuneric, prin care nu poate trece ușor, ca să se întîlnească cu Dumnezeu, deci El să-l umple de lumina Lui. Duhurile rele sînt mai aproape de noi cînd avem în noi unele ispite ale lor. În acest sens se află ca într-un fel de văzduh între noi și Dumnezeu. Ele sînt ca un zid întunecat în jurul sufletului, punînd la îndoială sensul adevărat al existenței, pe care îl avem prin lumina deplină ce ne vine de la Dumnezeu.

este din fapte.³⁹⁷ Știind deci Stăpînul nostru că voința este cea care domnește peste amîndouă, a poruncit să o tăiem pe ea. Căci mintea e omorîtă cînd sufletul se îngrijește de cele din afară și patimile dinlăuntru își săvîrșesc faptele lor fără să le despartă. Deci dacă sufletul ascultă cuvîntul lui Iisus, taie toate voile lui, urăște toată lucrarea lumii acesteia. Și atunci învie mintea și, stă tare pînă ce le aruncă toate din casa ei, privind neîncetat la suflet și păzindu-l să nu se întoarcă la cele dinapoi și la cei ce l-au nedreptățit (l-au făcut nedrept).

2. Căci sufletul este asemenea unei femei tinere, căsătorită cu bărbat, care cînd pleacă bărbatul într-o călătorie, pierde teama și rușinea, nemaiîngrijindu-se cu sîrguință de cele din casa ei. Dar cînd vine bărbatul ei în casa lui, îndată se îngrijește de toate după voia bărbatului și el venind în casă, de asemenea se îngrijește de toate cele de care are trebuință. Așa este mintea. Cînd se trezește, îngrijește de suflet și îl păzește neîncetat pînă ce acesta naște cu mintea și crește copiii³⁹⁸ Și amîndouă se fac o inimă. Căci sufletul se supune minții, precum s-a scris de către Apostol, că: „bărbatul este cap femeii“ (I Cor. 1, 3). Și iarăși: „Bărbatul nu trebuie să-și acopere capul, fiind chip și slavă a lui Dumnezeu. Iar femeia este slava bărbatului. Căci nu bărbatul este din femeie, ci femeia din bărbat. De fapt nu s-a zidit bărbatul pentru femeie, ci femeia pentru bărbat. De aceea trebuie ca femeia să aibă stăpînire peste ea, pentru ingeri. Dar nici femeia nu e fără bărbat, nici bărbatul fără femeie în Domnul. Căci precum femeia este din bărbat, așa și bărbatul este prin femeie „Iar

³⁹⁷ Cele două puteri se întăresc una pe alta. Puterea din afară vine din voință, iar cea dinlăuntru din faptele din afară. De aceea tăindu-ne propria voință, le tăiem pe amîndouă.

³⁹⁸ În grecește mintea este de genul masculin, iar sufletul de genul feminin. Mintea este bărbatul, sufletul, femeia lui.

toate sînt de la Dumnezeu" (Ibid. 7, 12). Cuvîntul acesta nu are pentru cei învredniciți să fie în Domnul, numai un chip. Aceștia se roagă în Domnul întru curăție; ei sînt cei ce binecuvîntează pe Dumnezeu cu inima sfîntă. Aceștia sînt cei luminați din Dumnezeu; aceștia sînt adevărații închinători, pe care Dumnezeu îi caută; aceștia sînt cei despre care a zis: „Voi locui și voi umbla în ei" (II Cor. 6, 16). Aceasta este ceea ce s-a spus: „De se vor învoi doi dintre voi despre toate, cîte le vor cere în numele Meu, se va face lor" (Mt. 18, 19). Voiește deci ca ai Săi să fie curați de cele materiale văzute și de cele ascunse în suflet și de toate, cîte le-a desființat în trupul Său prin întruparea Lui, precum a zis: „Rămîneți întru Mine și Eu întru voi" (Io. 15, 4)³⁹⁹ Ai văzut, frate, că întîi voiește ca noi să rămînem întru El prin fapte și El rămîne întru noi prin curăția Lui după puterea noastră?

3. Dar va spune cineva: „Am rămas întru El prin Botez, dar prin viețuire nu o pot face aceasta." Ascultă-iubitule! Fără îndoială, cel ce primește Botezul, îl primește spre desființarea păcatului, precum a zis Apostolul: „Ne-am îngropat cu El prin botez, spre moarte ca să se desființeze trupul păcatului, ca să nu mai slujim păcatului" (Rom. 6, 4—6). Căci e cu neputință să rămînă Hristos cu păcatul în același loc. „Deci de s-a sălășluit în tine Hristos, trupul a murit păcatului, iar duhul e viu pentru dreptate", precum a zis Apostolul (Rom. 8, 10). „Căci femeia măritată e legată de bărbat pînă ce el trăiește. Iar de moare bărbatul, este dezlegată de legea bărbatului. Deci trăindu-i bărbatul, se va numi

³⁹⁹ Relația între bărbat și femeie, în timpul cît bărbatul lipsește de acasă și cînd vine acasă, e un chip pentru relația între minte și suflet. În cei ce se roagă lui Dumnezeu în chip curat și fac voia Lui, mintea și sufletul devin o unitate armonioasă. Precum se armonizează bărbatul cu femeia, așa se unește și mintea cu sufletul în inimă sau în duh, care face și trupul să fie curat; și precum bărbatul și femeia se armonizează în Hristos, așa se unește și mintea cu sufletul în inimă cînd văd pe Hristos în ea.

adulteră de vă fi a altui bărbat. Dar dacă moare bărbatul, este liberă față de lege, ca să nu fie adulteră, făcându-se a altui bărbat” (Rom. 7, 2—3). Deci cel ce voiește să cunoască de s-a sălășluit Hristos în el, va cunoaște din gândurile lui. Căci câtă vreme păcatul convinge inima lui, Dumnezeu nu s-a sălășluit încă în el nici Duhul Lui n-a aflat odihnă în el.⁴⁰⁰ Deci trebuie ca Dumnezeu să se sălășluiască în om, ca omul să săvârșească faptele în Dumnezeu, ca sufletul să se elibereze de păcat, cum a spus Apostolul, că: „Cel ce se lipește de desfrinată este un singur trup cu ea, iar cel ce se lipește de Domnul, este un singur duh cu El” (I Cor. 6, 16—17). Căci toată starea contrară firii se numește desfrinată.⁴⁰¹ Dar de se eliberează sufletul și trece peste cele ce caută să-l împiedice în văzduh, rămîne în Dumnezeu și primește Duhul Lui, după spusa: „Cel ce se lipește cu Domnul, este un duh cu El”. Și Hristos învață sufletul cum să se roage, ca pe unul ce I se închină Lui neîncetat și este lipsit de El, iar El rămîne în suflet dăruindu-i neîncetat odihnă și descoperindu-i cinstirile și darurile Lui negrăite. Căci sufletul se naște din nou de la El prin Botez și prin insuflarea Duhului Său. Fiindcă precum s-a scris: „Cel ce s-a născut din Dumnezeu nu păcătuiește, nici nu se atinge de el cel viclean” (I Io. 5, 18), căci s-a născut din Dumnezeu, precum s-a scris în Evanghelie: „De nu vă veți întoarce și nu veți fi ca copiii, nu puteți intra în Împărăția cerurilor” (Mt. 18, 3); și iarăși: „Faceți-vă ca pruncii de curînd născuți,

⁴⁰⁰ Iarăși dă relația dintre bărbat și femeie ca chip al relației dintre Hristos și inima omului. Cît timp inima se simte atrasă de gânduri păcătoase, Hristos nu este în om, ca în femeia lui. Și cît timp Hristos nu e în om, nici duhul omului nu e odihnit. Păcatul îl ține în agitație, iar Hristos îi aduce odihnă, precum îi aduce femeii prezența bărbatului.

⁴⁰¹ E contrar firii omului să nu fie cu Dumnezeu, mai precis cu Hristos. Ea trăiește în acel caz nu cu bărbatul ei firesc, ci cu Satana, care e vrăjmaș al lui Dumnezeu. Trăiește contrar stării care o face pentru veci fericită, arătîndu-i sensul adevărat al vieții.

dorind laptele cel duhovnicesc și neviclean, ca să creșteți prin el“ (I Petru, 2, 2).

4. Dar care este lucrul copilului? Copilul, de este lovit, plînge, iar cu cei ce se bucură cu el, se bucură. De este ocărit, nu se mînie și de e lăudat, nu se mîndrește. De-l cinstesc pe altul mai mult ca pe el, nu pismuiește. De sînt luate lucrurile lui, nu se tulbură. De-i iau ceva din moștenire, nu știe. Nu se duce la judecată cu cineva. Nu urăște pe vreun om. De este sărac, nu se întristează. De este bogat, nu se trufește. De vede femeie, nu o pofteste. Plăcerea și grija nu-l stăpînesc. Pe nimenea nu judecă, pe nimenea nu stăpînește, pe nimeni nu bîrfește, nu rîvnește ceea ce nu cunoaște, nu rîde de chipul apropiatului, nu dușmănește pe cineva, nu se preface, nu caută slava lumii acesteia, nu caută să adune bogăție, nu e iubitor de arginți, nu se face îndrăzneț, nu se ceartă, nu învață cu patimă, nu se îngrijește de cineva. De-l dezbracă, nu se întristează, nu ține la voia sa, și nu-i este frică de foame, nici de cei vicleni, nu se teme de fiară, nici de războiu. De se pornește vreo prigoană, nu se tulbură. Așa este cel despre care a spus Stăpînul nostru Iisus: „De nu vă veți întoarce și nu veți fi ca pruncii aceștia, nu veți intra în Împărăția lui Dumnezeu” (Mt. 18, 4).

5. Dar cînd crește puțin copilul și răutatea începe să locuiască în el, Apostolul îl osîndește, zicînd: „Ca să nu mai fim copii purtați de jucăria valurilor și purtați de orice vînt al învățăturii prin înșelăciunea oamenilor, „prin vicleșugul lor spre uneltirea rătăcirii. Ci ținînd adevărul, să sporim în iubirea față de El în toate” (Ef. 4, 14—15). Și iarăși: „V-am hrănit cu lapte ca pe niște prunci și nu cu bucate, căci încă nu puteați“ (I Cor.

3, 2)⁴⁰². Și iarăși zice: „Cîtă vreme moștenitorul este încă copil, nu se deosebește într-un nimic de rob, deși este stăpîn peste toate, ci este sub epîtropi și iconomi pînă la vremea rînduită de tatăl său. Așa și noi, cînd eram copii, ne aflam robiți sub stihiiile lumii“ (Gal. 4, 1—3) Și iarăși: „Fugi de poftele tinerești“ (II Tim. 2, 3). Învățîndu-ne deci să părăsim copilăria, a spus: „Fraților, nu fiți copii la minte, ci fiți copii în răutate, dar cu mintea fiți desăvîrșiți“ (I Cor. 14, 20). Deci care este lucrul acestor copii, dacă nu acela spus de Apostolul Petru: „Deci lepădînd toată răutatea și tot vicleșugul și fățărniciiile și pismele și toate cleветirile, ca niște prunci de curînd născuți“ (I Petru 2, 1—2). Înțelegeți, frate, ce înseamnă cuvîntul pe care l-a spus Stăpînul nostru Iisus: „Amin, amin zic vouă: de nu vă veți întoarce și nu veți fi ca pruncii, nu veți intra în Împărăția cerurilor“. Cuvîntul este plin de teamă. Căci Domnul nostru a spus cu jurămint: „Amin, amin zic vouă“. Iar „Amin“ este El însuși. De aceea a spus Apostolul: „Deoarece nu este altul mai mare ca El, s-a jurat pe Sine însuși, sau a zis: „Binecuvîntînd, te voi binecuvînta“ (Evr. 6, 13—14)⁴⁰³.

6. Să înțelegem deci cuvîntul de mai sus cu exactitate. Să ne îngrijim adică în tot ceasul cu frică și cu cutre-

⁴⁰² Hristos ne cere toate calitățile amintite ale pruncilor ca să intrăm în Împărăția cerurilor. Dar să le cîștigăm acestea prin conștiință și străduință. Ne cere „să ne facem ca pruncii“, să redevenim ca ei, după ce ne-am depărtat de calitățile lor prin ispitele vieții. Trebuie să redevenim „ca pruncii“, dar prin luptă conștientă cu vicleniile lumii și aducînd copilăriei conștiința despre bunătățile ce le au copiii, ca simplu dar. Prin conștiință și printr-o voință slabă se actualizează potențele păcătoase ale omului. Dar prin conștiință și printr-o sporită cunoaștere și printr-o voință întărită sînt învinse păcatele ca actualizarea ale acelor potențe. Dar voința aceasta e întărită de Hristos și de cunoașterea Lui.

⁴⁰³ Cuvîntul lui Iisus prin care ne cere să ne facem ca pruncii trebuie să ne umple de teamă. Și teama să ne fie o forță în a-l împlini. Căci zicînd „Amin“, Iisus a spus că acesta este adevărul. Iar adevărul este El însuși. Fiți conștienți despre trebuința a ceea ce vă cer, pentru că adevărul acestui fapt este întemeiat pe Mine ca Adevărul prin excelență. Nerespectînd ceea ce vă spun, nu Mă respectați pe Mine.

mur de acest cuvînt, să luăm seama cînd ne rănește pe noi vrăjmașul cu vreo săgeată prin aproapele, sau cînd ne lovește cineva sau ne osîndește, sau ne clevetește, sau cînd se sfădește aproapele cu noi, pentru a-l asculta, sau ne necăjește vreo minte necurată, vrînd să trezească în noi amintirea rea a celor ce ni le-a făcut aproapele, vrînd să întineze sufletul nostru prin minie și ocară.⁴⁰⁴ De se apropie ceva din acestea de sufletul nostru, să ne silim să ne aducem aminte de cuvîntul Stăpînului nostru, pe care ni l-a spus cu jurămint, zicînd: „Amin, amin zic vouă, de nu vă veți întoarce și nu vă veți face ca pruncii, nu veți intra în Împărăția cerurilor“. Cine nu se va înfricoșa auzind acest cuvînt? Sau ce înțelept, voind să-și mîntuiască sufletul său, nu aruncă de la inima lui tot disprețul pe care-l are față de aproapele? Sau cine, temîndu-se să nu ajungă în gheenă, nu aruncă din inima sa toată ura, ca să nu fie aruncat el însuși din Împărăție?⁴⁰⁵ Un cuvînt tăios ne-a spus Stăpînul nostru, zicînd: „De nu vă veți întoarce să fiți ca prunci nu veți intra în Împărăție“. Greu este cuvîntul pentru cei ce țin la voința lor și pentru cei ce iubesc lumea și nu au cunoscut puterea Sfîntului Duh, că de va veni la ei, îi va face să uite toată răutatea și îi va învăța cele ale lui Iisus în loc de minie, blîndețea, în loc de dușmănie, pacea, în loc de iubirea de ceartă, smerita cugetare, în loc de ură, iubirea, în loc de neîngăduință, îndelunga

⁴⁰⁴ Ura, minia, gîndul și cuvîntul rău despre aproapele întuneacă sufletul, pentru că ne opresc de la cunoașterea adevărată a tainei lui, a ceea ce este minunat în el de la Dumnezeu, Făcătorul și nu ne mai cunoaștem nici pe noi în ceea ce putem face pentru creșterea noastră duhovnicească, putînd înainta împreună cu aproapele în Dumnezeu. Îl disprețuim prin acestea pe Dumnezeu însuși.

⁴⁰⁵ Se face mereu dependentă scăparea de perspectiva iadului și a intrării în Împărăția cerurilor de iubirea aproapelui. Ura și disprețul aproapelui duc la singurătatea tristă ce va fi trăită veșnic în iad. Iar bucuria comuniunii din Împărăția cerurilor este pregătită de silința de-a iubi pe oameni în cursul vieții pămîntești.

răbdare.⁴⁰⁶ Căci aceștia sînt cei ce s-au învrednicit de nașterea din nou.

7. Să ne străduim deci să tăiem din inima noastră cele ce ni le-a spus marele Apostol. Și să le părăsim pe ele, ca să ajungem la măsurile copilului. Fiindcă cei ce s-au îngrijit să taie acestea din sufletele lor, au ajuns la sfînta și marea Lui vîrstă și desăvîrșire.⁴⁰⁷ Căci le-a dat o putere mare, suflînd în fața lor și zicînd: „Luați Duh Sfînt” (Io. 20, 21). Dar arătîndu-se apoi lor, la marea Galileii și întrebîndu-i: „Aveți ceva de mîncare?” (Lc. 24, 41), le-a amintit că prin suflarea Duhului, i-a făcut copii, deși nu erau copii după trup. Și iarăși s-a scris: „Iată Eu și pruncii pe care Mi i-a dat Dumnezeu”. „Deci de vreme ce pruncii s-au făcut părtași trupului și singelui, în chip apropiat s-a împărtășit și El de acestea, ca prin moarte să surpe pe cel ce are stăpînirea morții, adică pe diavolul, și să-i izbăvească pe aceia” (Is. 8, 18; Evr. 2, 14—15). De ce sînge și trup s-a făcut părtaș în chip apropiat, dacă nu de al celor ce au părăsit toată răutatea și au ajuns la măsura sfintei copilării?

⁴⁰⁶ Duhul lui Hristos, primit la Botez de om ti dă putere să părăsească orice egoism, să fie față de oameni cum a fost și este Hristos, care s-a făcut om, s-a jertfit pentru oameni și rămîne om în veci, din iubire față de oameni. Acesta este omul cel nou, născut din Hristos la Botez.

⁴⁰⁷ Să creștem în smerenie, să creștem în a nu ne socoti ca fiind ceva, să creștem în prețuirea aproapelui și în slujirea lui. Să creștem spre omul la care s-a pogorît Fiul lui Dumnezeu. Ajungem la marea vîrstă a desăvîrșirii, părăsind pretenția de mărire și cîștigînd smerenia și nepretențiozitatea copilului. Tinzînd spre starea copilului, tindem spre desăvîrșirea lui Hristos. Căci Fiul lui Dumnezeu nu s-a făcut un om mîndru, dornic de măririle lumești, ci un om smerit, plin de prețuire pentru toți oamenii. Născîndu-i prin suflarea Duhului Său pe Apostoli ca oameni noi, i-a făcut copii, dar și desăvîrșiți. Și așa se întîmplă cu toți cei ce se nasc din nou în Botez. Devenim desăvîrșiți ca El, întrucît sîntem făcuți asemenea copiilor. Dar noi creștem în desăvîrșirea curăției copilului, pe cînd Hristos este în desăvîrșirea în care nu mai este creștere. Hristos este mereu tînr și mereu desăvîrșit; e mereu începutul plin de putere și desăvîrșirea. Este Alfa și Omega. Este mereu începutul omenirii noi și desăvîrșirea la care trebuie să ajungă ea, fără a îmbătrîni și a slăbi în putere.

Iar aceștia la rîndul lor s-au făcut desăvîrșiți⁴⁰⁸ după cuvîntul Apostolului: „Pînă ce vom ajunge toți la unitatea credinței în Fiul lui Dumnezeu, la bărbatul desăvîrșit, la măsura vîrstei plinătății lui Hristos” (E. 4, 13)⁴⁰⁹ Și iarăși: „Săvîrșiți creșterea trupului spre zidirea lui în iubire” (Ibid, 16).

Unora ca aceștia le scrie Apostolul Ioan, zicînd: „Vă scriu vouă, copiilor, că ați cunoscut pe Cel ce este de la început; vă scriu vouă, tinerilor, fiindcă ați biruit pe cel viclean” (I Ioan, 2, 12—13). Ai băgat de seamă că cei ce s-au făcut copii în răutate, s-au făcut luptători împotriva vrăjmașului?⁴¹⁰ Că cei goliți de armele aceluia, care sînt armele răutății, s-au făcut părinți și au ajuns la măsurile desăvîrșirii spre a li se încrede descoperirile și tainele, pînă vor ajunge la înțelepciune, la unitate, la bunătate, la blîndețe și la curăție? Căci acestea aparțin blîndeții și aceștia sînt cei ce au primit pe Hristos, slăvindu-L în trupul lor.

8. Să ne luptăm deci, iubite frate, în marea foamete de pe pămînt, să nu ne descurajăm în vreo privință: ci să cerem neîncetat bunătatea lui Dumnezeu, să nu ne lase să trăim în rătăcirea vrăjmașului și pizmașului, care pricinuieste fără milă cele rele și stăruie cu nerușinare și spune că dacă nu îl ascult astăzi, îl voi asculta mîine. Dar să nu ne lăsăm pînă putem să ne rugăm cu stăruință, lui Dumnezeu, cum zice David. „Caută, auzi-mă, Doamne, Dumnezeul meu, luminează ochii mei ca nu cumva să adorm spre moarte, ca nu cumva

⁴⁰⁸ Fiul lui Dumnezeu s-a făcut părtaș de trupul și sîngele Fecioarei, care se făcuse curată ca un copil, ca apoi și ceilalți oameni, uniți cu El prin credință, să primească trupul și sîngele Lui curate ca ale unui copil.

⁴⁰⁹ Hristos are ca om curăția copilului și deplinătatea vîrstei spirituale a desăvîrșirii. Spre această vîrstă a desăvîrșirii spirituale a omului trebuie să tindem și noi cei ce ne-am născut din curăția Lui ca niște prunci spirituali.

⁴¹⁰ Iată modul unirii stării de copil cu aceea de bărbat: trebuie să se facă sau să fie cineva copil, sau mic în răutate, ca să poată fi mare în războiul împotriva vrăjmașului. Deci poate fi cineva spiritual deodată și una și alta.

să zică vrăjmașul meu: „Întăritu-m-am asupra lui“ Fiindcă cei ce mă necăjesc se vor bucura, de mă voi clinti” (Ps. 12,4—5). Deci de vor pune stăpînire peste noi, să strigăm, zicînd: „Dumnezeule cine se va asemăna cu Tine? Să nu taci, nici să Te îmblînzești, Dumnezeu. Că iată, vrăjmașii Tăi s-au întăritat și cei ce Te urăsc au ridicat capul. Împotriva poporului Tău au uneltit cu vicleșug, zicînd: „Să nu mai lăsăm să se pomenească numele lui în Israil“ (Ps. 82,1—4). Iar înaintînd prin Sfîntul Duh, a zis: „Dumnezeul meu, pune-i pe ei ca o roată, ca o trestie în fața vîntului. Uplete fețele lor de ocară și vor cunoaște că Tu Însuți ești Domn“ (*Ibidem* 14,17). Iată cum, cei ce-și întăresc inima lor prin credință împotriva vrăjmașilor, înainte de-a lupta împotriva aceloră s-au întărit pe ei înșiși pe sfînta piatră care este Hristos (I. Cor. 10,4), zicînd întru tăria inimii: „Înconjuratu-m-au ca albinele fagurele și s-au stins ca focul în spini și în numele Domnului i-am înfrînt pe ei” (Ps. 117,12).

9. Iar de vedem pe cei ce ne înconjoară prin viclenia lor, care este nepăsarea (lenevia), fie atrăgîndu-ne sufletul în plăcere, fie pornindu-ne cu minie împotriva aproapelui cînd face ceea ce nu trebuie, fie îngreunîndu-ne ochii spre poftirea trupurilor, fie voind să ne coboare la gustarea plăcerii trupurilor, fie înfățișînd cuvîntul altuia ca o otravă, fie lovind cuvîntul altuia, sau făcîndu-ne să deosebim pe frați, spunînd: „Acesta este bun și acesta este rău“, dacă ne înconjoară acestea să nu ne descurajăm, ci mai degrabă să strigăm cu tăria inimii, ca David, zicînd: „Doamne, apărătorul vieții mele, de se va pregăti împotriva mea război, nu se va teme inima mea. De se va ridica împotriva mea război, eu în El nădăjduiesc. Una voi cere de la Domnul, aceasta o voi cere, să locuiesc în casa Domnului toate zilele vie-

ții mele, ca să văd frumusețea Domnului și să cercetez locașul cel sfânt al Lui. Că El m-a acoperit. Și iată acum. a înălțat capul meu împotriva vrăjmașilor mei” (Ps. 26,1—6). Acestea sînt alte celor ce și-au sculat mintea din morți, pe care Domnul îi numește noapte, zicînd: „Nu sîntem ai nopții, nici ai întunerecului” (I Tes. 5,6)⁴¹¹. Iar muștrînd pe cei ce se neglijează pe ei înșiși, a zis: „Cei ce dorm, dorm noaptea; și cei ce se îmbată, se îmbată noaptea” (Ibid.7)⁴¹² Și iarăși: „Ziua Domnului vine ca un fur și nu vor scăpa de el” (Ibid. 2—3), căci vine noaptea. Dar celor ce și-au sculat mintea din patimi, le-a spus: „Să ne îmbrăcăm în platoșa credinței și să luăm nădejdea ca coif al mîntuirii” (Ibid. 8).

10. Să facem deci toate, păzindu-ne mintea trează de faptele moarte, privind atenți la suflet în fiecare ceas, ca să nu facă ceva în afară de cele potrivite firii, pentru că sufletul este schimbăcios prin fire,⁴¹³ după cuvîntul proorocului Isaia: „A zis Domnul cel milostiv ție: „Umilită și nestatornică ai fost și de aceea n-ai fost mîn-

⁴¹¹ Moartea e noaptea de care sînt conștient și deci mă chinuie. Cunoașterea iubirii lui Dumnezeu arătată în Hristos este lumină, este ziua, este sensul satisfăcător al vieții mele. Această ziua, această lumină a îndepărtat noaptea care mă înconjoară. Dar moartea aceasta nu e numai una cu întunericul, ci și una cu cel ce se scufundă în ea. Căci acela se unește atît de mult cu întunericul și cu moartea din el, într-un mod oarecum conștient, că el însuși devine acestea. Pe de altă parte și între somn, beție și noapte și moarte este o identitate. Noaptea ne face să dormim și ne îndeamnă la beție; și acestea ne fac să dorim noaptea. Somnul este și el întuneric și moarte spirituală și le mărește; și beția la fel. Dar somnul spiritual nu este o înconștiență totală, ci coșmar chinuit, sau un șir de coșmare. La fel și beția. În somn și în beție strîmbăm și facem fără sens toată realitatea. Așa va fi iadul.

⁴¹² Somnul și beția nu sînt una cu noaptea și cu moartea, ca un fel de coșmare, care întunecă și strîmbă realitatea, ci sînt una și cu patimile. Căci patimile te fac să te repezi la plăcerile momentane, pierzînd perspectiva vieții îndelungate a bucuriei nesfîrșite.

⁴¹³ Să nu cădem cu sufletul din faptele conforme firii, căci el este pe de altă parte schimbăcios prin fire. Adică se poate abate prin fire, de la cele conforme firii; se poate abate „prin fire“, nu întrucît firea ar cere-o, ci întrucît firea îi dă și această posibilitate, datorită libertății cu care este înzestrat. Poate cădea prin fire din starea conformă firii.

gliată" (Is. 54, 10—11).⁴¹⁴ Căci sufletul se aseamnă cu fierul care cînd e neîngrijit, se acoperă de rugină, dar, cînd se pune în foc, focul îl curăță și cît timp este în foc, este asemenea focului și nimenea nu-l poate ține fiindcă este foc. Așa este sufletul. Cît timp rămîne cu Dumnezeu și se ocupă cu El, se face foc și arde pe toți vrăjmașii lui care îl fac să ruginască în timpul cît e neîngrijit, dar Dumnezeu îl curăță și-l face nou ca pe fier, încît nu se mai îndulcește cu ceva din cele ale lumii, ci se odihnește în firea lui, de care s-a învrednicit și în care se afla mai înainte. Iar de părăsește firea lui, moare.⁴¹⁵ Așa mor animalele cînd se scufundă în apă, fiindcă sînt din ființa pămîntului. Și iarăși peștii, cînd sînt aduși pe pămînt mor, fiindcă sînt din ființa apei. Asemenea și păsările, zburînd în aer, se odihnesc, dar cînd voiesc să coboare pe pămînt, se tem ca nu cumva să fie vîinate. Așa este sufletul desăvîrșit; cînd părăsește firea lui, moare îndată.⁴¹⁶ Deci cei ce s-au făcut vrednici și și-au însușit darurile (dumnezeiești), văd lumca ca o închisoare și nu voiesc să se confunde cu ea, ca să moară.⁴¹⁷

11. Nu poate sufletul acela să iubească lumea, chiar de voiește, căci își amintește de începutul lui, pe care l-a avut înainte de-a se hotărî el însuși să rămînă în Dumnezeu. Și știe ce i-a făcut lumea și cum l-a făcut

⁴¹⁴ Aceasta o spune Dumnezeu sufletului, pentru că s-a înjosit prin nestătornicie, căzînd din starea lui luminată, slăvită și fericită prin păcat.

⁴¹⁵ Sufletul își însușește însușirile dumnezeiești cînd se amestecă cu Dumnezeu. Dar însușirile dumnezeiești nu-i devin proprii prin fire, ci prin unire cu Dumnezeu. Aceasta e îndumnezeirea prin har. Exemplul acesta a fost folosit de mulți Părinți bisericești. Dar Ava Isaia precizează că prin această îndumnezeire după har se activează firea sufletului. Cînd sufletul rămîne de sine, se umple de rugină păcatului contrară firii și moare spiritual

⁴¹⁶ Sufletul părăsește firea lui, cînd părăsește legătura cu Dumnezeu.. Nu e Dumnezeu prin fire, dar îi este necesară firii lui legătura cu Dumnezeu. Fără Dumnezeu moare spiritual.

⁴¹⁷ Toate cele din lume dacă rămîn în ele înseși, mor. Numai din Dumnezeu primesc viață fără sfîrșit. Pentru că numai El are viață vecinică. Cu atît mai mult omul numai în Dumnezeu are viață veșnică.

pustiu.⁴¹⁸ Iată o pildă: Când într-o cetate intră un împărat dușman, bărbații temându-se, se predau lui și el îndată caută, potrivit răutății lui, să coboare chipurile împăratului dinainte și să înlăture legile aceluia și să dea alte legi apăsătoare și să pună chipul lui acolo și în sfârșit, să facă să-i slujească toată mulțimea. Dar dacă cei din cetate se duc pe ascuns la împăratul adevărat și-i spun: „Vino și ne ajută“ și acela vine împotriva dușmanului cu oastea sa și cei din cetate auzind, îi deschid cu bucurie porțile și acela intră și pierde pe dușmanul lui și aruncă cu putere chipul pe care l-a așezat și înlătură legile aceluia și cetatea se bucură și adevăratul împărat își pune chipul lui și readuce legile sale și se așează iarăși în ea și o stăpânește, încît nimeni altul nu mai domnește în ea și pe locuitorii ei în îndeamnă să lupte pentru el, aceștia vor fi fără frică față de orice dușman al lui.

Așa este sufletul, care după sfîntul Botez a fost luat în stăpînire iarăși de vrăjmaș, care l-a umilit prin toate uneltirile lui urite și a dat jos chipul Împăratului, și a pus chipul său și legile sale și l-a făcut să se îngrijească de veacul acesta și l-a convins să lucreze cu nepăsare și cu întinăciune și l-a făcut cum a voit. Dar în sfârșit, bunătatea sfîntului și marelui Împărat Iisus a trimis pocăința și sufletul s-a bucurat. Și pocăința l-a deschis Lui poarta și Împăratul cel Mare a pierdut pe vrăjmașul sufletului și a șters din el chipul aceluia și legile lui murdare. Și aducîndu-i libertatea, a pus în el sfîntul Lui chip și i-a dat lui legile curate. Și a învățat toate simțurile lui să lupte. Și la urmă se odihnește în sufletul acela, fiindcă s-a făcut al Lui. Aceasta a fost nașterea din Dumnezeu. Deci este cu neputință ca sufletul să intre în odih-

⁴¹⁸ Lumea a făcut sufletul pustiu, căci l-a coborît sub nivelul lui firesc, care e viața în Dumnezeu. De aceea a rămînea sufletul exclusiv în lume, înseamnă a muri. Căci lumea îi dă o viață finită, iar sufletul e făcut cu aspirația după viața infinită și veșnică.

na Fiului lui Dumnezeu, dacă nu are chipul Împăratului, Căci precum nimenea dintre negustori nu primește un ban sau nu-l dă, dacă nu are chipul împăratului, și nici împăratul nu-l primește în visteria lui, așa nici sufletul de nu are chipul Împăratului cel Mare, Iisus, nu are îngerii bucurându-se împreună cu el, ci aceștia îl aruncă zicînd: „Cum ai intrat aci, neavînd chipul Lui.

12. Iar semnul chipului Lui este iubirea. Căci El Însuși a zis: „Întru aceasta vă vor cunoaște că sînteți ucenicii Mei, de veți avea iubire unul față de altul” (Io. 13,35). Dar este cu neputință ca iubirea Lui să fie cu noi cîtă vreme sufletul este împărțit și caută pe Dumnezeu, și iubește cele ale lumii.⁴¹⁹ Și precum pasărea nu poate zbura cu o singură aripă, nici avînd ceva din ea atîrnat, așa nici sufletul nu poate înainta spre Dumnezeu de e legat de ceva din cele ale lumii. Și precum corabia, avînd ceva contrar celor de care are trebuință, nu poate pluti, așa îi este cu neputință sufletului să treacă peste valurile patimilor, avînd ceva contrar virtuților.⁴²⁰ Și precum corăbierii nu poartă haine frumoase, sau mănuși, sau sandale, căci de nu sînt dezbrăcați, nu pot

⁴¹⁹ Iubirea deplină nu poate veni decît de la Fiul lui Dumnezeu făcut om. Însă și credința mărturisită în El nu poate fi deplină decît unită cu iubirea față de El, venită de la El Însuși „Dumnezeu este iubire“, a spus Sf. Apostol Ioan, și numai cel ce îl iubește L-a cunoscut cu adevărat (I Io. 4, 8). Deci pînă ce sufletul nu s-a unit cu Dumnezeu în iubire, nu L-a cunoscut, ci este cel mult în căutarea Lui. Și se cunoaște că nu-L are pe Dumnezeu cînd nu-L iubește deplin pe El, ci iubește fie și în parte lumea. Căci aceasta ține sufletul nu numai despărțit de Dumnezeu, ci și împărțit în sine însuși. Și o iubire împărțită, îndoielnică, nu e iubire adevărată. Cel ce iubetșe cu adevărat, se dăruiește total celui iubit.

⁴²⁰ Ține de firea sufletului să înainteze neîmpiedicat spre Dumnezeu. Dar nu poate înainta spre Dumnezeu în mod neîmpiedicat, decît prin virtuți. Avînd ceva contrar virtuților, nu poate înainta spre Dumnezeu în mod neîmpiedicat, chiar de caută în parte să înainteze spre El. Iar neînaintarea spre Dumnezeu e contrară firii sufletului, precum e contrară firii lui și ceea ce e contrar virtuților. Cunoașterea lui Dumnezeu e condiționată deci de virtuți. Virtuțile au o putere cunoscătoare a lui Dumnezeu. Iar virtuțile ținînd de firea sufletului, sau realizînd cu adevărat sufletul, cunoașterea lui Dumnezeu ține și ea de firea sufletului, sau a omului. Firea acestuia nu se realizează dacă nu are prin virtuți cunoașterea prin experiență a lui Dumnezeu, așa cum firea lui nu se realizează fără experiența virtuților.

înota, așa îi e cu neputință sufletului să treacă peste valurile vînturilor potrivnice ale răutății, de nu se află dezbrăcat de cele ale lumii. Și precum ostașul, ieșind să lupte împotriva dușmanilor împăratului, nu poate să se împotrivească lor, avînd ceva contrar armelor trebuincioase, așa îi e cu neputință omului să se împotrivească patimilor, avînd ceva contrar virtuților.⁴²¹ Și precum o cetate înconjurată de zid, de are o mică parte din zid dărîmată, de voiesc dușmanii să intre, se folosesc de locul în care zidul e dărîmat, ca să intre prin el și chiar de se află apărători la porți, ei nu pot să se împotrivească dușmanilor de nu se reface partea dărîmată a zidului, la fel e cu neputință monachului nevoitor să se împotrivească vrăjmașilor, de este stăpînit de vreo patimă, nici nu poate ajunge la măsurile desăvîrșirii.

13. Nu le spun acestea eu, ci le spune dumnezeiasca Scriptură. Căci s-a scris în Facere: „Și a zis Dumnezeu lui Noe: Numai pe tine te-am văzut drept și desăvîrșit în neamul acesta” (Fac. 7,1). Și iarăși a zis lui Avraam; „Fă-te fără prihană înaintea Mea și voi pune legătura vecinică cu tine” (Ibid.17,1—2). Și iarăși s-a scris în Numeri: „Tot cel ce a făgăduit să se păzească pe sine să nu bea vin, nici oțet de vin, nici oțet de băutură bețivă, nici tot ce se face din struguri, pînă cînd a făgăduit” (Num. 6,2—4). Și iarăși, în A doua Lege: „De vei ieși să lupți cu dușmanii tăi, păzește-te pe tine de tot cuvîntul rău, pînă ce se va preda dușmanul tău în mîinile tale” (A doua Lege 23,9). „Din aceste șapte neamuri, nu vei lăsa pe vreunul din ele ce are suflare, ca nu cumva să te învețe pe tine să păcătuiești față de Mine” (Op. c. 20,16—18). Învățîndu-ne să nu ne descurajăm, pe noi care am întrebat cînd le vom nimici pe

⁴²¹ Precum am mai spus, nu există o neutralitate a sufletului. Sau cultivă virtuțile, sau e stăpînit de patimi. În primul caz trăiește potrivit firii, în al doilea, contrar firii. Dar poate avea și pe primele și poate să nu fie încă liber total de patimi.

ele, fiind atît de multe, a spus: „Nu le vei putea nimici într-un an, ca nu cumva să se facă pămîntul pustiu și să se înmulțească împotriva ta fiarele sălbatice” ci puțin cîte puțin pînă ce te vei înălța și vei crește și va lărgi Dumnezeu hotarele tale. Dar le-a poruncit lor de multe ori, zicînd: „Ia seama să nu faci legătură cu Canaaneenii, ci mai degrabă să-i faci să piară de la fața ta” (*Ibidem* 7,2). Iar plecînd Iisus al lui Navi și înconjurînd cetatea Ierichonului și nimicind-o, a zis Dumnezeu: „Și o vei anatematiza pe ea și toate ale ei” (Iisus Navi 6,17). Și voind să lupte cu Ghe, Israil a fugit de la fața lor, neputînd să se lupte împotriva dușmanilor, pentru anatema ce a furat-o (a zădărnicit-o) Ahar. Și căzînd Iisus pe fața sa, a plîns înaintea lui Dumnezeu, zicînd: „A întors Israil grumazul lui înaintea dușmanilor și eu ce voi face?” (*Op. cit.* 7,8) Și i-a spus lui Domnul: „Fiindcă anatema este întru voi, Israil nu va putea să se împotrivească dușmanilor lui” (*Ibid.* 13). Și nu va mai ieși la luptă, pînă ce nu va pierde pe Ahar.” Mai vedem și pe Saul, că Dumnezeu i-a luat împărăția pentru anatemă, pe care a luat-o (a zădărnicit-o) Amalic (I Imp. 15,15).

14. Iarăși, fiindcă Ionatan a împlîntat toiagul său în miere și l-a întors spre gură, Dumnezeu n-a ascultat pe Israil în ziua aceea (*Op. cit.* 14,27). Și Ecclesiastul învățîndu-ne că cea mai mică patimă desființează puterea vitușilor, a zis: „Muștele murind, împrăsc vasul cu untdelemn (10,1). Și iarăși zice prin Iezechil: „În ziua în care se va abate dreptul de la calea dreptății lui și va desăvîrși fărădelege, voi aduce durere peste fața lui și nu-mi voi aminti de dreptatea lui” (Iez. 18, 24). Și iarăși zice Apostolul: „Puțin aluat dospește toată frămîntătura” (Gal. 5,9). Iar Anania și Safira, femeia lui, luînd din cîntea cuvenită obștei, au căzut îndată la picioarele Apostolilor și au murit, pentru acest lucru

mic (Fapte 5,1—10). Și iarăși Iacob zice: „Cel ce va păzi toată legea, dar va greși într-una, s-a făcut vinovat tuturor“ (2,10). Iar întărindu-ne, ca să ne întoarcem spre El, Dumnezeu zice prin Iezechil: „În ziua în care cel fără de lege se va întoarce de la calea fărădelegii lui și va lucra cu judecată și dreptate, nu-Mi voi mai aduce aminte de fărădelegile lui, ci va fi viu și va trăi. Pentru că nu voiesc moartea păcătosului, ci să se întoarcă și să trăiască, zice Domnul“ (Iez. 18,21—32). „Întorcându-vă, întoarceți-vă și vă voi întreba: Pentru ce muriți, casa lui Israil?“ (*Ibid.* 31). Și iarăși zice Ieremia: „Întoarceți-vă către Mine, casa lui Israil și vă voi fi milostiv, zice Atotțiitorul“ (Ier. 3,21—22). Și iarăși: „Au doar cel ce cade nu se scoală? Sau cel ce se abate nu se întoarce? Pentru ce s-a abatut poporul acesta cu o abatere nerușinată și s-au întărit în hotărîrea lor și n-au voit să se întoarcă către Mine,” zice Domnul? „Întoarceți-vă spre Mine și Mă voi întoarce spre voi” (*Ibid.* 8,4—5). Și iarăși a zis Domnul Iisus: „De veți ierta oamenilor greșalele lor, vă va ierta și vouă Tatăl vostru cel ceresc. Iar de nu veți ierta, nici Tatăl vostru nu va ierta vouă” (Mt. 6,14—15). Și iarăși Apostolul zice: „De va cădea (vreunul dintre voi în vreo greșală, voi cei duhovnicești îndreptați-l pe unul ca acesta cu duhul blîndeții” (Gal.6,1). Și iarăși Iacob zice: „Frate, de va rătăci cineva de la calea adevărului și-l va întoarce cineva, să știe cel ce l-a întors pe păcătos de la rătăcirea lui, că va mîntui un suflet din moarte și va acoperi o mulțime de păcate” (Iac. 5,19—20).

Iată cum toate aceste mărturii ale Scripturilor ne dau putere ca să ne cercetăm pe noi, ca nu cumva dîndu-ne osteneala să păstrăm răutatea față de aproapele sau mînia față de el, neiertîndu-l și să ne pierdem această osteneală în zadar. Căci în acest caz Domnul nostru Iisus Hristos nu ne va ajuta în ceasul în care ne vor

necăji vrăjmașii noștri.⁴²² Căci El Însuși a mustrat pe unii ca aceștia, zicînd: „Slugă vicleană, toată datoria aceea ți-am iertat-o ție, fiindcă M-ai rugat. Nu se cuvenea ca și tu să ai milă de cel împreună slugă cu tine? Și mîniindu-se, l-a predat pe el pe mîna chinuitorilor, pînă nu va ierta fiecare fratelui său din toată inima lui” (Mt. 18,32—35). Deci cercetează-te pe tine, frate, ca să cunoști în fiecare zi ce ai în inima ta înaintea lui Dumnezeu, sau ce critică a fratelui, sau ce ură, sau ce osîndă, sau pismă, sau dispreț, zicînd că nu poți să-i dai atenție, căci este dușmănos. De se va semăna în inima ta un astfel de venin, amintește-ți de cuvîntul Domnului Iisus care a spus că „nu va ierta vouă Tatăl vostru cel ceresc, de nu va ierta fiecare din voi pe fratele său din toată inima”⁴²³ (*Ibid.*).

15. Deci cel ce se teme să meargă în gheena, va arunca toată răutatea din inima lui, ca această hotărîre rea să nu vină asupra lui.⁴²⁴ Ia seama, deci, frate, la inima ta, și fii treaz față de vrăjmașii tăi, căci sînt vicleni în răutatea lor. Și fii convins în inima ta despre acest cuvînt, că nu poate să facă cele bune omul care face rele. Dar e cu putință omului să facă rele cu pre-

⁴²² Dacă n-am arătat iubire aproapelui, nu ne va ajuta Hristos cînd vom fi necăjiți de vrăjmașii noștri. Căci Hristos și-a făcut cauza aproapelui nostru o cauză proprie. Dar nici oamenii nu ne vor ajuta în necazurile noastre. Dacă n-am răspîndit căldura iubirii în jurul nostru, nu vom avea nici noi din apropierea noastră căldura interesului față de noi.

⁴²³ De nu ierți, nu ești liber de stăpînirea unei patimi. Și fără voia ta, nici Dumnezeu nu te poate face liber. Nu putem fi liberi unul fără altul. Ne condiționăm în libertate, precum ne condiționăm prin dependență unul de altul. Ne dăruim libertatea, precum ne impunem robia. Și ultimul izvor al libertății noastre e Dumnezeu. Dar Dumnezeu ne-a creat astfel că nu putem primi libertatea de la El și unul de la altul, fără voia noastră de-a ne face unul pe altul liberi. Nu ne poate elibera Dumnezeu de patimă, dacă nu vrem să ne eliberăm și noi. Nu-mi poate dărui nici altul libertatea de patima împotriva lui, dacă nu voiesc și eu să mă eliberez. Eliberarea de patimi ce ne-o dăruim noi e condiția ca să fim eliberați și de către Dumnezeu. Dumnezeu ne eliberează deodată pe amîndoi, cînd ne-am eliberat reciproc unul pe altul.

⁴²⁴ Răutatea pe care o arăt altuia mă stăpînește în primul rînd pe mine. Vreau să dureze în veci răul asupra altuia, va stăpîni în veci asupra mea. Vreau să fie el în gheena, voi eu. Nu-l vreau eliberat pe el, nu sînt liber eu.

textul că face bine.⁴²⁵ De aceea ne-a învățat Mintuito-
rul să veghem asupra noastră, zicînd: „Strîmtă este
poarta și plină de necazuri calea care duce la viață și
puțini sînt cei ce o află pe ea: dar lată și largă cea care
duce la pierzanie și mulți sînt cei ce umblă pe ea. Pă-
ziți-vă, deci, pe voi înșivă, zice, de proorocii mincinoși
care vin la voi în haină de oi, dar înlăuntru sînt lupi
răpitori. Din roadele lor îi veți cunoaște pe ei” (Mt. 7,13
—16). Care sînt roadele lor, dacă nu toată starea con-
trară firii, care se produce în noi, vrînd ca inima noas-
tră să se încreadă în ea. Dar pe cei ce iubesc pe Dumne-
zeu din toată inima, proorocii mincinoși nu-i pot con-
vinge pentru ceva din ale lor, după cuvîntul Apostolu-
lui: „Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hris-
tos? Necazul, sau strîmtoarea, sau prigoana, sau foa-
mea, sau lipsa de îmbrăcăminte, sau primejdia, sau
sabia? Sînt încredințat că nici moartea, nici viața, nici
îngerii, nici stăpînirile, nici cele de acum, nici cele vii-
toare, nici altă făptură nu ne va putea despărți pe noi
de dragostea lui Hristos” (Rom. 8,35; 38—39).

Ai văzut, fratele meu, pe cei ce au iubit pe Dum-
nezeu din toată inima, că nimic din ale lumii nu-i poate
despărți de dragostea lui Dumnezeu: nici aurul, nici
argintul, nici casele, nici plăcerea, nici ura, nici osîn-
direa, nici băutura cuiva prin cuvînt, nici veninul ba-
laurului, ce suflă în inima noastră.⁴²⁶ Să nu te tulburi
deci, ci mai degrabă să ne străduim să privim spre șar-
pele de aramă, pe care l-a făcut Moise, după cuvîntul
Domnului. Căci l-a pus pe el pe vîrfurile muntelui, ca tot
cel mușcat de vreun șarpe, privînd la el, să se vindece
(Numeri 21,8—9). Domnul nostru Iisus Hristos s-a

⁴²⁵ Îl certăm pe altul, îl disprețuim, făcînd rău, cu pretextul că-i
facem un bine, că-l îndreptăm.

⁴²⁶ Nici necazurile și primejdiile, sau cele ispititoare din afară, nici
gîndurile suflate în inima noastră de vrăjmașii nevăzuți, nu ne pot despărți
de iubirea lui Hristos.

asemănat cu șarpele de aramă. Căci fiind șarpele dușman, auzindu-l Adam, s-a făcut și el dușmanul lui Dumnezeu. Dar Domnul nostru Iisus Hristos s-a făcut om desăvârșit în toate, afară de păcat (Evr. 4,15), după asemănarea lui Adam, pentru noi. Dar șarpele de aramă este asemenea celui ce s-a făcut dușman al lui Dumnezeu, dar nu are gând rău, nici venin, nici răutate, nici nu se înconvoaie, nici nu suflă, nici nu are suflarea vrăjmașului.⁴²⁷ Chipul acesta l-a dat Sie-și Iisus Hristos, pînă ce va stinge veninul, pe care l-a primit Adam din gura șarpelui și se va întoarce firea, devenită contrară firii, la starea cea după fire. Căci spune lui Moise: „Ce este ceea ce ai în inima ta? Si a zis: toiag. Si i-a spus lui: aruncă-l pe pămînt. Și l-a aruncat și s-a făcut șarpe. Și a fugit Moise de la el. Și-i spune lui, Dumnezeu: întinde mîna și apucă-l de coadă. Și l-a apucat și s-a făcut toiag în mîna ta lui” (Ieș. 1—4). Și-i zice lui Moise: „Ia toiagul prefăcut în șarpe și să bați cu el apa din rîu, înaintea lui Faraon, și se va preface apa în sînge” (Ieș. 7,19). Și iarăși: „Ia toiagul, prefăcut în șarpe, și vei bate cu el marea Roșie și se va usca” (Ieș. 14,16). Și iarăși: „Ia toiagul pe care îl ai în mîna ta, cu care ai bătut marea, și vei porunci pietrei și-și va da apa ei” (Numeri 20,8).

16. Observă că cel ce merge pe urmele Domnului nostru Iisus Hristos după ce el s-a făcut dușman și șarpe, se va preface în toiag și nici unul dintre vrăjmași

⁴²⁷ Fiul lui Dumnezeu s-a făcut om, care prin Adam a devenit șarpe, sau dușman al lui Dumnezeu. Dar Fiul lui Dumnezeu s-a făcut om fără de păcat, ceea ce s-a arătat în faptul că s-a făcut un șarpe de aramă, în care nu e venin și suflare păcătoasă. De aceea la porunca lui Dumnezeu, Moise l-a închipuit pe Hristos prin șarpele de aramă. Ba într-un fel Hristos însuși lucra prin acel șarpe de aramă, privirea la el vindecînd pe cei pe care veninul șerpilor ce mușcrau pe oameni, le pricinuiău acestora moartea. Dar Hristos, omul adevărat, plin de puterea dumnezeiască, va scăpa pe oameni și de moartea vecinică.

nu i se va mai putea împotrivi.⁴²⁸ Mare este această taină! Ea nu spune că dacă balaurul samănă veninul lui în noi, să ne silim să privim spre cel ce s-a suit pe cruce, pentru că toate acestea le-a făcut El pentru noi și le-a răbdat pe toate preschimbându-se fără să se su-pere pe cei ce l-au batjocorit, l-au bătut și dus la moarte, nici răspunzându-le cu vreun cuvânt aspru, ci a ră-mas nemișcat, ca șarpele de aramă. Deci de vom căuta la El și vom merge pe urmele Lui, ne vom vindeca de mușcăturile șerpilor ascunși. Puterea Lui este în același timp ajutorul Celui ce a spus: „Precum Moise a înălțat șarpele în pustie, așa se cuvine să se înalțe Fiul Omului, ca tot cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viața vecinică” (Io. 3,14). Aceasta înseamnă a-I urma Lui, ca să ne facem sănătoși prin El. Cum deci ne facem să-nătoși? Dacă credem că este puternic. Căci pe cei muș-cați, în pustie, nu însuși șarpele de aramă era cel ce-i vindeca pe ei, ci cel mușcat de șarpe privind prin cre-dință la El, se făcea sănătos. Căci mulți erau cei ce au murit din cauza șerpilor, pentru că nu au crezut în cu-vîntul lui Dumnezeu, precum a zis Apostolul: „Să nu ispitim pe Dumnezeu, precum L-au ispitit aceia și au pierit din pricina șerpilor” (I Cor. 10,9). Știi, frate, că pînă azi sînt șerpi în sufletul care voiește să ispitească pe Iisus, cum Îl întrebam noi care sînt poruncile Lui și nu le-am împlinit, precum s-a scris: „L-a întrebat pe El unul dintre învățătorii Legii, ispitindu-L și zicînd: Învățătorule, care poruncă este cea mai mare în Lege? Iar Iisus a zis lui: Să iubești pe Domnul Dumnezeul

⁴²⁸ Deci după ce Hristos s-a făcut omul care în Adam se făcuse șarpe și dușman al lui Dumnezeu, dar în Hristos nu mai era decît om, s-a prefăcut în toiag căruia nu i se va putea împotrivi nici un dușman. Aceasta se va în-tîmpla și cu orice om care merge pe urmele lui Hristos. Fiul lui Dumnezeu s-a făcut șarpe, sau om fără de păcat și toiag care a despărțit marea ca să treacă poporul Israel spre țara făgăduinței și care a scos poporului însetat apa din piatră. Se făcea una din alta, pentru că El era și omul cu puterea biruitoare a morții și puterea toiagului care stăpînea în chip minunat spre folosul omului forțele naturii.

tău din toată inima ta și din tot sufletul tău și pe aproapele tău ca pe tine însuși. În aceste două porunci se cuprinde, toată Legea și proorocii” (Mt. 22,36—40). Vezi că cei ce îl întreabă și nu împlinesc poruncile se numesc ispititori, pentru că nu voiesc că creadă în șarpele de aramă, care poate să-i scape pe ei de veninul șarpelui ascuns?

17. Păzește-ți deci inima și să nu te lenevești, zicînd: „Cum pot să păzesc virtuțile, fiind om păcătos? Căci cînd părăsește omul păcatele sale și se întoarce la Dumnezeu, pocăința sa îl renaște.”⁴²⁹ E ceea ce spune Apostolul: „Precum am purtat chipul celui pămîntesc, să purtăm și chipul celui ceresc” (I Cor. 15,49). Vezi că s-a dat omului să se schimbe prin pocăință și să devină prin ea întreg nou?⁴³⁰ Dar cîtă vreme pruncul se află la sinul mamei, aceasta îl păzește în tot ceasul de tot răul. Iar cînd plînge, îi îmbie sinul ei și-l lovește ușor peste față, potrivit cu puterea lui, ca să-l facă să primească laptele ei cu frică, și să nu-și țină inima încăpățînată. Iar fiindcă plînge, i se face milă de el, fiindcă îl iubește, și-l mîngîie cu drăgălășenie pînă ce primește sinul ei. Și de se arată pruncului aur, sau argint, sau mărgăritare, sau orice lucru al lumii, el ia aminte la ele, dar aflîndu-se la sinul mamei, le trece cu vederea pe toate, ca să se împărtășească de sinul mamei.⁴³¹ Și tatăl nu-l

⁴²⁹ Întoarcerea la Dumnezeu coincide cu părăsirea păcatelor. Săvîrșirea păcatelor este una cu uitarea lui Dumnezeu. Primele două sînt una cu pocăința. Iar pocăința e o naștere din nou din Dumnezeu.

⁴³⁰ Eu! sau subiectul rămîne același, ca o anumită permanență a aceleiași conștiințe. Dar chipul, sau îmbrăcămîntea, sau pecetea se schimbă. Aceasta înseamnă o anumită dualitate a omului. Pe de o parte omul poate deveni din vechi nou, dar pe de alta rămîne într-o identitate ca subiect. Se schimbă, dar cel schimbat are o continuitate cu cel dinainte. Schimbarea unită cu identitatea subiectului înseamnă pocăința. Nu mai vreau să fiu cum am fost. Mă doare că am fost cum nu trebuia să fiu. Trebuie să fiu altfel, dar tot eu.

⁴³¹ Se aseamănă pocăința adusă omului de Dumnezeu cu ceea ce face mama cu pruncul, care îl lovește încetîșor, ca să-l atragă spre sinul ei, îmbîin-du-i laptele ei.

bate, pentru că nu lucrează, sau pentru că nu pleacă la război cu dușmanii lui, fiindcă e mic și nu poate, are picioare, dar nu poate a sta pe ele, are mâini, dar nu poate ține arma în ele. Astfel îi arată îndelunga răbdare pînă ce crește. Iar cînd a crescut puțin și vrea să lupte cu altul și acela îl răstoarnă jos, tatăl lui nu se mînie, știind că e copil. Dar după ce ajunge bărbat și își arată rîvna lui, dușmănind pe dușmanii tatălui său, acesta îi încredințează lui cele ale sale, fiindcă e fiul său. Dar dacă după toate ostenele, pe care părinții le-au depus pentru el, înaintînd în vîrstă, el intră în lupta cu ei și-și urăște părinții și nu vede binetacerea lor, ci se împrieteneste cu dușmanii lor, ei își retrag iubirea lor de la el și prin aceasta îl scot din casa lor și nu-i mai dau moștenirea.

18. Deci noi, fraților, să avem grijă să rămînem sub acoperișul pocăinței, să primim laptele din sfîntul ei sîn care ni se îmbie spre hrană.⁴³² Să trecem deci cu vederea toate cele văzute, pînă vom simți dulceața laptelui ei în gura noastră. Să purtăm jugul ei care ne învață să ne îngrijim de noi și să luptăm cu vrăjmașii noștri și dacă ei ne trag spre ei, ca mici, să plîngem înaintea ei, ca să roage pe Tatăl nostru să ne răzbune față de cei ce ne-au nedreptățit pe noi.⁴³³ Să tăiem voia inimii noas-

⁴³² Pocăința e prezentată mereu ca un dar venit omului de la Dumnezeu. Omul e cel ce trebuie să o vadă ca dovadă a iubirii Lui, ca o nouă încercare a Lui de-a readuce pe om ca fiu în casa Lui. În pocăință e Dumnezeu însuși ca o mamă care ne îmbie laptele ei hrănitor, ca să creștem în unire cu El. El însuși ne mișcă prin pocăința ce ne-o oferă să ne întoarcem la El și să ne bucurăm de unirea cu El. El ne dă puterea spre aceasta, dar ne-a dat și capacitatea să primim această putere.

⁴³³ Pocăința e ca o mamă a noastră în fața căreia putem plînge, și o rugăm să roage pe Tatăl nostru să ne apere de dușmani, și să ne răzbune pentru relele ce ni le-a făcut. Pocăința e a noastră, dar și a lui Dumnezeu, sau ca o mamă care e unită cu Dumnezeu și-l poate ruga pentru noi, dacă o rugăm pentru aceasta. E o treime între mine, Dumnezeu și pocăința care e între mine și Dumnezeu. Omul nu e total singur. E cu sine, dar în acest sine cu care este în relație, este și vrăjmașul său. Dar conștiința ca o dublură a omului capătă relief deosebit mai ales cînd omul se află în legătură cu Dumnezeu. Conștiința lui se umple atunci de pocăință, de relația cu Dumnezeu.

tre și să iubim înstrăinarea de ea, ca Dumnezeu să ne mîntuiască, ca pe Avraam.⁴³⁴ Să ne supunem pocăinței, ca mamei noastre, ca Iacob, ca să primim binecuvîntarea de la Tatăl nostru, ca Moise, care a urît (lumea) și a fost păzit sub acoperămîntul ei și s-a sculat împotriva celor ce voiau să o omoare, fiind liber de toată plăcerea. Să nu o disprețuim, ca să nu ne urască pe noi, ca pe Esau.⁴³⁵ Să păzim curăția ei, ca să ne înalțe pe noi în pămîntul vrăjmașilor noștri. Să o avem ca un acoperămînt bun, ca Iisus, fiul lui Navi. Căci acesta cînd era copil, nu ieșea din cort. Să nu dăm loc leneviei în inima noastră, ca să nu ne lipsească pe noi de moștenirea pămîntului făgăduinței. Să iubim smerenia în toate și să ne străduim să intrăm în pămîntul în care curge miere și lapte, cum voia Valec, (Num. 22). Să nu poftim nimic din cele ale pierzaniei, ca să nu fim omorîți, ca Ahar. Să iubim conștiința ei, care ne străpunge în toată clipa,⁴³⁶ ca să ne mîntuiască pe noi în ceasul ispitei, ca pe Raav.

Să nu iubim lăcomia pîntecelui, ca să nu ne ucidă ca pe fiii lui Eli (I Imp. cap. 2). Să ne ferim de toată nedreptatea, ca Samuil. Să nu fii muștrat de conștiință, ca unul ce ai făcut rău aproapelui. Să nu iubim pisma rea față de alții, ca să nu ne arunce pe noi ca pe Saul. Să ne placă să nu răsplătim cu rău pe aproapele, ca să ne păzească pe noi (Dumnezeu) de rău ca pe David. Să nu iubim să ne șocotim lucru mare și slava deșartă, ca să nu ne arunce pe noi (Dumnezeu) de la fața Lui,

⁴³⁴ Să plecăm de la voia noastră, să ne înstrăinăm de ea, ca Dumnezeu să ne mîntuiască. Dacă vrem să ne mîntuim prin voia noastră, nu reușim. Căci în acest caz rămînem în mîndria noastră egoistă. Dumnezeu e cu noi, cînd noi am părăsit voia noastră, lăsînd să lucreze asupra noastră voia Lui.

⁴³⁵ Să nu disprețuim pocăința, ca să nu se despartă de noi, cum s-a despărțit Reveca de Esau, care n-a iubit-o ca Iacob. Pocăința e mereu văzută ca o mamă din care se naște omul nou, iar Dumnezeu ca Isaac, care dă pocăinței puterea să-l nască și apoi îl binecuvîntează.

⁴³⁶ Pocăința e o conștiință dureroasă a păcatului. Ea ne străpunge inima, din partea lui Dumnezeu, ca o mamă care lovește cu milă copilul care caută spre cele din afară, ca să-l facă să se întoarcă spre sinul ei.

ca Tată, ca David pe Avesalom. Să iubim smerita cugetare și buna cuviință, ca să ne răzbunăm pe dușmanii Părintelui nostru, ca Solomon. Să iubim supunerea în toate, ca să facem mădularele noastre moarte față de tot lucrul mort, ca să facem inima plină de bărbăție față de vrăjmașii noștri, ca Ilie Tesviteanul. Să nu ne facem iubitori și poftitori de plăceri, ca să nu ne omoare pe noi ca pe Ahab. Să luptăm pînă la moarte, ca să nu pierdem sfînta noastră moștenire, ca Israelitul Navute. Să ne facem ascultători părinților noștri după Dumnezeu în toate, tăind voia noastră pînă ce ne vom supune lor, ca să rămînă binecuvîntarea lor cu noi, cum a fost cu Elisei. Să nu ne facem iubitori de arginți și plăcuți mincinoși ai oamenilor, ca să nu ne blesteme pe noi, ca pe Ghiezi. Să iubim pe cei credincioși în toate mai mult ca pe noi înșine, ca să ne binecuvînteze pe noi ca pe Sunamita. Să nu ne facem iubitori pătimași ai celor urîte, ca să nu ne depărteze pe noi de la fața Lui, ca pe Ahia și Sedechia, care au fost puși să înghețe de către împăratul Babilonului. Să urîm păcatul pentru sufletul nostru, pînă la moarte, ca să ne ajute (Dumnezeu) în ziua nevoii, ca pe Susana. Să nu poftim mîncări felurite, ca să nu ne părăsească pe noi, ca pe cei ce au mîncat la masa lui Nabucodonosor. Să iubim suferirea răului în toate, ca să se bucure în noi (Dumnezeu) în toate, ca în cei din jurul lui Azaria.⁴³⁷ Să nu fim vicleni ca babilonienii, cîrtind împotriiva celor credincioși. Să împlinim slujirile noastre, neascultînd de lenea trupului, ca Daniel care a voit mai degrabă să moară, decît să părăsească slujirile, pe care le împlinea în fiecare zi. Căci Dumnezeu este puternic și mîntuiește de ispite pe cei ce-L iubesc, iar pe cei răi îi predă morții. Și credința în Dumnezeu face fiarele ca niște miei. Binecuvîntat

⁴³⁷ Dumnezeu se bucură în cel ce suferă cu bărbăție răul altora și nu se minie pe ei.

este Dumnezeuul pocăinței și binecuvîntat este de El cel ce o iubește pe aceasta și-și pune grumazul sub jugul voinței ei, pînă ce se va naște din nou de sus, în voia lui Dumnezeu.

19. Dar omul are nevoie, fratele meu, de mare discernămint și de tăiere a toată voia trupească și să fie treaz și cu luare-aminte în toate căile lui, ca să nu rătăcească și să cadă în mîinile vrăjmașilor pocăinței. Căci afirmarea dreptății proprii o sfîșie pe aceasta.⁴³⁸ Judecarea celor păcătoși o alungă. Disprețuirea celor leneși îi împiedică apariția. Căci s-a scris despre ea în Pilde: „Toate cărările ei sînt strîmte și cea leneșă n-a mîncat bucate. A făcut bărbatului ei cîte două haine de vison și purpură. Este ca o corabie ce face negustorie, adună bogăție de departe“ (Pilde 31, 27, 22, 14). Să o cunoaștem din acest cuvînt că este ca negustorul bun care încarcă în corabia lui nu numai un fel de marfă, ci toate felurile din care știe că cîștigă. Și dacă vede pe unul păgubit, nu-l pismuiește, ci pismuiește pe cei ce s-au îmbogățit și au rămas în casa lor. Urăște tot lucrul păgubit și dă lucrul cîștigat, ca să-l recumpere sporit. Se face rob lucrului cîștigat, ca să-l vîndă iarăși. Și întreabă pe cei ce nu-l pismuiesc și s-au îmbogățit în casa lui: „Cum voi vinde aceasta și cît voi cîștiga?“⁴³⁹ Așa este sufletul care voiește să se întîlnească cu Dumnezeu, fără să se smintească. Nu-i ajunge sufletului un singur lucru, ci se îngrijește de tot lucrul cîștigător.⁴⁴⁰ Iar de

⁴³⁸ Cel ce se pretinde drept, fără de păcat, omoară în sine pocăința.

⁴³⁹ Dau ce am, ca să-l cîștig sporit prin faptul că dau. Căci dînd aproapei, dau lui Dumnezeu și Dumnezeu îmi răspunde cu bucuria ce mi-o revarsă în suflet. În relația de iubire între doi, în care fiecare îl vede pe celălalt, e Dumnezeu care-i unește, sau e unit cu ei.

⁴⁴⁰ Orice lucru dat, e un lucru cîștigat, sau cîștigător. Dar sufletul vrea să dea cît mai multe lucruri, ca să cîștige cît mai mult. Vrea să dea totul, ca să cîștige totul.

află de vreun lucru păgubitor, fuge de el, ca să nu se păgubească.⁴⁴¹

Deci, fratele meu, socotește-te că vrei să te faci negustor care vrea să câștige pe Iisus. Și negustoria care vrea să câștige pe acest Împărat stă departe de orice lucru care ne păgubește de El. Și aceste lucruri care ne păgubesc de El sînt slava oamenilor, trufia, îndreptățirea de sine, disprețul, vorbirea care minie pe altul, iubirea prisosinței, lauda de sine, iubirea împrăstierii. Toate acestea sînt păgubitoare pentru negustorii care vreau să câștige pe Iisus și nu-i poate mulțumi, de le au în magazia lor.⁴⁴² Cercetează-te deci pe tine, frate, ce lucru este al tău și mintea va afla care dintre ele rodește lui Dumnezeu și care dintre ele se încrede în păcat, cînd ochii sînt răpiți spre plăcere, sau limba este biruită de vreo grabă, sau inima ta se îndulcește cu cinstirea ome-nească, sau urechile tale se bucură cu vorbirea împotriva cuiva. Căci toate acestea sînt păgubitoare minții. Fiindcă s-a scris în Levitic: „Așa să spui lui Aaron: să nu aduci pe altarul Meu din animale vreunul ce are vreo pată, ca să nu mori“ (Lev. 22, 18, 20). Aaron este chip al minții. Fiindcă dușmănia amestecă răutatea ei cu pretenția dreptății, a poruncit ca să se cerceteze înainte de-a se aduce ceva lui Dumnezeu, ca să nu moară. Iar a muri înseamnă a coborî de la vedere (contemplare) și a se învoi cu cei ce voiesc să întineze simțurile ei.

20. Acestea sînt cuvintele celor ce L-au iubit pe Iisus și au nădăjduit în El. Sufletul lor s-a făcut mireasa împodobită cu toată virtutea, avînd sfînta lui oglindă, după cuvîntul Apostolului: „Iar noi toți, privind ca în oglindă, cu fața descoperită, slava lui Dumnezeu, ne prefacem

⁴⁴¹ Lucrul păgubitor e lucru menținut. [Cînd află sufletul înțelept de acesta, caută să scape de ie.

⁴⁴² Tot ce ni se pare, în chip egoist, că e spre câștigul nostru, e spre paguba noastră. Cu nici una din acestea nu putem câștiga pe Hristos, sau bunățile Lui.

în același chip din slavă în slavă, ca de la Domnul Duhul” (II Cor. 3,18); căci acum îl vedem ca prin oglindă și prin ghicitoră, iar atunci Îl vom vedea față către față” (I Cor. 13,12). Cei ce s-au făcut deci mirese curate, cunosc pe Mire în ei înșiși, ca într-o oglindă, de nu cumva au vreo pată în ei ca chipuri și de nu cumva nu plac Mirelui lor.⁴⁴³ Căci Mirele caută suflete curate, ca niște fecioare,⁴⁴⁴ care nu au în ele nici o pată. E ceea ce s-a scris despre Reveca: „Era fecioară foarte frumoasă, care nu știa de bărbat” (Fac. 24,16), Și proorocul zice: „Aduce-se-vor Împăratului fecioare în urma ei, cele apropiate ei aduce-se-vor Ție. (Ps. 44,16). „Aduce-se-vor” înfățișează sfinta înomenire (întrupare), iar „apropiate ei”, înfățișează faptul de-a se alipi de El, fiindcă nașterea din nou prin Sfintul Botez le-a înnoit sufletele de orice vechime și pocăința le curățește și le face fecioare sfinte, scăpate de toată vechimea, nemaiaducându-și aminte de ea,⁴⁴⁵ De aceea li s-a spus: „Ascultă, fiică, și vezi și pleacă urechea ta și uită de poporul tău și de casa părintelui tău; și va pofti Împăratul frumusețea ta” (Ibid. 12,13). Și se vor minuna de (de sufletul, fecioara și mireasă) toate Puterile cerurilor pentru curăția ei pe care i-a dăruit-o pocăința care a făcut-o un trup cu El.⁴⁴⁶ „Și vor zice: Cine este

⁴⁴³ Sufletul însuși e o oglindă în care omul vede pe Hristos, de nu cumva sînt în ele păcate identice cu petele. Dar este în același timp o mireasă în care vede în sine pe Mirele Hristos. Deci de e pătată ca oglindă, nu e curată nici ca mireasă și Mirele nu o place. Numai de e curată de orice pată, Mirele se oglindește în ea, fiind unit cu sufletul ca Mirele cu mireasa, fără să se confunde cu ea. Și e o mare bucurie în această unire.

⁴⁴⁴ Sufletul este în grecește de genul feminin. Aceasta face să i se potrivească și mai bine calitatea de mireasă și de fecioară.

⁴⁴⁵ Fecioria sufletului, cîștigată prin nașterea din nou, poate fi o vecinică tinerețe, o neînvechire permanentă prin „stricare”.

⁴⁴⁶ Sufletul făcut mireasă curată prin pocăință, se face „un trup” cu Hristos, dar un trup care nu desființează persoanele, așa cum Adam și Eva au fost făcuți de Dumnezeu un trup, rămînînd ca persoane. E o aluzie la Sf. Împărtășanie, în care credinciosul se face un trup cu Hristos, fără să se piardă ca persoană deosebită.

cea care se suie, făcută albă ca o floare, spre frăţinul ei?" (Cînt. Cînt. 3,2).

21. Să folosim deci toată puterea noastră luptînd puţin cîte puţin pînă ne vom dezbrăca de făptuirea omului vechiu, păzindu-ne de tot lucrul pierzaniei, pînă cînd iubirea Lui Îl va uni cu noi şi va scoate de la noi chipul celui pămîntesc şi va întipări chipul Lui cel sfînt în inima noastră, ca să ne facem vrednici de El, curaţi de toată pata, cum a zis Apostolul: „Precum am purtat chipul celui pămîntesc, aşa vom purta şi chipul celui ceresc“ (I Cor. 15,49). Căci a ştiut Apostolul că nu este om fără păcat de cînd a avut loc neascultarea, şi că pocăinţa poate întoarce iarăşi pe om la noutatea fără de păcat;^{446b} de aceea a spus că am părăsit făptuirea celui ce n-a ascultat porunca şi săvîrşim făptuirea Domnului nostru Iisus Hristos, care este împlinirea sfintelor Lui porunci, care a făcut milă şi a asumat robia omului pînă ce l-a introdus în raiul ascuns şi i-a dăruit; după Sfintele Scripturi, toate virtuţile, prin aceasta i-a dat să mănince din pomul vieţii, care este curăţia. Pe aceasta a arătat-o El Însuşi, împăcând Hruvimii şi oprind sabia de foc ce se învîrtea păzind calea spre pomul vieţii, care este cunoştinţa sfintelor Lui cuvinte.⁴⁴⁷ Prin aceasta le-a împăcat şi în mintea credincioşilor, păzin-

^{446b} b. Nepăcătuirea ţine sufletul neînvechit, veşnic tînăr, înnoindu-se mereu din Hristos, care ţine mereu tînără, sau nouă, firea omenească asumată de Fiul lui Dumnezeu, care e din veci şi pînă în veci Alfa şi Omega, începutul şi desăvîrşirea, sau desăvîrşirea de la început.

⁴⁴⁷ Adam, după cădere, n-a mai putut minca din pomul vieţii, sau din curăţie, căci din aceasta nu se poate hrăni cineva decît rămînînd unit cu Dumnezeu, izvorul vieţii fără început şi fără sfîrşit. Dumnezeu, curăţia, viaţa sînt una. Hristos a reintrodus firea omenească asumată de El „în raiul ascuns“, în raiul nevăzut, nu în natura văzută, ci în planul trăit spiritual. Întîi a introdus firea asumată de El în raiul trăit spiritual, apoi va introduce şi pe cei ce se vor uni cu El. Dar curăţia la care a introdus firea asumată de El şi apoi şi pe cei uniţi cu El prin credinţă, nu se poate dobîndi fără cunoştinţa Lui şi a poruncilor Lui şi fără păzirea acestora. Căci în poruncile Lui una cu cuvintele Lui, este modul de viaţă al Lui ca om, conformă întru totul cu voia Lui dumnezeiască.

du-i pe aceştia neîncetat şi închizînd urechile lor faţă de orice cuvînt viclean al şarpelui, amintindu-le de amara robie, în care au căzut înainte, ca să nu se întoarcă la ea. În scopul acesta îi face să mulţumească neîncetat Celui ce i-a răscumpărat prin cîştitul Lui sînge, ştergînd zăpăsul robiei lor pe cruce (Colos. 2,14) şi făcîndu-i fraţi şi prieteni (Io. 15,14); şi vărsînd Duhul Lui peste ei, le-a odihnit în har inima lor. Căci a spus: „Mă sui la Tatăl Meu şi la Tatăl vostru şi la Dumnezeu Meu şi Dumnezeul vostru” (Io. 20,17). Şi iarăşi: „Voiesc Părinte, ca unde sînt Eu, să fie şi ei acolo cu Mine, pentru că i-am iubit pe ei precum şi Tu M-ai iubit pe Mine” (Io. 17,24).

22. Dar ne-a arătat nouă iarăşi, că n-a spus aceasta despre toţi, ci despre cei ce au părăsit voile lor şi au urmat sfintelor Lui voi şi au tăiat de la ei orice îndemn al lumii acesteia. Căci a spus că i-a luat pe ei din lume. De aceea „lumea îi urăşte, că nu mai sînt din ea” (Io. 15,19). Observi că cei ce au părăsit cele ale lumii, sînt cei ce s-au învrednicit să se facă mirese ale Lui şi au rămas în unire cu El. Aşa a spus Apostolul: „De aceea va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa şi vor fi amîndoi un trup. Taina aceasta este mare. Dar eu vorbesc de Hristos şi de Biserică” (Ef. 5,31—32). Şi iarăşi a zis: „Neamurile sînt împreună moştenitoare şi părţi ale aceluiaşi trup şi împreună părtăşe ale făgăduinţei în Hristos Iisus prin Evanghelie” (Op. c. 3,6). Observă că Duhul Lui Cel Sfînt locuieşte în cei ce s-au învrednicit să se facă un trup cu El şi Duhul Lui lucrează în ei şi se îngrijeşte de ei, precum a zis: „Căci nu voi sînteţi cei ce grăiţi, ci Duhul Tatălui vostru este Cel ce grăeşte în voi” (Mt. 10,20). Şi iarăşi zice Apostolul: „Nouă ne-a dezvăluit Dumnezeu prin Duhul Său. Căci Duhul toate le cercetează, chiar şi adîncurile lui Dumnezeu... Iar noi avem cugetarea lui Hristos” (I Cor. 2,10, 16). Deci cum

poate cugetarea lui Hristos să gîndească vreun păcat? Înțelegi, deci, frate, cu inima ta taina această, că tot soiul de pe pămînt naște cu cel de un soi cu El și nu ceva de alt soi, fie că e animal, fie că e fiară, fie că e tirătoare, fie pasăre. De aceea a adus Dumnezeu toate la Adam, ca să vadă de se află ceva asemenea lui. Și nu s-a aflat între toate, fiindcă nu erau de firea lui. Atunci luînd Dumnezeu una din coastele lui, a făcut-o pe ea femeie, fiindcă a luat-o din bărbatul ei“ (Fac. 2,19—21).

23. Aceasta este taina mare a acelor mirese ale Lui: că sînt din ființa Lui, prin nașterea din nou și din sfîntul Lui trup.⁴⁴⁸ Căci zice Apostolul: „Un trup sîntem toți în Hristos și fiecare mădulare unii altora“ (Rom. 12,5). Și iarăși: „Sîntem mădulare ale trupului Lui, din carnea Lui și oasele Lui“ (Ef. 5,30). Observi că voiește ca omul să fie ca (după) El în toate, precum Eva este din Adam. Sufletele celor ce au neraționalitatea animalelor, sau lăcomia fiarelor ce se jefuiesc una pe alta, sau nestatornicia păsărilor, sau veninul șerpilor, nu pot fi fecioare, că nu au făptuirea cîncormă cu a Lui. Observi, deci, frate, cum voiește ca omul să se facă asemenea Lui, sănătos de tot ce e contrar firii, ca să se învrednicească să se facă mireasă a Lui? Sufletul cunoaște deci gîndurile sale din făptuirea sa. De va împlini făptuirea (cuenită), cunoaște că Duhul lui Dumnezeu locuiește în el, pentru că făptuirea cea bună renaște sufletul ne-pătîmîtor; și e cu neputință ca Duhul lui Dumnezeu să

⁴⁴⁸ Aducerea femeii la existență din coasta lui Adam este un chip al faptului că omul cel nou își primește existența din umanitatea Fiului lui Dumnezeu. Căci din trupul Lui cel fără de păcat ne naștem și noi din nou. Precum fiecare soi se naște din soiul propriu, așa se naște omul îndumnezeit din umanitatea îndumnezeită a lui Hristos, în care umanitatea e cel mai unită cu dumnezeirea, fiind a aceleiași Persoane a Cuvîntului lui Dumnezeu. Nu poate fi omul făptură nouă decît din Fiul lui Dumnezeu făcut om.

nu locuiescă în sufletul acela.⁴⁴⁹ Căci a spus Domnul: „De Mă iubiți pe Mine, păziți poruncile Mele; și Eu voi ruga pe Tatăl Meu și El va trimite vouă pe Mîngîietorul, Duhul Adevărului“ (Io. 14,15—17) Și iarăși zice Apostolul: „Sau oare nu cunoașteți că Hristos Iisus locuiește în voi, afară numai de nu sînteți netrebnici?“ (Il. Cor. 13,5). Observi că, dacă nu dobîndește omul făptuirea lui Iisus, este netrebnic și nu este fecioară unită cu El? Toate fecioarele și-au pregătit candelile lor, dar neavînd făptuirea (cea bună) au fost aruncate în afara ușilor (Mt. 25,1—12). Năvodul aruncat în mare a adunat pești și i-a introdus în Împărăție (Mt. 13,47—48). Neghinele au crescut împreună cu grîul, dar, făcîndu-se secerișul, au fost strinse și aruncate în foc (*Ibid.* 25—30). Mlădițele au rămas în viță, dar, nedînd rod, au fost aruncate, de asemenea, în foc (Io.15,6). Oile au păscut împreună cu caprele, dar numai pe oi le-a introdus cu Sine, iar caprele au fost aruncate afară (Mt. 25, 32—33) Semănătorul a semănat aceeași sămînță a Lui, dar nu s-a bucurat decît de cele ce au odrăslit în pămîntul cel bun (Mt. 13,3—9). A dat argintul Său în chip nefățarnic dar s-a bucurat numai împreună cu cel ce i l-a întors îndoit (Mt. 25,14—23). Au fost chemați toți la nuntă, dar pe cel ce n-avea haină de nuntă a poruncit să-l arunce în întinericul veșnic (Mt. 22,11—13). Aceste cuvinte sînt ale noastre, că toți spunem că credem, dar pe cei ce nu au faptele dumnezeirii Lui îi aruncă afară,

⁴⁴⁹ Nu din afirmarea teoretică a credinței în Hristos, sau a legăturii sale cu Hristos, cunoaște sufletul că Duhul lui Hristos, deci Hristos însuși locuiește în el și l-a făcut mireasă a Lui ci din faptele sale asemenea celor ale lui Hristos, în care e prezentă puterea Lui. Unirea între Hristos ca Mire și suflet ca mireasă se cunoaște din faptele celui din urmă, care nu pot fi numai ale sufletului, ci și ale lui Hristos. În aceste fapte se trăiește prezența și lucrarea lui Hristos. Căci sufletul își dă seama că bunătatea acestor fapte nu poate veni numai din puterea lui.

căci, precum a zis: „Mulți sînt chemați, dar puțini aleși” (*Ibidem* 14).⁴⁵⁰

| 24. Să ne cercetăm, fraților, pe noi înșine și să vedem faptele noastre, înainte de-a ne întîlni cu El.⁴⁵¹ Să nu dăm atenție celor ce fac voile trupești ale inimii lor. În acest caz vom pierde o mare bogăție, pe care am putea-o dobîndi în ceasul trebuincios. Să luptăm să o cîștigăm și cele ce le vom părăsi, să le trecem cu vederea, ca proprii vrăjmașilor, Să cunoaștem pe cei ce și-au dat toată osteneala lor, îngrijindu-ne de cele ce se pierd. Ei au pierdut cele bune și le-au trecut cu vederea și de aceea au moștenit gheena, fiindcă n-au voit să meargă pe urmele Domnului, ca să se învrednicească să i se facă mirese. Să ne luptăm deci cu lacrimi, înaintea lui Dumnezeu; cu durerea inimii și cu suspine amare, ca să nu cădem în rușinea acelor. Și de va veni negura pe mare și se vor pierde multe corăbii, iar altele se vor mîntui, să nu spunem că de aceea ne scufundăm și noi, ca aceia, ci să ne întărim unii pe alții ca să nu ne lenevim, și să ne rugăm lui Dumnezeu, ca să ne ajute. Cu adevărat mare este negura pe pămînt. De aceea să ne smerim și să strigăm rugîndu-ne ca să nu ne pierdem. Cel ce face așa, chiar de întîlnește furtuna pe mare, află corăbierii și pe alții din corabie care întăresc pe cîrmaci. Dar de nu se află omul golit de tot lucrul care-l poate pierde, nu se poate salva din această mare tulburată de multe valuri. Căci nici Moise n-a putut cînta Domnului decît cînd a trecut marea și a văzut moartea celor ce voiau să țină neamul lui în Egipt, ca să fie robi. Și după ce i-a trecut, fiindcă au ajuns liberi, a zis: „Să cîntăm Domnului, căci

⁴⁵⁰ Cuvintele lui Hristos și le însușesc mulți, dar puțini sînt cei ce le trec în fapte. Și numai faptele schimbă pe om, pun pe el pecetea lui Hristos, îl arată ca pe cel ce și-a însușit puterea lui Hristos, l-a făcut fecioara curată unită cu El, prin iubire adevărată.

⁴⁵¹ Dacă nu ne-am curățit și preschimbat firea prin pecetea puterii lui Hristos pusă pe ea, nu ne întîlnim cu El, pentru că nu ne-am unit cu El.

cu slavă s-a proslăvit, Pe cal și pe călăreț i-a aruncat în mare“ (Ieș. 15,1).

25. Cînd deci mintea va mîntui simțirile sufletului de voile trupului și stîlpul văzut de ea le va trece (peste ele) și va despărți sufletul de voile trupului, văzînd Dumnezeu nerușinarea patimilor pornindu-se asupra sufletului, voind să-i țină simțirile în păcat, dar mintea gîndindu-se pe ascuns neîncetat la Dumnezeu, El va trimite ajutorul Său și va pierde deodată pe toți vrăjmașii lui, precum s-a scris că a spus Dumnezeu lui Moise: „Ce strigă către Mine? Poruncește fiilor lui Israil să se pregătească pe ei înșiși; iar tu ia toiagul tău în mîna ta și tinde-l spre apa mării și se va seca“ (Ieș. 14,15—16). Credincios este Dumnezeu să dea și azi mîna lui Moise, ca să scape pe Israil cel de acum din mîna Egiptenilor, care sînt voile minții pe care le-am împlinit, ca și noi să ne învrednicim să-Î cîntăm Lui cîntare nouă, zicînd: „Să cîntăm Domnului, căci cu slavă s-a proslăvit“. Dar cum putem să spunem: „Cu slavă s-a proslăvit“, dacă ascultăm de vrăjmașii noștri și ne întoarcem în Egiptul voii noastre, poftind cele ce le mîncăm și cerînd lui Aaron: „Fă-ne nouă zei, care să ne conducă în Egipt? (Ieș. 32, 1); dacă ne-am umilit prin lenevia noastră să hulim hrana duhovnicească? (Numeri 21,5). Dar puternic este Dumnezeu să întoarcă la noi pe Moise din munte și să zdrobească vițelul încornorat, prin care ne-am făcut dușmani lui Dumnezeu. Puternic este Dumnezeu Cel ce ne-a dăruit pocăința, ca să ne întoarcă pe noi iarăși la El și să dea lui Moise tărie să se roage pentru noi, zicînd: „De le ierți lor, păcatele, iartă-le. Iar de nu, șterge-mă și pe mine din cartea celor vii“ (Ieș. 32, 31—32); și să dea tărie lui Iisus la vremea lui, să zdrobească cele șapte neamuri care au ostenit pămîntul făgăduinței cu viclenia lor pismașă și să primească Israil moștenirea lui, spre a locui în el fără pismă în vecii vecilor. Amin.

A Lui este puterea, al Lui ajutorul, al Lui acoperământul, a Lui înțelepciunea, a Lui paza. El Însuși este în noi, Domnul nostru Iisus Hristos, spre slava și cinstea lui Dumnezeu Tatăl și a Sfintului Duh dinainte de veci și acum și în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL XXVI

Cuvinte spuse de Ava Petru, ucenicul lui Ava Isaia,
despre cele auzite de la el

1. Spunea Părintele meu; Fă-te tare, ca să trezești ceea ce trebuie îndreptat. Curăția se roagă lui Dumnezeu, frica de Dumnezeu și strimtoarea iartă păcatele. Slujirea omului care are în inima lui răutatea răzbunării, e deșartă. Să nu voiești să ți se ceară sfat sau cuvânt pentru timpul acesta, nici să nu te încrezi în cel ce te întreabă.⁴⁵² Să ai neîncetat auzul atent la cei ce grăiesc către tine și roagă pe Dumnezeu să-ți dea să cunoști pe care dintre ei trebuie să-l asculți. Pune toată puterea ta în a nu grăi, avînd altele în gură și altele în inima ta. Mai spunea iarăși că a se arunca pe sine înaintea lui Dumnezeu întru cunoștință și a asculta poruncile cu smerita cugetare, aduc iubirea, și iubirea, nepățimirea.⁴⁵³ Mai spunea iarăși că cel ce se liniștește (isihastul), trebuie să se cerceteze în toată clipa, de a trecut peste cei ce-l țin în văzduh și de s-a eliberat de ei avîndu-i încă în jur. Căci cîtă vreme e supus robiei lor, încă nu s-a eliberat. De aceea osteneala trebuie să dureze pînă ce se

⁴⁵² Plăcerea de-a ți se cere sfat ascunde în ea o mîndrie. Nu te încrede în cel ce-ți cere un sfat, căci poate o face ca să te lîngusească, sau e pericol să te lași ispitit de slava deșartă.

⁴⁵³ Smerita cugetare prin aruncarea înaintea lui Dumnezeu aduce iubirea și iubirea lipsa de patimi. Căci cel ce se smerește în fața lui Dumnezeu nu se mai iubeste pe sine, ci pe Dumnezeu și pe ceilalți. Iar în iubire nu mai e nici o patimă. Căci în orice patimă e iubirea egoistă de sine.

arată mila.⁴⁵⁴ Spunea iarăși că omul care are vreo pîră (acuză) în inima sa, este departe de mila lui Dumnezeu.⁴⁵⁵ Cerindu-i eu un cuvînt, mi-a spus: De voiești să urmezi Domnului nostru Iisus Hristos, păzește cuvîntul Lui: și de voiește să atîrni (să răstignești) pe omul tău vechi cu El, trebuie să tai voia ta și să te pregătești pe tine spre a primi disprețuirea celor ce te-au disprețuit pe tine și să odihnești inima celor ce ți-au făcut rău; și să te smerești pe tine și să-ți stăpînești voile tale și să taci din gură ca să nu judeci pe cineva în inima ta. Spunea iarăși, că cel ce se află în liniște (în isichie), trebuie să aibă frica de-a se întîlni cu Dumnezeu, dinainte de răsuflarea lui (din urmă). Căci cît timp păcatul mai înduplecă inima lui, încă nu s-a ivit în el frica de Dumnezeu și este încă departe de mila Lui.⁴⁵⁶

2. Spunea iarăși că sîntem încă în osteneală, cît timp avem nepătimirea în gură, iar fărădelegea și răutatea în inimă.⁴⁵⁷ Spunea iarăși că dacă omul nu se luptă pînă la moarte să-și facă trupul lui cum a venit purtîndu-L iubitul Iisus, nu se întîlnește cu El cu bucurie, nici nu-l scoate din amara robie. Și zicea: Miluiește-mă, miluiește-mă, miluiește-mă! În ce curăție a fost creat și sub ce stăpînire este și în ce deșertăciune a fost legat.⁴⁵⁸ Spunea

⁴⁵⁴ Numai mila lui Dumnezeu ne scapă de ispite și deci de osteneala de-a le birui. Nu osteneala noastră ne aduce mila, ci mila ne duce la sfîrșitul ei odihnitor. Să ne ostenim dar să nu ne încredem în osteneala noastră, ci în mila lui Dumnezeu.

⁴⁵⁵ Cum va avea Dumnezeu milă de cel ce nu are milă de altul, ci-l acuză pe acela? Nu poți simți mila lui Dumnezeu, dacă nu trăiești mila ta față de alții.

⁴⁵⁶ Unde e frica lui Dumnezeu, vine și mila Lui. Frica trebuie să fie nelăcetată, anticipînd harul ca respirația omului. Iar frica e opusă păcatului și viceversa.

⁴⁵⁷ Am făcut un pas spre curăție, cînd am ajuns la lipsa de patimă în cuvinte, dar încă avem gînduri păcătoase în inimă.

⁴⁵⁸ Nu ne putem întîlni cu Hristos, dacă nu luptăm pînă la moarte să ne facem trupul nepătimaș, cum l-a asumat Hristos. În ce curăție a fost creat trupul și sub ce robie a patimilor a căzut! Nu mai e un mijloc prin care putem să cunoaștem pe Dumnezeu și să sîvîrșim numai binele.

iarăși: „Te rog, pînă ce ești în trup să nu-ți pierzi inima. Căci precum plugarul nu se poate încrede în vreun rod crescut în țarina lui, fiindcă nu știe ce se va alege din el pînă nu e închis în magazia lui, așa omul nu-ai poate pierde inima lui cît are răsufare în nara lui“ (Iov 27,3) Și precum omul nu știe ce patimă îl va întîmpina, pînă la ultima suflare, așa nu e cu putință ca omul să-și piardă inima cît timp are răsufare, ci trebuie să strige totdeauna către Dumnezeu cerîndu-i ajutorul și mila Lui.⁴⁵⁹

L-am întrebat pe el, zicînd: „Ce este, Părinte, smerita cugetare și ce este ceea ce o naște?“ Și mi-a spus că smerita cugetare este ascultarea și tăierea vocii proprii cu smerenie, fără osteneala, și curățirea și suportarea osîndei (a ocării) și purtarea fără greutate a cuvîntului aproapelui. Și iarăși a spus: „Fericit este cel ce a dobîndit pe omul nou înainte de-a se întîlni cu Hristos“. Căci a spus Apostolul: „Carne și sînge nu pot moșteni Împărăția lui Dumnezeu“ (I Cor. 15,50)⁴⁶⁰. Și iarăși spunea: „Pînă aveți între voi pisma și cearta, oare nu sînteți trupești și nu umblați după om?“ (I Cor. 3,3). Și spunea iarăși că de aceea sîntem în atîtea ostenele față de vrăjmașii noștri, fiindcă nu cunoaștem exact scăderile noastre, nici n-am cunoscut plînsul întru cunoștință. Dar cînd ni se va descoperi plînsul, el ne va arăta păcatele noastre.⁴⁶¹ Și de vom fi lăsați (de vrăjmași),

⁴⁵⁹ Cît timp trăim, să nu lăsăm inima să ni se piardă în înțelesul moral, făcînd răul. Iar întrucît ea rămîne vie în noi în înțeles biologic pînă răsufilăm, să nu o lăsăm pînă la moarte să se piardă în înțelesul moral. Iar aceasta nu o putea face decît cerînd neîncetat, pînă la moarte, ajutorul lui Dumnezeu și mila Lui.

⁴⁶⁰ Întîlnirea cu Hristos de care se vorbește aci, este cea viitoare din Împărăția cerurilor. Dar nașterea omului cel nou, de care se spune că trebuie să aibă loc înainte de întîlnirea cu Hristos, nu înseamnă că omul o poate realiza numai prin sine. E și aceasta rezultatul unei „întîlniri“ cu Hristos.

⁴⁶¹ Altceva este a cunoaște plînsul în general și altceva a-l cunoaște, cunoscînd drept cauză a lui păcatele noastre El va fi un plîns prin care depășim păcatul, cîtă vreme altfel de plîns poate să fie un semn că stăruim în păcate, regretînd cine știe ce pierderi sau neatenții lumești.

ne vom rușina să privim la fața celor ce călăuzesc pentru că sînt mai de cinste ca noi. Iar cei ce își fac din păcatele lor motiv de îndrăzneală, nu știu de Dumnezeu. Inimile noastre se vād însă trăind împreună cu ei păcatele lor. Mai spunea iarăși că cel ce-și suportă defăimarea și-și supune voia sa aproapelui pentru Dumnezeu, ca să nu lase pe vrăjmaș să vină la mijloc, arată pe om că este lucrător.⁴⁶² Căci de are mintea trează și de este sub picioarele lui Iisus întru cunoștință, se va sili să-și taie voia sa, ca să nu fie despărțit de iubitul său Domn.⁴⁶³ Căci cel ce ține la voia lui, nu se află în pace nici cu cei credincioși. Fiindcă nepăsarea și mînia și aprinderea față de fratele, urmează inimii (voii) lui. Iar cel ce zice: „Nu-mi pasă de ceea ce aud sau vorbesc“, se aseamănă orbului care nu vede lumina, de e adus la ea sau scos de la ea. Înțelegeți aceasta de la soarele acesta, ca un mic nou, apărînd sub el îi acoperă lumina și-i oprește căldura. Dar acestea nu sînt vādite tuturor, ci numai celor ce au cunoștință.⁴⁶⁴ Și iarăși spunea că omul care își vede totdeauna păcatele sale, nu are limbă să vorbească cu vreun om.

3. Iarăși spunea: Urăște toate cele din lume și odihna trupească. Fiindcă acestea te fac dușman al lui Dumnezeu. Căci precum omul care are un dușman luptă cu

⁴⁶² Cînd îți afirmi voia ta împotriva aproapelui, lași pe vrăjmaș să vă despartă unul de altul, dar și pe tine, sau poate pe amîndoi de Dumnezeu. Căci Dumnezeu nu poate fi acolo unde este vrăjmașul, care desparte pe oameni între ei și de Dumnezeu. Și nu acolo unde își afirmă omul voia sa este el activ, sau arată mai multă putere, ci unde nu-și afirmă voia sa.

⁴⁶³ Mintea trează este cea care știe de ceea ce folosește cu adevărat pe om. Și ea are cunoștința că e de folos omului să stea la picioarele lui Iisus, urmîndu-i Lui, făcînd voia Lui, de-a fi în unire cu El și cu semenii, pentru a se bucura de toate ce i le dau ei, în schimbul predării sale lor. Mintea celui om știe că ceea ce îl desparte pe el de Iisus și de oameni este afirmarea voii lui, în opoziție cu voia lui Iisus și a aproapelui.

⁴⁶⁴ Nu poți fi indiferent la ceea ce vezi sau grăiești. Aceasta este una cu orbirea. Ea te lasă în întineric. Și nu poate veni decît din păcatul care se așază ca un nou pe lumina soarelui. Răul aflat în această nepăsare nu e vādît decît celor ce, depășind păcatul, au ajuns la cunoștința a ceea ce e bun și rău.

el, așa trebuie să luptăm cu trupul nostru ca să nu se odihnească.⁴⁶⁵ Și spunea iarăși: Lucrătorul care lucrează și cel ce iubește pe Dumnezeu trebuie să fie atent la orice gând al său și să se sfătuiască cu ele și să le deosebească. Trebuie să cunoască de vin de la trupul său, sau nu. Căci pînă ce domnește în vreunul din măduarele lui cele contrare firii, încă nu e socotit fecioară.⁴⁶⁶ L-am întrebat iarăși: Ce este rugăciunea din Evanghelie: „Sfințească-se numele Tău“ (Mt. 6,9). Și a spus: Ea este a celor desăvîrșiți, fiindcă este cu neputință să se sfințească numele lui Dumnezeu în noi, pînă sintem stăpîniți de patimi. Și zicea iarăși că părinții noștri cei vechi au spus că retragerea (din lume) este o fugă a trupului și cugetarea la moarte. Și iarăși zicea despre pacea cu aproapele, că unde nu este pace nici Dumnezeu nu locuiește, iar cel ce-și vede păcatele sale, vede și pacea. Căci nu locul unde se locuiește aduce iertarea păcatelor, ci smerita cugetare.⁴⁶⁷ Fiindcă David zice, după ce a căzut în păcatul față de Urie, că n-a aflat nimic să aducă drept jertfă lui Dumnezeu pentru păcatul lui, decît

⁴⁶⁵ Trupul căruia îi place comoditatea adusă de lume, e făcut de aceea dușman al lui Dumnezeu. Dar prin aceasta trupul e și dușman al omului. Căci dacă omul umblă numai după plăcerile trupesti, va pierde fericirea veșnică. Deci omul trebuie să lupte cu trupul care-l face dușman al lui Dumnezeu și deci și al său, pentru a nu-l lăsa stăpînit de astfel de plăceri și comodități trecătoare.

⁴⁶⁶ Fecioria, sau curăția sufletească și trupească este starea cea firească a omului. Și acest om este iubit de Dumnezeu ca mireasă fecioară. El este unit cu Dumnezeu. Deci unirea cu Dumnezeu este starea cea după fire a omului. Nu agitația murdară a omului este starea lui firească.

⁴⁶⁷ Retragera din lume e ca un fel de moarte anticipată. Dar, cum am mai spus, ea nu trebuie înțeleasă în sens origenist, ca un dispreț al lumii ca existență creată de Dumnezeu pentru creșterea omului, ci ca o folosire a ei în sens egoist pentru plăcerile trecătoare, socotite ca unicul rost al vieții omenești. Căci îndată după ce îndeamnă Ava Isaia la retragerea din lume, laudă pacea cu aproapele. Numai unde este ea este Dumnezeu. Iar pacea nu e numai lipsa negativă a acesteia, ci o stare pozitivă: o bucurie în a face bine aproapelui. Căci acolo locuiește Dumnezeu. „Iubiți-vă unii pe alții, precum Eu v-am iubit pe voi“, spune Hristos. Nu locuirea într-un loc depărtat de lume aduce înălțarea omului peste păcatele egoismului, ci smerita cugetare, care nu se poate arăta decît în relația cu oamenii.

ceea ce spune: „Jertfă lui Dumnezeu, duh umilit, inimă înfrîntă și smerită“ (Ps. 50,19). Și mai spunea iarăși că nepăsarea și defăimarea cuiva tulbură înțelegerea, nelăsîndu-i să vadă lumina lui Dumnezeu.

Spunea iarăși: Folosește toată puterea ta ca să scapi de aceste trei patimi care omoară sufletul: cîștigul, cinstirea, odihna. Pentru că acestea înconjurînd sufletul, nu-l lasă să propășească. Și spunea iarăși: Cînd șezînd în chilie îți vine să judeci pe aproapele, judecă-l ținînd seama de păcatele tale, cugetînd că sînt mai mari păcatele tale decît ale lui. Și de socotești că faci cele drepte, să nu socotești că au plăcut lui Dumnezeu. Căci tot ce e puternic în trup vine ca o perioadă după ceea ce e neputincios și se îngrijește de aceasta, spunînd că are o legătură cu ceea ce e neputincios și compătimentește cu aceea, pînă nu se vindecă.⁴⁶⁸ Cel cu inima învîrtoșată spune în inima sa: „N-am greșit niciodată“. Iar cel ce a dobîndit smerita cugetare suportă critica aproapelui, zicînd: „Da, am greșit“. Însă cel ce o disprețuiește pe aceasta, are în inimă gîndul că e înțelept și n-a jignit niciodată pe cineva. Dar cel ce are frica lui Dumnezeu, se îngrijește de virtuți, ca nu cumva să piardă vreuna din ele.

Și spunea iarăși: De șezi în chilie și împlinești slujirea ta lui Dumnezeu în tăcere și inima e cîștigată de ceva ce nu este a lui Dumnezeu și cugeți în tine că aceasta nu e păcat, ci sînt gînduri și nu păcat, nici slujirea (liturghia) ta săvîrșită de tine în tăcere nu este adevărată. Iar de spui că Dumnezeu primește slujirea (liturghia) inimii pe care ai făcut-o în tăcere, deci și

⁴⁶⁸ Chiar în cele morale, omul cînd e tare, cînd e slab. Acestea se succedă ca niște perioade, în așa fel că atunci cînd e tare simte milă față de ceea ce este slab în el, pînă cînd această slăbiciune se vindecă.

faptul că inima ta s-a împăcat cu păcatul în tăcere, tăcerea ta se va socoti păcat înaintea lui Dumnezeu.⁴⁶⁹

4. L-am rugat pe el să-mi spună un cuvânt și mi-a spus că cel ce nu află ajutor în vremea războiului său nu poate socoti nici că are pace. Iarăși spunea despre dorința de-a învăța, că trebuie avut frica de-a nu cădea alături de ceea ce învățăm (în ceea ce e contrar). Căci cîtă vreme cazi în aceasta, nu poți învăța.⁴⁷⁰ Spunea iarăși despre Cuminecătură (comuniune — Sfînta Împărtășanie): „Vai mie, vai mie, că deoarece am comuniune cu vrăjmașii lui Dumnezeu, ce comuniune pot avea cu El? Deci mă împărtășesc spre judecata și osînda mea.” Acest cuvînt îl spunem, zicînd: „Sfintele, sfinților”, adică cele sfinte se dau sfinților. Deci de sînt sfînt, cine sînt cei ce lucrează în mine? Iarăși l-am întrebat, zicînd: „Ce este frica de Dumnezeu;” Și mi-a spus: Este starea omului care-și dă seama că este cu cineva care nu este Dumnezeu.⁴⁷¹ L-am întrebat: „Ce este robul lui Dumnezeu?” Și mi-a spus că, întrucît slujește cineva patimilor, nu e socotit robul lui Dumnezeu, ci este robul patimii de care este stăpînit. Spunea iarăși: „Vai mie, vai mie, vai mie, că nu m-am luptat să mă curățesc pe mine, ca să am parte de milă.”⁴⁷² Vai mie, vai mie, că nu m-am luptat să biruiesc războiul vrăjmașilor mei, ca să împărățesc împreună cu Hristos. Căci cum se va putea apropia dușmanul de împăratul lui? Vai mie, vai

⁴⁶⁹ I se recomandă monahului să nu se împace în timpul rugăciunii sale nici măcar cu gînduri care, deși nu trec în fapte, nu se referă la Dumnezeu, socotind că nu sînt păcate. Să socotească nu numai aceste gînduri păcate, ci și slujirea rugăciunii sale unite cu tăcerea despre aceste gînduri.

⁴⁷⁰ Să nu învățăm pe alții ceea ce nu facem noi. Căci aceasta ne arată minciноși. Și dînd un astfel de exemplu, mai degrabă îl ducem spre rău pe cel ce socotim să-l învățăm.

⁴⁷¹ În Evergetinos, cartea 7, cap. 7, se explică: „Omul convins că nu este cu Dumnezeu, nu are frica lui Dumnezeu”.

⁴⁷² Cine nu se luptă să se curețe de patimile egoismului, nu se roagă lui Dumnezeu să-i facă parte de mila Lui. Căci uită că are nevoie de mila Lui, socotind că-și cîștigă el însuși cele necesare.

mie, că stă în jurul meu numele Tău, Doamne, și slujesc vrăjmașilor Tăi. Vai mie, vai mie, că mâine cele de care se scîrbește Dumnezeuul meu și de aceea nu mă vindecă pe mine". L-am vizitat pe el cînd era bolnav și se chinuia foarte și privind tristețea inimii mele pentru durerea lui, mi-a spus: De abia apropiindu-mă prin aceste neputințe, mă gîndesc la ceasul acela amar. Astfel sănătatea trupului nu aduce nici un folos. Căci își caută tăria lui spre a se îndușmăni cu Dumnezeu. Fiindcă pomul care e udat în fiecare zi nu se usucă, spre a aduce rod.⁴⁷³

Iarăși spunea că omul are nevoie de o inimă bărbată și mare, ca să se îngrijească să păzească poruncile Domnului. Și iarăși spunea: „Vai mie, vai mie, că am înaintea mea pe pîrîșii pe care îi cunosc și pe care nu-i cunosc și nu pot să-i tăgăduiesc. Vai mie, vai mie, că am în față pe pîrîși și cum voi putea să mă întîlnesc cu Domnul meu și cu sfinții Lui, pentru că vrăjmașii mei nu lasă nici un mădular al meu întreg înaintea lui Dumnezeu." L-am mai întrebat pe el: „Ce trebuie să facă cel ce se liniștește? Și mi-a spus că cel ce se liniștește (isihastul) are nevoie de aceste trei: de frica neîntreruptă, de cererea continuă și de a nu-și pierde inima sa niciodată" Și iarăși spunea că omul care se liniștește trebuie să se păzească pe sine să nu audă nici un cuvînt, care nu-l folosește, pentru că altfel pierde osteneala lui. Spunea iarăși despre Ava Serapion că a fost întrebat de un bătrîn: „Fă iubire și spune-mi: cum te vezi pe tine însuți?" Și a răspuns că seamănă cu cineva ce se află într-un turn și privește afară și le cere trecătorilor să nu se apropie de el. Și i-a spus lui

⁴⁷³ Trebuie să udăm în fiecare zi pomul inimii noastre cu gîndul la Dumnezeu, ca să nu se usuce. Căci nu mai aduce rod.

bătrînul care l-a întrebat: „Și eu mă văd pe mine, ca unul care m-am înconjurat cu un zid“ și l-am împlinit cu table de fier, ca de bate cineva, să nu aflu cine este, sau de unde a venit, sau ce voiește, sau cine este, și nu-i deschid pînă nu pleacă“. Și spunea iarăși: „De caută cineva pe Domnul cu durerea inimii, Domnul îl aude pe el, dacă cere întru cunoștință și se îngrijește cu durerea inimii, și nu e legat de ceva din cele ale lumii, ci se îngrijește de sufletul lui cu frică, ca să-l ducă pe el neîmpiedicat înaintea scaunului de judecată a lui Dumnezeu, după puterea lui.“

CUVÎNTUL XXVII

Despre îndemnul: „Ia aminte la tine însuți“

1. Ia aminte cu amănuntul la tine însuți, cugetînd cu curaj la Domnul nostru Iisus Hristos, care fiind Dumnezeu și avînd o slavă și o mărire negrăită, ni s-a făcut pildă ca să mergem pe urmele Lui, Care s-a smerit în chip covîrșitor pentru noi, luînd chip de rob (Filip. 2,6) și s-a sărăcit și a disprețuit rușinea și a suportat multe și uritele ocări, și precum s-a scris: „ca o oaie spre jînghiere S-a adus și ca un miel fără de glas înaintea celui ce-l tunde, nu Și-a deschis gura Lui. Intru smerenia Lui, judecata Lui s-a ridicat“ (Isaia, 53, 7—8). Și a răbdat moartea cu multe ocări pentru noi. Pentru porunca Lui, să răbdăm și noi cu hotărîre pentru păcatele noastre, de ne înjură sau vorbește cineva împotriva noastră pe drept sau pe nedrept, și, de mai trebuie să

⁴⁷⁴ În cod. Savaitic 157, din sec. X, Biblioteca din Ierusalim, se află „Capitolele“ lui Ava Ammona, contemporan cu Antonie (+355), care cuprind esențial cele din capitolul acesta. În cod. Sinaitic 464, din sec. XVII se atribuie lui Ava Petru Damaschin (pe la 775). După nota de la pag. 172 a cărții lui Isaia a monahului Augustin, Ava Isaia ar fi preluat conținutul acestui capitol de la Ava Ammun, prelucrîndu-l prin unele idei proprii.

spunem, pînă la moarte. Și de sîntem duși la junghiere ca o oaie, să ne arătăm ca un animal, neîmpotrivindu-ne deloc, ci mai degrabă, de putem, să mîngiem pe cei ce ne fac aceasta, iar de nu, să tăcem deplin cu multă smerenie.

2. Ia aminte cu amănuntul la tine însuși, crezînd că ocările și necinstirile ce ți se aduc pentru Domnul sînt un mare cîștig, că suportarea lor cu toată inima și fără tulburare sînt un mare cîștig și mîntuire pentru suflet. Cugetă și zi: „Se cuvine să pătinesc chiar mai mult pentru păcatele mele și mă bucur să fiu învrednicit să pătinesc și să suport pentru Hristos necazuri și necinstiri, ca prin oarecare coborîre să mă fac următor al pătimirii Dumnezeuului meu“. Și de cîte ori ți-aduci aminte de cei ce te-au necăjit, roagă-te pentru ei din suflet ca pentru cei ce ți-au pricinuit cu adevărat mari cîștiguri sufletului, necîrtînd deloc împotriva lor⁴⁷⁴.

3. Ia aminte cu amănuntul la tine însuși ca să respingi și să urăști, ca o moarte și pieire sporită toată iubirea de stăpînire și toată slava deșartă și poftirea măririlor și cinstirilor și laudelor de la oameni și socotința că ești ceva, sau că ai dobîndit vreo virtute, sau că ești mai bun ca cineva. Și taie de la tine toată pofta și plăcerea urîtă a trupului, pînă la cel mai mic grad; la fel voința de-a cunoaște vreun om, fără să fie trebuință, sau de-a te atinge de alt trup, sau de-a mîncea puțin sau foarte puțin cînd nu e vremea, ca păstrîndu-te și asigurîndu-te prin cele mici, să nu cazi în cele mari, nici disprețuind cele mici, să cazi pe încetul.

4. Ia aminte cu amănuntul la tine, ca să te ai pe tine din suflet și cu adevărat cel mai din urmă și mai

⁴⁷⁴ b. A te ruga pentru cei ce, făcîndu-ți rău, te-au ajutat să te mîntuiești, imitînd pe Hristos, e suprema treaptă a iertării.

păcătos și mai umilit decât tot creștinul și să ai totdeauna sufletul plîngînd și smerindu-se și suspinînd. Și taci totdeauna și nu vorbi dacă nu e nevoie, ca un nevrednic și prost.

5. Ia aminte la tine, amintindu-ți și avînd înaintea ochilor focul cel vecinic și chinurile vecinice și pe cei osîndiți și îndurerați de acolo și socotește-te pe tine mai degrabă ca unul din cei de acolo, decât dintre cei vii.

6. Ia aminte la tine cu amănunțime, știind că Domnul nostru a murit și a înviat pentru noi și cu singele Lui ne-a răscumpărat pe noi, ca și tu să nu mai trăiești ție, ci Domnului care a murit și a înviat pentru noi, crezînd cu hotărîre că ești înaintea Lui totdeauna și El privește la inima ta⁴⁷⁵

7. Ia aminte la tine cu amănunțime ca să fii totdeauna gata să ascuți de voia lui Dumnezeu, știind că te așteaptă fie moartea, fie viața, fie orice necaz. Cunoaște această cu multă hotărîre și credință și să aștepți ispite mari și înfricoșate, ce vor veni asupra ta; și necazuri și chinuri și moartea înfricoșătoare ce-ți pot veni.

8. Ia aminte la tine cu amănunțime ca să te probezi întii ca unul, dar ca cel mai mic în tot ce voiești să grăești, sau să faci, sau să te întîlnești cu cineva, sau să mănînci, sau să bei, sau să dormi, sau orice alt lucru voiești să-l faci, de este după Dumnezeu, și să mărturisești pricina lucrului și apoi să faci ceea ce se cuvine înaintea lui Dumnezeu. Și astfel mărturisește-te în toate

⁴⁷⁵ Dacă El ne-a răscumpărat cu singele Lui atotprețios din robia morții, trăim scăparea de moarte datorită Lui, deci ca ai Lui. Și El, care și-a vărsat singele și a înviat pentru fiecare dintre noi, privește la fiecare dintre noi, ca să vadă cum ne folosim de viața înviată sau destinată învierii pe care ne-a dat-o; privește chiar în inima noastră ca să vadă ce gînduri privitoare la El avem în ea.

lucrurile tale lui Dumnezeu, ca să ai multă legătură cu El și multă îndrăzneală față de El.⁴⁷⁶

9. Ia aminte la tine cu amănunțime că de te va necăji cineva în orice lucru și aceasta îți va aduce supărare și minie, să taci și să nu grăiești nimic contrar cu ceea ce se cuvine, pînă ce inima ta nu se va îmblinzi prin rugăciune și astfel vă mîngîia pe frați.⁴⁷⁷ Iar de ți se ivește trebuința să mustri pe fratele și te vezi pe tine aflîndu-te în minie și agitație, să nu-i vorbești lui nimic, ca să nu te tulburi și mai mult, ci cînd te vezi și pe tine și pe el în liniște și blîndețe, atunci grăește-i, nu ca unul ce-l mustri, ci ca unul ce-i amintești ceea ce a spus cu toată smerita cugetare.

10. Ia aminte la tine cu amănunțime, ca unul ce aștepti să-ți vină ispita în fiecare ceas, fie spre moarte, fie spre necazuri și mari primejdii. Și suport-o cu hotărîre și fără tulburare, gîndind că „prin multe necazuri trebuie să intrăm în Împărăția cerurilor“ (Fapte 14, 22)⁴⁷⁸

11. Ia aminte la tine cu amănunțime că de ți se va întîmpla vreun lucru, fie în cuvînt, fie în faptă, fie în cugetare, să nu cauți voia ta, nici odihna ta, ci să afli cu

⁴⁷⁶ Înainte de-a face orice lucru, să ne gîndim de este după voia lui Dumnezeu și care este adevărata pricină și adevăratul motiv ce ne îndeamnă să-l facem. Să mărturisim aceasta deschis în fața lui Dumnezeu despre orice vorbă, sau faptă, sau întîlnire, sau mîncare, sau odihnă; la ce îți vine în gînd spre împlinire. Să nu pornești la nimic fără a te gîndi înainte de este sau nu cu voia lui Dumnezeu, ca să nu-ți pară rău după ce ai făcut ceva. Aceasta înseamnă să fii în dialog cu Dumnezeu privitor la orice lucru, nu numai după ce l-ai făcut, ci încă înainte de a-l face. Să nu te lași condus numai de gîndul personal ce-ți vine în minte. Să nu te simți singur, nici o clipă. Dacă Dumnezeu vede înainte ce ai să faci, întreabă-L de orice lucru pe care te gîndești să-l faci. Făcînd așa, ești într-o permanentă relație cu El și vei fi cu îndrăzneală în răspunsul ce i-l vei da despre faptele săvîrșite.

⁴⁷⁷ Locul acesta, după nota monahului Augustin, se află și la Ava Ammona, fiind salvat la Ava Zosima, în cod. Sinait. 449 din sec. X, f. 26 a. Ammona este unul din Părinții din Patericul egiptean, contemporan cu Antonie și în relație cu el.

⁴⁷⁸ Să nu aștepti o viață comodă, căci nu prin ea înaintezi spre Împărăția cerurilor, cum nici Hristos nu și-a deschis-o Lui ca om printr-o viață comodă.

exactitate voia lui Dumnezeu și să o împlinești în chip deplin pe ea, deși se arată cerînd multă osteneală. Și astfel să o rabzi cu adevărat pentru Împărăția cerurilor și să cauți să o împlinești din toată inima, fiindcă îți este de folos mai mult decît toată cugetarea omenească. Căci porunca lui Dumnezeu este viața vecinică, „și cei ce-L caută pe El nu se vor lipsi de tot binele“ (Ps. 33, 10).

12. Ia aminte la tine cu amănunțime, ca unul ce ești totdeauna înaintea lui Dumnezeu, ca să nu nădăjduiești nimic de la nimeni, decît de la El singur, cu credință. Și de ai trebuință de ceva, roagă-te lui Dumnezeu ca să ți se împlinească trebuința după voia Lui, prin cele ce voiește. Și mulțumește lui Dumnezeu totdeauna ca Celui ce ți-a împlinit-o. Și de-ți lipsește peste tot ceva, să nu-ți pui nădejdea în om, nici să te întristezi, nici să cîrtești împotriva cuiva, ci suportă aceea cu hotărîre și fără tulburare, gîndind: „Sînt vrednic de multe necazuri pentru păcatele mele, dar de voiește Dumnezeu, mă poate milui“. Și cugetînd așa, îți va împlini toată trebuința.⁴⁷⁹

13. Ia aminte la tine cu amănunțime, ca să nu voiești să primești ceva, dacă nu ești asigurat că Dumnezeu ți-a trimis aceea din roadele drepte și astfel să o primești cu toată pacea. Iar cele ce le vezi venindu-ți din nedreptate, sau luptă, sau viclenie, respinge-le și aruncă-le, gîndind că „mai bună este o pîrticică mică cu frica lui Dumnezeu, decît multe vistierii cu nedreptate“ (Pilde 15, 16).⁴⁸⁰

⁴⁷⁹ Cînd îți vin necazuri, nu cîrți, ci socotește că-ți vin pentru păcatele tale și ești vrednic de ele și că în ele te ajută să te ferești de păcatele viitoare.

⁴⁸⁰ Să nu primești nici o scăpare de vreun necaz, sau vreo ușurare a vieții din vreo faptă nedreaptă a ta sau a altuia. E de preferat un lucru mă mic ce-ți vine prin vreo faptă cinstită, din frica lui Dumnezeu, decît un bine mai mare venit pe cale necinstită.

14. Ia aminte la tine cu amănunțime și silește-te să te deprinzi cu tăcerea, ca să-ți dea Dumnezeu puterea să lupți și să te deprinzi cu ea.⁴⁸¹ Iar de ți se ivește trebuința să grăiești și faci întâi proba în tine însuți, că este o trebuință binecuvîntată și voită de Dumnezeu, ca mai degrabă să grăiești decît să taci, deschide gura cu frică de Dumnezeu și cu cutremur, avînd fața în jos, și cuvîntul cinstitor și supus. Astfel de te întîlnești cu cineva, să vorbești puțin, din motiv de iubire, și să taci repede. Și de ești întrebat despre ceva, ascultă, cît e nevoie să spui și nu grăi nimic mai mult.⁴⁸²

15. Ia aminte la tine cu amănunțime, ca precum te depărtezi în fapte de viclenie, așa să te înfrinezi și de la pofta ochilor și a auzului, a gurii și a pipăitului, ca să ai ochii totdeauna privind atenți la tine și la lucrul tău de mîină și să nu cauți la vreun om, dacă nu vezi că e vreo trebuință binecuvîntată pentru aceasta. Iar la vreo femeie sau la vreun bărbat frumos să nu privești în general fără trebuință. Nu le îngădui urechilor să audă pe cineva grăind cuvinte nefolositoare; iar gura ta să tacă și în general să nu vorbească de nu e nevoie. De cunoști acestea, iubitele, pune-ți toată puterea în a te îngriji de ele, ca să te acopere Domnul în ceasul ispitei. Amin.

⁴⁸¹ Luptă-te pentru deprinderea tăcerii, ca să dobîndești puterea să te deprinzi cu ea. Nu dă Dumnezeu nici o virtute, dacă nu lupți și tu pentru ea. Dar nici tu nu poți să cîștigi vreo virtute, dacă nu te ajută și Dumnezeu. În toate cele bune este o conlucrare între Dumnezeu și om.

⁴⁸² Foarte mult recomandă Ava Isaia monahului tăcerea. Tăcerea înseamnă reflexie la taina lui Dumnezeu și la taina propriei persoane. Persoana umană se comunică și prin vorbire, dar și prin tăcere. Prin amîndouă trăiește și face să fie trăită lumina și taina ei. Ajunge să o vadă reflectînd, ca să-mi dau seama nu numai de taina, ci și de lumina ei. Prin tăcere se scufundă nu numai în taina ei, ci și în lumina ei și a lui Dumnezeu. Cine vorbește tot timpul, neînterupînd vorbirea de reflecție, cade într-o vorbărie superficială. Iar taina și lumina cea mai mare este Dumnezeu. În tăcere se arată simțirea prezenței lui Dumnezeu ca lumină și taină ineputabilă. Unde nu e Dumnezeu nu e nici taină, nici lumină ineputabilă. Se are impresia că totul se poate înțelege, că totul se poate mîrgini de mintea proprie.

CUVÎNTUL XXVIII

Despre ramurile răutății

1. Este necesar să se vorbească despre ramurile răutății, ca să cunoască omul ce este patima care îl desparte pe el de Dumnezeu, și ca să roage bunătatea Lui pentru fiecare din ele, ca să se arate ajutorul Lui împreună cu omul și să-i dea acestuia putere, pînă se va putea dezbrăca de ele. Căci acestea sînt răni în suflet și-l despart pe el de Dumnezeu.⁴⁸³ Fericit este deci cel ce se dezbracă de ele. În acest caz el va fi oaie cuvîntătoare, primită pe jertfelnicul lui Dumnezeu, și va auzi glasul dătător de bucurie al Domnului: „Bine, slugă bună și credincioasă! Peste puține ai fost pus și peste multe te voi pune. Intră întru bucuria Domnului tău” (Mt. 25, 21). Deci cei ce voiesc să facă voile lor după trup și nu voiesc să se vindece pe ei înșiși prin sfînta vindecare a pocăinței, ca să se facă curați, se vor afla dezbrăcați de haina virtuților în ceasul nevoii⁴⁸⁴ și se vor arunca în întunericul cel mai dinafară,⁴⁸⁵ unde este diavolul, îmbrăcat

⁴⁸³ Patima desparte pe om de Dumnezeu, pentru că îl închide în egoismul lui.

⁴⁸⁴ Patimile sînt răni ale sufletului. Despărțirea de Dumnezeu ce-o aduc sufletului, nu-l lasă pe acesta într-o simplă neutralitate, ci-l îmbolnăvesc prin rănilile ce i le pricinuiesc. Omul supus patimilor nu rănește numai pe alții, ci se rănește și pe sine. El e sub starea normală, cea conformă firii. Se află în diferite neputințe dureroase. Pocăința e forța care-l vindecă, pentru că în ea este și puterea lui Dumnezeu. Și prin ea omul se ridică deasupra patimilor și se îmbracă în haina virtuților, ceea ce arată iarăși că omul nu poate fi într-o stare neutră, ci e îmbrăcat sau în patimi, sau în virtuți. Și nici unele, nici altele nu sînt simple acoperăminte exterioare, ci forme urite sau frumoase întipărite în el. Cei ce vor fi aflați la judecata finală neîntipăriți de formele strălucitoare ale virtuților, ci întipăriți de cugetările neînțelegătoare ale patimilor, vor fi aruncați în întunericul gheenei, potrivit întunecimii proprii lor. Căci cine nu înțelege realitatea comuniunii iubitoare cu Dumnezeu și cu semenii, se află într-un întuneric interior care se prelungește și în afara lui ca iad. Ziua judecății din urmă e numită „ceasul nevoii”, pentru că nimic nu-l poate scăpa pe om de osînda ce-i vine atunci. A pierdut toată libertatea.

⁴⁸⁵ Întunericul și chinurile iadului sînt „întunericul cel mai din afară”, căci e zona cea mai săracă a existenței și cei ajunși în ea nu pricep nimic din rostul existenței.

în haina patimilor, care sînt: desfrînarea, pofta, iubirea de arginți, vorbirea împotrivă, mînia, pisma, slava deșartă, trufia. Acestea sînt ramurile răutății și multe altele asemănătoare, adică: neînfrînarea, împodobirea trupului, împrăștierea, lenevia, cuvintele glumețe, privirea cu nerușinare, iubirea de-a se lărgi, inconștiența, neluarea în seamă a judecății lui Dumnezeu, pismuirea aproapelui, minciuna împotriva aproapelui, voința de-a plăcea oamenilor, mărturia mincinoasă, cunoașterea mincinoasă,⁴⁸⁶ voința de-a învăța pe alții, de-a iubi trebuința lumii, lipsa de curaj, incapacitatea de-a suporta ura aproapelui, neputința de-a suporta critica, iubirea slavei de la oameni mai mult decît slava lui Dumnezeu, voința de a-și arăta lucrarea spre a fi slăvit de oameni, iubirea mîncărilor plăcute, dorința iubirii pentru satisfacerea patimilor trupului, sminteala de-a nu fi prețuit, dorința de-a fi lăudat pentru cunoștință, de-a ațîța (pe alții), de a-ți afirma propria voință, de a te socoti pe tine cuminte și bun, de-a vedea pe frate ca prost și a-l disprețui.

2. Toate acestea se lucrează în bietul suflet, pînă ce-l despartî de Dumnezeu. Și acestea sînt poveri grele, pe care le-a purtat Adam, cînd a mîncat din pom. Acestea sînt cele despre care s-a spus: „Acesta neputințele noastre le-a luat și boalele noastre le-a purtat“ (Is. 53, 4). Acestea sînt cele ce le-a omorît Domnul nostru

⁴⁸⁶ Cunoașterea mincinoasă nu e cunoaștere reală și totuși dă impresia că e cunoaștere. Patimile cuceresc prin impresia că susțin viața omului, cînd de fapt n-o susțin, ci o slăbesc. Deci nu nimicesc existența total. Căci Dumnezeu nu mai pierde pe îngerii și pe oamenii pe care i-a făcut, ci îi lasă să se folosească de însușirile date, dar într-un mod care nu-i sporește, ci îi ține într-o existență chinuită. Cunoștința mincinoasă continuă să dea impresia că e cunoștință a realității, căci de fapt ea nu o scoate cu totul din realitate, dar o strîmbă în așa fel, că nu mai e realitatea reală, ci o realitate strîmbată, o realitate devenită întuneric, dar chiar întunericul acesta are un fel de realitate, este, cum se spune mai jos, o realitate minoră, sau ciuntită, dar e luată drept realitatea supremă întregă.

Iisus Hristos pe crucea Lui.⁴⁸⁷ Acestea sînt burdufuri vechi în care se pune vinul nou (Mt. 9, 17). Acestea sînt fișiile în care era legat Lazăr (Io. 11, 43). Aceștia sînt dracii pe care i-a trimis Hristos în turma de porci (Mt. 8,31—32).⁴⁸⁸ Acesta este omul vechi, de care a spus Apostolul că ne-am dezbrăcat (II Cor. 5, 4). Acestea sînt cele de care a spus: „Carnea și sîngele nu vor moșteni Împărăția lui Dumnezeu“ (I Cor. 15, 50). Aceasta este de care zice: „Căci de trăiți după trup, veți muri“ (Rom. 8, 18). Acestea sînt neghinele pe care le-a scos pămîntul lui Adam, cînd a fost alungat din rai.

Iar sarcina lui Hristos este ușoară: este nemînie-re, curăția, bunătatea, blîndețea, bucuria duhului, înfrînarea patimilor, iubirea față de toți, discernămintul cel sfînt (dreapta socoteală sfîntă), credința neclintită, răbdarea necazurilor, vederea sa ca străin de lume voința de-a ieși din trup și de-a se întîlni cu Hristos.⁴⁸⁹ Acestea sînt poverile ușoare, pe care ne-a poruncit Hristos să le purtăm. Aceasta este calea, pe care sfinții au răbdat multe osteneli pînă au ajuns la El.⁴⁹⁰ Acestea sînt cele pe care nu le poate cîștiga cineva, dacă nu se dezbracă de omul vechiu și nu se eliberează și nu dobîn-

⁴⁸⁷ Primind Hristos moartea și omorînd-o a omorît slăbiciunile noastre asumate de El. Căci a înviat fără ele.

⁴⁸⁸ Patimile ne leagă sufletește, cum legau fișiile trupul mort al lui Lazăr. Ele au originea în demoni, și nu sînt prezente decît unde sînt prezenți ei, fiind susținute în oameni de ei. Numai Hristos le-a asumat cu voia lui și erau ținute în El ca patimi ireproșabile, de aceea au putut fi desființate prin moartea lui.

⁴⁸⁹ Aceasta e deosebirea clară a învățăturii creștine față de origenism: în credința creștină nu se dorește numai ieșirea sufletului din trup, ca și cînd trupul n-ar ținea de firea omului, ci ieșirea din trupul de acum și întîlnirea cu Hristos în trupul Lui înviat, cu nădejdea de-a învia după asemănarea Lui, de-a învia în trupul scăpat de patimi, asemenea celui al lui Hristos. Dar la trupul acela n-a ajuns nici Fiul lui Dumnezeu decît asumîndu-l pe cel pămîntesc și luptînd pe pămînt împotriva slăbiciunilor în care a căzut om-nirea prin păcatul lui Adam.

⁴⁹⁰ În textul grec este: „la ea“. Căci calea noastră nu este de la început jugul ușor al virtuților lui Hristos, sau al patimilor nepăcătoase, ci la început este un jug mai greu, amestecat cu ispite care cer osteneli mari spre a le în-vinge. Aceasta se spune în rîndurile următoare.

dește iubirea. Numai iubirea îl face pe el fără grijă de toate⁴⁹¹. Dar e cu neputință să locuiască în noi o astfel de iubire, pînă ce iubim ceva din ale lumii acesteia ia.⁴⁹² Căci s-a scris: „Nu puteți să vă împărtășiți de masa Domnului și de masa demonilor“ (I Cor. 10, 21). Dar zice și Isaia: „Cine vă va vesti vouă locul cel vecinic? Cel ce umblă întru dreptate, cel ce spune calea dreaptă, cel ce urăște fărădelegea și nedreptatea, cel ce-și ferește mîinile de daruri, cel ce își îngreunează urechile, ca să nu audă judecata singelui; cel ce-și închide ochii, ca să nu vadă nedreptatea — acela va locui în peștera înaltă de piatră tare; pîine se va da lui și apă de băut“ (Is. 33, 14.16).

Vezi cinstea ce o dă Dumnezeu celor ce se luptă în acest scurt timp și s-au dezbrăcat de povara lumii acesteia prin răbdarea necazurilor? Vezi cum ajutorul lui Dumnezeu conlucrează cu cei ce și-au tăiat voile lor și șterge din ei toate patimile, pentru că urmează voii lui Dumnezeu?⁴⁹³ Iar cei ce țin la voile lor și voiesc să le împlinească pe ele, încep cu duhul (să lucreze), dar nu pot să se împotrivească vrăjmașilor lor, deoarece voină să împlinească voile lor, le îndeplinesc în trup și de aceea fac zadarnică și deșartă osteneala lor. De aceea îi osîndește proorocul Ieremia zicînd: „Blestemat este tot cel ce face lucrurile Domnului cu nepăsare“ (Ierem.

⁴⁹¹ Iubirea deplină aduce negrija totală. Pe cel ajuns la o astfel de iubire nu-l mai sperie nimic, nu-l mai necăjește nimic. Nu mai are nici o neliniște față de cele ce i se pot întîmpla în viitor.

⁴⁹² Pînă mai iubește cineva ceva din cele ale lumii acesteia, nu poate avea iubirea deplină. Căci nu se poate iubi cu desăvîrșire, ceva nedesăvîrșit. Iar grija că nu voi avea permanent cele ce ni le dă lumea, arată și ea că nu pot iubi deplin cele din lume.

⁴⁹³ Dumnezeu conlucrează cu cei ce nu țin la voia lor, care-i țin des-părțiți de Dumnezeu. Ei lucrează, dar lucrează cum vrea Dumnezeu. Numai așa poate tăia Dumnezeu patimile lor. Căci voia lor susținînd egoismul lor susține și patimile lor. Iar cel stăpînit de patimi, lucrează pentru ele, sau pentru egoismul lor.

31, 10). Observă că cu cei ce voiesc să slujească patimilor lor, Dumnezeu nu conlucră, ci îi lasă pe ei cu voia lor și-i predă pe ei în mâinile celor ce-i urăsc și în loc de cinstea pe care o caută de la oameni, primesc osînda, pentru că nu s-au împotrivit vrăjmașilor lor pînă ce Dumnezeu nu-i va ajuta și nu-i va smeri pe ei. Dar fără osteneală și oboseală și durere, omul nu e auzit de Dumnezeu, cum spun toate Scripturile.

4. Să ne rugăm deci bunătății lui Dumnezeu, cu toată grija inimii, cu lacrimi și cu suferirea răului, supunîndu-ne fiecărui om pentru Domnul, smerindu-ne pe noi și fraților noștri, ca unora mai presus de noi. „Să nu răsplătim nici unuia răul cu rău“ (Rom. 12, 7). Să nu gîndim în inima noastră nimic rău despre cineva, ci fiind toți într-o inimă, să nu spunem despre ceva din cele din lume, trebuitoare trupului, că „este al meu“; nici să nu măsurăm mintea noastră în fiecare zi unde a ajuns. Să păzim mintea să nu cugete vreo necurăție și să ferim trupul de ceea ce-i prisositor, ca să nu ceară de la noi satisfacerea patimilor lui, ca trupul să se smerească față de suflet și sufletul să se supună minții și să se facă mireasă curată de orice alt gînd și să cheme pe Mirele ei, zicînd: „Pogoară-se frățiorul meu în grădina lui și să mănince din rodul pomilor săi“ (Cînt. Cînt. 4, 1). Să ne luptăm deci, fraților, ca aflînd această îndrăzneală înaintea Lui, să-L auzim pe El zicînd: „Unde sînt Eu, voiesc să fie și ei, ca și ei să fie cu Mine, pentru că i-am iubit pe ei, precum M-a iubit pe Mine Tatăl. Tu întru Mine și Eu întru ei“ (Io. 17, 23—24). Treimea cea Sfîntă, cea de o ființă și fără de început poate face milă cu noi, ca să aflăm iertare cu sfinții Lui în ziua judecății. Că a Lui este slava și stăpînirea în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL XXIX

Plîngeri

1. Vai nouă, iubitorilor de plăcere, și scurt timp trăitorilor pe pămînt, că din pricina trecătoarei poște a trupului, nu vedem slava Domnului. Vai nouă, că stricăciunea nu moștenește nestricăciunea,⁴⁹⁴ și noi disprețuind nestricăciunea, stăruim nebunește în stricăciune. Vai nouă, că hrănim trupul nostru cu păcate pînă ce va ajunge spre hrană în (veșnică) descompunere purulentă viermilor și nu ne temem nici de focul ce-l va chinui în chip nemuritor, nici de viermele neadormit. Vai nouă, că iubitorii de Hristos dintre creștini se închină și sărută trupul nostru întinat de necurății, iar noi sîntem „morminte văruite“ (Mt. 23, 27), purtînd cu noi păcatul aducător de moarte.⁴⁹⁵ Vai nouă, că prin neînfrînarea de la nimicuri și dezmierdări întărim în noi puterea zămislitoare a seminței și prin aceasta ne ațîțăm în chip nelegiuit spre împreunarea trupurilor. Vai nouă, că nu comparăm stricăciunea cu nestricăciunea și de aceea disprețuim dreptatea dumnezeiască și înfricoșătoare.⁴⁹⁶ Vai nouă, că sîntem nepăsători față de cele bune, dar sirguitori și rîvnitori pentru celerele. Vai nouă, că am făcut trupul nostru cel în stare să stăpînească lumina vecinică, în stare să primească întunericul

⁴⁹⁴ „Carnea și singele nu pot să moștenească Împărăția lui Dumnezeu, nici stricăciunea nu moștenește nestricăciunea“ (I Cor. 15, 50). Dacă noi nu ne silim să înaintăm spre trupul înduhovnicit, nu vom moșteni nestricăciunea trupului lui Hristos. Căci deși nu pier definitiv nici trupurile din iad, ele vor suferi de anumite chinuri proprii trupurilor stricăcioase: durerile produse de focul arzător, de înțepături, de lucrarea viermilor.

⁴⁹⁵ Se pare că e vorba de închinările ce le fac creștinii în fața trupului celui mort și de sărutarea lui, deși cel mort duce cu sine păcatele sale.

⁴⁹⁶ Nu vedem că în noi crește o dată cu stricăciunea și nestricăciunea, ci socotim că nu e în noi decît stricăciunea, care ne va duce la moartea totală și nu la dreapta judecată dumnezeiască. Deci, socotim că nu va fi o judecată a lui Dumnezeu care să ne dea, să ne răsplătească pentru veci faptele noastre de pe pămînt.

veșnic.⁴⁹⁷ Vai nouă, că făcându-Se Fiul Omului, Cel ce este de o ființă cu Tatăl, „n-a avut unde să-și plece capul“ (Mt. 8, 20) în noi, deși s-a înomenit pentru noi, iar vulpile, sau duhurile rele și viclene, și-au făcut în noi vizuini.⁴⁹⁸ Vai nouă, că cei drepecți cu inima își înfă-țșează sufletele lor nepătate și trupurile lor sfinte și neîntinate Judecătorului iar noi, avînd sufletele pătate și trupurile necurate, așteptăm osînda la veșnicele chinuri.

2. Vai nouă, că fiind vrednici de ocări și poftitori a toată necurația, cerem cinstirea datorată sfinților. Vai nouă, că fiind osîndiți și răspunzători de multe păcate, ne mișcăm ca unii ce-am fi curați și liberi, în mijlocul sfinților și al celor lipsiți de răutate. Vai nouă, că fiind plini de vini, sfătuim și îndrumăm pe cei ce se deosebesc mult de noi Vai nouă, că avînd birna în ochi (Mt. 7, 3—5), învinuim ca niște neîntinați pentru cele mai subțiri greșeli pe frații noștri. Vai nouă, că legăm de alții poveri grele și anevoie de purtat (Mt 23,4) iar noi, ca mai slabi cu trupul, nu vrem să ne atingem de ele. Vai nouă, că, părăsînd lucrarea dumnezească monachală, ne repezim să învățăm pe alții virtutea lucrătoare. Vai nouă, că, uitînd vechile noastre păcate, nu ne luptăm nici cu cele proaspete și nu plîngem pentru ele. Vai nouă că, cu ajutorul și harul lui Dumnezeu începînd bine, am ajuns trupești. Vai nouă, că am fost atrași atît de mult în gînduri murdare, încît căutăm să împrăspătăm și păcatele trecute, pe care le-am săvîrșit.

⁴⁹⁷ O vedem aceasta începînd să se producă încă în viața pămîntească. Capabili să creștem în lumina unui sens al existenței, creștem în întunericul unui non sens, amăgiți de scurtele plăceri ce ni le oferă trecătoarea viață pămîntească.

⁴⁹⁸ Era potrivit firii date nouă de Dumnezeu să ne facem biserici veș-nice ale Fiului lui Dumnezeu, care s-a întrupat în acest scop. Dar în loc de aceasta, ne-am făcut vizuini ale duhurilor rele, sau unelte ale ispitelor lor urte. Și ceea ce-i mai mult, socotim că aceasta e o însușire proprie nouă. Socotim murdăria curăție, și întunericul, lumină. Dar și în aceasta se arată că sîntem făcuți pentru curăție și lumină.

Vai nouă că, mîncînd și bînd, nu ne aducem aminte de războiul produs în noi de mîncarea cu lăcomie. Vai nouă, că ațîțîndu-ne demonii prin amintirile faptelor de desfrînare, ne află pregătiți să ne bucurăm de amintirea lor. Vai nouă că, părăsind gîndul rugăciunilor și al citirilor dumnezeiești, cheltuim zilele noastre în împrăstieri și flecăreli. Vai nouă că inimile noastre sînt atît de împietrite, că de multe ori, căutînd o străpungere și lacrimi, nu le dobîndim din pricina marei nepăsări și a moleșelii. Vai nouă că, spunînd Dumnezeu: „Sufletul care păcătuiește va muri“ (Iez. 18, 4, 20), nu sîntem îngrijorați niciodată că el păcătuiește totdeauna.

3. Vai nouă că, avînd trupul ușor alunecos spre păcat, îl ațîțăm prin săturare și moleșeală spre poftă necurate și gînduri murdare și prin ochi primim în inimile noastre săgețile celui viclean, iar prin atingerea trupurilor ne facem cai înfierbîntați de iepe și nu ne gîndim nici la demnitatea noastră cuvîntătoare, nici la frica de chinurile veșnice. Vai nouă, că suspinăm mult pentru patimile și durerile trupului nostru, dar în privința rănilor și durerilor de nevindecat ale sufletului bolim de nesimțire. Vai nouă, că sufletul stăpînilor se supune robului său, sau trupului, și cel mai rău stăpînește asupra celui mai bun și nu slujesc amîndoi cu o unică voință lui Dumnezeu Care i-a făcut.⁴⁹⁹ Vai nouă, că păcatele prind putere nouă din gîndurile murdare și necurate și nu vedem în retrăgerea lui Dumnezeu de la noi, venirea duhurilor necurate. Vai nouă că, fiind nebuni, și fără de minte, iubim și vrem să răpim

⁴⁹⁹ Păcatul, ca faptă și stare opusă lui Dumnezeu și nefirească, întreține de obicei, o dezbinare în om, căci sufletul nu se lasă cu totul liniștit, supus trupului care-și împlinește plăcerile. Unitatea omului o aduce numai împlinirea celor bune, care mulțumesc sufletul și pornesc de la el, mai ales cînd se gîndește la Dumnezeu. Aceasta arată că omul e făcut de Dumnezeu pentru a sta în legătură cu El. Aceasta e starea lui firească.

laudele sfinților, nu lucrările și faptele lor.⁵⁰⁰ Vai nouă, că nu ne oprim de la a spune și face toate spre mulțumirea oamenilor, dar nesocotim ceea ce e drept. Vai nouă că greșim rușinându-ne de oameni, dar pe rușinea cea vecinică nu punem nici un preț.⁵⁰¹ Vai nouă că, fiind din părinți săraci și lipsiți de slavă, nu ne-am recunoscut ca atare, și declarînd că iubim sărăcia și necinstirea pentru Dumnezeu, ne sfădim ca să fim puși în rînd cu cei bogați și slăviți.⁵⁰² Vai nouă, că pentru sărăcia din lume ne înfrînăm, dar acum, chemați la înfrînări, ne facem mare grijă de săturare și de viața comodă. Vai nouă, că îngerii stînd ca o tabără în jurul celor ce se tem de Dumnezeu și demonii în jurul celor ce nu se tem de El, ci calcă poruncile Lui, noi aducem în jurul nostru taberele demonilor.⁵⁰³ Vai nouă că, vrînd să fim împreună cu cei bogați și puternici, ne străduim să le plăcem lor, iar de la săracii și de la cei ce vin la noi cu vreo rugămintă, ne întoarcem ca de la unii ce ne conturbă.

4. Vai nouă că, nu ne apropiem de oameni după datoria ce-o avem față de fiecare, ci după ceea ce ne convine și ne place nouă. Vai nouă, că hotărîm și judecăm și învățăm cele drepte, dar am stat departe de

⁵⁰⁰ Ne place să fim lăudați pentru fapte bune și curate, ca ale sfinților, dar nu le împlinim. Aceasta arată și ea că firea noastră e făcută pentru fapte bune și curate. Dar iubind laudele pentru fapte ca cele ale sfinților, fără să le avem, întregim păcatul nostru. Căci adăugăm la păcatele săvîrșite slava deșartă și iubirea minciunii.

⁵⁰¹ S-ar putea să fie în această spusă două înțelesuri: nu greșim de rușinea semenilor, dar în aceasta este oarecare dorință de slava deșartă, sau greșim rușinându-ne de oameni dar nu ne gîndim la rușinea ce-o vom suferi la judecata din urmă.

⁵⁰² Păcatul recurge la tot felul de subtilități contradictorii. Omul își apără păcatele acoperindu-le cu pretenția că nu le-a făcut, dar păcătuiește și prin aceasta. Acoperindu-le, le recunoaște, dar totodată nu le recunoaște.

⁵⁰³ Cel ce se teme de Dumnezeu îl are pe Dumnezeu și pe îngerii Lui. aproape, căci se ferește de păcate și nu se umflă pe sine cu mîndrie. Cel ce se teme de Dumnezeu nu are parte de pedeapsa lui Dumnezeu, de care se teme. Cel ce nu se teme de El are parte de pedeapsa Lui, ca închidere față de iubirea și de darurile Lui. Teamă de Dumnezeu e unită cu bucuria apropierii Lui.

lucrarea binelui. Vai nouă, că curățim pământul cu grijă de spini și măracini și de buruienile ce vatămă roadele, dar nu curățim cu grijă gândurile viclene și necurate din sufletele noastre care vatămă sfintele virtuți. Vai nouă, că avînd să ne strămutăm de pe pământ, în care locuim vremelnic, ne facem griji de mulți ani despre lucrurile pămîntești și stricăcioase și nu ne învrednicim de nici o grijă plecarea noastră de aici la timpul de neocolit. Vai nouă, că de toată făptuirea vieții pămîntești și de cuvîntul deșert și de gândurile viclene și necurate și de sufletul preocupat de ele, vom avea de dat răspuns Judecătorului înfricoșător, dar noi, lipsiți de răspundere în tot timpul vieții noastre, nu ne îngrijim de sufletele noastre.⁵⁰⁴ Vai nouă foarte, pentru neevlavia și fărădelegile noastre ce le-am săvîrșit, dar și pentru disprețuirea făgăduințelor lui Dumnezeu și pentru necredința în ele. Vai nouă, că ne îndulcim, ca niște lipsiți de minte, de stricăciune și putînd să ne unim, prin viața după Evanghelie cu nesticăciunea, am rămas în iubirea de cele pămîntești, nepărtași de nesticăciunea vecinică, preferînd blestemata stricăciune.⁵⁰⁵ Vai nouă, că putînd birui toate iubirile de plăceri, am preferat prin plăcerile noastre să ne lăsăm mai

⁵⁰⁴ În „Evergetinos“ se continuă: „De aceea ne așteaptă acolo focul nestins al gheenei și întinericul cel mai dinafară, viermele cel neadormit, plîsul și scrișnirea dinților și rușinea veșnică în fața întregii zidiri de sus și de jos“ (Monahul Augustin, la notă). Dar de fapt aceste cuvinte se află și în acest text în cap. 5.

⁵⁰⁵ Putînd să ne amestecăm cu nesticăciunea, am rămas nepărtași de nesticăciunea veșnică preferînd stricăciunea. Cît sîntem cu trupul pe pământ, puterea lui Hristos lucrează în noi ca o arvună care ne va duce la învierea fericită întru nesticăciunea veșnică. Este o nesticăciune potențială ca o iradiere a trupului Lui înviat în trupul nostru. Desfacerea trupului nostru la moarte va lăsa în sufletul nostru puterea pe care, întărind-o Hristos la învierea de obște, va contribui la învierea trupului într-o nesticăciune actuală totală. Moaștele sfinților sînt o dovadă despre o anumită nesticăciune întărită chiar în trupurile lor pe pământ.

degrabă biruiți de patimile noastre.⁵⁰⁶ Vai nouă, că ne rușinăm și ne temem să păcătuim înaintea oamenilor dar nu tremurăm și nu ne temem să păcătuim lipsiți de orice evlavie, înaintea ochilor Celui ce vede cele ascunse. Vai nouă, că nu facem cuvîntul nostru folositor, prin sarea dumnezeiască, ci spunem totdeauna cuvinte nefolositoare și lipsite de evlavie aproapelui nostru. Vai nouă, că vorbim cu lingușire și vicleșug și fățarnicie oamenilor, și nu ne temem de osînda ce ne va veni din aceasta. Vai nouă, că nepăsarea și moleșeala pricinuesc jefuirea inimilor noastre de străpungeri, de către demoni. Vai nouă că, după ce ne-am lepădat de lume, întrecem în patimi pe cei din lume.⁵⁰⁷ Vai nouă că, avînd nevoie de îndreptare și învățătură, îndreptăm pe alții care păcătuiesc puțin.

5. Vai nouă că, atunci cînd Domnul va face examenul vieții noastre de pe pămînt, ne va găsi la judecată neîndreptați. Vai nouă că nu privim la cele dinlăuntru stomacului nostru și de aceea sîntem biruiți de iubirea de plăcere și de mîndrie. Vai de noi că, murdărind pururea sufletele noastre cu gînduri necurate, voim să fim respectați ca niște sfinți și să fim cinstiți cu titlurile date aceloră. Vai nouă că, ocupîndu-ne cu cele deșarte, am uitat de lupta împotriva diavolului. Vai nouă, celor ce păcătuim aici, fără teamă, că ne

⁵⁰⁶ Sfinții curățindu-se de patimi, au dobîndit chiar în trupuri, prin ajutorul lui Dumnezeu, o anumită eliberare de totala stricăre sau descompunere. Căci dacă patimile ne țin în robie, curăția de patimi ne aduce o anumită libertate chiar față de procesul descompunerii. Căci sufletul plin de puterea lui Dumnezeu, rămîne după moartea lui Hristos apropiat de trup cu puterea lui. Unitatea dobîndită de om prin curăție în viața pămîntească are o anumită prelungire și după moarte, precum marea disonanță între suflet și trup în cei supuși plăcerilor, ține și sufletul slăbit mai mult despărțit de trup.

⁵⁰⁷ Prin lepădarea de lume, autorul înțelege lepădarea de patimi. Aceasta se urmărea de către monahi. Bine ar fi dacă și cei ce rămîn în lume s-ar despărți în oarecare măsură de patimi. Păcatul moștenit de la Adam a făcut din lume un prilej pentru patimi, pentru uitarea de Dumnezeu, prin plăcerile căutate în ea.

așteaptă acolo focul nestins al gheenei și întunerecul cel mai dinafară și viermele neadormit și plînsul și scrișnirea dinților și rușinea vecinică în fața zidirii de sus și de jos. Vai sufletului nostru lipsit de discernămint și nepocăit, că la învierea morților va plînge și va sus-pina cu jale și cu scrișnirea dinților în trupul său păcă-tos și va suferi chinurile amare, dureroase și foarte aspre ale focului vecinic. Vai nouă, că în exilul nostru trecă-tor, iubim veselia blestemată și nu ne aducem aminte de dulceața raiului, ci disprețuim Împărăția cerurilor. Vai nouă, că ne asemănăm prin ivrtoșare fecioarelor nebune și nu cumpărăm untdelemnul care luminează candelile prin facerea de bine către cei apropiați. Vai nouă, că înălțăm noaptea și ziua rugăciuni către Dum-nezeu, zicînd: „Doamne, Doamne“, și nu facem ceea ce ne-a poruncit. Vai mie, celui ce am scris acest fel de plîngerii, dar închis în cele scrise, n-am primit nici cea mai mică zare a pocăinței. Vai mie că pricinuiesc dureri altora, dar mă feresc pe mine de dureri. Vai nouă, că avînd în conștiință vinile ce ne osîndesc neîncetat și mărturisesc împotriva noastră, nu ne rușinăm, nici nu tremurăm că vom suferi la judecata lui Dumnezeu răspunderea pentru ele. Vai nouă, că răspîndind putoa-rea faptelor noastre ne bucurăm de laudele oamenilor.

6. Vai nouă, că agitația, hoinăreala și uitarea depăr-tează din inimile noastre frica de Dumnezeu. Vai nouă, că străduința pentru cele deșarte goleşte înțelegerea noastră și o tocește. Vai nouă că, bucurîndu-ne pînă la capăt de îndelunga răbdare a lui Dumnezeu, nu dorim să murim faptelor noastre și nu ne silim, ajutați de ea, să ne facem mereu mai buni. Vai nouă că, aducîndu-ne aminte acum de păcatele noastre, dar rămînînd în viitor sufletul fără trup, vom vedea deodată atunci întipărite și înscrise în memoria minții noastre toate cele trăite aici prin cuvinte, gînduri și fapte, cu părere de rău

dureroasă și cu multă amărăciune. Vai nouă că, declarînd Apostolul: „Cel ce mănîncă pîinea și bea paharul Domnului cu nevrednicie, judecată sie-și mănîncă și bea, nedeosebind trupul Domnului” (I Cor. 11, 27), noi, tăvăliți în necurățiile noastre, ne apropiem de înfricoșătoarele Taine ale lui Dumnezeu, dăruindu-ne noi înșine iertare pentru cele ce le-am făcut în nălucirile de noapte și în gîndurile murdare. Căci cel ce vine să șadă lîngă Dumnezeu fără gînduri curate, fără ochi nevinovați, fără trup nestricăcios, nici cu porniri nepătate ale sufletului și trupului, cîtor vini și cîtor dureri ale trupului și slăbiciuni ale sufletului nu va fi supus la urmă, primind chinul și rușinea fără sfîrșit? Vai mie că, scriînd acestea cu lacrimi amare, n-am început pocăința cu lucrul. Vai mie că spun cele adevărate, dar nu fac cele bune. Vai mie, celui ce indemn la cele bune, dar fac cele rele. Vai celor ce păcătuiesc în plăceri, că îi așteaptă un sfîrșit amar, cu o rușine veșnică. Vai celor ce se întristează fără nici un folos, fiindcă s-au lipsit pe ei de întristarea folositoare a pocăinței.⁵⁰⁸

7. Vai celor ce ocărăsc și înjură pe alții, că s-au înstrăinat pe ei de fericirea iubirii. Vai birfitorilor și pismașilor, că s-au înstrăinat de bunătatea și mila lui Dumnezeu. Vai celor ce voiesc să placă oamenilor, că nu pot plăcea lui Dumnezeu. Vai celor ce caută la fața oamenilor, că au căzut din adevărul lui Dumnezeu.⁵⁰⁹ Vai celor mîndri, că s-au dat pe partea diavolului apostat (răsculat) împotriva lui Dumnezeu.⁵¹⁰ Vai celor ce nu se tem de Domnul, că pentru aceasta se vor împle-

⁵⁰⁸ Cei ce rămîn în plăcerile păcatelor, se întristează după ce nu le mai au, dar fără folos, în loc să se întristeze pocăindu-se de păcate, ceea ce înseamnă o întristare cu folos.

⁵⁰⁹ Cei ce caută la fața oamenilor, judecă după plăcerea acestora, nu după voia lui Dumnezeu. Ei nu cunosc autoritatea lui Dumnezeu, deci nici pe Dumnezeu însuși.

⁵¹⁰ Cel mîndru e în stare să se socotească mai presus chiar și de Dumnezeu, de dragul independenței de El.

ti cu multe păcate și se vor biciui și aici, și acolo. Vai nouă, că nu suportăm înțepăturile perilor, ale firelor de praf, ale țințarilor, ale muștelor și ale albinelor, dar nu căutăm nici un ajutor sau scăpare de gura mare a balaurului care ne mușcă și ne soarbe ca printr-o gură, căscată și ne pătrunde cu toate acele otrăvitoare ale morții. Vai nouă, că diavolul ne consumă prin toate plăcerile, durerile părute, trebuințele și amăgirile lumii și nu voim să ne odihnim de relele lui. Vai nouă că, stăpînindu-ne ani mulți despărțirea de Dumnezeu, care ne slăbește credința ortodoxă, nu plîngem, nu arătăm durerea inimii, nu ne înfrînăm de la patimile ce ne stăpînesc, ci adăugăm păcate la păcate, ca să primim în gheena chinurile amare și vecinice pentru necredința și faptele noastre rele. Vai nouă, că la plîngerile scrise, ajungînd la sfîrșitul vieții, am adăugat fără să ne pocăim și să plîngem, la relele noastre din tinerețe, relele mai mari și mai de nesuportat ale bătrîneții și păcate mai împovărătoare. Vai nouă, că nu ne rușinăm nici de durerile mai apăsătoare și de bolile felurite ale trupului, ci ne întărim în păcate și le hrănim în chip disprețuitor prin multă neînfrinare și lene trupurile noastre întinate și păcătoase. Vai nouă, că va trebui să trecem prin focul ce se învîrtește în jurul nostru și să străbatem valurile mării, „ca fiecare să ia după cele ce a făcut în trup, fie bune, fie rele“. Vai nouă, că nu ne gîndim la focul acela întunecat și nematerial și la plînsul amar și la scrișnirea dinților. Căci Dumnezeu va îndepărta însușirea luminoasă a flăcărilor și va lăsa păcătoșilor lipsiți de evlavie, însușirea arzătoare și întunecată a focului.

8. Vai mie, suflete nenorocit, că mă aflu într-o întristare și durere neîncetată a inimii. Căci mă mulțumesc să plîng, fiindcă răutatea mi-a schimbat înțelegerea, a acoperit adevărul, moartea a biruit viața, cele pămîntești și stricăcioase și vremelnice nu s-au făcut

schimb pentru cele cerești, nestricăcioase și vecinice, iar cele respingătoare și vrednice de ură, au apărut mai dulci și mai iubite ca adevărata iubire a lui Hristos și decît cele cuvenite, rătăcirea a alungat adevărul din suflet, a adus întristarea în locul bucuriei, mi-a scos la iveală rușinea și osînda în locul îndrăznelii și laudelor, m-a făcut să cinstesc mai mult amărăciunea decît dulceața, să iubesc, mai mult pămîntul și negura lui, decît cerul și Împărăția lui; întunericul vrăjmașului care urăște frumusețea a venit în inima mea și a întunecat lumina cunoștinței din mintea mea. Vai mie, vai mie, cîte curse ale diavolului m-au prins și m-au atras dintr-o atît de mare înălțime, sfîșiindu-mă?⁵¹¹ Alergînd, am slăbit și sudorile au ieșit degeaba din mine. Cine nu mă va plînge văzîndu-mă zdrobit de osteneli și dureri zadarnice și naufragiînd în afara țărmlui? „Fie-vă milă de mine, fie-vă milă de mine, prieteni!“ (Iov. 19, 21) și rugați cu durere pe bunul Stăpîn Hristos, Care nu ține minte răul și Care, poate, îndurîndu-Se de mine, va depărata ceata cumplită a diavolului urîtor al bine-lui din înțelegerea mea și voi vedea în ce noroiu zac și, deși pot, nu voiesc să mă ridic din el. Rugați-vă, ca nu cumva scurtîndu-se timpul, să-mi taie toată nădejdea. Nu este durere mai mare ca durerea mea, nici rană mai mare ca rana mea, nici o durere ca durerea inimii mele. „Că fărădelegile mele au covîrșit capul meu“ (Ps. 37, 4). Căci rănile mele nu sînt răni pricinuite de sabie, nici moartea mea nu e moarte adusă de război, ci săgețile aprinse ale vrăjmașului „s-au înfipt în mine“ (Ps. 37, 2) și au orbit pe omul meu dinlăuntru. „Și am fost

⁵¹¹ Necredința în Dumnezeu aduce omului toate amăgirile, făcîndu-le să prefere plăcerile trecătoare urmate de descurajarea deplină. Înălțimea în bine se arată și în unitatea între componentele persoanei omenești. Coborîrea în cele rele înseamnă și o dezbinare lăuntrică a omului. Căci sufletul lui nu se învoiește deplin cu plăcerile trupesti. Cu cît sporește satisfacerea acestora, cu atît crește o anumită dezaprobare a sufletului. Căci omul nu poate ieși cu totul din firea lui, creată pentru sporirea în bine.

afundat în noroiul adîncului, care nu are fund“ (Ps. 68, 2). Frica de care m-am temut a venit la mine (Iov. 3, 25) și „umbra morții m-a acoperit“ (Ps. 63, 20). Vai mie, suflete, privește și vezi cele prezente, vremelnice și după puțin trecătoare, cu amărăciune și durere; și pe cele ce vor veni, încă și mai grele. Înțelege, suflete, din cîte bunătăți și nădejdi cazi și cîtor chinuri te vei face după puțin timp moștenitor, fără urmaș și nemîngîiat. Vino și cazi și te roagă înainte de-a se întuneca lumina deasupra capului tău și cere Dătătorului luminii nemuritoare, ca să mă scoată din flacăra a toate mistuitoare și din întunericul neluminos. Că a Lui este puterea să ierte păcatele și să dăruiască cele bune nouă, celor nevrednici de mila Lui. Că a Lui este slava și stăpînirea în vecii vecilor. Amin.

PORUNCI SAU SFATURI ALE LUI AVA ISAIA

Către monachii începători⁵¹²

Frate preaiubite, dacă te-ai lepădat de lumea aceasta deșartă⁵¹³ și te-ai predat lui Dumnezeu, căiește-te de păcatele tale și păzește ceea ce ți-ai propus, dar nu da atenție gândurilor tale, pentru că slăbește sufletul tău, spunînd: Nu ți s-au iertat păcatele tale de mai înainte. Păzește deci poruncile acestea:

1. Păzește-te să nu mănînci cu vreo femeie și să nu ai familiaritate cu vreun băiat sau să dormi împreună cu vreun adolescent pe aceeași saltea. Iar dezbrăcîndu-te de cămașa ta, nu privi la trupul tău.

2. De ești silit să bei vin, nu bea mai mult de trei pahare. Păzește-te să nu calci porunca din prietenie.

3. Nu face rugăciunile ceasurilor fără grijă, ca să nu cazi în mîinile vrăjmașilor tăi⁵¹⁴. Îngrijește-te, pe cît poți, de meditarea Psalmilor, că aceasta te va păzi de viața lipsită de curăție.

4. Iubește osteneala și necazul, ca să ți se ușureze patimile. Nu te întreține cu cineva despre nimic, și te vei ridica prin suspine mai presus de păcatele tale.

5. Păzește-te de minciună, că te scoate din frică Domnul⁵¹⁵. Nu descoperi tuturor lucrările tale cele bune⁵¹⁶, ca să nu te răpească vrăjmașul.

⁵¹² „Aceste reguli ale lui Isaia s-au luat din cele 29 Cuvinte ale lui. Ele se află în latinește (*Patr. lat.*, Migne 103, col. 417—434), s-au tradus în grecește de K.I. Foculide“, Monahul Augustin, (p. 186—192).

⁵¹³ „Următoarele reguli, pînă la a 15-a s-au luat din „Cuvîntul IX: „Porunci date celor ce s-au lepădat“ (Monahul Augustin, nota p. 186).

⁵¹⁴ Antonie cel Mare, can. 6 (Monahul Augustin). Unul din scopurile rugăciunii este să ne țină cu gîndul la Dumnezeu și despărțiți de diavolul și de ispitele lui prin tot felul de gînduri, unele foarte înșelătoare prin păruta lor importanță și valoare.

⁵¹⁵ Cînd minți, socotești că te poți ascunde chiar de Dumnezeu, deci nu-ți mai este frică de El.

6. Descoperă bolile tale Părinților, ca să te bucuri de sfatul lor⁵¹⁷.

7. Silește-te la lucrul tău de mînă și va locui în tine frica Domnului⁵¹⁸.

8. Nu judeca pe fratele tău, nici nu-l disprețui, căci vei cădea în mîinile vrăjmașilor tăi⁵¹⁹.

9. Nu te certa pentru susținerea cuvintelor tale, ca să nu se sălășluiască în tine cele rele⁵²⁰.

10. Iubește smerita cugetare și nu te odihni în părerea ta. Să se obișnuiască limba ta să spună: „Iartă-mă“. Și-ți va veni smerita cugetare⁵²¹.

11. Șezînd în chilia ta, îngrijește-te de trei lucruri: de stăruința în rugăciune, de meditarea Psalmilor și de lucrul de mînă⁵²².

12. Cugetă în tine însuși: Nu voi trăi în lumea aceasta în mod sigur decît în ziua aceasta; și te vei înarma împotriva păcatului.

13. Nu fi lacom la mîncare, ca să nu se reînnoiască în tine păcatele dinainte. Nu părăsi osteneala, îngrijește-te de meditarea psalmilor și-ți va veni odihna de la Dumnezeu.

14. Silește-te pentru lacrimi în rugăciuni și Dumnezeu se va milui de tine și te va dezbrăca de omul cel vechi.

15. Învată că osteneala, sărăcia, înstrăinarea, necazul și tăcerea aduc smerita cugetare. Iar smerita cugetare iertarea tuturor

⁵¹⁶ Antonie cel Mare, can. 34 (Monahul Augustin): în dorința de-a descoperi toate cele bune tuturor, se manifestă iubirea de slava deșartă.

⁵¹⁷ Antonie cel Mare, can. 41 (Monahul Augustin).

⁵¹⁸ Același, can. 58.

⁵¹⁹ Același, can. 59. Disprețuind pe altul te mîndrești, deci te asociezi cu diavolul care se mîndrește față de Dumnezeu.

⁵²⁰ Același, can. 69. Prin cearta pentru cuvintele tale, întărești mîndria în tine.

⁵²¹ Același, can. 64, 72.

⁵²² Sfaturile 11, 12, 13, 14 sînt asemănătoare can. 65, 66, 67, 68 ale lui Antonie (Monahul Augustin la note).

păcatelor⁵²³. Dar smerita cugetare stă și în a se socoti omul pe sine păcătos și nedrept și în a nu-și susține cuvîntul său, în a-și desliița pofta sa, în a-și pleca ochii spre pămînt, în a suporta ocara și oste-neala, în a urî cinstirea și odihna (comoditatea) și a spune în orice lucru: „Iartă-mă“. Iar prin smerita cugetare se alungă vrăjmașii⁵²⁴.

16. Fii neîncetat trist. Dar de vin la tine frați, fii cu ei senin, ca să locuiască în tine frica lui Dumnezeu⁵²⁵.

17. Călătorind cu niscăi frați, desparte-te de ei, ca să poți tăcea. Și nu te întoarce înapoi și înapoi, ci meditează psalmii și roagă-te în minte lui Dumnezeu⁵²⁶. Și oriunde ai intra, nu te purta măreț cu cei ce locuiesc acolo. Păstrează modestia și sfiala în toate și întinde mîna cu greutate spre cele puse înaintea ta⁵²⁷.

18. Nu te culca cu altul pe aceeași saltea. Roagă-te mult înainte de-a te culca, oricît ai fi de obosit de călătorie⁵²⁸.

19. Nu îngădui să ți se ungă trupul cu untdelemn, decît în caz de boală grea⁵²⁹.

20. Șezînd la masă cu frații, nu mîncea cu plăcere și întinde mîna numai spre cele din fața ta. Iar genuncii să-ți fie adunați. Și nu ridica fața ta spre altul. Nu bea apă pe nesăturate, nici cu zgomot.

⁵²³ Smerita cugetare e condiționată și de niște stări externe: de sărăcie, de neplăcerea de-a te afla între străini, de necazuri. Iar smerita cugetare te face să ierți toate păcatele. Căci te socotești mai prejos de oricine. Iar de ierți altora, și Dumnezeu te iartă. Dimpotrivă, mîndria față de alții nu-ți aduce nici ție iertarea, căci de fapt nici nu o ceri. Antonie, can. 71.

⁵²⁴ Smerita cugetare mă oprește să mă socotesc neavînd trebuință de ajutorul lui Dumnezeu, să socotesc că am în mine toată puterea. Aceasta e o cugetare diavolească. Smerita cugetare implică simțirea existenței lui Dumnezeu, ca Cel de la care am totul.

⁵²⁵ De aci pînă la nr. 42 s-au luat din Cuvîntul III: „Despre starea începătorilor și a celor din chilii“: și din Antonie, can. 74. Se cere monahului să fie mereu trist, cugetînd la păcatele lui. Dar să primească cu lumina bucuriei pe frații ce vin la el. Prin amîndouă trăiește frica de Dumnezeu.

⁵²⁶ Se vorbea de atunci (din sec. IV) de rugăciunea mintală, sau a minții.

⁵²⁷ Antonie, can. 75, 76.

⁵²⁸ Același, can. 80.

⁵²⁹ Sf. Pahomie, can. 92.

21. De ești silit să scuipi, cînd ești cu frații, scoală-te și aruncă departe de ei ceea ce trebuie. Nu te agita între oameni și de-ți vine să scuipi, nu deschide gura ta; și vei scăpa de această trebuință.

22. Nu deschide gura ca să rîzi. Căci aceasta arată în tine lipsa fricii de Dumnezeu⁵³⁰.

23. Nu pofti lucrul altuia. De faci (de scrii o carte), nu o împodobi, căci aceasta arată o poftă a ta.

24. De păcătuiești în ceva, nu te rușina să o mărturisești, nici să nu cauți să te aperi printr-o minciună, ci pleacă-ți genunchii și mărturisește păcatul tău și cere iertare și ți se va ierta.

25. Dacă cineva minte față de tine, nu te minia, ci zi: „Iartă-mă; nu voi reveni“.

26. Nu te rușina să întrebî pe învățătorul tău.

27. De bate cineva la ușa chiliei tale în vreme ce șezi și te sîrguiești cu lucrul tău de mină, iartă-l și, îngrijește-te de odihna lui.

28. Nu grăi cuiva, nici nu lua aminte la cuvintele cuiva, fără folos.

29. De te trimite învățătorul la un drum, întreabă-l pe unde să mergi și fă după porunca lui. Nu risipi cuvinte încoace și încolo. De vei păzi ochii și urechile tale, nu vei păcătui în nici un caz cu limba ta⁵³¹.

30. Locuind cu un frate, fii cu el ca un străin. Nu-î porunci lui ceva, nici nu te face pe tine mai înalt ca el, nici nu te purta cu el cu mîndrie. Iar de-ți poruncește ceva ce nu voiești, înfringe-ți voia

⁵³⁰ Toată politețea delicată, recomandată monahilor, se întemeiază pe gîndul la Dumnezeu. Nu toate cele necuvenite le văd oamenii, dar le vede Dumnezeu. Și în respectul de oameni se arată respectul de Dumnezeu, care-i prețuiește pe toți și prețuiește respectul reciproc între oameni.

⁵³¹ Există o legătură morală între simțuri. De păzești pe unul de la cele necuvenite, aceasta te va ajuta să le păzești și pe celelalte. Omul, rămîne în cele bune o unitate nesfîșiată.

ta și nu-l întrista, ca să nu se despartă de tine pacea. Cunoaște că cel ce ascultă, este mai mare⁵³².

31. De locuiești împreună cu un frate, și-ți spune: „Ascultă!”, zi: „Ce vorești?” De-ți va lăsa ție alegerea, împlinește ceea ce alegi cu frică de Dumnezeu.

32. Sculindu-te din somn, roagă-te înainte de-a te apuca de lucrul tău. Dar cugetă mai întâi la cuvântul lui Dumnezeu, apoi apucă-te fără greutate de lucru.

33. Fii senin cu străinul și vorbește-i, ca să nu-i fie plecarea păgubitoare. Păzește-te să nu-l întrebi ceva fără folos, îndată ce-a venit la tine, ci cere-i lui să se roage. Iar după ce s-a așezat, întreabă-l: „Cum te afli, frate?” Și dă-i lui o carte să citească. Iar de este obosit de călătorie, îngăduie-i să se odihnească și spală-i picioarele. Iar de grăiește cuvinte deșarte, spune-i cu iubire: „Cruță-mă, frate, că sînt slab și nu pot asculta acestea”. Iar dacă hainele lui sînt desfăcute, coase-le. Iar de este slab și hainele-i sînt murdare, spală-i-le. Iar de este un hoinar, și la tine sînt oameni sfinți, nu-i îngădui să vină la ei, ci fă milă cu el și-l sloboade. Iar de este sărac, nu-l sloboadă necăjit, ci dă-i ceea ce ți-a dat Domnul.

34. Dacă un frate ți-a pus ceva pe masă, nu cerceta ce ți-a pus, nefiind el de față.

35. De te va lăsa cineva în chilă lui și va ieși, nu-ți ridica ochii ca să vezi ce este în ea, ci spune-i cînd iese: „Dă-mi vreun lucru, ca să mă îngrijesc de el pînă te întorci”. Și ceea ce-ți va spune, împlinește cu grijă.

36. Nu te ruga nepăsător și fără grijă. Căci în loc să plăci lui Dumnezeu, Îl vei face să se minie. Ci stai cu frică și cu cutremur și nu te răzima de pereți, nici nu te moleși la picioare, ca cu unul să stai, iar pe celălalt să-l întinzi. Împotrivește-te gîndurilor tale și să nu le îngădui să se îngrijească de cele trupesti, ca să-ți fie bine primită rugăciunea de Dumnezeu.

⁵³² Se sfătuiește monahul să fie ca un străin cu fratele cu care locuiește, nu în sensul că nu are nici o simțire frățească față de el, ci în sensul de a nu-i porunci ca unuia ce este obligat să asculte; să-l trateze ca pe un om liber, total independent. Să nu-i poruncească, dar să-i asculte porunca chiar de nu-i place. Se manifestă și în aceasta smerita cugetare.

37. De ești de față la Liturghie, păzește gândurile și simțirile tale și stai cu frică înaintea lui Dumnezeu Celui Prea Înalt, ca să te învrednicești să primești trupul Domnului și sîngele Lui și să vindece patimile tale⁵³³.

38. De ești tînăr, nu îmbrăca haina frumoasă, pînă nu ajungi la bătrînețe⁵³⁴.

39. Călătorind cu unul mai bătrîn ca tine, nu o lua înaintea lui. De se va seula cel mai bătrîn să vorbească altora, nu-l nesocoti, rămînînd șezînd. Ci stai în picioare cu el, pînă ce-ți va porunci să șezi.

40. Intrînd într-un oraș sau într-o parte a lui, să ții ochii la pămînt, ca să nu ți se facă cele văzute pricină de război în chilia ta.

41. Nu te culca într-un loc, în care te temi să păcătuiești cu inima. Nu mîncea cu o femeie, nici să nu privești hainele ei, dacă poți.

42. Călătorind cu un bătrîn, nu-l lăsa să poarte ceva. Iar de sînteți tineri, să poarte fiecare o parte. Iar de e ceva de mijloc, să poarte fiecare aceea un ceas, dar să meargă înainte cel ce o poartă. Să meargă înainte însă și cel slab, ca de se așează, obosit, să se odihnească, să te așezi împreună cu el.

43. Întrebînd pe un bătrîn despre gândurile tale, descopere-i-le lui așa cum sînt, încrezîndu-te că va păzi tainele tale. Dar nu lua ca motiv că e mai înaintat în vîrstă, ci că poți prin învățatură, prin faptele și prin experiență duhovnicească să nu te păgubești, de vor crește patimile tale⁵³⁵.

44. Sirguitoare-te să te rogi cel mai mult, noaptea, ca să se lumineze mintea ta⁵³⁶. Privește păcatele tale și roagă pe Dumnezeu pentru ele, iar El te va ierta de ele.

⁵³³ Un efect principal al primirii trupului și sîngelui Domnului este curățirea noastră de patimi, dat fiind că starea lor de jertfă e contrară oricărui egoism manifestat prin patimi.

⁵³⁴ Nu mări ispita ce-o poți produce ca tînăr asupra femeilor, prin haina frumoasă. La bătrînețe nu mai e acest pericol. Dar și tînărul însuși are în haina frumoasă o cauză de mîndrie.

⁵³⁵ De aci pînă la sfîrșit, poruncile s-au luat din Cuvîntul IV: „Despre conștiința celor ce sîd în chilie“.

⁵³⁶ Noaptea se luminează mintea cel mai mult de lumina dumnezeiască, pentru că nu mai e împiedicată de cele văzute în lume.

45. De voiește cineva, fiind tu de față, să judece pe fratele tău și dacă cel osîndit este dintre aceia care te judecă pe tine, spune-i aceluia eu smerita cugetare: „Cruță-mă, frate, că sînt păcătos și slab și sînt vrednic de cuvintele ce mi le spui. De aceea nu le pot auzi acestea”⁵³⁷.

46. Cîstește pe frații tăi mai mult decît pe tine în toate. Iar cînd un prieten îți aduce cînstiri în fața altora, spune-le: „Pentru voi mi-a adus mie aceste cînstiri”. Nu gusta vreo cînstire fără alții.

47. Celui ce-ți cere ceva, prin întoarcere față de ceea ce ți-a dat, nu-i refuza.

48. Să nu eugeți în inima ta ceva împotriva unuia din aceia de a căror iubire ai fost păgubit pentru Dumnezeu, ci gîndește-te la moarte și la osîndă și că nimeni din ei nu va putea să-ți ajute în vremea aceea (de nu va fi iertat).

49. Dacă, șezînd în chilia ta, îți aduci aminte de vreunul care ți-a făcut rele, scoală-te îndată și te roagă lui Dumnezeu pentru el în inima ta, ca să-l cruțe Dumnezeu. Așa va înceta patima care o suferi din pricina lui⁵³⁸.

50. De voiești să primești trupul Domnului, păzește-te să nu între în inima ta mînia și ura împotriva cuiva⁵³⁹. De cunoști pe cineva înveninat împotriva ta, cere-i tu întîi iertare, precum a poruncit Domnul nostru (Matei V).

51. Dacă te războleşte vreo poftă nerușinată noaptea, păzește-te să nu preiei vederea aceea ziua, ca să nu se spurce inima ta de plăcere, ci cazi înaintea lui Dumnezeu și El te va milui, căci cunoaște slăbiciunea oamenilor.

⁵³⁷ De aud pe cineva osîndind pe unul care m-a criticat pe mine, să nu mă bucur că mă apără prin aceasta, ci să-i spun: „Frate, sînt păcătos cum mă socotește acela, de aceea nu pot auzi osîndirea lui de către tine”.

⁵³⁸ Nu cel pe care-l urăsc suferă de ura mea, ci eu, pentru că sufăr de o patimă care mă coboară și-mi va face cu neputință mintuirea.

⁵³⁹ Cum se va simți în noi Domnul care trăiește moartea pentru a ne curăți de patimi, dacă patimile continuă să fie vii în noi? Cum se va simți în noi Domnul, Care e mai presus de orice egoism, în făptura noastră stăpînită în mod neîndurat de egoism? Nu-l facem să sufere mai departe fără rezultat pentru noi?

52. De te îngrijești în mod covârșitor de post și de rugăciunea neîncetată, nu îndrăzni să cugeți că acestea te vor mîntui, ci nădăjduiește că Dumnezeu va avea milă de necazul trupului tău și te va ajuta în slăbiciunea ta⁵⁴⁰.

53. De ești cuprins de vreo boală, să nu te simți împovărat, ca să-ți lipsească duhul, ci mulțumește lui Dumnezeu că se îngrijește de folosul tău⁵⁴¹.

54. Locuind în chilia ta, pune o măsură hotărîtă și un timp hotărît mîncării tale și să nu le părăsești acestea. Dă trupului cît îi trebuie, ca să se poată ruga și sluji lui Dumnezeu. Iar de se va aduce ție, cînd ești în afara chiliei tale, o hrană dulce, nu lua pe săturate din ea, ca să te poți reîntoarce repede în chilia ta.

55. De vor semăna în tine demonii o osteneală pe care nu o poți purta, nu o primi, pentru că vreau să ocupe inima oamenilor cu lucruri pe care nu le pot împlini, ca să-l împovăreze pe om cu ceea ce e prea mult, ca să-l înșele. Toate lucrurile lor sînt fără măsură și fără rînduială⁵⁴².

56. Mîncă o dată pe zi și nu pe săturate. Dă trupului cît are nevoie, după cerința firii.

57. Rînduiește o jumătate de noapte pentru privegherea în rugăciune, iar cealaltă jumătate pentru odihna trupului. Înainte de-a te întinde pentru somn, priveghează două ceasuri în rugăciune și în cîntări, apoi dă trupului tău odihnă. De-i este greu trupului tău cînd trebuie să se scoale la rugăciune, spune-i: „Voi ești să te bucuri în acest timp de odihnă apoi să pleci spre îndelungata pedeapsă? Nu e mai bine să te obosești puțin aici, apoi să te odihnești cu sfinții

⁵⁴⁰ Nu te încrede în ostenele tale, ci în mila lui Dumnezeu. Căci ele nu-ți dau siguranța și liniștea ei, cum ți-o dă nădejdea în mila lui Dumnezeu.

⁵⁴¹ De-ți vine vreo boală și vreun necaz, nu te descuraja, ci mulțumește lui Dumnezeu că aceasta te face să te rogi și mai mult lui și să nu-ți pui nădejdea în puterile tale. Cu cît simți mai mult slăbiciunile tale, cu atît te vei apropia mai mult de Dumnezeu, punîndu-ți nădejdea în El (II Cor. 12,10).

⁵⁴² Demonii îl ispitesc pe om adeseori cu iluzia că poate împlini lucruri bune peste măsură ca neputîndu-le împlini să-l descurajeze. Îl ispitește postirea mult, somnul puțin etc.

acolo în veac?“ Deci aruncă de la tine lenea și atunci îți va veni ajutorul dumnezeiesc⁵⁴³.

58. Dacă ai îmbrățișat stadionul călugăresc, eliberează pe robul tău. Și de voiești să fii monah, nu îngădui să locuiască împreună cu tine.

59. Plecînd să vinzi lucrul tău de mîină, nu te sfădi pentru preț cu cei din lume. La fel să faci, cînd cumperi ceva. Cunoaște că lipsa lucrurilor ți-l va face propriu pe Dumnezeu⁵⁴⁴.

60. Dacă un frate pune lîngă tine un vas și ai nevoie de el, nu-l atinge decît cu voia lui.

61. Dacă un frate îți cere să-i cumperi ceva, fiindcă pleacă, fă-o. Iar de sînt cu tine frați, fă aceasta cînd sînt ei de față.

62. Dacă ți se dă ceva ție ca să-l întorci, dă-i-l după ce l-ai folosit. Nu-l ține pînă ți-l va cere. De ai stricat ceva din el repară-l. De dai ceva altuia ca să ți-l întoarcă, nu-l cere văzînd că nu poate să ți-l întoarcă, mai ales cînd nu ai nevoie de el.

63. De ai ieșit din chilia ta, apoi întorcîndu-te afli un frate locuind în ea, caută ție o alta. Deci păzește-te să nu-l scoți pe el din ea, ca să nu se mînie înaintea lui Dumnezeu. Iar voînd el să o părăsească de bună-voie, ți s-a împlinit ceea ce e drept. Iar de a luat vreun vas din ea, nu i-l cere.

64. De voiești să pleci din chilie, păzește-te să nu iei ceva din ea, ci lasă-i toate fratelui sărac, și Dumnezeu îți va răsplăti ție unde vei pleca.

65. De nici un lucru nu se bucură atîta diavoli ca de acel om care ascunde gîndurile sale de învățătorul său duhovnicesc.

66. Păzește-te pe tine de bogăție și de iubirea ei, fiindcă strică rodul monahului.

67. De lupți împotriva ispitei care te necăjește, nu înceta să cazi înaintea lui Dumnezeu și spune: „Fii mie ajutor, Doamne,

⁵⁴³ Antonie, can. 8.

⁵⁴⁴ Neavînd lucruri de care să te ocupi și să te alipești, te vei ocupa și te vei alipi de Dumnezeu.

fiindecă eu, fiind slab, nu pot suporta această luptă. Și El îți va ajuta, dacă rugăciunea ta va porni dintr-o inimă dreaptă. Iar luptînd și biruind, nu te mîndri, nici nu te face îndrăzneț, ci te păzește de acestea, fiindecă vrăjmașul uneltește prin aceasta împotriva ta o luptă mai mare ca înainte.

68. Rugîndu-te lui Dumnezeu, nu spune: „Damne, înlătură aceasta și dă-mi aceea“, ci spune: „Doamne, Dumnezeul meu, cunoști mai bine ce-mi este mai de folos. Ajută-mi și nu îngădui să păcătuiesc față de Tine și să fiu pierdut în păcatele mele, pentru că sînt păcătos și slab. Nici nu mă preda vrăjmașilor mei. La Tine am alergat. Izbăvește-mă, Doamne, că Tu ești tăria și nădejdea mea. Că a Ta este puterea și slava și lucrarea cea bună și dăruirea harului în veci. Amin.“

FRAGMENTE DIN CUVINTELE AVEI ISAIA
Din codicele 113, din sec. XVII, al colecției patriarhale
din Ierusalim⁵⁴⁵

F. 62b — 63a. Spunea Ava Isaia: Precum o hîrtie scrisă cu cuvinte barbare și avînd pe ea un tablou cu trăsături nepotrivite, de va voi Domnul să fie curățite, nu se va făcea aceasta de nu s-ar înmuia în mod potrivit cu ceară și nu se vor șterge cu apă, așa și omul, întipărit de multe păcate, și avînd înscrise pe hîrtia sufletului și pe tabloul înțelegerii păcatele, acestea nu se vor putea curăți decît prin mărturisirea lor și prin smerita cugetare. Hîrtia este inima, tabloul, înțelegerea, ceara care înmoaie este mărturisirea, apa, lacrima. Și stăpînul amîndurora este sufletul și mintea conducătoare.

Același spunea: Precum bolnavul biruit de multe dureri și boli și suferind de răni purulente, rușinîndu-se de doftori și acoperindu-și rănile, își pricinuiește lui-și vătămare și durere și chin, așa cel ce a păcătuit, înțepat de conștiința sa, suferind durerile, rabdă, nu vrea să-și arate Avei ranele lui sufletești. Dar precum bolnavul, cînd viermii se mișcă și mănîncă trupul din care curge puroiul rău mirositor, chinuit de dureri cheamă, fără voie, doftorul, cu strigare puternică, iar doftorul aduce nu numai alifii, ci și mijloace de ardere și de tăiere a ranelor și de ștergere, așa și monahul de cade din îngăduința lui Dumnezeu greu,

⁵⁴⁵ Nota Monahului Augustin: Aceste fragmente nu sînt ale Avei Isaia, afară de cele de sub nr. 127, 128 b și 129 a., aflate și în Filocalia. Noțiunile și lexicul sînt deosebite. Ele par să fie din sec. X, dacă nu de și mai tîrziu. Dar multe teme ale acestor fragmente sînt identice cu cele din „Cuvintele“ Avei Isaia.

în păcat, cade îndată în fața lui Dumnezeu și-și vestește păcatul și e vindecat îndată. Căci toată rana nouă și proaspătă se vindecă ușor, dar de se învechește, e grea și de nevindecat. Iar cel ce a păcătuit este bolnav și patimile și căderile în păcat sînt răni și plăgi. Iar doctor este egumenul, iar alifiile și mijloacele de ștergere și de ardere sînt postul și privegherea și culcatul pe jos.

Același spunea: Precum mortul e mîncat în mormînt de viermi și din el curge mult miros urît, așa și monahul care a păcătuit și nu s-a mărturisit, e mîncat de multe gînduri rele și urite. Și precum din mort iese un miros urît, încît se adună fiarele, dar de a fost miruit trupul mortului, nu se ating de el, nici nu se răspîndește din el un miros urît, așa și de cel ce s-a mărturisit, nu se ating de el gînduri de deznădejde de lenevie și întristare. Mormîntul este chilia, mortul este monahul care a murit lumii, viermii sînt gîndurile, mirosul urît este amărăciunea întărită, fiarele, mînia și iuțimea și supărarea, mirosirea, mărturisirea care omoară viermii și alungă mirosul urît.

Același spunea: Precum mărăcinele ce înfășoară pomul usucă rodul lui, și precum viermele mănîncă lemnul și molia haina și rugina fierul, așa și păcatul usucă și vestejește pe cel ce nu se mărturisește.

Mai spunea Ava Isaia că, precum arcașul încercat și vînătorul dibaci săgetează nu numai fiarele sălbatice, ci poate doborî ușor și păsările ce zboară în văzduh, așa și femeia care scrie cu mîna ei scrisori și le trimite bărbaților, este vînătoare. Și vînătorul săgetează urși și pântere, porci sălbatici și vulpi, fiare și animale sălbatice și trimite săgețile spre cele ce vede, căci nu poate vîna pe cele ce sînt departe, iar femeia scriind, prinde sufletele raționale ale bogaților și săracilor, ale conducătorilor și condușilor, ale preoților și monahilor, urmărindu-le cu dibăcie și cu dreapta

săgetare. Căci are ca arc cerneala și ca săgeată condeiul, ca aripă hîrtia, ca fier cuvintele. Ea cheamă prin scrisori nu numai pe cei ce locuiesc aproape, ci și pe cei ce locuiesc departe.

F. 64a — 66a. Spunea Ava Isaia că toți sfinții sînt asemenea unui rai mare, care are pomi roditori bine mirositori și aromați ce dau roade felurite și sînt udați de aceeași apă. Raiul este mînăstirea, pomii sînt monahii, roadele sînt virtuțile, apa, harul Sfințului Duh. Căci unul este Duhul care lucrează în ei toți, dar ostenelele, lucrările și înfrînarea nu e aceeași. Căci altfel este osteneala acestui sfînt și altfel a altuia.

Spunea iarăși Ava Isaia: Cine nu va plînge pe monahul nepăsător? Cine nu va plînge pe cel ce lenevește? Cine nu va plînge pe cel ce nu se îngrijește de mîntuirea lui? Cine nu va suspina pentru cel ce-și cheltuiește zilele sale în împrăștiere? Cine nu va plînge pentru cel iubitor de plăceri? Cine nu va vărsa lacrimi pentru cel idioritmîc (cel ce-și face o rînduială proprie) și care-și împlinește voile sale? Poate și cerul suspină pentru negrija și nepăsarea acestuia și îngerii plîng pentru pieirea lui. Căci cel ce nu luptă aici să-și mîntuiască sufletul său, s-a pregătit pentru chinul fără sfîrșit de acolo.⁵⁴⁶

Același spunea: De vor veni unii frați să locuiască împreună cu voi, nu-i respingeți cu îndrăzneală. Și de voiesc să fie idioritmici (cu rînduiala proprie), să-i sfătuiți cele de folos. Iar de sînt supuși și ascultători

⁵⁴⁶ Nu pot să nu plîngă de milă celor ce se pierd, sfinții și îngerii ce se află în fericire. Poetul Vasile Voiculescu scrie undeva că sfinții cer lui Dumnezeu să se ducă să viețuiască lîngă cei din iad și trage de aci concluzia că nu poate exista un iad veșnic. Dar se uită, afirmîndu-se o astfel de idee originistă, că cei din iad nu sînt lăsați acolo pentru că așa vrea Dumnezeu ci pentru că cei de acolo se încăpățînează să nu știe de Dumnezeu. E marea taină a libertății și a mîndriei unora în afirmarea ei. Chiar în suferința lor, vreau să-și afirme cu încăpățînire sfidarea față de Cineva care este superior. Mila celor din rai pentru ei nu este comparabilă însă în durere cu chinul celor din iad. Într-un fel le respectă și ei libertatea.

de Părinți, și nu stăpîni pe ei înșiși, sau idioritmici, ei sub jugul Domnului și supuși lui Hristos și Părintelui lor, să fie cinstiți ca niște luptători pentru adevăr și martori ai lui Hristos. Trebuie numai să te asiguri să nu te unești cu ei la mîncare și băutură, la psalmodiere și în convorbiri, fără părerea și sfatul, gîndul și încuviințarea Părintelui lor. Căci cel ce mănîncă, sau cîntă, sau viețuiește cu prietenie cu ei, sau face lucrul de mînă împreună, se va descoperi împreună părtaș și în comuniune tainică cu diavolul răzvrătit, în ceasul judecății.⁵⁴⁷ Căci precum modul unirii între suflet și trup e nedesfăcut pînă în ceasul morții, așa și unirea duhovnicească între școlar și învățător cu conducătorul și învățătorul duhovnicesc.⁵⁴⁸ Și precum ucigătorul e omorît, ca unul ce a despărțit un suflet de trup, așa și judecata va scoate pe cei mai fără grijă dintre frați de sub acoperișul păzitor și din ajutorul bătrînilor duhovnicești.⁵⁴⁹

Spunea Ava Isaia Tibeul, că nu este ceva mai pierzător pentru monahi în aceeași generație, decît a se vorbi de rău și a se judeca unii pe alții. Căci cel ce vorbește de rău pe altul, și îl judecă, se face pe sine dumnezeu⁵⁵⁰ Aceasta este minunea înfricoșătoare și deosebită și uimitoare, ca Cel neîncăput și care umple lumea, Cel ce toate le poartă și nu e de nimeni purtat,

⁵⁴⁷ Cel ce n-a luptat aici pentru a cîștiga credința în Dumnezeu, și-a pregătit o stare de încăpăținare veșnică în necredință.

⁵⁴⁸ Cel ce a fost în comuniune cu cei păcătoși pe pămînt și i-a aprobat, se va descoperi în ziua judecății că a fost în comuniunea cu diavolul.

⁵⁴⁹ De ai fost un fel de învățător al celui păcătos în viața pămîntească, fără să-l îndrepti, te vei afla părtaș de pedeapsa lui în ziua judecății.

Un frate care nu luptă să țină în viață curată pe alți frați, ascultînd de bătrîni va fi omorît sufletește și el la judecata din urmă, fiind scos de sub acoperămintul apărător al părintelui lui duhovnicesc.

⁵⁵⁰ Numai Dumnezeu are drept să judece. Căci El dă oamenilor soarta veșnică. Cel ce judecă pe altul și-l vorbește de rău, își însușește un drept al lui Dumnezeu și puterea Lui, pe care de fapt nu le are. Se pretinde deci pe sine dumnezeu, fără să poată fi de fapt. Vrea să ia locul lui Dumnezeu, fără să-o poată face.

Cel ce le cuprinde toate și e necuprins de nimic, Cel ce umblă pe apă și nu se udă pe picioare, Cel ce șade pe aripile vînturilor și calcă pe aer precum voiește, intră în rărunchii oamenilor și cercetează inimile (Ps. 7, 20) și atinge gîndurile și judecă cugetările și cunoaște planurile lor. Căci ochiul a toate purtător și văzător al celor ascunse, stăpînirea nedezmîntită și înfricoșătoare, „Cel ce privește la pămînt și-l face să tremure“ (Ps. 103, 33), Cel ce ceartă marea și o usucă, „Cel ce se atinge de munți și îi face să fumege“ (*Ibid.*), și face să tremure zidirea ca frunzele pomului, privind pe monahi vorbindu-se de rău și judecîndu-se unii pe alții, se supără și se mînie. Iar fiindcă a hotărît ziua în care va judeca lumea, pe ateii și pe antihriștii care au răpit de mai înainte zidirea lui Dumnezeu și judecă înainte de-a judeca și înainte de-a cerceta Dumnezeu, dreptul Judecător îi va osîndi împreună cu diavolul ca pe părtașii ascunși ai lui.

F. 67b. — 68a. Spunea Ava Isaia: Cel ce voiește să se mîntuiască, să înceteze să vorbească în deșert, să iubească adevărul, să alunge de la el vorbirea deșartă, să despartă de el gîndurile rele, să arunce violenția din inima lui, să nu stea în curtea minciunii, să vorbească adevărul, să fugă de mînia ascuțită, să nu se predea pismei și ciudei, să se scîrbească de amintirile răului, să nu iubească poftele urite și vătămătoare de suflet, să nu înceteze să aibă milă de săraci, să mediteze cu cumințenie și cu trezvie dumnezeieștile Scripturi, să se predea cu rîvnă priveghierii, să închine rugăciunile Domnului Dumnezeu în tot ceasul fără grijă, nesfîșiat și netulburat, să suspine din adîncul inimii, să-și ridice ochii la cer, să-și spele obrajii cu lacrimi, să-și bată obrajii, să-și lovească pieptul. Și acestea să le facă cu smerita cugetare, ca ostenele lui să se cunoască

și să fie bine primite de Dumnezeu și să se scrie în cartea vieții.

Zise iarăși: Să nu rîzi de cineva, de-l vezi greșind. Să nu osîndești pe omul pătimăș asemenea ție, cînd lunecă, nici să nu-l disprețuiești bătîndu-ți joc de el și spunînd fără judecată cele ce nu se cuvin. Căci dacă tu, care ai cunoștință și ești priceput, rîzi de cel simplu și îl osîndești, vei fi și tu vorbit de rău și osîndit nu numai de cei înțelepți și cărturari, ci și de cei simpli și de femei și de copii și „ceea ce va sămăna omul, aceea va secera“ (Gal. 6,7). Sămănînd de bună voie cele rele și secerînd fără voie cele rele, trebuie să ne minunăm de dreapta judecată a lui Dumnezeu.

Spunea iarăși: Începutul pieirii monahului este rîsul și lipsa fricii. Cînd te vezi pe tine stăpînit de rîs, cunoaște-te în adîncul relexelor și ajungînd în adîncul iadului. Rîsul scoate afară fericirea lui Hristos, rîsul nu zidește, ci topește și virtuțile zidite. Rîsul întristează Duhul,⁵⁵¹ nu e de folos sufletului, corupe trupul, întunecă mintea, înnegurează înțelegerea, scufundă în noroi conștiința, sclerozează (usucă, înăsprește) și împietrește inima, face rugăciunea neprimită.⁵⁵² Rîsul alungă virtuțile, introduce păcatele. Monahul pricinuitor de rîs (glumeț) e urît de Dumnezeu, prîvit cu scîrbă de îngeri, gol de dreptate, lipsit de viața vecinică îmbrăcat în rușine. Monahul pricinuitor de rîs e cursă a diavolului, vatră a morții. Căci rîsul alungă frica de Dumnezeu și îl sălășluiește pe diavolul. Rîsul e dușmanul lui Dumnezeu și prietenul demonilor. Rîsul e dușmanul înfrînării și prietenul demonilor și al desfrînării, rușine și osîndă a celui cîștigat de el. Rîsul

⁵⁵¹ Duhul nu e rigid, ci viu. Se întristează pentru pieirea celor ce nu voiesc să-L primească, să se bucure prin El de comuniunea iubitoare a lui Hristos.

⁵⁵² Rîsul e semn de superficialitate, semnul lipsei de reflexie, de neobservare a insuficiențelor proprii, a neîmplinirii datorii față de Dumnezeu și de alții.

e groapă a pierzaniei și golire a adevărului.⁵⁵³ Rîsul risipește sufletul și aduce cădere trupului. Rîsul disprețuiește pacea și se bucură de lupte între oameni. Glumețul caută moartea și dorește pierzania. El își pregătește chinurile veșnice și e trimis la pieire.⁵⁵⁴ Rîsul e sulița diavolului și murdărie pentru cel ce-l practică. Rîsul e tulburare a Bisericii și pricinuator al rușinii. Rîsul e dușmanul dreptății și prietenul luptei între oameni.⁵⁵⁵ Rîsul aduce defăimarea și disprețul. Rîsul e creatorul minciunii, și batjocura adevărului.⁵⁵⁶ Rîsul golește sufletul și corupe simțurile.⁵⁵⁷ Rîsul e păcatul neîncetat și un cui înfipt în suflet. Rîsul e sabia diavolului și o seceră pustiitoare. Monahul glumeț (pricinuator de rîs) este un țap sensibil și un lup spiritual. Rîsul e necunoașterea Scripturilor și sabie cu două tăișuri, minie neîntîrziată, foc arzător, strîmbarea cuvintelor adevărate, alegerea a ceea ce e nedrept. Rîsul e mișcarea între relele schimbătoare și cugetarea vicleană. Rîsul e foc nestins și pedeapsă pierzătoare. Rîsul e cursă multiplă și lipsa vieții.⁵⁵⁸ Rîsul e chin cumplit și prezența foamei. Rîsul e viețuire amăgitoare ușa pierzaniei, năvala desfriului. Rîsul e hambar de rele gânduri și magazie de înțelesuri urite. Rîsul e lipsit de gândul morții și de cugetarea la chinurile veșnice. Scoate de la noi, Doamne, risul și dăruiește-ne plînsul, pe care-l ceri de la noi. Căci cel ce suspină și

⁵⁵³ Rîsul nu vede realitatea profundă și grija de-a rămînea în unire cu ea și de-a înainta spre ea și în ea.

⁵⁵⁴ Viața redusă la cele din lume și la cele plăcute ei, se simte bine în monotonia lumii, echivalentă cu moartea spirituală. Acoperă această monotonie. Dar pentru cît timp va putea-o face?

⁵⁵⁵ Rîsul nu ia în serios nici o valoare. Privește cu îngăduință toate relele, orice dezordine și luptă între oameni. Este deci o armă a diavolului.

⁵⁵⁶ Rîsul nu recunoaște ceea ce s-a împlinit cu adevărat, ci născocoște minciuna.

⁵⁵⁷ Rîsul golește sufletul de orice conținut, de orice gândire, de orice relație serioasă cu alții. Rîsul oprește simțurile de-a lua contact cu realitatea.

⁵⁵⁸ Rîsul e semnul unei lipse a vieții adevărate. El nu se adîncește în bogăția vieții. Nu simte trebuința să o pătrundă, să o cunoască.

se întristează atrage mila lui Dumnezeu, pe cînd cel ce rîde, trezește un vai de la neprihănitul, nestricăciosul, nevăzutul și de viață dătătorul Dumnezeu și Mintuitor al nostru Iisus Hristos, care spune: „Vai celor ce rîd, că vor plînge și se vor tînguî“ (Lc. 6,25).⁵⁵⁹

F. 124a. — 132a. Spunea Ava Isaia: Lauda ome-nească este rădăcina poftei urite nu cînd o auzim, ci cînd o primim. Pofta nu o poate tăia cineva, dar poate să nu se facă robul ei. Căci nu putem dezrădăcina gîndurile, dar putem lupta împotriva lor. Fiindcă cel ce se îndulcește de gîndurile sale și face voia sa, nu va vedea slava lui Dumnezeu, nici nu biruiește orice pa-timă, ci se aseamănă omului încins, care umblă toată ziua și nu înaintează duhovnicește prin osteneala sa.⁵⁶⁰ Căci din toate părțile demonii aduc unui astfel de om, ca vînători spirituali, curse și sminteli și războiesc cu tot mai multă nebulie pe cei ce-i ascultă. Iar voia omului e cea care-l aruncă pe el în groapă și cursă și-i mișcă mintea pe treptele patimilor. De aceea cel ce voiește să se mîntuiască trebuie să taie în fiecare ceas voia lui. Aceasta e adevărat nu numai pentru unii bătrîni, ci și pentru începători și nu trebuie să fie ca o statuie care nici nu vede, nici nu aude, nici nu vorbește, e atent numai la el însuși și vorbește cu Dum-nezeu în liniște (în isichie) și meditație ascunsă; și se defăimează pe sine în tot ceasul, într-o cugetare neîntoarsă și cu o minte necurioasă, într-o simțire simplă, ca văzut și cercetat și atins de Dumnezeu, ca

⁵⁵⁹ Dacă și mila noastră o trezește nu cel ce rîde, ci cel trist, cu atît mai mult trezește cel trist și temător mila lui Dumnezeu. Cel ce rîde trezește compătimirea lui Dumnezeu, dar nu mila care-l poate mîntui, ci compătimi-rea unită cu constatarea că cel ce rîde se va pierde.

⁵⁶⁰ Gîndurile te mină la activități exterioare, nu te lasă să stărui în rugăciune, ca unică gîndire la Dumnezeu. Vrei să-ți arăți voia de asemenea prin fapte exterioare, pe cînd în rugăciune nu mai ții să-ți arăți voia proprie.

unul ce stă înaintea Lui.⁵⁶¹ „Văzut-am mai înainte pe Domnul înaintea mea pururea. Vă este la dreapta, ca să nu mă clatin“ (Ps. 15,8) și „Cerul îmi este Mie tron, iar pământul este așternut picioarelor Mele“ (Is. 66, 1). Căci ceea ce va face omul, fie noaptea, fie ziua, e văzut de ochiul neadormit și neațipit al Lui. În chip înmulțit față de soare, ochii Lui privesc spre faptele oamenilor, precum s-a scris“. „El este Cel ce cunoaște toate lucrurile lor“ (Ps. 32, 15). Ba și cele ce nu le-am făcut le vede, precum s-a spus“. „Cele nelucrate ale mele le-au văzut ochii Tăi și toate se vor scrie în cartea Ta“ (Ps. 138, 16). Care este omul care, privind pe oamenii ce stau înaintea lui, va îndrăzni să spună că-i vede păcătuind, chiar mai nerușinat decât cîinele? Dar ne batjocurim pe noi înșine, necugetînd că Dumnezeu toate le vede și inimile le cercetează și rărunchii îi pătrunde și că gîndul omului îi rămîne lui Dumnezeu neascuns. Iar dacă le-am fi crezut acestea și am fi cunoscut cu adevărat că El și numai El cunoaște cele ascunse ale inimii, n-am fi urmat și n-am fi împlinit voile noastre rele, vătămătoare, ci ne-am fi defăimat și ne-am fi osîndit și ne-am fi umilit pe noi înșine. Căci cel ce împlinește voile sale slujește sufletește diavolului, chiar dacă sensibil și pentru ochii oamenilor pare să placă lui Dumnezeu. Acesta e noaptea lup, iar ziua miel, „avînd înfățișarea evlaviei, iar tăgăduind puterea ei“ (II Tim. 3, 5).

Spunea același. Cel bogat și cel înțelept, ascunde înaintea casei comorile lui. Și pîrînd lipsit, este nescotit de cei puternici. Așa și monahul smerit la cuget și virtuos ascunde virtuțile sale și nu împlinește voile sale, ci se ocărăște pe sine în tot ceasul și se silește pe sine

⁵⁶¹ Cel înaintat prin liniștea lui în Dumnezeu, nu se silește numai el să simtă prezența lui Dumnezeu, ci se simte pe sine privit și pătruns de Dumnezeu. Dumnezeu a ajuns pentru El o putere care l-a luat în stăpînire. Iar aceasta îl face pe el să simtă mai ușor pe Dumnezeu. Trăiește și lucrarea sa și a lui Dumnezeu în înțînirea cu El. E o stare subiectivă, dar și obiectivă.

prin cugetări ascunse să ajungă să spună: „Înfierbîntatu-s-a inima mea înlăuntrul meu și în cugetul meu se va aprinde foc“ (Ps. 38,4). Ce foc? Ascultă Scriptura care zice. „Dumnezeul nostru este foc mistuitor“ (Evr. 12,29). Căci precum focul topește ceara și usucă noroiul, așa și cugetarea (meditarea) ascunsă topește gîndurile urite și depărtează patimile sufletești și luminează mintea și dă strălucire înțelegerii și bucură inima. Fiindcă meditarea ascunsă lovește demonii și-i alungă gîndurile urite.⁵⁶² Căci ceea ce luminează omul lăuntric și-l înarmează prin reflexia (meditarea) ascunsă se întărește de către Dumnezeu, se împuternicește de îngeri, se slăvește de către oameni. Fiindcă reflecția (meditarea) și citirea ascunsă este casa de nedefăimat a sufletului și turnul neclătinat și țărmul cel liniștit, care păstrează sufletul netulburat și neclătinat. Căci demonii sînt greu tulburați cînd monahul se înarmează pe sine prin reflecție ascunsă și prin citirea ascunsă. Reflecția ascunsă este oglinda minții și făclia conștiinței. Reflecția (meditarea) ascunsă topește desfrîul, slăbește iuțimea (impulsurile), alungă mînia, depărtează mînia aprinsă, scoate afară nedreptatea. Reflecția ascunsă dă strălucire conducerii minții, luminează conștiința, alungă lenevia. Reflecția (meditația) ascunsă naște străpungerea, aduce frica de Dumnezeu, pricinuește lacrimile. Reflecția ascunsă pricinuește monahului smerita cugetare nepierdută și privegherea bucuroasă de noapte și rugăciunea netulburată. Reflecția ascunsă alungă gîndurile urite, biciuiește demonii, curățește trupul. Reflecția ascunsă învață pe om îndelunga răbdare, aduce înfrînarea și pregătește înțelegerea morții. Reflecția ascunsă e plină de facerea de bine

⁵⁶² „Meditarea ascunsă“ este reflecția la tainele dumnezeiești, nemărginite, care se află mai presus de gîndurile referitoare la plăcerile trupesti. Cugetarea la acele taine dă omului adevăratul sens al existenței, îl luminează și-l umple de putere de la Dumnezeu.

și e împodobită cu toată virtutea și s-a depărtat de toată reaua făptuire.

Același mai spunea că tot cel ce face voia lui nu se deosebește întru nimic de animal. Căci animalul, când flămânzește mănîncă, și când însetează bea, și când îi este somn doarme. Iar monahul care împlinește voia sa nu e războit și tulburat de un singur demon, ci e tulburat de multe patimi și de demoni nenumărați.⁵⁶³ Și precum în casa singuratecă nu intră un singur om, ca să lepede gunoivul și urina din el, ci mulți, așa și monahul ce urmează vocii lui și stăruie în rînduiala proprie (idioritmă), devine pătimitor și casă a gîndurilor urite și rele; și inima acestuia este în mare războiu și tulburare și agitație. „Căci demonii lipsiți de evlavie umblă împrejurul lui“ (Ps. 11,9) și întind picioarelor lui cursă împletită din funii de poftă viclene. Și duhurile rele pregătesc arcuri și săgeți, rănind inima lui. Un demon săgetează ochiul ațîțindu-l spre poftă, altul săgetează auzul spre a asculta cu plăcere cele ce nu trebuie; altul, limba aceluia spre vorbirea împotriva altora și spre ascuțirea miniei; altul mișcă pîntecele spre lăcomie; altul mișcă mîinile spre moleșală; altul îndeamnă picioarele spre a alerga spre păcat; altul ațîță trupul spre desfrînare și adulter și lene; altul îl atrage spre ceartă și pismă și ciudă; altul îl împinge spre ură și spre ascuțirea răului; altul îl sfătuiește spre mese bogate și griji lumești; altul îl îndeamnă spre preoție și egumenie; altul îl îndeamnă spre vizitarea fraților, rude-niilor și prietenilor. Și ca să spun pe scurt, demonii nu încetează să trezească în monahul care voiește să viețuiască de sine (idioritmă), iubirea de sine, în chip

⁵⁶³ Se face o legătură între patimi și demoni. Dacă Dumnezeu ne vrea liberi, căci vrea să-L iubim, iar iubirea nu e fără libertate, demonii ne robesc prin patimi, dîndu-ne impresia că sîntem liberi, dar de fapt nu sîntem, căci nu ieșim de sub stăpînirea lor, ca forme ale egoismului, contrare lui Dumnezeu. Atît ele, cît și demonii ne încîntă cu părerea că facem voia noastră, ca să ne despartă de Dumnezeu. Demonii vor prin aceasta să fim ca ei.

nesupus, învățându-l în multe feluri tot meșteșugul, născocirea și uneltirea, folosind în scopul acesta și amenințările, amintirile, lingușirile. Acestea le lucrează pînă ce fac pe acest om plin de cugetare lumească; sau de se află prin schimă între monahi, cu cugetarea să fie în lume, sau de are „înfățișarea evlaviei” schimei monahale, să nu dobîndească puterea și lucrarea virtuții înaintea lui Dumnezeu. Unul ca acesta este ca un pom fără roade, dar împodobit cu frunze, neavînd roadele virtuților dreptății. Rugăciunea unui astfel de om e plină de lenevie, și de nepăsare. Din cugetarea lui curge lenevia, privegherea i se scufundă în somn, postul lui e fără putere și lipsit de tărie. Și cînd vorbește cu mărimi ale lumii și cu bogați, vorbește cu atenție și cu trezvie, dar cînd trece la citire, ochii i se îngreunează și e cucerit de somn. Cînd își pleacă genunchii, cugetarea rătăcește pe afară. Și cînd limba i se roagă, inima lui se apropie de pămînt. Pe unul ca acesta îl conving demonii că viețuiește bine și că nevoința și înfrînarea lui e plăcută lui Dumnezeu, „căci iată te-ai izbăvit de tulburarea și grija chinoviei și de multa oboseală și împrăștiere din ea. Nu mai judeci, nici nu mai vorbești de rău, nici nu mai tulburi, nici nu mai ești tulburat, nici nu mai suferi, nici nu mai ești supărat de cineva, nici nu mai smintești, nici nu mai ești smintit, măninci ce-ți place și bei cu plăcere, dormi fără grijă, te scoli nemurmurînd, cînti nesilit, cîntești pe toți și toți te cîntesc”. Acestea și cele ca acestea și cele asemănătoare acestora le samănă demonii în inima monahului idioritmic, ca să nu-l lase să locuiască cu alți monahi.

Mai spunea Ava Isaia: Nimic nu umilește pe demoni și nu întărește sufletul și nu luminează mintea și nu dă strălucire înțelegerii și nu curățește inima ca mărturisirea gîndurilor și arătarea celor cugetate Părinților duhovnicești. Și nimic nu bucură pe demoni și nu întunecă mintea și nu împietrește inima și nu innoroiază

conștiința ca ascunderea gândurilor. Căci cînd vrea monahul să-și facă cunoscute cele ce le-a făcut și să-și arate gândurile urite și rele, se tulbură demonii și încep să samene în inima lui gânduri de rușine, care-i spun. „Acest Bătrîn se ține și se crede duhovnicesc și sfînt, curat și fără pată în viață și tu vrei să-ți aduci osînda și să te faci disprețuit de monachi și să produci smin-teală? Nu te gîndești că îl vei face să te stăpînească și să rîdă de tine? Căci nu va păzi taina. Și pînă acum te cinstesc încă și în vreme ce te socotesc toți înțelept și inteligent și ascuțit la minte și în stare să deosebești între lucruri, vrei să te faci privit de sus și de rîsul monahilor și celor din lume?⁵⁶⁴ Mai rabdă încă înainte de a-ți mărturisi gândurile acestuia. Căci ce vătă-mare îți aduc gândurile? Cine este să nu aibă gânduri? Cum nu se teme și altul de Dumnezeu?” Aceasta o spun demonii către cel ce voiește să le descopere. Căci știu că sufletul nu propășește altfel decît din descoperirea gândurilor și monahul nu cade altfel decît dacă își ascunde gândurile. Și de aceea uneltesc și se luptă ca monahii să nu le vestească.⁵⁶⁵

Mai spunea același: Mulți din monahi părăsind părinții, fiii, frații, prietenii și rudeniile pentru iubirea lui Hristos, au părut oamenilor să fie sfinți, dar cunos-cătorilor de oameni Dumnezeu, necurați și sub osîndă, nu pentru desfrînare și adulter, ci pentru că nu și-au păzit inimile de gânduri urite și simțurile sufletului de înțelesuri urite și rele. Căci cînd vezi un monah idiorit-mic, mărturisește dacă acesta este întreg sau duhovni-cesc și virtuos și iubitor de Dumnezeu, sau trupesc și

⁵⁶⁴ Această dispută despre monahismul chinovial și idioritmîc arată, că aceste fragmente s-au definitivat mai tîrziu de sec. IV, din timpul lui Ava Isaia.

⁵⁶⁵ Omul are nevoie să-și descopere gândurile rele, egoiste, ca să poată scăpa de ele. Are nevoie de ajutorul altuia, de puterea și judecata altuia. Însăși comunicarea e un act al smereniei și al ieșirii din încrederea mîndră în sine.

iubitor de păcate și iubitor de plăceri.⁵⁶⁶ Căci monahul trebuie să se înfrîneze prin toate simțurile, prin vedere, prin auz, prin miros, prin limbă, pipăit și pîntece. Fiindcă monahul se cuvine să se înfrîneze, precum s-a spus, prin toate simțurile, și să fie mai presus de orice gînd și de toată plăcerea urită și pofta vătămătoare. Căci sîntem datori să păstrăm nu numai trupul curat și nepătat de păcat, ci și inima și mintea, și cugetarea, și conștiința. Căci omul este îndoit din suflet și trup, și de aceea trebuie să aibă și lupta îndoită. De aceea nu ajunge nevoița noastră trupească, ca să dobîndim virtuțile de Dumnezeu iubitoare, ci înainte de toate smerenia sufletului și zdrobirea inimii și rugăciunea întinsă (ectenie): „Căci din inimă ies gînduri rele, uci-deri, adultere, furturi, mărturii mincinoase, hule“ (Mt. 15,19). De aceea dacă păzim trupul nostru nepătat de atingerea femeii, dar inima noastră se unește cu gîndurile rele, nu avem nici un folos. Pretutindeni, dumnezeiasca Scriptură, Veche și Nouă, mărturisește despre cugetarea inimii. Întîi strigă Psalmistul David: „Fiii oamenilor, pînă cînd sînteți grei la inimă?“ (Ps. 4, 8) Și iarăși „Inima lor este deșartă“ (Ps. 5,10). Iar despre cei ce cugetă cele deșarte, zice: „Că a zis în inima sa: nu mă voi clinti“ (Ps. 9,26). Și iarăși: „Că a zis în inima lui: uitat-a Dumnezeu“ (Ibid. 31). Și iarăși: „Buze viclene în inimă; și în inimă a grăit rele“ (Ps. 11, 3). Și iarăși: „Să-ți deie ție Domnul după inima ta“ (Ps. 19, 5). Și iarăși: „Cele rele sînt în inima lor. Dă-le lor, Doamne, după faptele lor“ (Ps. 27, 4—5). Și: „Inima lui a adunat lui-și fărădelege“ (Ps. 40, 7). Și iarăși: „Pentru că în inimă fărădelege lucrați, pe pămînt“ (Ps. 57, 3). Și: „Cu gura lor binecuvîntau, iar cu inima lor

⁵⁶⁶ Idioritmicul nu poate fi întreg virtuos, pentru că chiar de este așa cu trupul, nu va fi și cu sufletul, o dată ce-și afirmă voia proprie, sau arată lipsa smeritei cugetări.

blestemau“ (Ps. 71, 4). Și: „Au zis în inima lor împreună cu neamurile lor“ (Ps. 73,9). Iar alt prooroc zice: „Poporul acesta cu buzele lui Mă cinstește, iar cu inima lui e departe de Mine“ (Is. 29,15). „Căci s-a îngroșat inima acestui popor și cu urechile greu au auzit“ (Is. 6,10). Iar despre cei ce-și curățesc inima și și-o eliberează de gândurile rele, zice Psalmistul: „Mărturisi-mă-voi, Doamne, din toată inima“ (Ps. 9,2); și: „Cercetată inima mea; vizitatu-o-ai noaptea“ (Ps. 16,3) și cele următoare. Și: „După pofta inimii Lui i-ai dat lui“ (Ps. 20,2). Și iarăși: „Adevărul Tău nu l-am ascuns în inima mea“ (Ps. 39,11). Și: „Cuvînt bun răspuns-a inima mea“ (Ps. 44,1). Și: „Cugetul inimii mele înțelegere“ (Ps. 48,3). Și: „Deschideți înaintea Lui inimile voastre, căci Dumnezeu este ajutorul vostru“ (Ps. 61,8). Și: „Gata este inima mea, Dumnezeule“ (Ps. 107,1). Și: „Să fie inima mea fără prihană întru îndreptările Tale, ca să nu mă rușinez. Se topește sufletul meu după mîntuirea Ta“ (Ps. 118,80—81). Și: „Strigat-am înaintea Ta din toată inima mea“ (Ps. 118,145). Pretutindeni gândurile minții și reflecția inimii sînt cele ce încununează și osîndesc pe om.⁵⁶⁷ Așa a spus și Dumnezeu adunării (Sinagogii) Iudeilor: „Pentru că nu M-ai luat pe Mine în cugetarea ta, ci M-ai aruncat la spatele tău, te voi respinge și Eu pe tine“ (Iez. 22,35). „Diavolul, zice, a pus în inima lui Iuda (gîndul) ca să-L vîndă pe Iisus“ (Io. 13,2). „Căci omul privește la față, dar

⁵⁶⁷ Inima nu e goală. Ea își arată viața în gînduri bune sau rele, exprimînd intențiile ei și legăturile ei cu cele ce le cunoaște: cu lumea, cu Dumnezeu. Și gîndurile ei îi aduc încununarea sau osînda, chiar dacă nu apucă să le prelungească în fapte. Prin inimă, sau prin cugetarea și simțirea ei, se arată că omul nu e singur. Aceste gînduri, de rămin numai la legătura cu lumea sînt de la draci, iar de nu o văd pe aceasta ca ultima realitate, sînt de la Dumnezeu, cum se spune în continuare. Deci omul este, prin inima lui, în legătură cu ultimele izvoare ale binelui și răului. Dar pentru că omul e cel ce primește cu voia pe unele sau pe altele, el e încununat cînd primește gîndurile bune de la Dumnezeu, sau e dus în chinuri cînd primește gîndurile plăcerii egoiste din lume, de la diavolul.

Dumnezeu în inimă" (I. Imp. 16,7). „Cel ce cercetezi inimile și rărunchii, Dumnezeule" (Ps. 7,9).

Monahul e dator să înțeleagă scopul Scripturii: către cine grăiește și cine este cel ce grăiește și despre ce grăiește; și când grăiește și cum grăiește. Și să-și însușească cu cumințenie lupta nevoinței și să ia aminte la atacurile vrăjmașului și să străbată ca un cîrmaci valurile, călăuzit de har, neabătîndu-se de la calea dreaptă, fiind atent numai la sine singur și grăind în liniște (în isichie) cu Dumnezeu, susținut de un gînd care nu trece de la una la alta și de o minte necurioasă.⁵⁶⁸ Căci timpul cere să fim ca niște cîrmaci față de vînturile și furtunile duhurilor. Fiindcă sîntem în stare să primim gîndurile virtuților și ale răutății. Iar stăpînul patimilor se spune că este gîndul evlavios și iubitor de Dumnezeu. Deci ni se cuvine nouă, celor ce ne liniștim (isihaștilor), să deosebim și să despărțim cu cumințenie și cu trezvie virtuțile și păcatele și de ce virtute trebuie să ne îngrijim, cînd sînt de față monahi, frați și părinți, și care trebuie lucrate cînd sîntem singuri; și care este întîia virtute și care a doua și a treia; și care patimă este sufletească și care e trupească și care virtute este sufletească și care trupească; și din care virtute fură mîndria mintea și din care se ivește slava deșartă și din care izvorăște iuțimea (mînia) și din care se naște lăcomia pîntecelui și lenevia.⁵⁶⁹ „Se

⁵⁶⁸ Monahul trebuie să fie atent numai la sine, deci nu la lucrurile lumii. Dar cînd e atent numai la sine și nu la cele ale lumii, vrînd-nevrînd dă de Dumnezeu. Căci cu totul singur nu poate fi. Iar de e atent numai la sine, în legătură cu Dumnezeu, se va bucura de liniște, nu va fi atras cînd de o poftă, cînd de alta și îngrijat de un necaz, sau de altul, de o frică lumească, sau de alta. Va avea în sine numai frica de Dumnezeu și aceasta îi va da liniște.

⁵⁶⁹ Din fiecare virtute e pericol să se nască o patimă, îndată ce omul slăbește gîndul la Dumnezeu și omul se gîndește mai degrabă la sine, cu mulțumire pentru virtutea în care socotește că a înaintat, sau cînd o virtute a fost dusă din încredere în sine prea departe: de pildă din prea mult post se poate naște lăcomia pîntecelui, din prea multă osteneală, lenevia. Smerita cugetare și măsura în toate sînt două mijloace care feresc virtuțile de-a deveni pricină ale unor patimi contrare.

cuvine să surpăm gândurile și toată înălțimea care se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu“ (II Cor. 10,5).⁵⁷⁰ Deci trebuie să fim curați de gândurile necurate, mai ales când ne înfățișăm lui Dumnezeu în rugăciune. Căci nu pot fi împreună răul miros cu buna mireasmă, sau răul miros cu mirul. Cel stăpinit de gânduri viclene e orbit de ele.⁵⁷¹ Fiindcă chipurile gândurilor produc o consimțire cu ele. Deci trebuie înlăturat primul atac (al gândului din inimă prin împotrivirea evlavioasă a rugăciunii, ca nu cumva să ne aflăm prin buze în convorbire cu Dumnezeu, iar cu inima cugetînd la toate.⁵⁷² Căci Dumnezeu nu primește rugăciunea tulburată și disprețuitoare. Iar gândurile ce tind în jos și se tîrăsc pe pămînt ca niște serpi, gânduri ce se află în inimă ca într-un cuib, răpesc mintea și fac înțelegerea să cadă în năluciri și tulbură conștiința. Ele cuprind ușor pe cel ce le ascultă, făcîndu-l prin fantezie căpetenie, conducător și șef de oaste, ca să-și închipuie că are în jurul lui ostași purtători de lănci și mulțimi mari și arme pe care le atinge conducînd tabere și regimente ce biruie la porunca lui barbari și împărțind cinstiri și daruri de bani și distincții, zidind cetăți, și dăruind vistierii de bani, rînduind unele căpetenii și depărtînd pe altele.

Iar cînd își dă seama că mintea e atrasă în mod mincinos de aceste gânduri deșarte și cugetarea e purtată de fantezie, trece la gîndul că e intronizat arhie-

⁵⁷⁰ Orice patimă vine din necunoașterea lui Dumnezeu, care e mai presus de noi înșine și care ne ferește de-a ne socoti în stare să dobîndim prin noi înșine mîntuirea, sau viața de veci, deci să vedem realizînd prin noi un sens al existenței.

⁵⁷¹ Gîndurile rele sau viclene nu-l lasă pe om să vadă existența așa cum este, avînd ca izvor și culme a ei pe Dumnezeu, care vrea să fim buni, să recunoaștem valoarea tuturor oamenilor, să credem în viața viitoare. Gîndurile din care lipsește Dumnezeu, îngustează existența și o închide în timp și pe om în socotințe că nu are decît o scurtă viață temporală. Îl face orb față de existența infinită, veșnică și cu un sens.

⁵⁷² Să nu vorbim cu buzele cu Dumnezeu în rugăciune, iar cu inima să gîndim la toate cîte fi vin în chip ispititor.

reu a toată lumea (ecumenic), care hirotonește mitropoliți, depune episcopi, adună preoți, trimite misionari, dăruiește titluri de arhimandriți, numește pe alții, zidește biserici, înființează chinovii, înalță azile de bătrâni, pregătește case de oaspeți și spitale, îmbracă orfani, apără văduve și se vede pe sine doftorul șef al acestora, doctorind în dar și vindecînd pe toți.⁵⁷³ Asemenea gînduri și multe alte asemănătoare, atrăgînd mintea lui și hrănind rațiunea lui cu o cugetare deșartă, fac să se cuibărească în mădularele lui demonul desfrîului, al poștei de mîncări și de veșmînt preoțesc, al slavei de stareț. Ele îi învîrtoșează inima și o umplu de boala iubirii de arginți, de îndrăzneala slavei deșarte, o săgetează cu mîndria, îi orbește ochii inimii, agită mișcările trupului, ațîță simțurile sufletești și trupești spre împreunare cu femei, aprinzînd trupul și aruncîndu-l prin curgerea sămînței în groapa desfrîului cu mintea și la mișcarea mîngîietoare a mînilor, aducîndu-i aminte de convorbirea cu femeile și de vederile unor tineri. Îi zugrăvesc fețe frumoase în inimă, pipăiri de mîini, îmbrățișări de trupuri, uniri de mădulare, cuvinte pătimașe, risete fermecătoare, consimțirea din ochi, culoarea trupurilor, împreunări de buze, convorbiri ispititoare, închipuirea mișcărilor. Se complace în toate aceste gînduri. Dar trebuie știut și aceasta; că inima grăiește cu buzele, căci precum are inima ochi, așa are și buze. Și martor este Apostolul, care zice: „Avem luminați ochii inimii noastre“ (Ef. 1,18). Și pretutindeni dumnezeiasca Scriptură cere să păzim simțurile sufletului. Căci dacă voia monahului se supune legii lui Dumnezeu și mintea cîrmuiește cele supuse ei după legea Lui, prin toate mișcările sufletești și cu deosebire prin iuțime și poftă, fiindcă aces-

⁵⁷³ Toate acestea arată că scrierea de față a fost întocmită într-o perioadă în care Biserica ajunsese la o organizare dezvoltată, deci cel puțin în sec. V.

tea sînt supuse rațiunii, se lucrează virtutea și se împlinește dreptatea. Pofta e îndreptată spre Dumnezeu și spre voile Lui, iar iușimea împotriva diavolului și a păcatului. Deci ce se caută? Reflecția ascunsă. E ceea ce spune și Apostolul: „Cînt cu duhul, dar cînt și cu mintea“ (I Cor. 14, 15). „Căci dacă mă rog cu limba, duhul meu se roagă, iar mintea este neroditoare... Mă voi ruga cu duhul, dar mă voi ruga și cu mintea“ (Op. cit. 14—15).⁵⁷⁴ Și: „Voesc să grăesc mai bine cinci cuvinte cu mintea mea, decît zeci de mii de cuvinte cu limba“ (Op. cit. 19).⁵⁷⁵

Altceva este partea conducătoare, altceva cea văzătoare (contemplativă), altceva cea făptuitoare, altceva iușimea, altceva cea poftitoare, altceva cea care se întristează, altceva cea stăpînitoare, altceva cea care se teme, altceva cea care-și amintește, altceva cea iubitoare, altceva știința, altceva învățarea din aceea, altceva simțirea, altceva înțelegerea, altceva cugetarea și cunoștința, altceva înțelepciunea, și altceva patima.⁵⁷⁶ Patima este dorirea puterii doritoare, cu simțirea îndreptată spre cugetarea binelui și a răului. Și iarăși patima sufletului e îndreptată în mod nerațional spre închipuirea binelui și răului. Închipuirea binelui mișcă pofta, iar cea a răului mișcă iușimea.⁵⁷⁷ Monahul trebuie să știe că sufletul are puteri îndoite: unele sînt cunoscătoare, altele ale vieții.

⁵⁷⁴ Cînd mă rog cu limba, trebuie să mă rog și cu duhul. Dar atunci mă rog și cu mintea. Însă mintea rugîndu-se, nu produce gînduri de ale sale. Ea rămîne neroditoare de asemenea gînduri. Se dăruiește și ea lui Dumnezeu.

⁵⁷⁵ Mintea nu spune multe cuvinte în rugăciune, pentru că nu e bine să se risipească în multe gînduri. Și de aceea nici cuvintele limbii nu trebuie să fie multe.

⁵⁷⁶ Toate felurile de lucrări ale minții își au în simțire un fel de organe ale lor.

⁵⁷⁷ Pofta spre bine și spre rău e îndreptată spre acestea atît prin cugetare, cît și înainte de cugetare sau fără cugetare. Spre bine sufletul e mișcat mai ales de poftă, spre rău și de poftă și de mînie.

Cele cunoscătoare sînt: părerea, închipuirea, simțirea.⁵⁷⁸ Cele în care se manifestă viața, sînt voința și alegerea. Prin simțire se ivește în suflet patima care se uimește în închipuire (fantezie), iar din închipuire se naște părerea. Apoi cugetarea cercetînd părerea de este adevărată, sau mincinoasă, stabilește adevărul și prin aceasta devine deosebire (discernămint). De aceea și înțelegerea vine de la a înțelege și a deosebi adevărul. Iar ceea ce este distins și stabilit ca adevăr, se numește minte. În alt mod se cunoaște că înțîia mișcare a minții se numește cugetare, iar cugetarea despre ceva aduce înțelegerea și aceasta are drept conținut înțelesul, care exprimă legătura sufletului cu ceea ce se înțelege, care e viața lui. Iar aceasta se numește reflexiune. Iar reflexiunea lărgită produce gîndul, care e cuvîntul interior, pe care definindu-l, zicem că este mișcarea deplină a sufletului ca dialog interior nerostit, din care spunem că provine cuvîntul rostit, grăit cu limba.

Iar Dumnezeu, creînd pe om, l-a făcut liber (de sine stăpînitor), primitor al îmbierii binelui și răului. Iar plantînd cele mai multe simțiri ca într-un loc mic la vedere, întronează în ele, ca un împărat bun și drept, mintea conducătoare. Deci se judecă acestea în noi ca virtute și răutate, ca înfrînare și neînfrînare, ca lăcomie a pîntecelui și nevoință, ca iuțime și blîndețe, ca slavă deșartă și smerită cugetare și simplu toată virtutea e judecătoare a răutății ce i se împotrivesc. Deci dacă mintea monahului osîndește răutatea (păcatul),

⁵⁷⁸ Părerea, închipuirea au și ele o pretenție de cunoaștere, chiar dacă nu cunosc realitatea adevărată. Simțirea este și ea într-o legătură cu realitatea deosebită de subiectul ei.

este dreaptă, iar de a prețuit în chip drept virtutea, a păzit judecata și dreptatea.⁵⁷⁹

Deci de cunoaștem care sînt patimile sufletului și care ale trupului și care ale inimii și ale minții, biruim ușor gîndurile rele. Mîndria este o boală a sufletului, slava deșartă, la fel, închipuirea la fel. Și toate cele asemănătoare. Acestea sînt ale inimii. Iar ale minții sînt părerea, năluca, prostia, umflarea. Acestea sînt ale minții conducătoare. Iar suflările în undele tulburi ale duhurilor răutății vin asupra înțelegerii și conștiinței, fie spre a le pricinui cununi, fie rușine. Iar gîndurile urite care fac mintea ușor de rob și le atrag în prînsoare și-l fac pe om să se închipuie, cînd împărat, cînd căpetenie și arhiereu peste cetăți și țări, stăpîn peste tabere și averi, ziditor de biserici și mînăstiri, case de oaspeți și spitale de bătrîni, sînt cele pe care le nălucește și le preschimbă deșertăciunea minții în monahii iubitori de slavă deșartă și doritori de-a plăcea oamenilor și în cei ce se cugetă oameni mari, sau în inima unora ca aceștia. Ele sînt gînduri ce-și fac cuiburi în ei din lipsa de frică, din nepăsare și lenevie. Căci de nesocotim poruncile lui Dumnezeu, revin în noi și păcatele iertate mai înainte și se răcește inima prin retragerea harului și îndată se trimit în ea muștele păcatului, sau gîndurile viclene, necurate și coboritoare la cele de jos și murdăresc mintea conducătoare și tulbură inima și conștiința, cum zice și Apostolul „Cei ce ați îmbrăcat pe Domnul Iisus Hristos, nu vă faceți grijă de trup spre poftă, făcînd voile trupului și ale înțelegerii noastre în poftele inimilor noastre, în care ne mișcam odinioară” (Ef. 2,3).

⁵⁷⁹ Omul nu are numai funcții cunoscătoare, prin care cunoaște rațiunea, sau i se pare că cunoaște, ci și funcții prin care își hotărăște viața pe baza funcțiilor de cunoaștere. Întîi cunoaștem ce e bine și ce e rău și apoi alegem binele sau răul. Monahul trebuie să caute să cunoască ce e adevărat și bun și apoi să aleagă aceea.

Deci cel ce voiește să scape de păcatul stricător și de pofta rea, să dobândească frica de Dumnezeu. „Frica Domnului curată rămîne în veacul veacului” (Ps. 18,10). Căci cel ce se gîndește pururea la moarte și la focul veșnic și la viermele cel neadormit și la întunericul cel mai dinafară, la plînsul cel nemîngîiat, la scrișnirea dinților, la rușinea ce va rămînea din fața scaunului înfricoșător al Judecății lui Hristos, dinaintea îngerilor și oamenilor, topește bucuria plăcerii și întoarce toată pofta spre Dumnezeu. Căci tăierea voii proprii e ca o vîrsare a singelui și se socotește de Dumnezeu omului ce nu-și face voia lui ca o jertfă. Și de fapt, ea este o ispravă a omului înțelept și virtuos și desăvîrșit. Aceasta o învățăm de la proorocul Isaia, care zice. „De nu vei face voia ta în ziua cea sfîntă și nu vei grăi cuvînt cu minie și de te vei încrede în Domnul, te va hrăni cu bunătățile pămîntului” (Is. 58,13). Deci e nevoie de luptă și trezvie multă, ca să consimtă mintea cu inima și cu buzele în ora psalmodierii și a rugăciunii, ca să nu miniem pe Domnul, în loc să-I slujim Lui în vremea rugăciunii, amestecînd în tămîia rugăciunilor mirosul de vite al gîndurilor rele și să se afle jertfa rugăciunilor noastre întinată ca a lui Cain.⁵⁸⁰ Căci e cumplită și pierzătoare încrederea ascunsă în gîndurile necurate. Fiindcă din gînduri se ivește pe încetul și înstrăinarea de Dumnezeu. Căci cînd omul consimte cu ele ca autor al lor, sînt socotite păcat.⁵⁸¹ Fiindcă în inima care uneltește răul nu intră înțelepciunea, nici nu se

⁵⁸⁰ Rugăciunile în care ne dăruim întregi lui Dumnezeu, uitînd de noi, sînt o jertfă a arderii de tot, dacă nu amestecăm gîndul capacității noastre, în care ne afirmăm cu mîndrie în fața lui Dumnezeu, sau o socotim ca o ispravă a voii noastre. Tăierea voii noastre e ca o moarte spirituală a noastră, ca o vîrsare a singelui nostru.

⁵⁸¹ Încîntîndu-ne de gînduri, ne încîntăm de noi înșine, de capacitatea noastră de-a le produce, deci ne mîndrim în fața lui Dumnezeu. El se amestecă ca un miros urît în buna mireasmă a rugăciunii care trebuie să fie jertfa totală a noastră adusă lui Dumnezeu.

sălășluește Dumnezeu în trupul împovărat de păcat. Căci gîndurile sucite despart de Dumnezeu, cum se spune în cartea lui Sirach: „S-a pus în fața ta foc și apă, întinde mîna spre care vrei” (Sirach 15,16). În fața omului e viața și moartea și ceea ce va voi el, i se va da. Căci pe cel ce păcătuiește în sufletul lui, cine îl va face drept, de nu va vărsa lacrimi fierbinți în tot ceasul?

F. 202 b. — 203 b. Spunea Ava Isaia că mintea monahului este tronul lui Dumnezeu, gura lui e masa lui Hristos, inima lui biserica Duhului, gîndurile lui armele și lăncierii Lui, sufletul lui e ostașul, trupul lui e robul, simțurile lui sînt ferestrele bisericii lui Dumnezeu, înțelegerea e poarta și conștiința, portarul ei.⁵⁸² Dacă deci omul lasă mintea să rătăcească în vremea rugăciunii, în afară, iar limba să vorbească cele ce nu se cuvin și biserica să primească pe vrăjmașii lui Dumnezeu, iar ferestrele ei le deschide ca să primească înăuntrul ei, ciori și corbi, și lăncierii să primească pe cei ce intră și ies, ostașul să ațipească, robul să doarmă și diavolul să intre în biserica lui Dumnezeu și vrăjmașii lui Dumnezeu să intre și să iasă neîmpiedecați, cu tulburare și zgomot și casa lui Dumnezeu să o facă loc pentru gunoi vrit mirositor, cum nu se va pedepsi un astfel de monah și în veacul de acum și în cel viitor? Căci nu e nici fiu, ca să moștenească cele ale lui Dumnezeu, nici prieten, ca să fie ascultat, nici rob, ca să fie eliberat. Deci i se cuvine monahului să pătrundă în sufletul său, ca să afle, să judece. să examineze, să biciuiască și să alunge din mintea lui gîndurile urite și rele, care sînt: jucăușe, fermecătoare, vinătoare, comunicante, ucigătoare. Căci sînt și în suflet tulburări și

⁵⁸² Cînte negrăită s-a dat omului prin toate cele spuse. Dar și negrăită răspundere. Căci trebuie să le țină pe toate ale sale curate, ca să poată avea pe Dumnezeu în ele.

zgomote produse de gânduri rele și cetăți ale relelor și ale puterilor vrăjmașe.

De nu vom curăți omenеște căile și tulburările și zăpăcelile produse de gândurile rele, degeaba ne vom osteni. Deci cînd vom pleca genunchiul spre cerere și rugăciune la Dumnezeu, să luăm aminte de nu cumva cel rău a răpit vasele noastre bune, prin care slujim lui Dumnezeu. Iar vasele sufletului, prin care slujim lui Dumnezeu, sînt gândurile noastre. Dacă aceste gânduri sînt răpite de vrăjmașii noștri, prin ce vom sluji lui Dumnezeu? Nu are trebuință Dumnezeu, ca trupul tău și limba ta să se roage, iar gândurile tale să rătăcească risipite pe afară. E voia lui Dumnezeu ca gândurile și mintea și cugetarea și toată tăria noastră să fie îndreptate spre Dumnezeu în chip neîmpărțit și în acest caz Dumnezeu nu va fi despărțit deloc de noi. Căci este în chip nevăzut cu noi, privind mintea noastră, înțelegerea, gândurile noastre, văzînd cum îl căutăm, cum luptăm cu gândurile urite și rele și cum ne războim cu înțelesurile viclene; de cîntăm din tot sufletul, de ne rugăm cu tot sufletul. Căci stînd în mod neobosit și cu hotărîre, și în chip cumințe și treaz, la rugăciune, îndată alungă pe dușmanii noștri și ne încununază pe noi. Căci de ne vede îndreptați în toate felurile prin gândurile noastre spre căutarea lui Dumnezeu, ni se arată și El și ne întărește și ne luminează sufletul, îmbrăcîndu-l cu o frumusețe negrăită și dorită. Și astfel ne dăruiește ajutorul Lui și toată biruința, scăpîndu-ne de vrăjmașii noștri nevăzuți. Dar de ne vede leneși și zăbavnici și nepăsători, stînd la rugăciune cu o minte moleșită, își ia ajutorul său de la noi și ne facem ca un vas ce se mișcă pe mare fără cîrmă, bătut neîncetat de valurile ispitelor, clătinați ca o trestie de orice vînt.

Și spunea iarăși: De voiești să scapi de visurile necurate și de nălucirile și înrîuririle urite ale demo-

nilor, nu te da pe tine somnului oprit de canonul privegherii. Căci în modul acesta ți se luminează mintea și-ți va străluci lumina cugetată din inima ta și demonii, îngerii întunericului, vor fugi de la tine plângând și țipând, iar sfântul înger care rămâne lângă tine te va mări și împuternici împotriva patimilor păcătoase.⁵⁸³

Pr. DUMITRU STĂNILOAE

La Sfintele

Paști — 1991

⁵⁸³ Toată gândirea părinților duhovnicești ai creștinismului e personală. Dumnezeu cel personal, îngerii ca persoane, demonii ca persoane, stau în jurul nostru și lucrează în diferite feluri asupra noastră, în sufletul nostru. De la persoane ne vin bucuriile veșnice și chinurile veșnice. Și noi numai ca persoane conștiente le trăim în mod conștient. Altfel nu mai există nici bucurii, nici dureri reale și toată existența își pierde orice sens; toată e oarbă și lipsită de rațiune.

CUPRINS

1. Scurtă introducere a traducătorului.....	5
2. Prologul la ediția a doua.....	7
3. Prolog la prima ediție.....	10
4. Cuvîntul I al lui Isaia Pusnicul	39
5. Cuvîntul I ₁	41
6. Cuvîntul III	44
7. Cuvîntul IV	50
8. Cuvîntul V	67
9. Cuvîntul VI	75
10. Cuvîntul VII	77
11. Cuvîntul VIII	85
12. Cuvîntul IX	95
13. Cuvîntul X	98
14. Cuvîntul XI	100
15. Cuvîntul XII	101
16. Cuvîntul XII ₁	103
17. Cuvîntul XIV	108
18. Cuvîntul XV	112
19. Cuvîntul XVI	115
20. Cuvîntul XVII	134
21. Cuvîntul XVIII	143
22. Cuvîntul XIX	146

23. Cuvîntul XX	150
24. Cuvîntul XXI	151
25. Cuvîntul XXII	169
26. Cuvîntul XXIII	180
27. Cuvîntul XXIV	189
28. Cuvîntul XXV	190
29. Cuvîntul XXVI	225
30. Cuvîntul XXVII	233
31. Cuvîntul XXVIII	239
32. Cuvîntul XXIX	244
33. Porunci sau sfaturi ale lui Ava Isaia.....	255
34. Fragmente din Cuvintele Avei Isaia.....	265

Digitally signed by Apologeticum

DN: cn=Apologeticum, c=RO, o=Apologeticum, ou=Biblioteca
teologica digitala, email=apologeticum2003@yahoo.com

Reason: I attest to the accuracy and integrity of this document

Location: Romania

Date: 2005.03.21 19:39:37 +02'00'